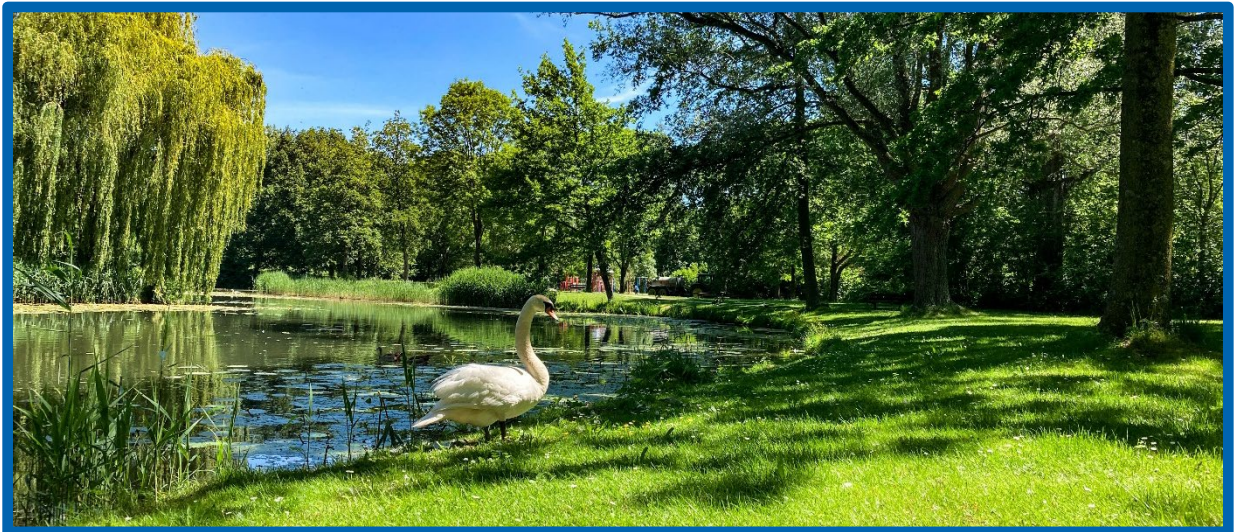

Begroting 2024 DORDRECHT

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Samen bouwen aan een sterk en groen Dordrecht!	4
Dashboard Agenda Dordrecht 2030.....	7
Financiële hoofdlijnen.....	10
College.....	13
Kerngegevens van de stad.....	14
Disclaimer	16
Programma's	17
Leeswijzer programma's.....	17
Programma's	18
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.....	18
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.....	29
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	40
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.....	54
Lerend en Ondernemend Dordrecht.....	64
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	77
Financiën van Dordrecht	87
Algemene Dekkingsmiddelen	87
Overhead.....	93
Vennootschapsbelasting	97
Onvoorzien	99
Paragrafen	101
Lokale heffingen	101
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	111
Onderhoud kapitaalgoederen	119
Financiering	127
Bedrijfsvoering.....	135
Wet open overheid.....	140
Verbonden partijen	140
Grondbeleid	159
Financiële begroting	163
Financiële begroting.....	163
Kadernota.....	163
Begroting.....	163
Toelichting financiële begroting	166
Overzicht lasten en baten programma's.....	166
Incidentele baten en lasten	169
Ontwikkeling financiële positie.....	175

Ontwikkelingen activa en kapitaallasten.....	180
Ontwikkeling reserves en voorzieningen	182
Projecten.....	185
Overzicht projecten.....	185
Relevante ontwikkelingen in projecten.....	187
Bijlagen.....	188
Beleidsindicatoren	188
Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting.....	192
Onderverdeling begroting in taakvelden	198
Investeringskredieten	204
Staat van reserves.....	206
Staat van voorzieningen	208
Begrotingssubsidies	210

Inleiding

Samen bouwen aan een sterk en groen Dordrecht!

In deze tweede begroting van onze bestuursperiode presenteren we u de gemeentelijke doelen en acties voor 2024. Ook schetsen we het veranderende financiële perspectief voor de komende jaren. Dat heeft grote impact en vraagt om scherpe keuzes.

Ingeslagen weg

We bouwen voort op de ingeslagen weg van de vijf focuspunten uit het [Politiek Akkoord 2022-2026](#). We zetten in op het realiseren van meer betaalbare woningen; een duurzame en groene stad; bestaanszekerheid en gelijke kansen; groei van de economie en arbeidsmarkt; en een veilige, leefbare en levendige stad. Zo geven we een verdere en blijvende impuls aan de lange termijn agenda voor de stad, beter bekend als de [Agenda Dordrecht 2030](#) (zie ook het [Dashboard](#)). Het doel is om een groene en levendige stad te zijn, met meer inwoners en meer werk. We willen een stad zijn met een hoger welvaartsniveau, met een goede openbare ruimte en een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving. Daarbij is de ambitie dat Dordrecht in 2040 klimaatneutraal is. Dit vraagt om continue inzet, keuzes en investeringen, op de korte en lange termijn.

Zorgen van nu

Naast oog voor deze doelen, hebben we oor voor de zorgen die nu spelen. We willen een schone en veilige leefomgeving voor onze inwoners. We blijven daarom onverminderd inzetten op het terugdringen van de uitstoot door Chemours. Inwoners maken zich terecht zorgen over de gevolgen voor gezondheid en milieu. Ons standpunt is helder: PFAS hoort niet thuis in ons milieu. Daarom blijven wij ook in 2024 druk uitoefenen om zo snel mogelijk de uitstoot naar nul te krijgen, en de veroorzaker van de vervuiling verantwoordelijk te houden. Steeds meer overheden en andere organisaties delen dit standpunt, met onder meer het restrictievoorstel verbod PFAS als resultaat.

Ook de gevolgen van de oorlog in Oekraïne laten zich na de uitbraak in februari 2022 nog steeds gelden; zoals de opvang van Oekraïense vluchtelingen en de zorgen van inwoners over het kunnen betalen van de energierekening. Door de forse inflatie en prijsstijgingen zijn de dagelijkse boodschappen flink duurder geworden. Dit geeft zorgen voor inwoners in de bestaanszekerheid. Maar door de val van het kabinet voor de zomer van 2023 is nog altijd onduidelijk wat we hierin van het Rijk kunnen verwachten. Dat geldt niet in de laatste plaats voor de gemeentefinanciën, omdat vanaf 2026 net als voor alle andere Nederlandse gemeenten een groot financieel tekort dreigt. Helderheid op deze dossiers moet voor een nieuw te vormen kabinet dan ook hoge prioriteit hebben.

Begrotingsprogramma's voor 2024

In deze begroting geven we een concrete vertaling van wat we in 2024 en verder gaan doen om te werken aan de uitdagingen van nu en samen met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties te bouwen aan het Dordrecht van morgen. Dit doen we langs de lijn van zes begrotingsprogramma's, waarin vragen centraal staan als: Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?; Wat willen we bereiken?; en Wat zijn de doelstellingen? Door deze vragen te beantwoorden laten we helder zien wat we beogen en gaan doen in 2024. De programma's zijn:

- Bouwend en Bereikbaar Dordrecht.
- Gezond Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.
- Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.
- Lerend en Ondernemend Dordrecht.
- Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht.
- Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.

Bouwend en Bereikbaar

Vanuit het begrotingsprogramma [Bouwend en Bereikbaar Dordrecht](#) programmeren we woningen

op onder andere de Spuiboulevard en het Maasterras. Ook gaan we voor verdichting in de gehele stad. Het Maasterras is daarbij één van de ontwikkellocaties in onze stad, waar we hard werken aan de voorbereiding op de gebiedsontwikkeling. In 2024 komt het ontwerpbestemmingsplan in bespreking, in de stad en in de raad. Dit geeft het woningbouwprogramma een belangrijke impuls, evenals het economisch programma en voorzieningenniveau. De bouw van en planvorming voor betaalbare woningen krijgen extra aandacht. Dat blijkt onder meer uit het aanwijzen van locaties voor het terugbouwen van sociale huurwoningen, zoals in Dordrecht West, Poelwijkstraat/Oudelandstraat Thureborgh. Hierbij gaat het om zowel locaties van de gemeente, Trivire, Woonbron en overige partijen. De gemeente scheidt de randvoorwaarden om te kunnen bouwen, en de corporaties en ontwikkelaars staan aan de lat woningen te realiseren.

We hebben te maken met een lastige markt met schaarste aan grondstoffen, vakmensen en gestegen rente. Toch doen we er in de gebieden van de Stadsas Dordt, Stadswerven, Amstelwijk en Spuiboulevard alles aan om de productie op gang te houden of te krijgen. Keuzes in mobiliteit zijn daarbij nodig om de binnenstedelijke verdichting en de klimaatambitie voor 2040 goed bereikbaar te houden. We streven bij de stedenbouwkundige ontwikkelingen daarom naar de toepassing -en volgorde- van het [ontwerpprincipe STOMP](#): Stappen – Trappen – Openbaar vervoer – MaaS – Privéauto. Dit vormt het fundament van het mobiliteitsplan dat in 2024 aan de raad wordt voorgelegd.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam

Bestaanszekerheid, diversiteit, kansengelijkheid, sport, gezondheid en inclusie zijn belangrijke opgaven voor begrotingsprogramma [Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht](#). Het uitgangspunt hierbij is dat iedereen volwaardig mee kan doen aan de samenleving. Na het aanbieden van de integrale visie sociaal domein, gaan we daarom in 2024 met de raad hierover het gesprek aan. Ook zetten we extra in op het verbeteren van de maatschappelijke positie van groepen en individuen die vanwege hun herkomst, culturele of religieuze achtergrond, beperking, seksuele oriëntatie of gender harder moeten werken voor gelijke kansen. Kansengelijkheid en gelijkwaardigheid zijn het doel, daarom wordt ingezet op het regenboogbeleid, inclusie van mensen met een migratieachtergrond en mensen met een beperking. Ook zetten we in het bevorderen van gezondheid. Met het [Gezond en Actief Leven Akkoord \(GALA\)](#) is een integraal plan ontwikkeld om te werken aan een aanpak om overgewicht bij jongeren en volwassenen tegen te gaan, door beweging te bevorderen en leefstijlinterventies in te zetten. Ook werken we aan de uitvoering van de sportvisie '[Niemand Buitenspel in Dordrecht](#)' die in 2023 is vastgesteld langs de twee programmalijnen: een omgeving die uitnodigt voor sport en bewegen; en het ondersteunen van clubs en sportaanbieders via het sport- en beweegloket.

Levendig, Leefbaar en Veilig

In begrotingsprogramma [Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht](#) investeren we in veiligheid. Dit is een basisvoorwaarde voor een prettige stad. Samen met onze partners, inwoners en ondernemers zetten we de integrale leefbaarheids- en veiligheidsaanpak voort, zoals bij (woon)overlast en hidden impact crimes. We gaan komend jaar door met de uitvoering van het [Integraal Veiligheidsplan \(IVP\) 2023-2026](#). Dat doen we met een gebiedsgerichte aanpak op onder meer veilige wijken, een themagerichte aanpak voor sociale stabiliteit, digitale veiligheid en ondermijning en een doelgroepgerichte aanpak voor jeugd en veiligheid. Ook investeren we in een levendige en aantrekkelijke (binnen)stad waarbij we ruimte creëren voor ontmoeting, cultureel aanbod en evenementen. Daarbij wordt de kracht van cultuur in Dordrecht geborgd en waar mogelijk vergroot en versterkt. Er liggen kansen om cultuur nog meer in te zetten als middel binnen het onderwijs en het sociaal domein. Voor een aangenaam verblijfsklimaat is ook toenemende aandacht voor groen in de binnenstad, zowel voor bewoners als voor bezoekers. Verder gaan we de kansen van het kern winkelgebied, horeca en evenementen als wezenlijk onderdeel van de levendige binnenstad beter benutten.

Lerend en Ondernemend

Ten aanzien van begrotingsprogramma [Lerend en Ondernemend Dordrecht](#) werken we aan de

samenwerking tussen werkgevers, opleiders en onderwijs, zodat onze inwoners kunnen beschikken over de juiste vaardigheden voor de toekomstige beroepen. Via een subsidie stimuleren we het Programma Hoger Onderwijs Drechtsteden (PHOD) tot het uitbreiden van het aantal associate degree opleidingen met vijf extra opleidingen in het schooljaar 2023/2024 en verder (Dordrecht Academy). Ook start in 2024 een ondernemersfonds. Dit fonds helpt om de samenwerking met en tussen ondernemers te vergroten. Het biedt financieel draagvlak voor collectieve activiteiten van ondernemers, van parkmanagement tot verduurzaming en werving van personeel. Daarnaast ontwikkelen we in samenwerking met de gezamenlijke partners (onderwijs, zorg, maatschappelijk veld) volgend jaar een onderwijsvisie voor het voortgezet onderwijs. Daarin maken we langdurige, structurele afspraken die ervoor zorgen dat het potentieel van onze jongeren beter wordt benut en zij beschikken over de vaardigheden voor de toekomst.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk

Binnen begrotingsprogramma [Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht](#) maken we op verschillende plekken onze stad groener en duurzamer. We voeren de plannen voor Wantij-West uit. Door de parkeernorm aan te passen komt hier extra ruimte vrij. Die gebruiken we om het gebied verder te vergroenen. Dat voorkomt hittestress en vergroot de biodiversiteit. Daarnaast stellen we een monitoringsplan op om te onderzoeken welke biodiversiteit we in de stad hebben en of we onze biodiversiteit behouden. Ook krijgt in 2024 elke nieuw geboren Dordtenaar een boom, ouders kunnen hiervoor de boom van hun keuze ophalen bij Duurzaamheidscentrum Weizigt. Ook gaan we door met het Bewegend Bos, waardoor veel inwoners de waarde van groen in hun omgeving letterlijk ervaren.

Stap voor stap werken we toe naar ons doel om in 2040 een klimaatneutrale stad te zijn. In 2024 leggen we hiervoor een routekaart aan de raad voor. We blijven samen met onze partners onverminderd inzetten op het verduurzamen van woningen en bedrijven. Hierbij maken we efficiënt gebruik van beschikbare middelen van het Rijk om inwoners te ondersteunen bij de aanpassingen die ze in en om de woning moeten doen. Het afgelopen jaar is de urgentie van energiebesparing en duurzame opwek duidelijker dan ooit geworden. Met buurtaanpakken, energiecoaches, acties en stimuleringsregelingen blijven we dit ook in 2024 doen.

Bestuurlijk en Ondersteunend

In begrotingsprogramma [Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht](#) richten we ons in 2024 onverminderd op een goede basisdienstverlening, zoals verstrekken van (reis)documenten en verwerken van verhuizingen en geboorteaangiftes. Dit is voor veel inwoners het contactmoment met de gemeente. Centraal staat hierin dat inwoners zoveel mogelijk op één plek én in één keer worden geholpen of terecht kunnen. Ook kijken we naar de eigen organisatie en werken we met het programma 'Dordt als Topwerkgever' aan het behouden en verbinden van goede mensen voor de organisatie. Dit is een voorwaarde om in een krappe arbeidsmarkt onze ambities te kunnen realiseren.

Daarnaast zetten we in op Dordrecht als centrumstad van de regio, en werken hierin samen op het vlak van de ruimtelijk economische samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven in de [Smart Delta Drechtsteden](#) en op schaal van Zuid Holland-Zuid. Ook nemen we de verantwoordelijkheid voor de dienstverlening voor Dordrecht en andere gemeenten.

Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Dordt-West

Met het [Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Dordt-West](#) is ons doel de volgende generatie in dit stadsdeel gezonder en veiliger op te laten groeien. Met betere ontwikkelkansen, meer perspectief op werk en een fijnere woon- en leefomgeving. We investeren niet alleen in de jeugd, maar ook in het wonen, werken en leven van alle wijkbewoners. We groeien met Dordt West naar het gemiddelde van Dordrecht. Dat doen we met veel verschillende partijen, die samenwerken in de Alliantie Dordt-West. De activiteiten voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Dordt-West landen in alle begrotingsprogramma's.

Financieel perspectief

Dit alles doen we in een nieuwe financiële realiteit. Het financieel perspectief in deze begroting is in lijn met de Kadernota 2024. Vanaf 2025 komt de gemeente voor grote uitdagingen te staan. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door rijksbeleid. Een financieel beleid dat niet altijd consequent is, en waarbij steeds vaker wordt gekozen voor incidentele bijdragen in plaats van duurzamere structurele bijdragen. Wat het extra onzeker maakt, is de bezuinigingsopgave van vele miljarden waar het Rijk zelf voor staat. Bovendien wordt door de recente val van het kabinet besluitvorming op onderdelen uitgesteld. Dit maakt het extra lastig om als gemeente structureel beleid te maken. Daarnaast zien we onze eigen kosten oplopen en hebben we op de langere termijn te maken met een toenemende vervangingsvraag van vastgoed en onze openbare ruimte. Gezien de onduidelijkheid rond het rijksbeleid kiezen we, in lijn met het advies van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), er voor het rijksaandeel in ons tekort van circa € 20 miljoen nu niet op te lossen. Dat zou ten koste gaan van een groot aantal voorzieningen. Voorzieningen die, wanneer ze eenmaal zijn stopgezet, ook niet zomaar weer zijn opgestart. Er moet eerst zicht zijn op een realistische bekostiging van het Rijk, voordat we als gemeente kiezen voor onomkeerbare bezuinigingen om eventuele resterende tekorten op te lossen.

Wel hebben we ons eigen aandeel in de tekorten op te lossen en moeten we budget vrij gaan maken om toekomstige (vervangings)investeringen te kunnen bekostigen. Om dit mogelijk te maken, is een ombuigingstraject in voorbereiding op weg naar de Kadernota 2025. Zo willen we tot een meer gezonde huishouding komen. De inzet bij Kadernota 2024 was om een sluitende begroting voor 2024 te hebben, en voor 2025 een saldo dat dicht tegen neutraal zit. Zo creëren we ruimte voor een zorgvuldig ombuigingsproces gericht op een structurele oplossing voor de langere termijn. Dat is met deze begroting gelukt. Het ombuigingstraject doen we samen met de raad en langs verschillende lijnen. Waaronder begrotingsanalyse, beleidsmatige keuzes, nieuwe inkomsten of verhogen van inkomsten en financiële techniek. Het is een forse opgave, maar we starten op tijd.

Dashboard Agenda Dordrecht 2030

Op deze pagina presenteren wij voor de derde maal in de begroting het *Dashboard* van de Agenda Dordrecht 2030. Het dashboard is een uitwerking van de toezegging die is gedaan in de raadsinformatiebrief 'beantwoorden motie 200714/M10 – Regie op bezuinigingen' van oktober 2020 ([zie RIS-dossier 2636385](#)). Het uitgangspunt daarbij was om met hulp van een dashboard (overzicht in één A4) financiële kengetallen beter te verbinden en inzichtelijker te combineren met de inhoudelijke doelstellingen uit de Agenda Dordrecht 2030. Dit dashboard is dan ook een element van de monitoring van de voortgang van de Agenda 2030.

Bij de uitwerking van onderstaand dashboard is het *Prioriteringskader van de Agenda Dordrecht 2030* gebruikt, zoals in de afbeelding hierboven te zien. In dit prioriteringskader, vastgesteld in januari 2020 ([zie RIS-dossier 2510937](#)), zijn de doelen en uitgangspunten voor de Agenda Dordrecht 2030 beschreven samen met de factoren en variabelen waar we prioriteit aan willen geven. Het maakt concreet dat we de inzet van Enecomiddelen gebruiken voor strategische investeringen in de stad, die de verdien capaciteit van de stad bevorderen. De hoofddoelstelling van de Agenda Dordrecht 2030 luidt: ***Dordrecht is een sociaal en economisch sterke centrumstad in het metropoolgebied Rotterdam.*** Om deze hoofddoelstelling te concretiseren zijn in het prioriteringskader vier subdoelstellingen opgesteld. Te weten:

- **Groei van de bevolking in Dordrecht:** *het aantal inwoners in Dordrecht neemt toe (1) in de tijd en wordt (relatief) jonger (2), hoger opgeleid (3) en welvarender (4).*
- **Groei van de werkgelegenheid in Dordrecht:** *de werkgelegenheid van Dordrecht neemt toe (1) in de tijd.*
- **Groei van de economie van Dordrecht:** *de inkomens uit arbeid en kapitaal nemen in Dordrecht toe (1) in de tijd.*
- **Behoud van voorzieningen in Dordrecht:** *het aanbod van publieke voorzieningen in Dordrecht, zoals zorg, sport en cultuur, blijft minimaal in stand.*

De variabelen die in deze subdoelstellingen worden benoemd, waaronder de toename van het aantal inwoners, het welvaartsniveau en bijvoorbeeld werkgelegenheid, zijn uitgewerkt in negen afzonderlijke grafieken die hieronder het beleidsdeel van het dashboard vormen. De titel van de grafiek geeft steeds het onderwerp aan zoals 'inwoners' of 'jongeren'. De subtitel geeft daarnaast steeds de subdoelstelling aan waar deze betrekking op heeft, zoals in bovengenoemd geval 'groei van de bevolking'. De subdoelstelling 'behoud van voorzieningen' geeft geen specifieke richtwaarde aan en is daarom niet vertaald naar afzonderlijke grafieken. Naast de negen beleidsinhoudelijke grafieken zijn ook drie financiële grafieken opgenomen die respectievelijk de structurele exploitatieruimte laten zien, de netto schuldquote en de omvang van de reserves van de Agenda Dordrecht 2030. De 12 grafieken samen geven zo een complementair overzicht op de doelen van de agenda en de financiële randvoorwaarden. De data uit de grafieken is voornamelijk afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Waar mogelijk wordt altijd de meest recente data gebruikt, soms is dit 2023, in bepaalde gevallen ook 2022 of ouder. Het dashboard zal steeds worden gepresenteerd in toekomstige begrotingen en jaarstukken en worden aangevuld met de meest recente data. Zo ontstaat een toekomstig meerjarig overzicht (met data van 2017/2018 tot aan 2030) waarbij de bestedingen van de reserves Agenda Dordrecht 2030 moeten uitmonden in resultaten op de beleidsmatige grafieken.

Inwoners: Bevolkingsgroei in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bevolking Dordrecht in aantallen	118.426	118.654	119.284	119.115	119.537	121.434

De grafiek toont het totale aantal inwoners in Dordrecht gemeten op 1 januari van het betreffende jaar. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Inwoners: Relatieve bevolkingsgroei in procenten	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bevolkingsgroei Dordrecht in % t.o.v. vorig jaar	0,26	0,19	0,53	-0,14	0,35	1,59
Bevolkingsgroei Nederland in % t.o.v. vorig jaar	0,58	0,59	0,73	0,39	0,66	1,25

De grafiek toont de groei of afname van de bevolking in Dordrecht en Nederland ten opzichte van het vorige jaar in procenten. Zo wordt de relatieve groei (of afname) zichtbaar tussen de jaren en ook in vergelijking van Dordrecht tot Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Jongeren: Relatieve aandeel jongeren t/m 35 jaar in procenten	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inwoners Dordrecht t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Dordtse bevolking	41,92	41,73	41,70	41,50	41,58	41,83
Inwoners Nederland t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Nederlandse bevolking	42,15	42,09	42,07	41,93	41,94	42,02

De grafiek toont het aandeel jongeren in de bevolking, waarbij jongeren is gedefinieerd in de leeftijdsgroep tot en met 35 jaar. Het aandeel van deze groep wordt getoond in Dordrecht en in vergelijking met Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio.

Opleiding: Aantal leerlingen en studenten dat hoger onderwijs volgt	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal studenten dat hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs volgt en in Dordrecht woont	3.515	3.564	3.628	3.858	3.860

De grafiek toont het aantal leerlingen en studenten dat in Dordrecht woont en hoger onderwijs volgt. Hoger onderwijs is hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Onderwijs.

Welvaart: Gemiddeld besteedbaar inkomen	2017	2018	2019	2020	2021
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Dordrecht van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	39,6	40,7	43,9	44,7	46,5
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Nederland van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	42,6	43,5	46,8	47,5	49,4

De grafiek toont het gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens (exclusief studentenhuishoudens) in Dordrecht en Nederland in totaal. Het besteedbaar inkomen bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Inkomen & Vermogen.

Werkgelegenheid: Aantal werkzame personen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal werkzame personen bij bedrijven Dordrecht in totaal	54.919	56.813	58.063	58.714	61.973	63.468

De grafiek toont het totaal aantal werkzame personen bij bedrijven in Dordrecht, exclusief uitzendkrachten. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Werkloosheid: Relatieve werkloosheid in procenten	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Werkloosheid in Dordrecht in procenten	6,4	5,3	5,1	5,6	4,7	3,8
Werkloosheid in Nederland in procenten	5,9	4,9	4,4	4,9	4,2	3,5

De grafiek toont het werkloosheidspercentage in Dordrecht in vergelijking met Nederland in totaal. Het werkloosheidspercentage is de werkloze beroepsbevolking (15-75 jaar) afgezet tegen de totale beroepsbevolking. Bron: CBS/arbeidsdeelname, www.waarstaatjegemeente.nl.

Economie: Bedrijfsvestigingen in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijfsvestigingen met één werkzame persoon	5.378	5.938	6.393	6.917	7.659	8.622
Bedrijfsvestigingen met 2 t/m 19 werkzame personen	2.689	2.592	2.746	2.790	2.802	2.860
Bedrijfsvestigingen met 20 werkzame personen en meer	472	449	498	505	521	522

De grafiek toont enerzijds het totaal aantal bedrijven dat in Dordrecht is gevestigd, en tevens respectievelijk het aantal bedrijven hiervan met één werkzame persoon, twee tot en met negentien werkzame personen en het aantal vestigingen met twintig werkzame personen of meer. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Economie: Bbp per inwoner	2017	2018	2019	2020	2021
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in de Drechtsteden	41.546	43.211	45.801	44.636	47.967
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in Nederland	43.088	44.917	46.876	45.669	49.099

De grafiek toont het Bruto binnenlands product (Bbp) van de Drechtsteden en van Nederland in totaal. Het Bbp is de totale toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde finale goederen en diensten. Het CBS publiceert cijfers over Nederland, provincies en COROP-gebieden, zoals de Drechtsteden. Een COROP-gebied is een cluster van één of meer aangrenzende gemeenten in dezelfde provincie, ontworpen voor regionaal onderzoek. Er zijn geen gegevens van

het Bbp afzonderlijk voor Dordrecht beschikbaar. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/nationale rekeningen.

Structurele exploitatieruimte	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Structurele exploitatieruimte Dordrecht * €1.000	16.928	8.869	16.370	-4.018	12.831	7.461	2.397	-1.875	-26.028	-25.539

De grafiek toont de structurele exploitatieruimte van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2018 t/m 2022 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2023 t/m 2027 uit de begrotingen.

Netto Schuldquote	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Netto schuldquote gemeente Dordrecht in %	58	58	-6	-3	7	12	43	46	50	50

De grafiek toont de netto schuldquote van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2018 t/m 2022 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2023 t/m 2027 uit de begrotingen.

Omvang Reserves Agenda Dordrecht 2030	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Omvang reserves Agenda Dordrecht 2030 in € miljoenen in totaal	0	0	345,7	342,9	341,1	296,3	290,2	286,2	283,7	283,9

De grafiek toont de totale omvang van de reserves Agenda Dordrecht 2030; dit zijn de middelen die beschikbaar zijn om de doelen te realiseren. De cijfers van 2018 t/m 2022 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2023 t/m 2027 uit deze begroting.

Financiële hoofdlijnen

Onderstaande tabel laat het saldo van de Begroting 2024 en meerjarenraming zien.

	Bedragen x € 1.000			
	2024	2025	2026	2027
Eindsaldo Kadernota 2024	146	-4.665	-28.023	-30.075
1. Autonome ontwikkelingen	2.009	2.227	2.276	1.375
2. Indexeren	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
3. Mutaties	23	980	112	649
Begrotingssaldo na bestemming	678	-2.958	-27.135	-29.551

In de Begroting 2024 zijn [autonome ontwikkelingen](#), [indexering](#) en [mutaties](#) verwerkt en ingevuld/aangepast. Het begrotingssaldo is voor 2024 licht positief. Na correctie van de incidentele baten en lasten ontstaat het [structurele begrotingssaldo](#). Ook hier geldt dat er in 2024 een structureel voordelig saldo. Dat wil zeggen dat structurele lasten volledig door structurele baten worden gedekt. Dat geldt niet voor de jaren 2025 en later. Nu het kabinet gevallen is, is het de vraag wanneer de minister van Binnenlandse Zaken de gemeenten meer duidelijkheid gaat geven over oplossingsrichtingen vanaf 2026. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft gemeenten geadviseerd om bij de Begroting 2024 niet alvast met oplossingen te komen voor 2026 en daarna.

Naast de licht positieve uitgangspositie in de exploitatie is de algehele Dordtse financiële positie solide in 2024. Als we kijken naar de inkomsten van de gemeente, dan geldt dat Dordrecht een belastingcapaciteit van 98% heeft. Dat wil zeggen dat de lokale lastendruk in Dordrecht 2% lager

is ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De onbenutte belastingcapaciteit kan, wanneer noodzakelijk, worden ingezet voor verbetering van de exploitatie.

Ook de vermogenspositie is al jaren achtereen gezond. Door dit vermogen in te zetten voor investeringen volgens de [Agenda Dordt 2030](#) en ook voor intensiveringen uit het [Politiek Akkoord](#) investeren we meerjarig in een verbetering van de structurele, sociaal economische positie en het verdienvermogen van onze stad. Dat is gewenst omdat het hoge voorzieningenniveau gegeven de sociaal-economische positie van Dordrecht, nog niet kan leunen op structureel voldoende draagvlak om deze voorzieningen waar de inwoners van de stad trots op zijn ook duurzaam in stand te houden. Focus op de realisatie van deze ambitie blijft daarbij van cruciaal belang.

Financiële positie

De financiële huishouding van een gemeente is in basis zoals iedere andere financiële huishouding. De jaarlijkse inkomsten en uitgaven staan in de exploitatie (bij de programma's). Daarnaast heeft de gemeente vermogen waar incidenteel een beroep op gedaan kan worden. Er wordt dan uit de (bestemmings)reserves geput.

Op de [balans](#) komt de verhouding van de bezittingen (activa) en daarvoor beschikbare eigen middelen (reserves) en financieringsmiddelen van derden (schulden) in beeld. Ook voor het bepalen van het eigen vermogen kijken we naar de balans. Waarbij het eigen vermogen de uitkomst is van de waarde van alle bezittingen (activa) minus de waarde van alle schulden (vreemd vermogen).

Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de [exploitatie](#) (overzicht van baten en lasten) wordt gekeken.

In de beschouwing van de financiële positie passeren de volgende onderwerpen:

- [structurele begrotingsruimte](#).
- [weerstandsratio en weerstandsvermogen](#).
- [ontwikkeling eigen vermogen en de schuldspositie](#).

Hierbij maken we onder meer gebruik van de financiële kengetallen zoals deze in het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) zijn voorgeschreven:

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	7%	12%	43%	46%	50%	50%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	0%	4%	31%	34%	38%	38%
Solvabiliteitsratio	69%	68%	58%	57%	55%	55%
Grondexploitatie	10%	12%	9%	4%	4%	3%
Structurele exploitatieruimte	-0,7%	1,2%	0,4%	-0,3%	-4,2%	-4,1%
Belastingcapaciteit	94%	88%	98%	98%	98%	98%

Een analyse van de financiële kengetallen is terug te vinden in de [financiële begroting](#).

Uitzonderlijke maatregel VNG structurele begrotingsruimte

De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft haar leden geadviseerd over de Begroting 2024. Het advies luidt om geen structureel sluitende meerjarenbegroting te maken voor de jaren vanaf 2026. Deze uitzonderlijke maatregel is volgens de VNG nodig omdat de gemeentelijke financiën onvoldoende zijn voor het uitvoeren van het huidige takenpakket. Concreet stelt de VNG dat gemeenten niets anders moeten doen dan een realistische begroting indienen voor de komende jaren. Baseer deze op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de

stijgende rente, de ambities uit uw coalitieakkoord en de geschatte mee- en tegenvallers. Naar verwachting zullen de meerjarenramingen 2026 en 2027 dan duidelijk tekorten aangeven.' Wij volgen de lijn van dit advies en zullen de tekorten vanaf 2026 in de Begroting 2024 niet oplossen.

In de nabije toekomst moet er duidelijkheid komen over de structurele middelen van gemeenten. 'We kunnen niet wachten totdat er een nieuw coalitieakkoord van het nieuwe kabinet is'. Dit concludeert de Taskforce Taken en Middelen, onder leiding van Alexander Rinnooy Kan. De taskforce baseert zijn advies op [het rapport van BMC](#). De korting op het gemeentefonds van € 3 miljard in 2026 heeft grote gevolgen:

- Er dreigt grote vertraging voor het bouwen van woningen en het behalen van de doelstellingen van het Klimaatakkoord.
- In het sociaal domein zal de inzet op preventie afnemen en zullen de wachtlijsten groeien.
- Minder capaciteit voor handhaving leidt tot afwezigheid van gemeenten in de openbare ruimte.
- Gebrek aan investeringen leidt niet alleen tot achteruitgang in het 'eigen' domein, maar werkt vanwege de onderlinge verwevenheid ook hard door in andere domeinen.

Ondertussen heeft onze organisatie een start gemaakt met het onderzoeken van de mogelijkheden om door middel van ombuigingen de tekorten vanaf 2025 en volgende jaren kleiner te maken en de wendbaarheid van onze gemeente te vergroten. Daarbij kijken we enerzijds naar de langjarige ontwikkeling van de lasten en anderzijds naar het toenemende aantal incidentele dekkingsbronnen. Ook betrekken we de raad bij het vormgeven en inplannen van de toekomstige taakstellingen.

Structurele begrotingsruimte

De volgende kengetallen geven een beeld van de structurele begrotingsruimte: het begrotingssaldo, structurele exploitatieruimte, belastingcapaciteit en grondexploitatie. Op deze kengetallen gaan we kort in.

De Begroting 2024 laat na verwerking van autonome ontwikkelingen, indexering en mutaties een voordelig saldo zien. Dat geldt niet voor 2025-2027.

Als het begrotingssaldo wordt geschoond van incidentele baten en lasten ontstaat een beeld van de [structurele exploitatieruimte](#). Dit kengetal geeft aan of de structurele baten (waaronder de opbrengsten uit het gemeentefonds en de OZB-opbrengsten) toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een positief percentage betekent dat sprake is van reëel structureel begrotingsevenwicht. In de jaarschijf 2024 is dit kengetal nog licht positief, in 2025 licht negatief en voor de jaren 2026-2027 is sprake van flink structureel tekort waarvoor onze organisatie en ook het Rijk met oplossingsrichtingen zullen moeten komen.

Het kengetal [belastingcapaciteit](#) laat zien welke belastingverhogingen (theoretisch) nog mogelijk zijn. De referentie voor deze verhoging is het landelijk gemiddelde. Dordrecht zit met een belastingcapaciteit van 98% onder dit landelijk gemiddelde. De onbenutte belastingcapaciteit kan, wanneer noodzakelijk, worden ingezet voor verbetering van de exploitatie.

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de totale geraamde baten. Dit kengetal is laag (12% in 2023 en 9% in 2024) en zal de komende jaren ook laag blijven. Dit betekent dat de impact van de grondexploitaties relatief klein is ten opzichte van de totale financiële huishouding. Desondanks vraagt de financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht nog altijd aandacht.

Weerstandratio/ weerstandsvermogen

De gemeente beschikt over een compleet en gekwantificeerd [risicoprofiel](#). Tot het weerstandsvermogen rekenen we slechts een beperkt aantal componenten (Algemene Reserve, Reserve Grondbedrijf en de post onvoorzien). De overige reserves nemen we hierbij niet mee. Het risicoprofiel kent een omvang van € 29,1 miljoen. Daartegenover staat een weerstandsvermogen

van € 31,5 miljoen. Dit resulteert in een weerstandsratio van 1,1. Hiermee voldoet de ratio aan de gestelde kaders in de [Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen](#).

Bij een weerstandsratio van 1,0 zijn we in staat om de gekwantificeerde risico's op te vangen op het moment dat beheersmaatregelen niet het gewenste effect hebben en risico's zich daadwerkelijk voordoen. In de nota is 1,0 dan ook de ondergrens van de weerstandsratio.

De berekeningen van de ratio kennen steeds een belangrijke nuancering: de rapportage omtrent het weerstandsvermogen is altijd een momentopname. Zo spelen er diverse ontwikkelingen die binnen een tijdsbestek van enkele jaren zowel een positieve als negatieve invloed kunnen hebben op de vermogenspositie en hiermee de ratio van het weerstandsvermogen. Te denken valt hierbij aan te nemen besluiten en verwachtingen omtrent:

1. de blijvende financiële druk op de exploitatie, met name voor wat betreft de ravijnjaren vanaf 2026 en;
2. de winstpotentie op diverse grondexploitaties vanuit het Grondbedrijf de komende jaren, welke momenteel oplopend is naar een bedrag van € 26 tot € 28 miljoen in 2026.

Eigen vermogen en schuldpositie

Het eigen vermogen is opgebouwd uit de algemene reserves en de bestemmingsreserves. Het eigen vermogen is op 1 januari 2024 naar verwachting € 634 miljoen. De solvabiliteitsratio (het eigen vermogen als percentage van het totale vermogen) komt daardoor op ongeveer 70%, dat is gelijk aan vorig jaar. Omdat meer dan de helft van de reserves wordt ingezet in het kader van de [Agenda Dordrecht 2030](#) en het [Politiek Akkoord 2022-2026](#), zal de solvabiliteitsratio in de toekomst afnemen.

De [schuldquote](#) is op dit moment rond de 43% (2023: 12%) en daarmee ver onder het toegestane landelijk maximum van 130%. Dit komt met name door de verkoop van de Eneco-aandelen in 2020, dit heeft de liquiditeitspositie sterk verbeterd en een deel van de opbrengsten is ingezet om bestaande schulden af te lossen. In 2023 zijn extra leningen aangetrokken, met name voor de financiering van het Dordthuis waardoor de schuldquote is opgelopen. De komende jaren blijft de schuldquote naar verwachting 40-50%.

College

Van links naar rechts: Marc Merx (VVD), Chris van Benschop (GroenLinks), Rik van der Linden (CU/SGP), Peter Heijkoop (CDA), Wouter Kolff (burgemeester), Tanja de Jonge (GroenLinks), Maarten Burggraaf (VVD) en Carlo Post (gemeentesecretaris).

A.W. Kolff, burgemeester

Portefeuilles: Algemene & Kabinetszaken; Handhaving openbare orde & veiligheid; Politie; Voorzitter Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (Brandweer en crisisbeheersing); Integraal veiligheidsbeleid; Vergunningen (Horeca, evenementen, APV en Wet Bibob); Bestuurlijke betrekkingen & Public Affairs; Regionale samenwerking; Voorzitter Smart Delta Drechtsteden; Internationale samenwerking; Publiekszaken (wettelijke taken en verkiezingen); Mediabeleid & Communicatie.

M.D. Burggraaf (VVD), wethouder

Portefeuilles: Stadsontwikkeling (RO en bouwen); MKB & Innovatiebeleid, Zakelijke dienstverlening, Maritieme Maakindustrie (incl. havens), Ambulante handel; Agenda 2030: Levendige Binnenstad; Toerisme & Evenementen; Digitalisering (Smart Society); Dordthuis; Servicegemeente (bedrijfsvoering en coördinatie Groei-SmartDeltaDrechtsteden-agenda).

Verbonden partijen: ROM-D (Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden NV, ROM-D Capital BV, ROM-D Beheer NV, ROM-D CV Projecten en ROM-D CV Kil III); Innovation Quarter; Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden.

C.C. van Benschop (GroenLinks), wethouder

Portefeuilles: Arbeidsmarkt & Economie (incl. bedrijventerreinen, maatschappelijk betrokken ondernemen); Agenda 2030: Ruimte voor banen & Glansrijke Toekomst; Westelijke Dordtse Oever (exclusief Zeehavengebied); Smart Campus Leerpark; Hoger onderwijs (MBO/HBO); Voortgezet onderwijs; Inclusiviteit, Diversiteit & Kansgelijkheid; WMO (regionaal: Maatwerk, lokaal: Wijkteams en Buurtwerk); Mantelzorg.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

H. van der Linden (ChristenUnie/SGP), wethouder

Portefeuilles: Mobiliteit, Bereikbaarheid, Spoorveiligheid & Parkeren; Infrastructuur (Weg- en waterwegenonderhoud, riool, bruggen en viaducten); Groenblauwe stad inclusief Klimaatadaptie(programma); Publieke gezondheid; Jeugdzorg (incl. regionale/SOJ taken, jeugdhulpverlening inclusief jeugdhulp naar voren en stichting jeugdteams); Cultuur, Monumentenzorg & Archeologie; Dienstverlening/burgerzaken.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ); B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides; Merwedelingelijn beheer B.V.

P.J. Heijkoop (CDA), wethouder

Portefeuilles: Volkshuisvesting (inclusief beschermd wonen & maatschappelijke opvang); Financiën; Werk & Inkomen; Armoede & Schulden; Inburgering; Kinderopvang & Primair onderwijs; Bibliotheek; Dordtpas; Vrijwilligersbeleid.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk); GR Gemeenschappelijke vuilverwerking Dordrecht en omstreken (GR Gevudo); Bank Nederlandse Gemeenten.

M.P.P.M. Merx (VVD), wethouder

Portefeuilles: Leefbaarheid & overlastbestrijding, Handhaving & toezicht openbare ruimte (boa's); Wijknaaanpak; Vergunningen (bouwen, milieu, leefomgeving, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid); Stadsbeheer-Ruimtelijke kwaliteit: afval, groenonderhoud, verlichting, speelplekken; Sport & Recreatie; Preventie jeugd; Personeel en Organisatie; Essenhof; Straatnamencommissie.

Verbonden partijen: GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ).

T.F. de Jonge (GroenLinks), wethouder

Portefeuilles: Duurzaamheid, Klimaat, Energie & Milieu; Gemeentelijk Vastgoed (incl. onderwijshuisvesting); Agenda 2030: Duurzame Stad; Grondbedrijf; Biesbosch; Weizigt; Dierenwelzijn; (Burger)Participatie.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ); GR Gemeenschappelijke vuilverwerking Dordrecht en omstreken (GR Gevudo); Stedin Holding NV; Energie Coöperatie Dordrecht.

C.H.W.M. Post, gemeentesecretaris

Algemeen directeur en eerste adviseur van het college.

Kerngegevens van de stad

Dit informatieve onderdeel van de begroting geeft de ontwikkeling weer van een aantal [kengetallen](#) van de gemeente onderverdeeld in demografie, sociale zekerheidsuitkeringen en fysieke structuur. Daarnaast geven we een korte samenvatting van de [lokale lasten](#).

Kengetallen

In onderstaande tabel zijn enkele kengetallen voor de gemeente Dordrecht weergegeven op het gebied van inwoneraantallen, sociale zekerheidsuitkeringen en het aantal huur- en koopwoningen.

Demografie	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023
Inwoners < 20 jaar	25.607	25.188	25.138	25.230
Inwoners van 20-64 jaar	70.704	70.755	70.911	72.290
Inwoners > 64 jaar	22.973	23.172	23.488	23.914
Aantal inwoners	119.284	119.115	119.537	121.434

Sociale zekerheid	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	5.740	5.790	5.950	6.000
Werkloosheidsuitkeringen	1.520	1.620	1.120	930
Bijstandsuitkeringen	3.900	3.910	3.810	3.670
Aantal uitkeringen	11.160	11.320	10.880	10.600

Fysieke structuur	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023
Koopwoningen inclusief onbekend	31.992	32.165	32.547	32.967
Huurwoningen	23.287	23.648	23.700	23.625
Aantal woningen	55.279	55.813	56.247	56.592

Lokale lasten

De lokale lastendruk wordt grotendeels gevormd door de woonlasten. Tot de woonlasten worden gerekend de OZB-, riool- en afvalstoffenheffing, die zich als volgt hebben ontwikkeld.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens weer. In de Begroting 2023 hebben we nog [twee](#) tabellen opgenomen voor eigenaren-bewoners: een tabel zoals we deze voorheen presenteerden met de gemiddelde WOZ-waarde van alle woningen samen (koop en huur) en een nieuwe tabel met de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen. Voorheen was een tabel met een gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen niet te maken omdat het CBS enkel de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen publiceerde. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde. Wij sluiten ons hierbij aan.

Uit de tabel volgt dat de totale woonlasten in Dordrecht voor eigenaren-bewoners in 2024 stijgen met 6,4% ten opzichte van 2023. Hierbij moeten we in ogenschouw nemen dat er in 2023 een eenmalige tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud van € 75 is verstrekt ([zie Begroting 2023](#)) waardoor de ontwikkeling van de lastendruk ten opzichte van 2022 aanzienlijk lager was dan de € 868 gepresenteerd in onderstaande tabel, namelijk € 793.

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2021	2022	2023 ²	Indexering	2024
Gemiddelde WOZ-waarde	283.000	308.000	358.000	3,0%	369.000
OZB-eigenaar	288,66	299,99	318,62	7,4%	333,95
Afvalstoffenheffing ¹	301,20	312,60	332,28	7,4%	356,76
Rioolheffing eigenaar	106,92	108,31	115,13	7,4%	123,65
Rioolheffing gebruiker ¹	95,16	96,36	102,36	7,4%	109,92
Ontwikkeling lastendruk	792	817	868 ²		924
Stijging/daling	4,1%	3,2%	6,3% ²		6,4%

In onderstaande tabel is de stijging voor huurders inzichtelijk gemaakt, deze is 7,4% ten opzichte van 2023. Ook bij de tabel voor huurders dienen we mee te nemen dat er in 2023 een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud van € 75 is verstrekt ([zie Begroting 2023](#)) waardoor de ontwikkeling van de lastendruk ten opzichte van 2022 aanzienlijk lager was dan de € 435 gepresenteerd in onderstaande tabel, namelijk € 360.

Bedragen x € 1

Huurders	2021	2022	2023 ²	Indexering	2024
Afvalstoffenheffing ¹	301,20	312,60	332,28	7,4%	356,76
Rioolheffing gebruiker ¹	95,16	96,36	102,36	7,4%	109,92
Ontwikkeling lastendruk	396	409	435 ²		467
Stijging/daling	4,9%	3,2%	6,3% ²		7,4%

¹ Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven deelbaar te zijn door 12.

² In 2023 is een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud verstrekt waardoor de daadwerkelijke ontwikkeling van de lastendruk lager was dan in de tabellen is opgenomen. Door deze € 75 te betrekken in de opstelling was er sprake van een daling van de woonlasten in 2023 ten opzichte van 2022. Voor eigenaren-bewoners betrof dat -2,9% en voor huurders was dat -12,1%.

Voor meer informatie en relevante uitgangspunten ten aanzien van de diverse lokale heffingen verwijzen we naar de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Disclaimer

DISCLAIMER

Deze website is met zorg samengesteld. Desondanks is het mogelijk dat deze informatie onvolledig of verouderd is en/of onjuistheden bevat. De gemeente aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook die het gevolg is van eventuele onjuiste informatie op deze website. De gemeente is niet verantwoordelijk voor informatie op internetpagina's van derden waarnaar op deze website wordt verwezen. Ook neemt de gemeente geen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van het gebruik van de op de website aangeboden informatie.

PRIVACY

Er worden uitsluitend statistische gegevens verzameld gericht op klikgedrag en geen privacygevoelige informatie.

Programma's

Leeswijzer programma's

Begrotingsprogramma structuur

In de [nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#), vastgesteld op 5 juli 2022, zijn de zes begrotingsprogramma's benoemd waarmee deze raads- en collegeperiode wordt gewerkt. De begrotingsprogramma's zijn:

- Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.
- Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.
- Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht.
- Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.
- Lerend en Ondernemend Dordrecht.
- Bouwend en Bereikbaar Dordrecht.

De zes begrotingsprogramma's zijn vervolgens opgebouwd langs zogenaamde 'Wat/Welke-vragen', die te raadplegen zijn door op het begrotingsprogramma te klikken:

- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?
- Wat willen we bereiken?
- Wat zijn de doelstellingen (met activiteiten voor 2024)?
- Welke verbonden partijen dragen bij?
- Wat zijn de indicatoren?
- Wat mag het kosten?

Via de opbouw van deze 'Wat/Welke-vragen' wordt informatie gefilterd van een relatief abstract niveau, zoals de vraag welke belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen van invloed zijn op het programma, tot een concreet niveau (wat gaan we doen in 2024 en wat kost het?).

Indicatoren

Elk programma kent een set basis indicatoren. De 'basis' komt voort uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in deze begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de [BBV-indicatoren](#) is terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting.

Voor BBV-indicatoren geldt daarnaast dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Naast de set basis indicatoren is voor elk programma reeds één aanvullende nieuwe indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Wat mag het kosten?

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad de totale lasten en de totale baten alsook de mutaties van reserves per programma (art. 4 van de financiële verordening). Daarmee is het college bevoegd te handelen om uitvoering te geven aan de opgenomen activiteiten. Binnen de lasten en baten van het programma afzonderlijk is het college bevoegd verschuivingen aan te

brengen. Wijzigingen van de begroting die het totaal van lasten, het totaal van baten en/of de mutatie van reserves veranderen, worden aan de raad voorgelegd.

Om meer inzicht te geven in wat er in de programmabegroting is opgenomen, is aanvullend:

- inzicht gegeven in de kostensoorten waaruit de lasten bestaan.
- een specificatie opgenomen van de productramingen waaruit een programma is opgebouwd (waarbij één product slechts in één programma voorkomt).
- het totaal van het programma, uitgesplitst in lasten, baten en mutaties reserves (het autorisatie-niveau).
- in de bijlagen opgenomen een overzicht per [taakveld per programma](#) (wettelijk verplicht op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), waarbij één taakveld in meerdere programma's kan voorkomen).
- in de bijlage opgenomen een [aansluitingstabel](#), waarin inzichtelijk is gemaakt welke begrotingswijzigingen zijn doorgevoerd ten opzichte van de vorige vastgestelde meerjarenbegroting.

Naast de programmabegroting autoriseert de raad de ramingen op de onderdelen algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien, die samen met de programmabegroting een sluitende begroting oplevert.

Programma's

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- Het vertrouwen van burgers in de overheid neemt af. De samenleving vraagt om een eerlijke en begripvolle overheid met menselijke maat.
- De diverse crises in ons land maken veel inwoners kwetsbaar. Zij doen een groter beroep op de gemeentelijke dienstverlening.
- Het wetsvoorstel 'Wet versterking participatie op decentraal niveau' (Wvp) is recent aangeboden aan de Tweede Kamer en versterkt de betrokkenheid van inwoners bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van ons beleid.
- De financiële positie van veel gemeenten staat meerjarig onder druk, door fors oplopende tekorten. Voor onze rol als serviceorganisatie voor onze gemeente en de regio, verwachten we dat deze financiële krapte op middellange termijn ook impact zal hebben voor de omvang van de (extra) dienstverlening.
- Met de invoering van de Omgevingswet in 2024 krijgen inwoners een grotere verantwoordelijkheid voor, én invloed op, de leefomgeving.

Wat willen we bereiken?

Samen met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bouwen wij aan de toekomstplannen voor Dordrecht. We willen graag de gemeenschap betrekken bij de opgaven waar de stad voor staat, de plannen die we ontwikkelen en de uitvoering daarvan. Als wij plannen maken voor de stad, leggen we daarom goed uit hoe we deze plannen samen verder kunnen brengen. Daarbij willen we inwoners zelf ook graag ruimte geven voor initiatieven en eigen plannen. Participatie vanuit de samenleving is daarom belangrijk. Als bestuur laten we ons zien in de stad en willen de afstand tussen inwoners en politiek verkleinen door benaderbaar en in gesprek te zijn. Dat doen we rechtstreeks, digitaal én met partners die weten wat er leeft zoals wijkteams, buurtwerk, verenigingen of winkeliers.

Op het gebied van dienstverlening voor onze inwoners werken we aan een toegankelijke en makkelijke gemeentelijke dienstverlening. Daarin staat centraal dat inwoners zoveel mogelijk op één plek én in één keer worden geholpen of terecht kunnen. We helpen daarbij en geven maatwerk aan inwoners die dit nodig hebben. Dit geldt extra voor inwoners in ingewikkelde situaties of met veelvoudige problematiek. En daarnaast zorgen we onverminderd dat de basisdienstverlening op orde blijft, zoals het verstrekken van reisdocumenten en verwerken van verhuizingen en geboorte-aangiftes.

Ook zetten we in op Dordrecht als centrumstad van de regio, en werken hierin op het vlak van de ruimtelijk economische samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven in de Smart Delta Drechtsteden en op schaal van Zuid Holland-Zuid. We zetten ons ook sterk in als serviceorganisatie voor Dordrecht en de regio. Met het nemen van de verantwoordelijkheid voor de dienstverlening aan onze en andere gemeenten, en partners, hebben we het doel dat lokale invulling meer mogelijk wordt en er ruimte is om de bedrijfsvoering slagvaardiger en innovatiever te maken.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: (Burger)participatie stimuleren en ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving.

Aan onze stad bouwen we samen met inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven. In deze samenwerking willen we laten zien dat de overheid luistert en betrouwbaar is. We waarderen de participatie die er in de stad is, en geven daarbij ruimte aan ideeën en initiatieven uit de samenleving. We vinden gezamenlijk eigenaarschap en participatie van inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven belangrijk om de opgaven waar onze stad voor staat te realiseren.

We nemen de toolbox voor (burger)participatie met het oog op de Omgevingswet in gebruik.

Begin 2024 treedt de Omgevingswet in werking, waarbij participatie een belangrijk onderwerp is. Naast de Handreiking Participatiebeleid met het oog op de Omgevingswet is hiervoor een toolbox ontwikkeld. Deze toolbox bestaat uit een dynamische website die initiatiefnemers en aanvragers van een omgevingsvergunning moet stimuleren om participatie te organiseren. De toolbox is ook beschikbaar voor gemeentelijke initiatieven, projecten en omgevingsplannen en heeft dan als doel om zowel te inspireren als te komen tot betere participatie. Bezoekers van de toolbox vinden er voorbeelden van participatie instrumenten en 'best practices'. In de loop van 2024 wordt de toolbox waar nodig verbeterd of uitgebreid, als onderdeel van het programma Participatie.

We geven het programma Participatie vorm en ontwikkelen een kennis- en expertisecentrum voor participatie.

Vanaf medio 2023 hebben we verschillende fasen uit de startnotitie Programma Participatie doorlopen. In 2024 richten wij ons op de tweede, derde en vierde fase van dit programma. Als onderdeel van deze stappen breiden we in de eerste helft van 2024 onze kennis en expertise over participatie verder uit. Ook creëren we hulpproducten om participatieprocessen goed in te richten en evalueren we tussentijds enkele participatieprojecten. In de tweede helft van 2024 nemen we een besluit over de verdere inrichting van het programma.

We maken breed gebruik van het online participatieplatform Doe Mee Dordrecht.

In 2023 is het online participatieplatform Doe Mee Dordrecht online gegaan (www.doemedordrecht.nl). Op dit platform bieden we informatie over onze plannen en betrekken we bewoners door hen digitaal uit te nodigen om te reageren. In de tweede helft van 2023 hebben we de eerste ervaringen opgedaan met digitale participatieprojecten. Het doel is om in 2024 digitale participatie met Doe Mee Dordrecht steeds meer succesvol en bekend bij inwoners en ondernemers te laten zijn. Dit doen we door het professionaliseren van de interne organisatie, zodat de kwaliteit van digitale participatie en interactie steeds verder toeneemt. Ook evalueren we in 2024 onze ervaringen met het platform bij betrokken bewoners en gebruikers.

We faciliteren en begeleiden initiatieven uit de samenleving.

Initiatiefnemers vinden relevante, actuele informatie op onze goed bijgehouden gemeentelijke website. Bij een aanvraag vindt er een snelle koppeling plaats van de initiatiefnemers aan een ambtenaar die het proces begeleidt. In 2024 wordt onderzocht hoe het Initiatieventeam, het online platform Doe Mee Dordrecht, en het programma Participatie in samenhang kunnen werken voor de inwoners.

Doelstelling 2: Een toegankelijke en zo makkelijk mogelijke, gemeentelijke dienstverlening.

De samenleving vraagt om een eerlijke en begripvolle overheid met aandacht voor de inwoners. Iedere inwoner heeft daarin zijn eigen behoefte. Daarop inspelen is de rode draad van onze gemeentelijke dienstverlening. Wij maken het verschil voor inwoners door waar nodig extra tijd en aandacht te geven. We innoveren en werken aan het verder verbeteren van de bestaande dienstverlening aan de balie, maar ook telefonisch en digitaal. Voorop staat de kwaliteit van ons werk en het gemak voor de inwoners.

We werken samen met de Bibliotheek AanZet en de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) aan een centrale plek waar inwoners met vragen naar toe kunnen.

De samenleving is erop gericht dat inwoners meer zelfredzaam zijn. De wisselwerking en het aanbod van veel verschillende (financiële) regelingen vanuit de overheid is voor veel inwoners erg ingewikkeld. Zo ingewikkeld dat veel inwoners graag een duidelijke plek willen waar zij al hun vragen kunnen stellen. Wij gaan deze centrale plek samen met onze partners bieden in het toekomstige Dordthuis. In 2024 werken we dit uit en richten we onze dienstverlening hier al op in.

We bieden onze inwoners sneller een afschrift of uittreksel van de burgerlijke stand.

Wij willen inwoners sneller een afschrift of uittreksel van de burgerlijke stand kunnen geven, daarom digitaliseren we alle akten. Zo kunnen inwoners direct worden geholpen, en hoeven zij niet meer een dag of langer te wachten.

We bieden bestaande en nieuwe medewerkers een interessant ontwikkeltraject om onze inwoners blijvend deskundig te kunnen helpen.

Wij vinden het belangrijk dat we onze inwoners deskundig en klantvriendelijk helpen. De huidige arbeidsmarkt zorgt ervoor dat het moeilijk is om deskundige medewerkers te vinden en te behouden. Daarom ontwikkelen we een eigen opleidingsprogramma met verschillende ontwikkelpaden, doorstroming en specialisatie mogelijkheden. Hiermee verwachten we nieuwe en huidige medewerkers te kunnen boeien en binden.

Doelstelling 3: Dordrecht functioneert als centrumstad van de regio.

We zorgen dat we voor elk van onze ambities aan de juiste tafels zitten met de juiste partners, om informatie te kunnen uitwisselen, in te spelen op subsidiemogelijkheden en onze gezamenlijke uitvoeringskracht te versterken. We willen daarom de identiteit en kracht van Dordrecht en de regio beter op de kaart te zetten in Den Haag en in Brussel. Ook nemen we voor Dordrecht en de regio de verantwoordelijkheid voor de dienstverlening aan onze en andere gemeenten. Met als doel dat lokale invulling meer mogelijk wordt, en er ruimte is om de bedrijfsvoering slagvaardiger, efficiënter en innovatiever te maken. We hebben drie ambities voor de komende jaren: (1) hoogwaardige dienstverlening, (2) sterke relatie met afnemers en (3) inzet op vernieuwing en innovatie. Voor Dordrecht als eigenaar betekent dit het houden van de regiorol voor alle service verlenende, regionaal opererende onderdelen.

We werken aan een gezamenlijke agenda voor de Smart Delta Drechtsteden.

Dordrecht richt zich de komende jaren onder meer op het realiseren van meer betaalbare woningen, een gezonde en groene leefomgeving (leefbare, duurzame en groene stad), groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt. Samen met andere overheden, bedrijfsleven en onderwijs werken we daarom toe naar één gezamenlijke agenda Smart Delta Drechtsteden. Zodoende kunnen wij ons steviger profileren. Tevens werken we aan de doorontwikkeling van het regionale samenwerkingsmodel en de financieringsstructuur. In lijn met het BRE-onderzoek Zuid-Holland Zuid (Bestuurlijke Regionale Ecosystemen) streven we daarbij naar open netwerksamenwerking, zodat ook andere relevante publieke en private partners zich welkom voelen om aan te sluiten.

We organiseren werkbezoeken, lobbyactiviteiten en netwerkbijeenkomsten om tot resultaatafspraken te komen op onze ambities uit lokale en regionale programma's.

We versterken de strategische lobbykracht: Strategie, Public Affairs, communicatie en organisatie van netwerkbijeenkomsten. We behartigen samen met onze partners onze belangen in bestuurlijke netwerken (zoals de VNG, G40 en de Verstedelijkingsalliantie). Dit doen we met een actieve opstelling richting provinciale, nationale en Europese overheden. Samen met onze partners vanuit het onderwijs en het bedrijfsleven agenderen we door lobbymissies kansen en knelpunten rondom veiligheid, bestaanszekerheid, infrastructuur, woningbouw en de (maritieme) maakindustrie. Door Brussel en Den Haag op deze manier te voeden met praktijkkennis en ervaring vanuit de regio, stellen we ons als constructieve partner op bij de grote transities rondom meer klimaat en energie. In de Strategische Samenwerkings- en Lobbyagenda vindt een nadere uitwerking van bovenstaande elementen plaats. Daarbij gaan we de disciplines Strategie, Public Affairs, communicatie en netwerkbijeenkomsten beter met elkaar verbinden.

We zorgen als servicegemeente voor een dienstverlenings- en financieringsmodel.

We werken aan een transparante en breed gedragen wijze van dienstverlening en financiering van de (service)gemeente Dordrecht aan andere gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Daarbij hanteren we vier uitgangspunten, bestaande uit een sturingsmodel; een producten- en dienstencatalogus; een financieringsmodel en een kostenverdeelmodel.

We evalueren de dienstverlening van de serviceorganisatie.

In de samenwerkingsovereenkomsten, die zijn gesloten tussen de gemeente Dordrecht met de zes andere gemeenten en de drie verbonden partijen bij de start van de Servicegemeente Dordrecht is opgenomen dat: "Na twee jaar wordt een gesprek gevoerd gericht op de inhoudelijke bijsturing van de taakuitvoering en deze overeenkomst." Met het uitvoeren van een evaluatie door een externe partij geven wij invulling aan deze afspraak. Het doel is inzicht krijgen in de samenwerking en de ervaren taakuitvoering. De inhoud richt zich op het in kaart brengen hoe men de dienstverlening, samenwerking en ingezette verandering ervaart. Doen we de juiste dingen? Insteek is om de inhoud van de evaluatie op te zetten in lijn met de ambities van de serviceorganisatie.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB• Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB• De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid• Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.

Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022. • Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.) • Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning. • Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt. • Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid. • De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen. • De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom. • Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren. • Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website	<ul style="list-style-type: none">• www.dienstgezondheidjeugd.nl• www.jeugdzhz.nl• www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl• www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur• Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none">• De DG&J stelt een Meerjarenbeleidsplan op voor de periode 2024-2027. Het nieuwe Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen.• Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2027, waarbij de GGD een ondersteunende en adviserende rol vervult. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de programmaonderdelen die worden uitgevoerd door de GGD.• De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur is een financiële ontwikkeling. Dit zijn veelal geoormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot komen er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg.• In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig• Lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden.• Er wordt landelijk gewerkt aan een wetsvoorstel 'van school naar werk', waarin de doelgroep RMC van 16 tot 23 jaar wordt uitgebreid naar 27. Dit betekent dat ook in de regionale VSV aanpak er aandacht moet zijn voor de overgang naar de arbeidsmarkt. Het rijk stelt hiervoor naar verwachting extra middelen beschikbaar.• LVS heeft in 2023 een impuls ontvangen vanwege de hoge caseloads van de leerplichtconsulenten. Deze zijn bedoeld om achterstanden weg te werken. Voor 2024 wordt een verlenging van deze middelen gevraagd en tegelijkertijd extra middelen voor een regionale projectleider die de ketensamenwerking moet doorlichten.• LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelname door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Onder regie van de Servicegemeente Dordrecht wordt een vervolg gegeven aan het traject ICT Verandert. Dit traject brengt kansen, maar ook (financiële) risico's met zich mee. Het privacygevoelige karakter van het takenpakket van de DGJ stelt namelijk hoge eisen aan de informatiebeveiliging. Als daarin niet kan worden voorzien, vraagt dit mogelijk extra inspanningen en kosten.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang, blijkt ook uit de voorlopige cijfers van de SOJ in 2023.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooralsnog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening.• Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).• Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).• Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none">• Voor de versterking van de (toekomstige) crisisbeheersing, de informatiepositie en het inrichten van het knooppunt coördinatie rijk-regio (KCR2) zijn door het Rijk structureel extra middelen (BDuR gelden) toegekend aan de VRZHZ. De besteding van de structurele extra financiële middelen wordt uitgewerkt op basis van bestuurlijke afstemming in het kader van de invulling van het programma versterking crisisbeheersing en brandweezorg. Het Rijk, veiligheidsregio's en andere partners stellen hiertoe gezamenlijke(landelijke) doelstellingen op. Binnen deze kaders richt de VRZHZ zich op het verder professionaliseren van crisisbeheersing.• Er wordt een nieuw modern regionaal crisis centrum (RCC) op locatie Leerpark ingericht.• Tot 2030 worden een groot aantal bruggen, tunnels, wegen en sluizen gerenoveerd, vervangen of aangelegd. De VRZHZ volgt en adviseert over deze grote infrastructurele werkzaamheden in onze regio gericht op bereikbaarheid, tunnelveiligheid en incident management. In 2024 gaat het in het bijzonder om de renovatie van de brug over de Noord (2024), de Papendrechtsebrug (2024) en de voorbereidingen voor de tunnel over de Noord (2025) en de Drechtunnel (2025).• Samen met onze partners werkt de VRZHZ aan een succesvolle implementatie van de Omgevingswet. Na inwerkingtreding wordt verder gewerkt aan een solide basis voor de uitvoering van ons werk. Concreet evalueert de VRZHZ de nieuwe samenwerkingsafspraken, actualiseert in samenhang met de Omgevingswet het beleid en werkt verder aan de verbetering van de producten, processen, documenten, voorschriftenbibliotheek en de inrichting van geautomatiseerde systemen. Er wordt een nieuw dekkingsplan geïmplementeerd dat is gebaseerd op gebiedsgerichte brandweezorg.• De gevolgen van de deeltijdrichtlijn worden vertaald en verwerkt naar de eigen brandweerorganisatie. De paraatheid en de brandweezorg als geheel blijft op het bestuurlijk vastgestelde niveau in het dekkingsplan voortbestaan.• De business case om te komen tot een Risk Factory in Zuid-Holland Zuid wordt in 2023 door de VRZHZ nader uitgewerkt. Afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming gaat de VRZHZ in 2024 met de partners aan de slag met de realisatie van de Risk Factory Zuid-Holland Zuid.• De VRZHZ vertaalt de door het bestuur vastgestelde huisvestingstrategie in de praktijk en houdt zicht op het meerjarenperspectief aangaande operationele en niet-operationele huisvesting, inclusief duurzaamheidsaspecten.• In aanloop naar een nieuw beleidsplan VRZHZ wordt het regionaal risicoprofiel VRZHZ in 2024 herzien.

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- Het financieel perspectief van de VRZHZ vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Bij het onderwerp strategische huisvesting - waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken- komen ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Wat zijn de indicatoren?**Indicatoren**

Dit begrotingsprogramma heeft geen BBV-indicatoren, omdat er geen logische koppeling te maken is met de activiteiten uit dit programma en de standaard BBV-indicatoren.

Wel is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren	2021	2022	2023
Inwoners geven gemiddeld minimaal een 8 als cijfer voor de klanttevredenheid van de gemeentelijke dienstverlening.	8	8	8

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2024
Interne salarislasten	23.059.857
Materiële budgetten	6.592.255
Bijdragen aan GR'en	1.151.329
Subsidies	268.738

- Interne salarislasten: de salarislasten beslaan ruim 74% van dit programma en hebben met name betrekking op dienstverlening, werken voor derden en de griffie.
- Materiële budgetten: het materieel budget betreft middelen voor de Groeiagenda. Daarnaast is hier een budget opgenomen voor prijsgevoelige budgetten. Voor 2024 werden alle materiële budgetten automatisch geïndexeerd in de begroting, vanaf 2024 is een centraal budget opgenomen waar in de loop van 2024 onderbouwd een beroep op kan worden gedaan. Tot slot zijn extra middelen opgenomen als gevolg van hogere energiekosten.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de afdracht aan het Rijk voor de kosten van paspoorten, rijbewijzen en dergelijke.

- Subsidies: dit is budget voor de bijdragen die verstrekt worden aan de partnergemeenten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	31.072	43.235	52.215	60.369
Baten	11.756	11.819	12.221	12.356
Saldo	-19.316	-31.416	-39.994	-48.013
Toevoeging reserves	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0
Totaal programma	-19.316	-31.416	-39.994	-48.013

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Basisregistratie vastgoed	1.420	383	1.037	1.429	383	1.046	1.429	383	1.046	1.429	383	1.046
Griffie	2.606	0	2.606	2.629	0	2.629	2.629	0	2.629	2.612	0	2.612
Rekenkamer	296	0	296	296	0	296	296	0	296	296	0	296
Bestuur	2.535	570	1.965	2.551	570	1.981	2.550	570	1.980	2.549	570	1.979
Bestuurlijke samenwerking	111	0	111	111	0	111	111	0	111	111	0	111
Publieke dienstverlening	7.279	6.035	1.245	7.295	6.097	1.198	7.454	6.499	954	7.415	6.634	782
Internationale betrekkingen	205	0	205	205	0	205	205	0	205	205	0	205
Stelposten	7.408	0	7.408	19.485	0	19.485	28.333	0	28.333	36.544	0	36.544
Wijkwensen en participatie	1.784	0	1.784	1.787	0	1.787	1.762	0	1.762	1.762	0	1.762
Onderzoek	919	973	-54	929	973	-44	929	973	-44	929	973	-44
Werken derden	6.510	3.796	2.715	6.518	3.796	2.722	6.518	3.796	2.722	6.518	3.796	2.722
Totaal saldo baten en lasten	31.072	11.756	19.316	43.235	11.819	31.416	52.215	12.221	39.994	60.369	12.356	48.013
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	31.072	11.756	19.316	43.235	11.819	31.416	52.215	12.221	39.994	60.369	12.356	48.013

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- Het aanbod van de cultuur-, evenementen- en horecasector en een deel van de detailhandel staat onder druk. Personeelstekorten, kostenstijging en het risico op de daling van inkomsten geven deze sectoren uitdagingen.
- De diverse (aanhoudende) crises, hoge prijzen en het huizentekort blijven zorgen voor risico's op sociale en maatschappelijke onrust en toenemende overlast en criminaliteit.
- In toenemende mate hebben we te maken met hidden impact crimes zoals digitale criminaliteit, aantasting van de sociale stabiliteit en ondermijnende criminaliteit. Dit zijn complexe veiligheidsvraagstukken.
- Partners vanuit jeugd, zorg, onderwijs en veiligheid constateren een verharding van de jeugdcultuur (op straat) en constateren dat jongeren op steeds jongere leeftijd (drugs- en alcohol)overlast veroorzaken of in de criminaliteit belanden. In Dordt-West starten we in het kader van het Nationaal Programma met het project Preventie met Gezag.
- Het leefbaarheidscijfer van Dordrecht is stabiel. Tegelijkertijd zijn er zorgen over wijken, buurten en straten waar de leefbaarheid onder druk staat en de problematiek hardnekkig is. Er wordt steeds meer naar de gemeente gekeken om regie te nemen.

Wat willen we bereiken?

Mensen moeten zich veilig en op hun gemak voelen in onze stad. Er zijn veel zaken die aan het gevoel van veiligheid bijdragen. Voor de een is dat een veilige looproute van huis naar de supermarkt zonder obstakels op de stoep. Voor de ander is dat het 's nachts zonder zorgen over straat kunnen. Wie zich veilig voelt, heeft daarbij meer vertrouwen in zichzelf, in anderen en in de toekomst. We investeren daarom in het behouden en verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Leefbaarheid gaat over het welbevinden van inwoners in relatie tot hun omgeving. Er zijn veel factoren die invloed hebben op de leefbaarheid, zoals de aanwezigheid van voldoende voorzieningen, (sociale) veiligheid, sociale cohesie, vrijetijdsbeleving en daarbij de kwaliteit van de openbare ruimte. Zo draagt een goed onderhouden buitenruimte direct bij aan een veilig gevoel. We zorgen voor goede verlichting op donkere plekken, snoeien openbaar groen dat voor onveilige situaties kan zorgen en doen onze uiterste best om de stad schoon en heel te houden. We investeren daarbij ook in het de samenwerking met de Sociale Dienst, de politie, betrokken bewoners en andere partijen om bijvoorbeeld eenzaamheid en armoede eerder te signaleren.

Ook investeren we in een levendige en aantrekkelijke (binnen)stad waarbij we ruimte creëren voor ontmoeting, cultureel aanbod en evenementen. Daarbij werken we met een nieuwe cultuurnota 'Cultuur voor en door iedereen', waarbij de kracht van cultuur in Dordrecht wordt geborgd en waar mogelijk vergroot. Er liggen ook kansen om cultuur nog meer in te zetten als middel binnen het onderwijs en het sociaal domein. Voor een aangenaam verblijfsklimaat is ook toenemende aandacht voor groen in de binnenstad, zowel voor bewoners als voor bezoekers. We willen ook de kansen van het kern winkelgebied, horeca en evenementen als wezenlijk onderdeel van de levendige binnenstad beter benutten. Ook komen er meer handhavers, zij controleren of mensen zich aan de regels houden, zijn gastheer en gastvrouw, zichtbaar én aanspreekbaar in alle wijken van de stad.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het vergroten van de levendigheid en aantrekkelijkheid van de (binnen)stad in balans met de leefbaarheid.

Dordrecht staat de komende jaren voor de grote uitdaging om aantrekkelijk, levendig en veelzijdig te blijven. Daarom voeren we de binnenstadvisie 'Slijpen aan een Diamant' uit. Dat doen we in nauw overleg met onze belangrijkste stakeholders in het Binnenstadbedrijf Dordrecht. We willen horeca en nachtleven waar het kan, maar wel in goede balans met wonen in de stad. Daarbij kan toerisme ook een belangrijke bijdrage leveren aan een aantrekkelijke, levendige binnenstad. Het culturele aanbod in Dordrecht speelt daarbij een rol. We willen het culturele aanbod in Dordrecht zo breed mogelijk hebben. Dat doen we, omdat cultuur bijdraagt aan talentontwikkeling en participatie.

We voeren nieuw evenementenbeleid uit.

We behouden onze ambitie een toonaangevende evenementenstad in Nederland te willen zijn. Hiervoor zorgen we voor borging, kwaliteitsverbetering en innovatie van het aanbod aan evenementen, passend bij de eigenheid van Dordrecht.

We voeren nieuw beleid voor de horeca uit.

Voor een goede balans tussen beleven en wonen in een levendige binnenstad hebben we voortdurend aandacht voor de ontwikkelmogelijkheden van de horeca. Met een nieuwe horecavisie, relevante beleidskaders en een geactualiseerd terrassenbeleid zorgen we dat deze balans behouden blijft.

We voeren de cultuurnota Dordrecht 2030 uit.

We werken met een nieuwe cultuurnota aan de ambities voor cultuur in Dordrecht. 'Cultuur voor en door iedereen' waarmee we inzetten op brede talentontwikkeling. We vergroten met cultuur de levendigheid en aantrekkelijkheid van de stad en zetten in op de toekomstbestendigheid van de Dordtse culturele sector.

We herontwikkelen de Grote Markt.

In het kader van de herontwikkeling van de Grote Markt ronden we onderzoeken af en starten we het ontwerp. Via een interactief proces met stakeholders komen we tot een juiste inrichting waarbij vooral aandacht is voor groen, leefbaarheid en duurzaamheid. Mobiliteit en parkeren bekijken we in relatie met de omgeving. Tevens bekijken we de mogelijkheden om de Joodse geschiedenis te integreren. De Aardappelmarkt wordt heringericht.

Doelstelling 2: Het krachtig aanpakken van ernstige (woon)overlast.

In delen van Dordrecht nemen de overlastlocaties nog steeds toe, zowel in volume als in complexiteit. Daarom investeren we in de leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving, door krachtig in te zetten op de aanpak van overlastgevende gebieden, woningen en personen. In Dordrecht ervaren inwoners regelmatig (woon)overlast, zoals geluidsoverlast van burens, drugsoverlast, vervuilde tuinen en woningen, viezigheid van dieren, overlast van personen met onbegrepen (verward) gedrag en verloederde en vervallen panden. Zeker aanhoudende overlast kan het (woon)genot en gevoel van veiligheid van bewoners ernstig verstoren. Vroegtijdig ingrijpen en samenwerking op het snijvlak van zorg en veiligheid vergroot de kans op verbetering.

We helpen personen die problemen hebben op meerdere leefgebieden.

We versterken en verbinden de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking op het snijvlak van zorg en veiligheid. Het gaat daarbij om het verbeteren van de integrale aanpak in de zorg- en veiligheidsketen voor kwetsbare gezinnen en personen waar problemen spelen op meerdere leefgebieden. Bij aandachtshuishoudens met complexe problematiek zet de gemeente de sociaal pontonnier in. De re-integratie-officier ondersteunt en begeleidt Dordtse ex-gedetineerden richting een perspectievolle toekomst, zodat de kans op recidive afneemt.

We zetten in op een afname van de door inwoners beleefde ernstige overlast in de openbare ruimte.

Voor overlastgevende personen (bijvoorbeeld: jongerengroepen, verward gedrag, dak- en thuislozen, meer- of veelplegers en zorgmijders) hanteren we een persoonsgerichte aanpak. We bieden hun een sociaal aanbod gericht op scholing, werk, verslavingszorg, hulp en begeleiding (zachte hand), leggen huisbezoeken af en pakken indien nodig door met de harde hand (zoals strafrechtelijke interventies). Daarnaast zijn gebieden geprioriteerd. Voor het geprioriteerde aandachtsgebied Kromhout en omgeving zetten we het integraal Plan van Aanpak voort (t/m 2024) en zo ook voor de gebieden Lijnbaan en Vogelbuurt.

We zetten in op een afname van de door inwoners beleefde ernstige woonoverlast.

Samen met politie en woningcorporaties treden we op bij (ernstige) woonoverlast. Hierbij zetten we verschillende instrumenten uit de escalatieladder in. Dat begint bij buurtbemiddeling en kan eindigen met een bestuurlijke gedragsaanwijzing, waaronder een huisverbod. Door het screenen van nieuwe huurders op overlastgevend en crimineel gedrag in kwetsbare gebieden wordt tevens preventief ingezet op woonoverlast.

Doelstelling 3: Het investeren in leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving.

We investeren als gemeente samen met inwoners, maatschappelijke partijen en veiligheidspartners in de leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving. Zowel in de openbare ruimte als achter de voordeur is het belangrijk dat Dordtenaren zich op hun gemak voelen en veilig zijn. Iedere wijk in Dordrecht heeft haar eigen DNA, thema's, doelen en ambities. Daarom werken we gebiedsgericht en zijn maatregelen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid maatwerk.

We voeren het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Dordt-West uit.

De ambitie is om de volgende generatie jeugd gezonder en veiliger op te laten groeien, met betere ontwikkelkansen, meer perspectief op werk en een fijnere woon- en leefomgeving. Daarvoor investeren we niet alleen in de jeugd, maar ook in het wonen, werken en leven van de overige bewoners. We groeien met Dordt West naar het gemiddelde van Dordrecht. Met ons Nationaal Programma Dordt West willen we de leefbaarheid en veiligheid in 15 tot 20 jaar tijd op orde brengen en het perspectief voor bewoners verbeteren. We verbreden onze aanpak en zorgen voor veiliger en meer leefbare wijken in het stedelijke focusgebied Dordt West. Samen met partners en bewoners stellen we een meerjarig integraal uitvoeringsprogramma op waarbij we prestatieafspraken maken met het Rijk.

We maken gebiedsprogramma's voor de gebieden Oost en Centrum.

Met gebiedsprogramma's brengen we kansen, opgaven en vraagstukken voor de toekomst in kaart. We benutten beschikbare data en verrijken deze met input van professionals en bewoners. Met elkaar bepalen we de koers en formuleren opgaven voor het gebied (op wijk-, buurt- of straatniveau) waar we samen het verschil willen maken. Ook de lessen uit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid nemen we hierin mee.

We maken gerichte uitvoeringsplannen om de leefbaarheid op focusplekken te verbeteren.

Een schoon, heel en veilige buurt draagt bij aan de leefbaarheid, evenals de aanwezigheid van (sociaal-, maatschappelijke-) voorzieningen en sociale cohesie. Dit verschilt per wijk, buurt of straat en dat vraagt om maatwerk. De opgaven uit de gebiedsprogramma's vormen de basis voor het uitvoeringsplan.

We voeren het Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2023-2026 uit.

Het door de raad vastgestelde Integraal Veiligheidsplan (IVP) kent drie werkwijzen. Een gebiedsgerichte aanpak door te werken aan veilige wijken. Een themagerichte aanpak voor de sociale stabiliteit, digitale veiligheid en ondermijning, en een doelgroepgerichte aanpak voor jeugd en veiligheid.

We breiden het aantal handhavers uit en verhogen de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid.

Begin 2023 is een handhavingsbeleidsplan opgesteld. Dit plan geeft prioritering en richting aan de activiteiten van handhaving. Zeker is dat we meer handhavers in dienst nemen om meer toezicht op straat te hebben. Data zal daarnaast een belangrijke onderbouwing zijn voor de keuzes in het plan, ook zal data in het dagelijkse werk een groeiende bijdrage kunnen leveren in het effectiever handhaven.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">De heer P.J. Heijkoop voorzitter het ABMevrouw C.C van Benschop, lid van het ABDe heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lidMevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none">De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022.Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.)Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning.Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt.Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.
- Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren.
- Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

**Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-
Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)**

Website	<ul style="list-style-type: none"> • www.dienstgezondheidjeugd.nl • www.jeugdzhz.nl • www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl • www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur • Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- De DG&J stelt een Meerjarenbeleidsplan op voor de periode 2024-2027. Het nieuwe Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen.
- Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2027, waarbij de GGD een ondersteunende en adviserende rol vervult. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de programmaonderdelen die worden uitgevoerd door de GGD.
- De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur is een financiële ontwikkeling. Dit zijn veelal geormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot komen er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg.
- In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig
- Lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden.
- Er wordt landelijk gewerkt aan een wetsvoorstel 'van school naar werk', waarin de doelgroep RMC van 16 tot 23 jaar wordt uitgebreid naar 27. Dit betekent dat ook in de regionale VSV aanpak er aandacht moet zijn voor de overgang naar de arbeidsmarkt. Het rijk stelt hiervoor naar verwachting extra middelen beschikbaar.
- LVS heeft in 2023 een impuls ontvangen vanwege de hoge caseloads van de leerplichtconsulenten. Deze zijn bedoeld om achterstanden weg te werken. Voor 2024 wordt een verlenging van deze middelen gevraagd en tegelijkertijd extra middelen voor een regionale projectleider die de ketensamenwerking moet doorlichten.
- LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelname door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Onder regie van de Servicegemeente Dordrecht wordt een vervolg gegeven aan het traject ICT Verandert. Dit traject brengt kansen, maar ook (financiële) risico's met zich mee. Het privacygevoelige karakter van het takenpakket van de DGJ stelt namelijk hoge eisen aan de informatiebeveiliging. Als daarin niet kan worden voorzien, vraagt dit mogelijk extra inspanningen en kosten.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang, blijkt ook uit de voorlopige cijfers van de SOJ in 2023.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

**Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
(GR OZHZ)**

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaak uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooralsnog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.</p>

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweertzorg en geneeskundige hulpverlening. • Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio). • Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's). • Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- Voor de versterking van de (toekomstige) crisisbeheersing, de informatiepositie en het inrichten van het knooppunt coördinatie rijk-regio (KCR2) zijn door het Rijk structureel extra middelen (BDuR gelden) toegekend aan de VRZHZ. De besteding van de structurele extra financiële middelen wordt uitgewerkt op basis van bestuurlijke afstemming in het kader van de invulling van het programma versterking crisisbeheersing en brandweezorg. Het Rijk, veiligheidsregio's en andere partners stellen hiertoe gezamenlijke(landelijke) doelstellingen op. Binnen deze kaders richt de VRZHZ zich op het verder professionaliseren van crisisbeheersing.
- Er wordt een nieuw modern regionaal crisis centrum (RCC) op locatie Leerpark ingericht.
- Tot 2030 worden een groot aantal bruggen, tunnels, wegen en sluizen gerenoveerd, vervangen of aangelegd. De VRZHZ volgt en adviseert over deze grote infrastructurele werkzaamheden in onze regio gericht op bereikbaarheid, tunnelveiligheid en incident management. In 2024 gaat het in het bijzonder om de renovatie van de brug over de Noord (2024), de Papendrechtsebrug (2024) en de voorbereidingen voor de tunnel over de Noord (2025) en de Drechtunnel (2025).
- Samen met onze partners werkt de VRZHZ aan een succesvolle implementatie van de Omgevingswet. Na inwerkingtreding wordt verder gewerkt aan een solide basis voor de uitvoering van ons werk. Concreet evalueert de VRZHZ de nieuwe samenwerkingsafspraken, actualiseert in samenhang met de Omgevingswet het beleid en werkt verder aan de verbetering van de producten, processen, documenten, voorschriftenbibliotheek en de inrichting van geautomatiseerde systemen. Er wordt een nieuw dekkingsplan geïmplementeerd dat is gebaseerd op gebiedsgerichte brandweezorg.
- De gevolgen van de deeltijdrichtlijn worden vertaald en verwerkt naar de eigen brandweerorganisatie. De paraatheid en de brandweezorg als geheel blijft op het bestuurlijk vastgestelde niveau in het dekkingsplan voortbestaan.
- De business case om te komen tot een Risk Factory in Zuid-Holland Zuid wordt in 2023 door de VRZHZ nader uitgewerkt. Afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming gaat de VRZHZ in 2024 met de partners aan de slag met de realisatie van de Risk Factory Zuid-Holland Zuid.
- De VRZHZ vertaalt de door het bestuur vastgestelde huisvestingstrategie in de praktijk en houdt zicht op het meerjarenperspectief aangaande operationele en niet-operationele huisvesting, inclusief duurzaamheidsaspecten.
- In aanloop naar een nieuw beleidsplan VRZHZ wordt het regionaal risicoprofiel VRZHZ in 2024 herzien.

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- Het financieel perspectief van de VRZHZ vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Bij het onderwerp strategische huisvesting - waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken- komen ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Wat zijn de indicatoren?

Indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u daarnaast aan onder de bijlage van deze Begroting 2024.

Ook is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2021	2023	2022	2024	
Verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	10 (2020)	6 (2021)	6 (2021)	9 (2022)	9 (2022)
Diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	1,3 (2020)	0,8 (2021)	0,8 (2022)	0,8 (2022)	1,5 (2021)
Jongeren met delict voor rechter - % van 12-21 jaar	2,0 (2020)	2,0 (2020)	2,0 (2020)	1,0 (2021)	1,0 (2020)
Winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	2,7 (2020)	2,6 (2021)	3,7 (2022)	3,7 (2022)	3,3 (2022)
Vernieling en beschadiging - per 1.000 inwoners	7,2 (2020)	5,1 (2021)	5,6 (2022)	5,6 (2022)	7,2 (2022)
Geweldsmisdrijven - per 1.000 inwoners	6 (2020)	5,6 (2020)	5,8 (2022)	5,8 (2022)	5,4 (2022)

Aanvullende indicatoren	2021	2022	2023
Positie in de woonaantrekkelijkheidsindex van de Atlas voor gemeenten.	7	7	17

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	2024
Interne salarislasten	11.134.297
Materiële budgetten	10.261.029
Bijdragen aan GR'en	12.532.639
Subsidies	9.917.666
Kapitaallasten	2.749.994

- Interne salarislasten: de salarissen binnen dit programma hebben vooral betrekking op musea, veiligheid en het Biesboschcentrum.
- Materiële budgetten: dit betreft met name het budget voor recreatie, cultuur, musea, toerisme, en de Biesbosch.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid voor de brandweer.
- Subsidies: dit is budget voor diverse subsidies op het gebied van cultuur en evenementen.
- Kapitaallasten: de kapitaallasten hebben betrekking op de musea, diverse activa in de Biesbosch en het zwembad.

•

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	46.596	45.373	44.770	44.524
Baten	4.221	4.321	4.221	4.041
Saldo	-42.375	-41.053	-40.550	-40.483
Toevoeging reserves	415	415	415	415
Onttrekking reserves	3.049	1.659	1.258	1.157
Totaal programma	-39.741	-39.809	-39.707	-39.741

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

**Levendig, Leefbaar en Veilig
Dordrecht**

Product	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Openbare Orde en Veiligheid	2.481	0	2.481	2.048	0	2.048	2.049	0	2.049	1.910	0	1.910
Handhaving Openbare ruimte	3.443	187	3.256	3.353	187	3.166	3.353	187	3.166	3.354	187	3.166
Rampenbestrijding	629	0	629	629	0	629	629	0	629	629	0	629
Brandweer	12.443	0	12.443	12.443	0	12.443	12.443	0	12.443	12.443	0	12.443
Mediazaken	271	0	271	271	0	271	271	0	271	271	0	271
Cultuur	8.184	80	8.104	7.835	80	7.755	7.835	80	7.755	7.755	0	7.755
Volksfestiviteiten	103	188	-85	103	188	-85	103	188	-85	103	188	-85
Recreatie	4.328	1.229	3.099	3.901	1.229	2.672	3.737	1.229	2.508	3.746	1.229	2.517
Binnenstad	389	0	389	349	0	349	350	0	350	350	0	350
Evenementen	1.473	0	1.473	1.473	0	1.473	1.473	0	1.473	1.473	0	1.473
Toerisme	2.127	10	2.117	2.127	10	2.117	2.127	10	2.117	2.127	10	2.117
Kunst en geschiedenis	10.726	2.527	8.199	10.841	2.627	8.214	10.401	2.527	7.874	10.365	2.427	7.938
Totaal saldo baten en lasten	46.596	4.221	42.375	45.373	4.321	41.053	44.770	4.221	40.550	44.524	4.041	40.483
Mutaties met de reserves	415	-3.049	-2.634	415	-1.659	-1.244	415	-1.258	-843	415	-1.157	-742
Geraamd resultaat	47.011	7.270	39.741	45.789	5.980	39.809	45.185	5.479	39.707	44.939	5.198	39.741

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- Klimaatverandering plaatst ons voor grote opgaven op het gebied van hittestress en wateroverlast.
- Netcongestie zorgt in de verdichte openbare ruimte voor uitdagingen met inpassen.
- Mobiliteitsverandering in relatie tot leefbaarheid vraagt meer aandacht voor voetgangers en fietsers.
- De problematiek rond PFAS heeft invloed op de gezonde leefomgeving.
- De Omgevingswet treedt in werking.

Wat willen we bereiken?

We willen een groene en gezonde stad zijn voor onze inwoners. Een stad waar het prettig wonen, werken en verblijven is. We zetten op diverse locaties belangrijke stappen in het vergroenen en verduurzamen van onze stad. Daarbij is aandacht voor mensen, dieren en de biodiversiteit op ons eiland. We werken aan de hand van vier thema's toe naar ons doel om in 2040 een klimaatneutrale stad te zijn. Er wordt geïnvesteerd in het verduurzamen van woningen en bedrijven en we blijven ons inzetten voor een verbetering van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het intensiveren van de vergroening en verduurzaming van de openbare ruimte.

Dordrecht wil een groene en gezonde stad zijn voor haar inwoners. We zetten op diverse locaties belangrijke stappen in het vergroenen en verduurzamen van onze stad. Daarbij maken we de openbare ruimte aantrekkelijker voor gebruikers, streven we naar een hogere kwaliteit van het groen, meer biodiversiteit en meer water. Alles gericht op een beweeg- en verblijfsvriendelijke openbare ruimte die uitnodigt tot spelen, bewegen en ontmoeten. Vanuit de overtuiging dat beleefbaar groen de (positieve) gezondheid bevordert.

We realiseren delen van het Stadspark XXL.

Met het toekomstige stadspark XXL vormen we het gebied rondom landgoed Dordwijk om tot één groot stadspark. We vergroten het langzaam verkeersnet binnen het stadspark en zorgen voor betere aanhaking op de wijken. Daarnaast organiseren we sport op een andere manier, waardoor ruimte vrijkomt voor openbaar sporten, bewegen en recreëren. Concreet gaan we verder met de optimalisatie van sportpark Schenkeldijk.

We vergroenen de Stadswerven en Wantij-West.

We geven uitvoering aan de plannen voor Wantij-West. Door aanpassingen aan de parkeernorm komt extra ruimte vrij die gebruikt wordt om het gebied verder te vergroenen ten gunste van voorkoming hittestress en vergroting biodiversiteit. Zo maken we de openbare ruimte aantrekkelijker voor gebruikers. We gaan onderzoek doen en bekijken de mogelijke aanleg van drijvend groen. Daarnaast gaan we aan de slag met het vergroenen van de kadeconstructies.

We onderzoeken kwalitatieve verbeteringen voor het Biesboschcentrum en omgeving.

Het Biesboschcentrum investeert in locatie en organisatie. Het doel daarbij is dat het centrum en het omliggende gebied dé plek is waar bezoekers de natuur, educatie en recreatie kunnen beleven. Hoe maken we het Biesboschcentrum en omgeving aantrekkelijker, beter bereikbaar voor een breder publiek? Met het beschikbaar gestelde onderzoeksbudget worden kwalitatieve verbeteringen in kaart gebracht die een gezonde exploitatie van het Biesboschcentrum opleveren. Dit in samenhang met de (te ontwikkelen) omgevingsvisie en met onderzoeksinzet vanuit parkeren om mobiliteit en parkeermogelijkheden en de exploitatie hiervan in kaart te brengen.

We passen natuurinclusief bouwen en ontwikkelen toe.

Natuurinclusief bouwen is een vorm van duurzaam bouwen waarbij zodanig gebouwd en ingericht wordt dat een bouwwerk bijdraagt aan de lokale biodiversiteit en natuurwaarden. We gaan het handboek 'Natuurinclusief bouwen en ontwikkelen' standaard toepassen. Ook lichten we ondernemers in over ons aangepaste beleid op dit punt en zorgen we voor de juiste en goede communicatie over het onderwerp. Hiernaast stimuleren we samen met Duurzaamheidscentrum Weizigt inwoners om natuurinclusieve maatregelen te treffen bij bestaande bouw.

We geven een vervolg aan de beleidsmatige aanpak van biodiversiteit.

We werken verder aan een beleidsmatige aanpak van biodiversiteit. In dit plan geven we aan hoe we de biodiversiteit bevorderen en hoe we actuele problemen die inwerken op onze biodiversiteit oplossen. Om te onderzoeken of we onze biodiversiteit behouden, stellen we een monitoringsplan op en meten we welke biodiversiteit we hebben. We werken aan een uniforme aanpak voor de effectieve bestrijding van invasieve exoten in Dordrecht.

We geven elke nieuw geboren Dordtenaar een waardebon voor het planten van een geboortebom.

Om de stad groener te maken gaan we voor nieuw geboren Dordtenaren bomen planten. Daarmee brengen we bomen een stuk dichterbij de mensen. Met de waardebon kunnen ouders de boom van hun keuze ophalen bij Duurzaamheidscentrum Weizigt. Bewoners kunnen de boom in hun tuin planten of op hun balkon zetten. Zo dragen de Dordtenaren zelf bij aan vergroening van de stad. Het project loopt tot en met december 2025. In de loop van 2025 gaan we evalueren.

Doelstelling 2: Het versterken van een klimaatbestendige, groenblauwe en waterveilige stad.

Klimaatverandering plaatst ons voor grote opgaven. Hitte, droogte en wateroverlast komen steeds vaker voor. Vanuit de groenblauwe opgave dragen we bij aan vergroening en versterken we de groenblauwe structuren op het eiland. Er is meer ruimte voor multifunctioneel gebruik en het voorkomen van wateroverlast. Tegelijkertijd blijven we inzetten op waterveiligheid en zelfredzaamheid. Dit doen we actief, door het organiseren van evenementen, maar ook door middel van educatie en communicatie.

We actualiseren de Bomenlijst.

De Bomenlijst krijgt een update zoals we in het nieuwe Bomenprogramma beschrijven. Het doel van de Bomenlijst is om bomen op basis van de waarde ervan (zoals omvang, leeftijd, zeldzaamheid, ecologisch, cultuurhistorisch) te beschermen. De criteria voor opname in deze lijst moeten worden herijkt en SMART geformuleerd. Ook zorgen we voor een actualisatie van het toetsingskader voor het beoordelen van kapvergunningaanvragen.

We dragen vanuit de opgave Groen Blauwe Stad bij aan het vergroenen van de Stad.

We werken aan groen vanaf de voordeur tot aan de Biesbosch: we versterken de groenblauwe structuren op het eiland, we zorgen voor grasvelden met meer bloemen in de wijken en we vinden meer insecten en vogels in het groen. Met het project Vergroening Binnenstad brengen we de versteende plekken in beeld, onderzoeken we de mogelijkheden om deze te vergroenen en zullen in 2024 de eerste resultaten zichtbaar worden. Dit is al voor een deel gerealiseerd met het Bewegend Bos.

We beschermen de groenblauwe structuren en werken met een stresstest.

We inventariseren onze huidige groene en blauwe structuren in de stad, zoals bosplantsoen, watergangen en natuurvriendelijke oevers. De huidige structuren voegen we samen met de groenblauwe visiekaart. Van beschermingswaardige groen en blauwe structuren bepalen we of aanvullend beleid nodig is. Via een stresstest onderzoeken we het effect van klimaatsverandering op de biodiversiteit. Daarna ondernemen we acties op locaties waar het nodig is. We sluiten aan bij fysieke projecten en monitoren of de biodiversiteit is versterkt.

We blijven inzetten op waterveiligheid en zelfredzaamheid.

We stellen een evacuatieplan op, waar het aanwijzen en/of realiseren van vluchtplekken bij dreigende overstroming ook onder valt. We ontwikkelen maatregelen om schade als gevolg van hevige regenwateroverlast te beperken. We organiseren jaarlijks het waterfestival om de eeuwenlange relatie tussen Dordrecht/Drechtsteden en water te vieren en waterbewustzijn te stimuleren. 'De Redders van Dordt', een jaarlijks evenement om zo een hele generatie jongeren groot te brengen met kennis van de klimaatverandering en wat ze zelf kunnen doen om te handelen bij extreme situaties, is hier een integraal onderdeel van. Door handelingsperspectieven te ontwikkelen op het gebied van waterveiligheid werken we aan zelfredzaamheid en samenredzaamheid. We ontwikkelen dergelijke perspectieven ook op het gebied van wateroverlast, hitte en droogte. Een voorbeeld van zelfredzaamheid is het plaatsen van vloedschotten tegen hoog water.

We creëren bewustwording met educatie over klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Vanuit met Duurzaamheidscentrum Weizigt en het Biesboschcentrum zetten we in op educatie over klimaatadaptatie en biodiversiteit. Met educatie laten we bewoners leren en ervaren wat de waarde van biodiversiteit is en wat het veranderen van het klimaat voor hen betekent. De volgende activiteiten helpen daarbij: het project Groene Buur en het 10.000 soorten in het Biodiversiteitsjaar 2024. Het project Groene Buur betreft een educatief aanbod voor primair onderwijs en gaat over inwoners die andere inwoners enthousiast maken voor een groene tuin en omgeving. Het 10.000 soortenjaar in Dordrecht richt zich op onderzoek en aandacht voor wilde planten en dieren, met bijzondere aandacht voor het bodemleven.

Doelstelling 3: Het versneld realiseren van een klimaatneutrale stad, in 2040.

Dordrecht neemt haar verantwoordelijkheid door als stad een bijdrage te leveren aan klimaatneutraliteit; ons doel is dat Dordrecht in 2040 klimaatneutraal is. Hiervoor is goede samenwerking binnen de stad nodig, maar ook buiten de stad: regio, provincie, Rijk en Europa. We werken de startnotitie klimaatneutraal uit in concrete routekaarten. De manier waarop we de routekaart maken zal per thema verschillen. Voor mobiliteit en de energietransitie zijn hierin al stappen gezet. Voor de andere thema's werken we dit verder uit aan de hand van de uitkomsten van de raadsbehandeling van de startnotitie inclusief rondetafelgesprekken. Hieronder noemen we een aantal acties die we in ieder geval willen doen binnen de te ontwikkelen routekaart.

We zetten in op vermindering van de uitstoot door verkeer.

Samen met raad en stad werken we aan het mobiliteitsplan 2040 (vaststelling in het 2e kwartaal van 2024). Onderdeel is een breed participatietraject op straatniveau. We gaan uit van het STOMP-principe (Stappen – Trappen – Openbaar vervoer – MaaS – Privéauto), en creëren ruimte voor de binnenstedelijke bouwopgave, klimaatadaptatie en gezondheid. Vanuit het fietsuitvoeringsplan bouwen we aan verbetering van het fietsnetwerk in de stad waardoor fietsen aantrekkelijker wordt. We optimaliseren het looproutenetwerk als onderdeel van het mobiliteitsplan. We bereiden de opzet van de jaarlijkse monitor voor en bereiden de invoering van de zero-emissiezone voor stadslogistiek voor samen met de ondernemers. We zetten in op beperking van de uitstoot op snelwegen langs en door de stad, bijvoorbeeld door 80 km/uur op de N3.

We versnellen de energietransitie in bestaande woningen en nieuwbouw.

We intensiveren de uitvoering van de meerjarige Lokale aanpak koopwoningen in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma (uitfaseren E-F-G-labels). We maken inzichtelijk hoe onze inwoners zich kunnen voorbereiden op een andere manier van hun huis verwarmen en starten met de uitvoering daarvan (onder andere warmtenet wijkuitvoeringsplan). Samen met onze partners ondersteunen we actief onze inwoners die moeite hebben met het betalen van hun energierekening, door middel van kleine energiebesparende maatregelen. Dit doen we onder andere door het continueren van de Taskforce Energiehulp Dordrecht en de campagne Slim energie besparen.

Er wordt volop uitvoering gegeven aan klimaatneutraal, bijvoorbeeld met de verduurzaming van eigen vastgoed. Bij bouw- en slooprojecten zetten we in op circulaire principes, zoals het gebruik van secundaire en biobased materialen, een materialenpaspoort en waar mogelijk oogsten in plaats van slopen (hergebruik van materialen), zoals we ook gedaan hebben voor het Dordthuis.

We verminderen de uitstoot van onze bedrijven en werken aan de transitie naar een circulaire economie.

We stellen een plan verduurzaming bedrijven(terreinen) op. Onderzocht wordt op welke vijf bedrijventerreinen de meeste 'energiewinst' te behalen is. Voor de Zeehaven stellen we een duurzaamheidsvisie op, met extra aandacht voor energie en circulariteit. We richten ons bovendien op de verduurzaming van energiesystemen op bedrijventerreinen. We starten op Distripark, met als doel om te komen tot een plan voor een zelfvoorzienend energieneutraal terrein. Voor dit project hebben we financiering ontvangen vanuit Europa.

We creëren randvoorwaarden om het energieverbruik te kunnen verduurzamen en het energiesysteem toekomstbestendig te maken.

We bepalen de optimale energiemix op het eiland om het energiesysteem toekomstbestendig te maken. We leggen de voorkeursvolgorde voor het energiesysteem vast (opwek en opslag) in ruimtelijk beleid. We geven verder uitvoering aan het zonneoffensief en bepalen de kaders voor grootschalige opwek van zonne-energie aan de westzijde van de A16 (zoekgebied Regionale Energie Strategie 1.0). Dit na vaststelling van de visie windenergie die eind 2023 wordt aangeboden aan de raad. We kijken hoe we de netcongestie kunnen verlichten door ruimtelijke inpassing van benodigde extra stations.

Op weg naar de Routekaart Klimaatneutraal 2040 brengen we met behulp van participatie maatregelen in beeld.

De opbrengsten vanuit de Klimaatweek 2023 op het gebied van de thema's Mobiliteit, Economie: Industrie, Water & Afval en Bouwen vinden hun weg in de Routekaart Klimaatneutraal 2040 die in 2024 wordt aangeboden aan de raad.

Doelstelling 4: We zorgen voor een schone, hele en veilige openbare ruimte, dit doen we samen met inwoners.

Een schone, hele en veilig openbare ruimte is een gedeelde verantwoordelijkheid. We zorgen dat de basis op orde is door voldoende faciliteiten te bieden om afval kwijt te kunnen en dat de inwoners daar op de juiste manier gebruik van maken. Circulariteit en hergebruik van grondstoffen krijgen aandacht via educatie. Samen met marktpartijen zetten we ook in op het verduurzamen van infrastructurele projecten. Ook een goede waterkwaliteit draagt bij aan de leefbaarheid in de woon- en leefomgeving van onze inwoners.

We werken aan een schone openbare ruimte met minder dumpingen.

Samen met partners, maatschappelijke organisaties, bewoners en ondernemers sturen we op een schonere stad met minder gedumpt afval. Met extra projectmatige inzet en activiteiten, zoals vastgelegd in het Programmaplan Dordrecht Schoon, stimuleren we goed gedrag en corrigeren verkeerd gedrag. We willen hiermee bereiken dat er anders met de openbare ruimte wordt omgegaan. We onderzoeken doorlopend welke (nieuwe) verbetermaatregelen daarvoor nodig zijn.

We zetten actief in op plaagdierbestrijding.

Wij voeren een voederverbod in en zorgen er samen voor dat er zo min mogelijk voedingsbronnen zijn om plaagdieren aan te trekken. Duurzaamheidscentrum Weizigt biedt taal- en inburgerorganisaties een lespakket aan waar het voorkomen van plaagdieren een onderdeel is. Inwoners betrekken we actief bij de aanpak en we zorgen voor ruimte voor ideeën van inwoners.

We helpen onze inwoners om afval te zien als grondstof.

Educatie is een manier om informatie over te brengen. Het is één van de factoren die nodig is om schoon en goed gedrag in de openbare ruimte te stimuleren. Duurzaamheidscentrum Weizigt biedt het basisonderwijs, middelbaar onderwijs en volwasseneducatie het educatieprogramma 'Grondstof & Zwerfafval' aan. Het project Afvalvrije School groeit van 11 scholen naar 14 scholen in 2024. De kinderen leren niet alleen afval scheiden, zij helpen ook mee in het opruimen van zwerfafval rondom de school. We informeren onze inwoners over het belang van het scheiden van de afvalstromen. Daarnaast ondersteunen we ruim 1.500 geregistreerde Dordtse Doorpakkers met opruimmaterialen. Naast educatie gaan we, met de uitrol van fase 1b, ook verder met de uitvoering van het Grondstoffenplan.

We zetten steviger in op circulaire principes bij projecten uit de grond, weg en waterbouw.

Samen met lokale marktpartijen uit de infrastructurele sector werken wij aan het sneller verduurzamen van projecten uit de grond-, weg- en waterbouw. Minder en efficiënter gebruik van materialen en grondstoffen en het inzetten van biobased en secundaire materialen zijn daarbij belangrijke thema's. In 2024 gaan we deze principes nog intensiever en integraler toepassen in onze projecten. We experimenteren met aanbesteden met MKI (Milieu Kosten Indicator) en maken gebruik van het Ambitiweb. Bovendien zorgen we voor een goede borging van deze circulaire maatregelen in onze processen, onder andere via het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen.

We verbeteren de waterkwaliteit met de Waterkraan.

Samen met Waterschap Hollandse Delta (WSHD) verbeteren we de waterkwaliteit op het eiland van Dordrecht; hiertoe is onder andere een uitvoeringsagenda met WSHD opgesteld waarin ook de Waterkraan is opgenomen. Dit project is gericht op betere doorstroming en het binnenhalen van nieuw water. De uitvoeringsagenda en het bestuurlijk overleg borgen dat er komende jaren constructief aan wordt gewerkt. Daarbij leggen we een link met actuele vraagstukken zoals de problematiek rond PFAS.

Doelstelling 5: Het verbeteren van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

Onze inwoners hebben behoefte aan plekken met een hoogwaardige verblijfskwaliteit, met rust en groen, met ruimte om gezond en actief te bewegen. Bij de uitvoering van projecten stemmen wij onze ambities in de buitenruimte zo goed mogelijk af op de eigenschappen en wensen van een buurt of wijk. Niet alleen voor mensen, maar ook voor dieren. Via het Schone Luchtakkoord (SLA) hebben wij ook aandacht voor de milieukwaliteiten als lucht, geluid, bodem en (in mindere mate) externe veiligheid. Deze factoren zijn in belangrijke mate bepalend voor een gezonde leefomgeving.

We hebben aandacht voor de effecten van PFAS op een gezonde leefomgeving.

In 2024 zetten we in op concrete stappen naar de verwijdering van schadelijke stoffen uit ons milieu. Inwoners en ondernemers moeten normaal en gezond kunnen wonen en werken in hun omgeving. We inventariseren de aard, omvang en de kosten van de schade in ons gebied. Met name de plaatsen waar de schade het meest ingrijpt op de leefomgeving en gezondheid, voeren we daarna de mogelijke maatregelen uit om de schade te beperken of te verwijderen. We werken voor deze inventarisatie samen met de andere gemeenten in Zuid-Holland Zuid, de waterschappen, drinkwaterbedrijven, provincie en GGD/RIVM. Moties die onlangs zijn aangenomen in de Tweede Kamer en Provinciale Staten helpen om gezamenlijk activiteiten uit te voeren en te financieren. We reserveren hier een bedrag van € 50.000 voor.

Op 27 september jl. heeft de rechter een tussenvonnis gegeven over de schadestelling aan Chemours en DuPont. Voor het vervolg van dit proces verwachten we niet vóór het eerste kwartaal van 2024 een eindvonnis. Er moeten dus nog kosten gemaakt worden voor de inzet van de advocaat, het verfijnen van de schadestaat en wellicht ook voor extra onderzoek of analyse. Hiervoor is geen bedrag opgenomen in de begroting. Voor de advocaatskosten is de SPUK-regeling voor buitensporige verontreinigingen met PFAS van toepassing, we voorzien dat dit niet alle kosten dekt. Er wordt daarom een bedrag van € 75.000 gereserveerd.

We combineren onze ambities in de openbare ruimte bij de uitvoering van herinrichtingsprojecten.

We hebben als gemeente veel ambities in de openbare ruimte. Op het gebied van vergroenen, biodiversiteit, bewegen en ontmoeten, klimaatadaptatie en mobiliteit. We zien kansen in de meerjarige onderhoudsprojecten (MOP) om deze ambities integraal op te pakken en te combineren in herinrichtingsprojecten. In 2024 pakken we daartoe ongeveer 10 projecten op, waarbij er bij een deel sprake is van een uitloop naar 2025. Daar waar mogelijk geven we in die projecten ook invulling aan ambities uit het fietsplan.

Met een nieuw dierenwelzijnsbeleid in 2024 hebben we ook aandacht voor de leefomgeving van dieren.

De afgelopen jaren zien we een tendens waarbij natuur, milieu en dieren meer aandacht krijgen. Landelijk is de regelgeving omtrent dieren uitgebreid, maar ook lokaal is er meer aandacht voor het welzijn van het dier. Daarom hebben we het dierenbeleid uit 2017 herijkt en stellen we een nieuw dierenwelzijnsbeleid op inclusief een voorstel voor de daarbij behorende middelen en inzet.

We zorgen met ons nieuwe hondenuitlaatbeleid voor een goede balans in het gebruik van de buitenruimte.

Honden spelen een belangrijke rol in de samenleving. Ze zijn niet alleen goed gezelschap, maar stimuleren ook beweging van hun eigenaren, vergroten de kans op sociale contacten en verhogen de sociale controle in buurten. Met het hondenbeleid streven we naar een aantrekkelijke- en veilige leefomgeving zonder overlast van honden(poep). Zowel hondenbezitters als niet-hondenbezitters hebben baat bij voldoende en veilige plekken waar onze inwoners hun vertrouwde huisdieren kunnen uitlaten.

We voeren de routekaart verduurzaming stadslogistiek uit en werken aan een impactanalyse voor bouwlogistiek.

We gaan verder met de uitvoering van de routekaart verduurzaming stadslogistiek. De focus ligt hierbij op efficiënte bevoorrading, via bijvoorbeeld bundeling, pakketafhaalpunten stimuleren en afvallogistiek verminderen en elektrificeren. Dordrecht kent een grote bouwopgave waarbij binnen een relatief kort tijdsbestek rondom het centrum van de stad een aantal grote projecten wordt gerealiseerd. Daarom komen we in 2024 met een impactanalyse voor bouwlogistiek waarin we naast bereikbaarheidsproblematiek en directe overlast ook zicht willen krijgen op de milieubelasting veroorzaakt door bouwlogistiek. Op basis van deze analyse willen we voorstellen doen om de logistiek rondom bouwprojecten te verduurzamen.

We verminderen geluidsoverlast.

Het geluidsplan wordt in 2024 vastgesteld op basis van de in 2023 vastgestelde geluidbelastingkaarten. Het Actieplan maakt duidelijk welke maatregelen de gemeente neemt om geluidhinder van met name (spoor)wegen en industrieterreinen te verminderen.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">De heer P.J. Heijkoop voorzitter het ABMevrouw C.C van Benschop, lid van het ABDe heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lidMevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	<p>Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022. • Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.) • Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning. • Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt. • Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid. • De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen. • De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom. • Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren. • Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website	https://www.ozhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooralsnog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website	www.vrzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:

- Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening.
- Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).
- Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).
- Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- Voor de versterking van de (toekomstige) crisisbeheersing, de informatiepositie en het inrichten van het knooppunt coördinatie rijk-regio (KCR2) zijn door het Rijk structureel extra middelen (BDuR gelden) toegekend aan de VRZHZ. De besteding van de structurele extra financiële middelen wordt uitgewerkt op basis van bestuurlijke afstemming in het kader van de invulling van het programma versterking crisisbeheersing en brandweezorg. Het Rijk, veiligheidsregio's en andere partners stellen hiertoe gezamenlijke(landelijke) doelstellingen op. Binnen deze kaders richt de VRZHZ zich op het verder professionaliseren van crisisbeheersing.
- Er wordt een nieuw modern regionaal crisis centrum (RCC) op locatie Leerpark ingericht.
- Tot 2030 worden een groot aantal bruggen, tunnels, wegen en sluizen gerenoveerd, vervangen of aangelegd. De VRZHZ volgt en adviseert over deze grote infrastructurele werkzaamheden in onze regio gericht op bereikbaarheid, tunnelveiligheid en incident management. In 2024 gaat het in het bijzonder om de renovatie van de brug over de Noord (2024), de Papendrechtsebrug (2024) en de voorbereidingen voor de tunnel over de Noord (2025) en de Drechtunnel (2025).
- Samen met onze partners werkt de VRZHZ aan een succesvolle implementatie van de Omgevingswet. Na inwerkingtreding wordt verder gewerkt aan een solide basis voor de uitvoering van ons werk. Concreet evalueert de VRZHZ de nieuwe samenwerkingsafspraken, actualiseert in samenhang met de Omgevingswet het beleid en werkt verder aan de verbetering van de producten, processen, documenten, voorschriftenbibliotheek en de inrichting van geautomatiseerde systemen. Er wordt een nieuw dekkingsplan geïmplementeerd dat is gebaseerd op gebiedsgerichte brandweezorg.
- De gevolgen van de deeltijdrichtlijn worden vertaald en verwerkt naar de eigen brandweerorganisatie. De paraatheid en de brandweezorg als geheel blijft op het bestuurlijk vastgestelde niveau in het dekkingsplan voortbestaan.
- De business case om te komen tot een Risk Factory in Zuid-Holland Zuid wordt in 2023 door de VRZHZ nader uitgewerkt. Afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming gaat de VRZHZ in 2024 met de partners aan de slag met de realisatie van de Risk Factory Zuid-Holland Zuid.
- De VRZHZ vertaalt de door het bestuur vastgestelde huisvestingstrategie in de praktijk en houdt zicht op het meerjarenperspectief aangaande operationele en niet-operationele huisvesting, inclusief duurzaamheidsaspecten.
- In aanloop naar een nieuw beleidsplan VRZHZ wordt het regionaal risicoprofiel VRZHZ in 2024 herzien.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- Het financieel perspectief van de VRZHZ vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Bij het onderwerp strategische huisvesting - waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken- komen ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Gemeenschappelijke regeling Gevudo

Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)

Website <https://www.hvcgroep.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Gevudo: de heer P.J. Heijkoop, vicevoorzitter Algemeen Bestuur• Gevudo: mevrouw T.F. de Jonge, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur• HVC: mogelijk de heer P.J. Heijkoop, vertegenwoordiger namens Gevudo
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden en Zwijndrecht zijn deelnemer. Binnen deze regeling heeft Dordrecht momenteel op basis van inwonertallen een belang.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Via Gevudo participeert Dordrecht in de NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). Gezien het belang presenteren we hier ook informatie van HVC. Het doel van Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo): het behartigen van aandeelhoudersbelangen van de deelnemers in de NV HVC en het daarbij uitoefenen van stemrecht in de aandeelhoudersvergaderingen van NV HVC. Het hoofddoel van HVC is: ten algemene nutte werkzaam zijn op het gebied van het afvalbeheer en de daarmee verbonden opwekking van elektriciteit, benutting van overige vrijgekomen warmte en opwerking van reststoffen tot nuttige toepasbare restproducten; deels met inschakeling van derden.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Het dagelijks bestuur heeft de uitkomsten van het (governance) adviesrapport 2022 van Proof met HVC besproken. Vervolgacties met HVC zijn nog niet gepland, maar in elk geval wil Gevudo een meer beleidsinhoudelijke eigen rol overwegen; die dan ook in een nieuwe regeling verankerd moet worden. Het dagelijks bestuur krijgt in 2023 een iets andere invulling vanwege het vertrek van wethouder Quik. Deze functie wordt vermoedelijk in het vierde kwartaal 2023 ingevuld vanuit de Waardlanden-gemeenten.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Hoewel de gemeente formeel garantierisico's loopt bij HVC, houden we op grond van de risicoparagraaf van de Gevudo begroting 2024 waarin de risico's van HVC zijn beschouwd, de risicomonitor op groen.

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website <https://www.evides.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft,

Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.

Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> Grote zorg blijft bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf Vitens als voorbeeld voor de sector dient. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet. Desondanks is de financiële positie van Evides tot dusver solide. Door een interventie vanuit GBE, waaronder Dordrecht, is uiteindelijk een lagere tariefsverhoging voor drinkwater in 2023 doorgevoerd.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen). Kostenstijgingen in de branche kunnen voor 2024 opnieuw een opwaartse druk op het drinkwatertarief betekenen. Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt; naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.

Energie Coöperatie Dordrecht

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Website	https://www.wijkendordrecht.nl/energiedordrecht
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> Mevrouw T.F. de Jonge bestuurslid (Algemene leden vergadering) De heer J.M. Leemans, ambtelijk lid
Deelnemers	NV Huisvuilcentrale Noord-Holland en de gemeente Dordrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Doel van de coöperatie is het versnellen van de uitvoering van het gemeentelijk energiebeleid, het tot stand brengen van leerwerkverbindingen op het gebied van duurzame energie en het tot stand brengen van een revolverend fonds voor het doen van duurzame investeringen.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> De activiteiten van de ECD in 2023 zijn het beheer van de in bedrijf zijnde productie-installaties en het in opdracht van de gemeente vormgeven van het zonne-offensief. In de jaren 2022-2030 gaat de ECD zich toeleggen op het versnellen van de energietransitie door vorm te geven aan het door de gemeente gewenste zonneoffensief. Hiervoor is een projectleider zonne-energie in dienst genomen.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- Op dit moment zijn geen specifieke risico's anders dan die bij de exploitatie van zonnecentrales voorkomen. Risico's van uitval en diefstal van panelen zijn gedekt met een verzekering.
- Activiteiten in 2023 zijn het in opdracht van de gemeente Dordrecht vormgeven van het zonne-offensief, de exploitatie van een tweetal zonneweides en het updaten van de bedrijfsstrategie. Verder zal de ECD geen voorstel doen voor zon in het uitwerkingsgebied A16 west van de Regionale Energiestrategie.

Wat zijn de indicatoren?

Indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u daarnaast aan onder de bijlage van deze Begroting 2024.

Ook is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40	
	2021	2023	2022	2024		
% Hernieuwbare elektriciteit	19,4 (2019)	20,3 (2020)	20,4 (2020)	18,8 (2021)	10,7 (2018)	
Huishoudelijk restafval - kg per inwoner	214 (2019)	228 (2020)	190 (2021)	190 (2021)	171 (2020)	
WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	227 (2021)	227 (2021)	248 (2022)	248 (2022)	261 (2022)	
Aanvullende indicatoren				2021	2022	2023
Het afhandelen van meer dan 80% van alle Fixi meldingen omtrent de openbare ruimte in 3 werkdagen.				83%	84%	86%

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2024
Interne salarislasten	33.368.495
Materiële budgetten	30.878.340
Bijdragen aan GR'en	1.095.590
Kapitaallasten	14.134.218
Storting in de voorzieningen	3.781.183

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten van de organisatieonderdelen die bijdragen aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor het ophalen en verwerken van afval en het onderhoud aan, onder meer, wegen en openbaar groen.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Omgevingsdienst en het Wegschap Tunnel Dordtse Kil (Kiltunnel).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten over de gemeentelijke activa in de openbare ruimte. Wegen en riolen hebben hier het grootste aandeel in.
- Storting in de voorzieningen: dit betreft stortingen in voorzieningen die worden benut voor investeringen in riolen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	83.258	81.865	81.283	78.017
Baten	48.699	47.172	45.055	44.021
Saldo	-34.559	-34.693	-36.228	-33.996
Toevoeging reserves	4.255	2.867	2.867	2.867
Onttrekking reserves	7.999	6.555	6.155	3.922
Totaal programma	-30.814	-31.005	-32.940	-32.941

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht Product	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Wegen	14.050	1.435	12.615	14.887	1.435	13.452	15.425	1.435	13.990	15.871	935	14.936
Groen	10.745	27	10.718	10.872	27	10.845	10.839	27	10.812	10.163	27	10.137
Openbare verlichting	2.307	191	2.116	2.326	191	2.135	2.304	191	2.113	2.328	191	2.137
Verkeersmeubilair en VRI's	2.442	880	1.562	2.458	880	1.578	2.487	880	1.608	2.543	880	1.663
Constructies	3.515	47	3.468	3.520	47	3.473	3.525	47	3.478	3.528	47	3.482
Speelvoorzieningen	1.322	0	1.322	1.322	0	1.322	1.322	0	1.322	1.322	0	1.322
Havens	2.631	818	1.813	2.680	838	1.842	2.727	858	1.869	2.719	858	1.861
Afvalinzameling en verwerking	17.880	20.545	-2.665	17.883	20.545	-2.662	17.482	20.545	-3.063	17.481	20.545	-3.064
Riolering	13.377	16.436	-3.058	12.704	16.777	-4.073	13.947	16.660	-2.713	13.116	16.780	-3.664
Milieubeheer	1.054	0	1.054	1.057	0	1.057	1.057	0	1.057	1.057	0	1.057
Nieuwe Dordtse Biesbosch	97	0	97	98	0	98	99	0	99	100	0	100
Natuur- en Milieucentrum	1.582	165	1.417	1.595	165	1.430	1.597	165	1.433	1.597	165	1.432
Wonen	1.409	143	1.266	1.417	143	1.274	1.412	143	1.269	1.409	143	1.266
Soc. Herstructureringswijken/Dordt West	485	0	485	612	0	612	696	0	696	698	0	698
Milieu & Duurzaamheid	6.350	5.133	1.217	4.467	3.245	1.222	2.447	1.225	1.222	1.118	571	547
Ingenieursdiensten	2.674	2.881	-207	2.704	2.881	-177	2.704	2.881	-177	2.704	2.881	-177
Water	1.337	0	1.337	1.262	0	1.262	1.212	0	1.212	262	0	262
Totaal saldo baten en lasten	83.258	48.699	34.559	81.865	47.172	34.693	81.283	45.055	36.228	78.017	44.021	33.996
Mutaties met de reserves	4.255	-7.999	-3.745	2.867	-6.555	-3.688	2.867	-6.155	-3.288	2.867	-3.922	-1.055
Geraamd resultaat	87.513	56.698	30.814	84.732	53.727	31.005	84.150	51.210	32.940	80.884	47.943	32.941

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- Vanuit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid wordt door middel van de regeling Kansrijke Wijken bevorderd om wijkgericht samenhang te brengen tussen Armoede en Schulden, Veerkracht en Weerbaarheid, Re-integratie en Ontwikkeling van het jonge kind en een Gezonde leefstijl.
- Vanaf 2023 zijn het Hoofdlijnen Sportakkoord II, de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondergebracht in één brede specifieke uitkering: de Brede SPUK-regeling.
- Vanuit het Rijk wordt door middel van het Integraal ZorgAkkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bevorderd om de samenhang te zoeken tussen (positieve) gezondheid, bewegen, zorg en de sociale basis.
- De bestaanszekerheid van een grote groep mensen staat onder druk en armoedeproblematiek neemt toe. Verder valt een deel van de inwoners buiten de boot of haakt zelf af door drempels die zij ervaren om mee te doen in de samenleving. Door toenemende tegenstellingen staat sociale cohesie onder druk.
- Kansengelijkheid is geen vanzelfsprekendheid (SCP: Eigentijdse ongelijkheid) en ondanks toenemende aandacht durft nog niet iedereen zichzelf te zijn, ongeacht herkomst, geslacht/, seksuele voorkeur, enz.

Wat willen we bereiken?

Iedereen in onze stad moet naar vermogen mee kunnen doen. Het liefst op eigen kracht. Met voor iedereen een gelijke startpositie en gelijke kansen op een goed bestaan en goed onderwijs. We vinden het van belang om eigen verantwoordelijkheid te nemen waar je kunt en klaar te staan voor de ander. Daar waar dit niet binnen de eigen kring kan van familie, vrienden, werk, (sport)club of kerk of moskee, is professionele hulp dichtbij waar dat nodig is. Denk aan het sociaal wijkteam (waaronder buurtwerk en jeugd- en jongerenwerk). Professionals die snel kunnen zorgen voor intensievere hulp en je helpen om meer op eigen benen te staan, zelfstandig of met hulp van anderen. Het is daarbij belangrijk dat deze hulp bereikbaar en betaalbaar is. Aan de hand van de integrale visie sociaal domein stimuleren daarom we een inclusieve Dordtse gemeenschap door een stevige basisinfrastructuur aan voorzieningen te bieden voor inwoners die dit nodig hebben.

We willen een stad zijn waar iedereen zich thuis voelt, kan meedoen, kan werken en ontwikkelen en waar sprake is van gelijkwaardige behandeling en eerlijke kansen. We accepteren geen uitsluiting en discriminatie. We zetten in op preventie en vroeg signaleren. We stimuleren sociale cohesie en daarmee een daadkrachtige samenleving. Wat je achtergrond ook is en met welke mensen je je ook verbonden voelt: er is plek voor jou in Dordrecht. Drempels die meedoen of ontmoeten in de weg staan nemen we zoveel mogelijk weg. Via eigen beleid en regelingen vanuit het Rijk maken we onderlinge verbindingen tussen de thema's om zo een krachtige aanpak te organiseren samen met bewoners en partners.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het stimuleren van een inclusieve samenleving met stevige verbinding tussen inwoners onderling.

In de huidige tijd staat de bestaanszekerheid van steeds meer Dordtenaren onder druk. We investeren in kanselijkheid door de bestaanszekerheid van onze inwoners te vergroten, ondersteund door het gedachtegoed van positieve gezondheid. Onder andere door het bestrijden van armoede, het voorkomen van onderwijsachterstanden en het stimuleren van arbeidsparticipatie. Binnen de opgave Inclusieve Stad wordt in het verlengde hiervan ingezet op het tegengaan van discriminatie en het verbeteren van de maatschappelijke positie. Dit geldt specifiek voor groepen en individuen die vanwege hun herkomst, culturele of religieuze achtergrond, beperking, seksuele oriëntatie of gender harder moeten werken voor gelijke kansen. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan diversiteits- en inclusiebeleid binnen de interne organisatie en worden inkoop- en subsidiepartners gestimuleerd om dit ook te doen.

We geven uitvoering aan antidiscriminatiebeleid.

We verhogen de meldingsbereidheid onder inwoners in samenhang met het vergroten van de bekendheid (zichtbaar, benaderbaar, uitnodigend) van de antidiscriminatieverordening. Binnen deze actielijn zoeken we ook de samenwerking met politie en justitie. Daarnaast zetten we in op preventie door bewustwording en dialoog. We zetten in op repressie en zien de gemeente als normsteller. De gemeente spreekt zich duidelijk en zichtbaar uit tegen discriminatie en vertaalt dit ook door naar het inkoop- en subsidiebeleid. We maken werk van discriminatie op de arbeidsmarkt, want de meeste meldingen van discriminatie, zowel landelijk als in Dordrecht gaan over discriminatie op de arbeidsmarkt. We pakken dit aan om een inclusieve arbeidsmarkt dichterbij te brengen.

We vergroten diversiteit, inclusie en kanselijkheid binnen de interne organisatie en als werkgever.

We hanteren het uitgangspunt 'binnen beginnen om buiten te kunnen winnen'. Inclusie is een competentie. En competenties moeten ontwikkeld worden. Daarom ontwikkelen we binnen het programma 'Ruim baan voor jou' Dordt als topwerkgever. De gemeente communiceert inclusief en in begrijpelijke taal en investeert in cultuursensitiviteit van medewerkers. De gemeente zorgt voor een toegankelijke werkomgeving, juist ook in het nieuwe Dordthuis.

We stimuleren diversiteit en inclusie bij inkoop- en subsidiepartners.

We stimuleren goed werkgeverschap en bevorderen daarmee ook diversiteit en inclusie in onze toeleveringsketen. Het gaat bijvoorbeeld om het hebben van diversiteitsbeleid, het werven van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of beperking en het promoten van gelijkheid en non-discriminatie. Dit hangt ook samen met het ondertekende manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI), waar Diversiteit en Inclusie een onderdeel van is. Hiertoe wordt, samen met de punten vanuit 'Menselijk kapitaal & arbeidsmarkt', gewerkt aan het verdere ontwikkelen van het label 'ondernemen met impact' waar diversiteit en inclusie nadrukkelijk onderdeel van uitmaakt. We stimuleren diversiteit en inclusie bij subsidiepartners en het organiseren van ondersteuning daarbij. De gemeente stelt duidelijke normen t.a.v. uitsluiting en discriminatie. Als hiervan sprake blijkt bij subsidiepartners worden passende maatregelen ingezet.

Wij zijn aanjager en facilitator als het gaat om een inclusieve gemeenschap in een toegankelijke stad.

We faciliteren (verbindende) wijkgerichte initiatieven en gesprekken door middel van communicatie en bewustwording, en door de inzet van sleutelfiguren en ervaringsdeskundigen. Daarnaast zetten we extra in op het verbeteren van de maatschappelijke positie van groepen en individuen die vanwege hun herkomst, culturele of religieuze achtergrond, beperking, seksuele oriëntatie of gender harder moeten werken voor gelijke kansen. Kanselijkheid en gelijkwaardigheid zijn het doel, daarom wordt ingezet op het regenboogbeleid, inclusie van mensen met een migratieachtergrond en mensen met een beperking.

Doelstelling 2: Het voorkomen van problemen bij Dordtenaren door tijdig te signaleren.

We focussen bij de inzet op preventie en vroegsignalering op factoren die de kans op problemen en hulpvragen (ook later in het leven) vergroten, zoals psychische problematiek, armoede en schulden, laaggeletterdheid, het ontbreken van een startkwalificatie en eenoudergezinnen. We ondersteunen vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en lotgenoten in hun rol van signaleren, ondersteunen en doorverwijzen. Professionele ondersteuning wordt zoveel mogelijk dichtbij aangeboden. Dat is een belangrijke opgave voor Dordrecht Sociaal, de organisatie waarbinnen de jeugdteams, het buurtwerk en het jongerenwerk samenwerkt en onder meer gericht is op vindplaatsgericht werken. Met het Gezond en Actief leven akkoord (GALA) gaat de gemeente werken aan het terugdringen van vermijdbare gezondheidsverschillen. Ons doel is een gezonde Dordtse generatie in 2040 met weerbare inwoners die opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. In onze gemeente maken kinderen een goede start en daar hebben ze hun leven lang profijt van. We maken regelingen eenvoudiger en zo toegankelijk mogelijk. Er wonen actieve volwassenen, die fit hun pensioen in gaan. Onze senioren hebben veel gezonde levensjaren en doen zo lang mogelijk mee in de samenleving.

We zorgen ervoor dat beschikingsvrije jeugdhulp vroeg en makkelijker aan wordt geboden.

In 2022 zijn we kleinschalig gestart met het 'naar voren' halen van jeugdhulp die voorheen alleen beschikbaar was met een beschikking. Het doel hiervan is om - aanvullend op het hulpaanbod van de sociale wijkteams en voorliggend veld - dichtbij de jeugdige op een laagdrempelige manier jeugdhulp aan te bieden. Dat kan de inzet zijn van een hiertoe gespecialiseerde praktijkondersteuner (POH GGZ jeugd), maar ook individuele begeleiding. Ondertussen is deze aanpak geëvalueerd en indien nodig aangepast. In 2024 gaan we dit voortzetten en uitbreiden. We verwachten hiermee het jeugdhulplandschap financieel gezond te houden en tegelijk de kwaliteit te blijven waarborgen.

We zorgen ervoor dat armoede eerder wordt gesignaleerd.

Via de aanpak 'Geldzorgen op de werkvloer' werken we samen met werkgevers aan het bespreekbaar maken en signaleren van werknemers met geldzorgen. Hulp is voor werknemers laagdrempelig beschikbaar, én de werkgevers waarbij ook de impact van flexcontracten onderwerp van gesprek is. Naast werkgevers zetten we ook extra in op het toerusten van vrijwilligers bij sportclubs, sociale initiatieven, vrijwilligersorganisaties én (zorg)professionals zoals huisartsen en medewerkers vanuit de consultatiebureaus. Via de rijksregeling Kansrijke Wijk zetten we in Dordt-West extra in op integrale samenwerking rondom armoedebestrijding.

We werken aan Kansrijke Start.

Kansrijke Start ondersteunt (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie bij bewust en gezond zwanger worden, een gezonde zwangerschap en veilig ouderschap. De eerste 1.000 dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede ontwikkeling en een goed leven. Daarom is het belangrijk om het sociaal, medisch en informeel domein met elkaar te verbinden. In 2024 koppelen we de aanpak van kansrijke start aan de onderwijswerkgroep 'het jonge kind' en de afspraken in het gezond en actief leven akkoord, waardoor er naast zorg ook meer aandacht komt voor andere ontwikkelgebieden in de eerste 1.000 dagen. Extra inzet voor deze aanpak wordt gedaan in het focusgebied Dordt-West van de regeling Kansrijke Wijk door middel van het inzetten op professionalisering van de deskundigen en door het opzetten van extra Dreumesgroepen.

We voeren de actielijnen uit die zijn aangevraagd in de specifieke uitkering GALA.

Het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) is een integraal plan waarbij wordt ingezet op het bevorderen van gezondheid. Binnen het GALA richten we ons op een aantal kernpunten. Zo werken we aan een aanpak om overgewicht bij jongeren (jongeren op gezond gewicht; JOGG) en volwassenen tegen te gaan door beweging te bevorderen en leefstijlinterventies in te zetten. In Dordt-West willen we het aantal Gezonde Scholen (onder andere JOGG) vergoten. Met huisartsen en fysiotherapeuten werken we samen aan een valanalyse (de oorzaak achter valincidenten bij senioren) en doorverwijzing naar erkende interventies. En voor inwoners met psychosociale klachten werken we samen met huisartsen aan vroegsignalering om intensievere zorg later te voorkomen.

Buurtwerk, Jongerenwerk en het Sociaal Wijkteam werken via een integrale dienstverlening samen.

Met de opdracht voor Dordrecht Sociaal wordt nadrukkelijk ingezet op preventie en vroegsignalering. De integrale dienstverlening draagt bij aan het realiseren van de drie pijlers in het sociaal Domein in Dordrecht: betere bestaanszekerheid, een doorgaande leerlijn in het onderwijs en sociale cohesie in de wijken.

We werken aan passende hulp door middel van algemene voorzieningen.

We toetsen samen met partners en inwoners de door ons gefinancierde algemene voorzieningen aan de uitgangspunten in de integrale visie sociaal domein. Centraal staat hierin de vraag of het aanbod van algemene voorzieningen nog past bij de vraag en behoefte van inwoners.

We onderzoeken samen met de Sociale Dienst Drechtsteden in welke wijken/gebieden een concentratie van maatwerkvoorzieningen is. Zodat we gericht samen met partners kunnen kijken naar afschaalmogelijkheden of efficiëncyslagen. We haken hierbij aan bij het inkoopproces voor huishoudelijke ondersteuning.

Doelstelling 3: Het bieden van passende, tijdige en betaalbare ondersteuning aan inwoners.

Net als in 2022 en 2023, verwachten we dat ook in 2024 geld en inkomen thema's zijn die onze inwoners bezig houden. Er blijft een risico op groeiende inkomens- en schuldenproblematiek als gevolg van stijgende kosten van levensonderhoud. Binnen het programma 'Samen tegen armoede' werken we met verschillende maatschappelijke partners aan het voorkomen en aanpakken van armoede en schulden. En werken we aan het vergroten van de bestaanszekerheid van (kwetsbare) inwoners. We monitoren de uitvoering van de integrale en meerjarige opdracht aan Dordrecht Sociaal! voor de inzet van de sociale wijkteams, het buurtwerk en het jongerenwerk.

We werken aan een hoger bereik van inkomensondersteuning (minimabeleid).

In 2023 voerden we een nulmeting uit over het niet-gebruik van onze inkomensondersteunende voorzieningen, zoals bijzondere bijstand en het kindtegoed. In 2024 worden deze gegevens gebruikt om veel van deze voorzieningen te verruimen en toegankelijker te maken, waardoor het gebruik van de voorzieningen wordt vergroot. In 2024 verbeteren we de toeleiding door een communicatiecampagne, beter gebruik maken van data, het uitbreiden van het aantal informatiepunten in de wijken voor financiële vragen en extra capaciteitsinzet bij vroeg erop af.

We monitoren de uitvoering van de integrale en meerjarige opdracht aan Dordrecht Sociaal! voor de inzet van de sociale wijkteams, het buurtwerk en het jongerenwerk.

In 2023 heeft Dordrecht Sociaal! de meerjarige opdracht gegund gekregen voor de uitvoering van de taken van het Sociaal Wijkteam, het buurtwerk en het jongerenwerk. Dit biedt de mogelijkheid om efficiënter samen te werken op taken rondom het tijdig signaleren van vragen (outreaching werken, werken op vindplaatsen); toegankelijke en vindbare hulp (brede toegang fysiek en digitaal); en het handelen met een brede blik (passend op- en afschalen). Dordrecht Sociaal! geeft zo ook in 2024 integraal invulling en uitvoering aan acht kerntaken en één ontwikkelopgave.

We ondersteunen mantelzorgers om naast zorgtaken volwaardig mee te kunnen blijven doen in de samenleving.

In 2023 is er kwalitatief onderzoek gedaan naar de mantelzorgondersteuning in Dordrecht. Vanuit het Expertisecentrum MEE mantelzorg leiden we zorgprofessionals op in het samenspel met de mantelzorg. We zetten in op het gezond kunnen combineren van mantelzorgtaken met werk, door werkgevers actief te betrekken bij het mantelzorgbeleid. We professionaliseren en ontwikkelen de producten door, voor vervangende mantelzorg om vanuit preventie overbelasting, uitval en eenzaamheid onder mantelzorgers te voorkomen. In 2024 starten we met domein overstijgende afspraken en financiering om de middelen en krachten voor efficiënte respijtzorg te bundelen.

Doelstelling 4: Het faciliteren van een kwalitatief goed en sterk sport- en beweegaanbod midden in de samenleving.

In mei 2023 is de sportvisie 'Niemand Buitenspel in Dordrecht' vastgesteld. In 2030 draagt sport en bewegen nog meer bij aan een gelukkiger, gezonder en sterker Dordrecht. De uitvoering van de sportvisie verloopt via twee programmalijnen: (1) Een omgeving die uitnodigt tot sport en bewegen en (2) Een leven lang sportplezier voor iedereen.

We werken aan een omgeving die uitnodigt tot sport en bewegen.

We zetten in op behoud van de huidige capaciteit aan buitensport en sporthallen en vitaliseren de sportparken waarbij wordt gekeken naar uitbreiding van functies gerelateerd aan onderwijs en zorg. We verstevigen het fundament onder het Verenigingshallenplan en onderzoeken de tarievenstructuur (2e fase). We voeren de subsidieregeling uit voor accommodatieontwikkeling van sportverenigingen en bij gebiedsontwikkeling streven we naar het realiseren van aantrekkelijke plekken voor ontmoeten, bewegen en sport. Doel hierbij is dat iedereen toegang heeft om te sporten en te bewegen. Om die reden stimuleren we ook dat basisschoolkinderen vanuit een achterstandspositie extra stimulans hiertoe krijgen, bijvoorbeeld door het voortzetten van de aanpak zwemdiploma's.

We ondersteunen clubs en sportaanbieders via het sport- en beweegloket.

We voeren de subsidieregeling voor het professionaliseren van sportaanbieders uit. We ondersteunen lokale sportaanbieders in het traject 'sociaal en veilig'. Ook zetten we in op ledenwerving en op ledenbehoud bij sportaanbieders. Daarnaast organiseren een sportfeest om prestaties in en rondom de sport vol trots te vieren voor allerlei groepen sporters.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website

www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB
- Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB
- De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid
- Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.

Deelnemers

De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk
belang

Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022.
- Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.)
- Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning.
- Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt.
- Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhelpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.
- Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren.
- Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website	<ul style="list-style-type: none">• www.dienstgezondheidjeugd.nl• www.jeugdzhz.nl• www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl• www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur• Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- De DG&J stelt een Meerjarenbeleidsplan op voor de periode 2024-2027. Het nieuwe Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen.
- Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2027, waarbij de GGD een ondersteunende en adviserende rol vervult. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de programmaonderdelen die worden uitgevoerd door de GGD.
- De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur is een financiële ontwikkeling. Dit zijn veelal geoormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot komen er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg.
- In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig
- Lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden.
- Er wordt landelijk gewerkt aan een wetsvoorstel 'van school naar werk', waarin de doelgroep RMC van 16 tot 23 jaar wordt uitgebreid naar 27. Dit betekent dat ook in de regionale VSV aanpak er aandacht moet zijn voor de overgang naar de arbeidsmarkt. Het rijk stelt hiervoor naar verwachting extra middelen beschikbaar.
- LVS heeft in 2023 een impuls ontvangen vanwege de hoge caseloads van de leerplichtconsulenten. Deze zijn bedoeld om achterstanden weg te werken. Voor 2024 wordt een verlenging van deze middelen gevraagd en tegelijkertijd extra middelen voor een regionale projectleider die de ketensamenwerking moet doorlichten.
- LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelname door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Onder regie van de Servicegemeente Dordrecht wordt een vervolg gegeven aan het traject ICT Verandert. Dit traject brengt kansen, maar ook (financiële) risico's met zich mee. Het privacygevoelige karakter van het takenpakket van de DGJ stelt namelijk hoge eisen aan de informatiebeveiliging. Als daarin niet kan worden voorzien, vraagt dit mogelijk extra inspanningen en kosten.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang, blijkt ook uit de voorlopige cijfers van de SOJ in 2023.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Wat zijn de indicatoren?

Indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Gezond, Sociaal en Levendig Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u daarnaast aan onder de bijlage van deze Begroting 2024.

Ook is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2021	2023	2022	2024	
Cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	780 (1e helft 2021)	850 (2021)	790 (2022)	790 (2022)	699 (1e helft 2021)
% Niet-sporters	52,6 (2020)	52,6 (2020)	52,6 (2020)	52,6 (2020)	48,8 (2020)
Jongeren met jeugdbescherming - %	1,4 (2020)	1,5 (2020)	6,4 (1e helft 2022)	6,4 (2022)	7,9 (2022)
Personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	445,8 (1e helft 2021)	520,7 (2021)	520 (2021)	520,7 (2021)	500,0 (2021)
Jongeren met jeugdhulp - %	12,3 (2020)	15,3 (2021)	12,8 (1e helft 2022)	12,8 (2022)	11,3 (2022)
Jongeren met jeugdreclassering - %	0,4 (2020)	0,5 (2021)	1,4 (1e helft 2022)	1,3 (2022)	1,7 (2022)
Lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	238,1 (2020)	152,0 (2021)	153 (2e helft 2022)	153 (2022)	121 (2022)
Kinderen in uitkeringsgezin - %	8,0 (2020)	8,0 (2020)	8 (2021)	8,0 (2021)	7 (2021)

Aanvullende indicatoren	2021	2022	2023
Positie in de sociaal- economische index van de Atlas voor gemeenten.	43	40	42

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2024
Interne salarislasten	7.868.071
Materiële budgetten	37.523.968
Bijdragen aan GR'en	245.801.881
Subsidies	27.950.958
Kapitaallasten	3.491.266
Storting in de voorzieningen	1.125.786

- Interne salarislasten: dit betreft de salarissen van het sociaal domein, sport en de Essenhof.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor onder andere maatschappelijke ondersteuning/opvang, wijkteams (deels), kwijtscheldingen en sport.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdragen aan de GR Sociaal en de GR Dienst Gezondheid & Jeugd voor de uitvoering van taken binnen het sociaal domein.
- Subsidies: dit betreft diverse subsidies binnen het sociaal domein (zoals bijvoorbeeld de wijkteams (deels), vrouwenopvang, participatieplekken, jeugdhulp naar voren) en voor sport.
- Kapitaallasten: dit zijn kapitaallasten voor met name de Essenhof en diverse sportaccommodaties.
- Storting in de voorzieningen: dit budget wordt toegevoegd aan de voorzieningen voor buitensportaccommodaties en de Sportboulevard.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	323.762	322.199	317.632	312.453
Baten	75.983	75.678	75.220	73.548
Saldo	-247.779	-246.521	-242.412	-238.906
Toevoeging reserves	152	152	152	152
Onttrekking reserves	6.679	5.854	4.941	1.340
Totaal programma	-241.251	-240.818	-237.623	-237.717

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht Product	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Zorg- en Veiligheidshuis	1.012	607	405	1.012	607	405	1.012	607	405	1.012	607	405
Plechtigeden (Essenhof)	2.825	2.777	48	2.790	2.769	22	2.780	2.769	11	2.774	2.769	5
Welzijnsaccommodaties	600	150	450	600	150	450	582	150	432	582	150	432
Participatie Dordtse migranten	2.290	1.201	1.089	2.188	1.201	987	2.170	1.201	969	2.103	1.201	902
Lokaal gezondheidsbeleid	3.145	957	2.188	3.146	957	2.189	2.853	664	2.189	2.189	0	2.189
WMO hulpmiddelen en hoppers	7.264	0	7.264	7.264	0	7.264	7.264	0	7.264	7.264	0	7.264
Bijstandsverlening	79.368	62.849	16.519	79.368	62.849	16.519	79.368	62.849	16.519	79.368	62.849	16.519
Armoedebeleid	8.126	0	8.126	8.127	0	8.127	8.129	0	8.129	7.038	0	7.038
Schuldenbeleid	71	0	71	71	0	71	71	0	71	71	0	71
Kwijtscheldingsbeleid	2.298	0	2.298	2.298	0	2.298	2.298	0	2.298	2.298	0	2.298
Werk en Participatie	38.412	0	38.412	38.105	0	38.105	37.723	0	37.723	37.722	0	37.722
WMO Huishoudelijke Ondersteuning	11.380	0	11.380	12.156	0	12.156	10.683	0	10.683	10.691	0	10.691
Maatschappelijke ondersteuning	8.583	489	8.094	8.993	489	8.504	8.892	369	8.523	6.530	0	6.530
Maatschappelijke zorg	11.723	0	11.723	11.725	0	11.725	10.794	0	10.794	10.794	0	10.794
Vrijwilligerswerk	465	0	465	465	0	465	465	0	465	465	0	465
Speeltuinwerk & Scouting	309	0	309	309	0	309	309	0	309	309	0	309
Toezicht Kinderopvang	527	0	527	528	0	528	528	0	528	528	0	528
Sport	17.441	6.319	11.122	16.339	6.022	10.317	16.534	5.977	10.557	15.308	5.338	9.970
Jeugdgezondheidszorg	3.606	0	3.606	3.606	0	3.606	3.606	0	3.606	3.606	0	3.606
Preventief jeugdbeleid	4.748	34	4.714	4.753	34	4.719	4.753	34	4.719	4.499	34	4.466
Lokale jeugdhulp	8.774	0	8.774	8.774	0	8.774	8.774	0	8.774	8.774	0	8.774
Beschermd Wonen	39.615	600	39.015	40.383	600	39.783	40.918	600	40.318	41.703	600	41.103
Deelfonds sociaal domein WMO taken	25.547	0	25.547	25.557	0	25.557	25.552	0	25.552	25.349	0	25.349
(Boven-) regionale jeugdhulp	45.633	0	45.633	43.642	0	43.642	41.575	0	41.575	41.475	0	41.475
Totaal saldo baten en lasten	323.762	75.983	247.779	322.199	75.678	246.521	317.632	75.220	242.412	312.453	73.548	238.906
Mutaties met de reserves	152	-6.679	-6.528	152	-5.854	-5.703	152	-4.941	-4.790	152	-1.340	-1.188
Geraamd resultaat	323.914	82.662	241.251	322.351	81.532	240.818	317.784	80.161	237.623	312.605	74.888	237.717

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- De actuele vraagstukken in onze samenleving, zoals bijvoorbeeld energietransitie en circulariteit zijn complex en vragen om gezamenlijke samenwerking van overheid, onderwijs en bedrijfsleven.
- De huidige krapte op de arbeidsmarkt vereist veel meer maatwerk: van opleiding-naar-werk, van uitkering-naar-werk en van werk-naar-werk.
- De situatie op de arbeidsmarkt en de beperkte (lokale) fysieke ruimte op bedrijventerreinen, geven grenzen aan de kwantitatieve groei van de lokale economie.

Wat willen we bereiken?

We zetten in op kwalitatieve groei van de economie en brede welvaart voor onze inwoners en ondernemers. Hiervoor willen we als gemeente nog meer met ondernemers- en onderwijsorganisaties samenwerken. Daartoe zetten we in op het verbeteren van de aansluiting van verschillende doelgroepen op de veranderingen van de arbeidsmarkt, en investeren we in nieuwe opleidingen en in een vernieuwende onderwijsvisie. Met geselecteerde ondernemers gaan we het onderwerp Maatschappelijk Betrokken Ondernemen opnieuw laden. Dat geldt ook voor het Ondernemersfonds. Ook zetten we in op het actief herontwikkelen van bestaande bedrijventerreinen, waardoor meer diversiteit in de het economisch profiel ontstaat. Dat geldt ook voor het Leerpark, waar we de doorontwikkeling naar een regionale Campus centraal stellen.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het opleidingsaanbod van inwoners naar de arbeidsmarkt vraag van werkgevers leiden - en andersom.

We zetten in op het beter benutten, vergroten en behouden van het arbeidspotentieel van de Dordtse beroepsbevolking. Hierdoor verbeteren we het ondernemersklimaat. Tegelijk verwachten we wederkerigheid van ondernemers door een maatschappelijke bijdrage aan de stad te leveren en banen met perspectief voor inwoners te bieden die passen bij hun skills en talenten (tevens ambitie opgave arbeidsmarkt & menselijk kapitaal).

We dragen bij aan de samenwerking tussen werkgevers, opleiders en onderwijs.

We dragen bij aan de samenwerking tussen werkgevers, opleiders en onderwijs, zodat onze inwoners kunnen beschikken over de juiste vaardigheden voor de toekomstige beroepen. Middels een subsidie stimuleren we het Programma Hoger Onderwijs Drechtsteden (PHOD) tot het uitbreiden van het aantal associate degree opleidingen met vijf extra opleidingen in het schooljaar 2023/2024 en verder (Dordrecht Academy). Daarnaast stimuleren we, door middel van intensieve contacten met de (regionale) arbeidsmarktpartners, het realiseren van onderwijsactiviteiten voor HBO-studenten (Career Boost). Cofinanciering voor het Programma Hoger Onderwijs Drechtsteden ontvangen we van het Rijk (Regiodeal) en de provincie Zuid-Holland (Deelakkoord Human Capital).

We organiseren samen met het onderwijs en bedrijfsleven een doorlopende leerlijn voor de logistiek en energietransitie.

Voor de logistieke sector en werkzaamheden voor de energietransitie (technische sector) wordt het opleidingsaanbod afgestemd op de vraag naar vaardigheden en competenties uit het bedrijfsleven. Dit gebeurt zowel op het VMBO, MBO als op het hoger onderwijs, waarmee een doorlopende leerlijn ontstaat. We brengen de vraag en het aanbod van opleidingen en banen binnen de sector samen tijdens bijeenkomsten met bedrijven, studenten, werkenden en werkzoekenden. Een goed voorbeeld daarvan is het via het Nationale Groeifonds gefinancierde langjarige en grootschalige project Energietransitie in de gebouwde omgeving/SCALE. Dit wordt getrokken door het Da Vinci College.

We zetten talentontwikkeling van onze inwoners centraal.

We zetten talentontwikkeling van onze inwoners centraal en zo vergroten we het beschikbare en benutte arbeidspotentieel van onze Dordtse beroepsbevolking. e voorbereidingen worden getroffen voor de opening van een regionaal werkcentrum (RWC) per 1 januari 2025. Een drempelloze toegang voor alle inwoners en werkgevers van de Drechtsteden met vragen over leren, werken en personeelsvraagstukken. Het RWC is een publiek-privaat samenwerkingsverband van werkgevers, vakbonden, gemeenten, UWV, SBB en onderwijsinstellingen. Zij werken samen met andere publieke en private partijen in de arbeidsmarktregio. Het is de ambitie om op termijn de huidige regionale samenwerkingsverbanden – het Regionale Mobiliteitsteam KICKSTART Drechtsteden, het Werkgeversservicepunt Baanbrekend Drechtsteden en het Leerwerkloket Drechtsteden in het RWC op te laten opgaan, zodat zij niet meer als afzonderlijke loketten blijven bestaan.

We vergroten de wendbaarheid van werknemers.

Samen met werkgevers ontwikkelen we sectorale loopbaanpaden, wat het instappen in bijvoorbeeld de kinderopvang mogelijk maakt en doorgroeimogelijkheden binnen de zorgsector in beeld brengt. Hieraan koppelt het onderwijs het SKILLS-paspoort en wordt de 'Loopbaan APK' ontwikkeld. Zo vertalen we samen met de onderwijsinstellingen de krapte bij bedrijven naar de competenties en skills die nodig zijn om dit werk uit te voeren inclusief het scholingsaanbod. Daardoor worden de mogelijkheden tot overstappen toegankelijker, ook vanuit andere branches. Ook zetten we in op het vergroten van zelfinzicht (en zelfvertrouwen) van werkenden om loopbaangesprekken met de werkgever krachtiger te maken en kansen te benutten voor een overstap naar werk binnen of buiten de sector. Daarnaast stimuleren we als gemeente uitwisseling van ervaringen.

We starten in Dordrecht-West met de wijkaanpak 'Werken in de energietransitie in Dordrecht'.

In Dordrecht-West starten we de wijkaanpak 'werken in de energietransitie in Dordrecht'. In deze wijkaanpak verbinden we de werkgelegenheid in de wijk, met de talenten van de bewoners van de wijk. Dit doen we om zo het toekomstperspectief van inwoners en de brede welvaart te verbeteren. De opgedaan ervaring wordt in andere wijken van Dordrecht ingezet.

Doelstelling 2: Het verder verbeteren van de ondernemersdienstverlening.

We zien drie sporen die we robuust in te richten hebben vanuit de ondernemersdienstverleningsoptiek:

- Sectoraal (zorg, maakindustrie et cetera).
- Gebiedsbenadering.
- Thematische benadering (arbeidsmarktvragestukken, innovatie, et cetera).

We richten een stadsbreed ondernemersfonds op, waarin samenwerking wordt gestimuleerd tussen gemeente en ondernemers.

We starten per 1 januari 2024 een ondernemersfonds. Een gemeentebreed 'ondernemersfonds' zien we als een middel om een volgende stap te zetten in de samenwerking met en tussen ondernemers. Het fonds biedt financieel draagvlak voor collectieve activiteiten van ondernemers, van parkmanagement tot collectieve activiteiten op bijvoorbeeld het vlak van verduurzaming en aanwerving van personeel. Het biedt tegelijkertijd voor de gemeente een structuur om ook per werkgebied tot (nog) betere samenwerking te komen.

We werken aan de opzet van een integrale werkgeversbenadering.

We willen de relatie met de top-20 bedrijven verdiepen. Daarbij wordt per bedrijf een agenda opgezet, met doelstellingen en zaken die we over en weer van elkaar mogen verwachten, vast te leggen in een specifiek afsprakenkader waar ambtelijk en bestuurlijk opvolging aan wordt gegeven. Daarbij starten we met ongeveer 20 bedrijven vanuit een dwarsdoorsnede van de sectorstructuur zoals we die in Dordt kennen.

We stimuleren maatschappelijk betrokken ondernemen onder onze werkgevers.

Samen met de Stichting Maatschappelijke Ondernemen is een definitie van 'goed werkgeverschap' geformuleerd. Als gemeente willen we stimuleren dat werkgevers goed voor onze beroepsbevolking 'zorgen', oftewel oog hebben voor ontwikkeling en behoud van talent, bestaanszekerheid van werknemers, samenwerken met onderwijs en aandacht hebben voor diversiteit en inclusie. Dit borgen we in uitgifte criteria voor gronden, gebiedsvisies voor de bedrijventerreinen, agenda's van de tracking-gebieden van het ondernemersfonds, en ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Daarbij zetten we extra in op het verspreiden van het label 'Ondernemen met impact' in stad en regio.

We organiseren een MKB dag.

Evenals de afgelopen jaren organiseert de gemeente tijdens de landelijke week van het midden- en kleinbedrijf (MKB) in november, ook voor de eigen ondernemers in 2024 een MKB dag. Deze dag wordt zeer goed gewaardeerd, en we zien het organiseren van dit evenement met partners als blijk van waardering naar de Dordtse ondernemers.

Doelstelling 3: Het creëren van ruimte voor banen met sociaaleconomische impact.

Een welvarende stad vraagt ook om een goed draaiende economie. We willen bestaande werklocaties beter benutten. Daarbij is het belangrijk dat er voldoende werk is en verschillende soorten en type banen. Een gezonde en toekomstbestendige economie is namelijk niet te sterk afhankelijk van één type banen. De gemeente wil investeren in banen die ook in de toekomst van toegevoegde waarde zijn, in samenwerking met bedrijven die binding hebben met de regio. Banen -en bedrijven- die op een positieve manier bijdragen aan de Dordtse samenleving.

We werken gestructureerd aan de aanpak Ruimte voor banen.

Om banen te creëren die op een positieve manier bijdragen aan de Dordtse samenleving wil de gemeente bestaande bedrijventerreinen nieuw leven inblazen, maar ook ruimte maken voor nieuwe bedrijven(terreinen) en voor moderne werkplekken in de Spoorzone. De grootste kansen zien we via actief grondbeleid op Dordtse Kil I en II, Amstelwijck-West en rond de Merwedehavens. Per gebied is een specifieke aanpak opgezet en zijn door de raad voorbereidings- en investeringsmiddelen beschikbaar gesteld.

We maken nieuwe afspraken met Havenbedrijf Rotterdam, waardoor we onze havens beter benutten.

Dordrecht beschikt over water- en havengebonden terrein. De vraag naar deze terreinen is groot, terwijl nieuw uitgeefbare kavels zeer beperkt zijn. Tegen die achtergrond proberen we vanuit de aanpak Ruimte voor banen grip te krijgen op strategische locaties, en de sturen we op rechtstreekse uitgifte aan bedrijven, die passen binnen het watergebonden profiel. Concrete projecten die in 2024 zijn voorzien betreffen de herontwikkeling- en uitgifte van het Peute terrein op de Tweede Merwedehaven als ook het voormalig PROAV terrein op de Derde Merwedehaven.

Voor het Zeehavengebied zetten we samen met het Havenbedrijf Rotterdam in op het behoud en versterken van de maritieme bedrijvigheid. We gaan voor duurzame bedrijvigheid en robuuste arbeidsplaatsen. Ook worden langjarige afspraken gemaakt voor een integrale en gezamenlijke veiligheids -en ondermijningsaanpak. Hiermee positioneren wij het Zeehavengebied als krachtige en duurzame arbeidsmarktkatalysator binnen de regio Drechtsteden.

We nemen maatregelen om onze droge/oudere terreinen beter te benutten.

Voor specifiek de oudere bedrijventerreinen Dordtse Kil I/II en Amstelwijck West geven we uitvoering aan een aanpak waarbij handhaving, verduurzaming, en de aanpak van de openbare ruimte, wordt gecombineerd met actievere sturing op vastgoed en uitgifte van percelen. Dit betekent soms ook dat vastgoed- en erfpachtposities van bedrijven die niet passen in het profiel en/of weinig toegevoegde waarde hebben actief benaderd worden voor herontwikkeling dan wel - bij kansrijke bedrijven - uitplaatsing naar andere plekken. Dit moet er toe leiden dat deze terreinen weer optimaal worden gebruikt, waar het fijn ondernemen is, met meer toegevoegde waarde (vanuit banenperspectief) voor de stad.

We zetten in op het vergroten van het aanbod van binnenstedelijke werklocaties op loopafstand van het Centraal Station.

In het kader van de planontwikkeling voor het Maasterras hebben we nadrukkelijk oog voor binnenstedelijke werklocaties: (kantoorhoudende) bedrijvigheid nemen we op in de ruimtelijke programmering. Samen met de werklocaties in het Schilgebied en de binnenstad moet dit zorgen voor een blijvend aantrekkelijk werkgebied rondom het centraal station.

We verkennen planologische maatregelen die verdozing en versnippering van bedrijventerreinen tegengaan.

Er is een (negatieve) ontwikkeling gaande waarbij steeds meer vastgoed wordt omgezet naar opslag- en garageboxen, met geen tot weinig economische waarde voor de stad. Deze ontwikkeling zien we overigens niet alleen terug op oudere bedrijventerreinen, maar bijvoorbeeld ook op het recentere Dordtse Kil III met courant vastgoed. Om deze ontwikkeling een halt toe te roepen worden dan ook planologische maatregelen verkend, die van toepassing zijn voor de gehele stad.

Doelstelling 4: Het realiseren van onderwijs dat voor iedereen kansen biedt om te (leren) leren en talent te ontwikkelen.

We zetten in op het benutten van het leerpotentieel van onze jongste inwoners, door naast het aanbieden van de basisvaardigheden ook in te zetten op persoonlijke ontwikkeling bij jongeren zoals zelfstandigheid en kritisch denken. Wij nemen een aanjagende houding aan met betrekking tot het onderwijs en de onderwijsinstellingen; de gemeente heeft weliswaar een geringe wettelijke taak als het gaat om onderwijskwaliteit, maar maakte al langdurige afspraken met het onderwijs. We pakken daarom vanuit de gemeente een stevige rol om kwaliteit na te streven en samenwerking te bevorderen.

We zetten de afspraken met betrekking tot de uitvoering van de Dordtse onderwijsvisie 0-12 jaar (2020-2030) en het Dordts Leerprogramma door.

We geven verdere uitvoering aan de Dordtse onderwijsvisie om kansengelijkheid te bevorderen door middel van het concretiseren van programma's rondom de speerpunten. Het gestarte Dordtse leerprogramma wordt verder ontwikkeld, waarmee de focus nog meer wordt gelegd op het verbeteren van het taal- en rekenniveau van de kinderen. Daarnaast zetten we in op talentontwikkeling door middel van wijkgerichte programma's, waarbij sociale ontmoeting en talentontwikkeling belangrijke uitgangspunten zijn.

We stellen samen met het voortgezet onderwijs een onderwijsvisie op.

We ontwikkelen in samenwerking met de gezamenlijke partners (onderwijs, zorg, maatschappelijk veld) een onderwijsvisie voor het voortgezet onderwijs om zo met elkaar langdurige, structurele afspraken te maken om ervoor te zorgen dat het potentieel van onze jongeren beter wordt benut en dat onze jongeren beschikken over de vaardigheden voor de toekomst. Het vertrekpunt vanuit de visie zal zijn het voorkomen van thuiszitters en het terugbrengen van voortijdig schoolverlaters.

We werken een programmalijn Glansrijke Toekomst voor de Dordtse jongeren uit en voeren deze uit.

We concretiseren het programma 'Glansrijke Toekomst voor de Dordtse jeugd (12-27)'. Speciale aandacht is er voor een meer kwetsbare groep (16-27 jaar), die een afstand tot de maatschappij en de arbeidsmarkt ervaren. Dat doen we door middel van de inzet van lifecoaches en het programma Jongeren Op de Rit (JOR). Rijksprogramma's, zoals maatschappelijke diensttijd (MDT) en cofinanciering vanuit het Europese Sociaal Fonds+ (ESF+) vormen de financieringsbronnen voor dit programma.

In aanloop naar nieuwe wetgeving stellen we met de regio een nieuw plan van aanpak VSV (voortijdig schoolverlaten) op.

Bij de nieuwe aanpak wordt rekening gehouden met de opbrengsten van de afgelopen jaren en wordt er ingesprongen op nieuwe afspraken. De regionale aanpak moet ertoe leiden dat uitvallers toeleiding vinden naar onderwijs of werk. We richten een doorstroompunt of een coördinatiepunt op voor Voortijdige School Verlaters en monitoren de resultaten. Dit doorstroompunt heeft ook de taak om jongeren van 16 tot 23 uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs te monitoren.

Doelstelling 5: Het ontwikkelen van het Leerpark tot een volwaardige campus.

We zetten de volgende stappen om het Leerpark door te ontwikkelen tot een volwaardige regionale campus voor de Drechtsteden, waar leren-werken-innoveren centraal staat.

We ontwikkelen een nieuw programma voor de Maakfabriek.

In 2024 stellen we het programma, het eigenaarschap en de vastgoedexploitatie voor de Maakfabriek opnieuw vast. Het eerdere programma is helaas door onvoorziene (markt)omstandigheden bij de aanvankelijk participerende partijen voor de Maakfabriek niet van de grond gekomen. De Maakfabriek moet met een meer grootschalige ruimte voor productietechnologie en toepassing een aanvulling worden op de Duurzaamheidsfabriek, waar door jonge innovatieve bedrijven, MKB uit onze regio en studenten (mbo, hbo en universitair) gewerkt wordt aan de grote maatschappelijke en technologische uitdagingen. Een deel van de Maakfabriek wordt ingericht als incubator faciliteit waar start-ups die passen bij het maakarakter van onze regio een plek kunnen krijgen en gefaciliteerd worden in hun groei. We willen ons daarbij onderscheiden van de andere plekken in Nederland, door vooral in te zetten op de toepassing van de kennis en die in de praktijk te brengen.

We gaan bouwen aan een overall campusorganisatie en -infrastructuur.

Vanuit de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark is de afgelopen 20 jaar in fysieke zin gebouwd aan het Leerpark om te komen tot het punt waar het nu staat. Om echt tot een volwaardige campus te komen is meer nodig dan alleen het realiseren van gebouwen en het concentreren van onderwijs. We maken met partners de start van een nieuwe organisatie, die de doorstart vormt vanuit de COL, naar een nieuwe professionele campus-organisatie en -structuur, waarin aspecten als facility & eventmanagement en marketing worden opgenomen.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">De heer P.J. Heijkoop voorzitter het ABMevrouw C.C van Benschop, lid van het ABDe heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lidMevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022.
- Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.)
- Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning.
- Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt.
- Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhelpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.
- Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren.
- Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid- Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website	<ul style="list-style-type: none">• www.dienstgezondheidjeugd.nl• www.jeugdzhz.nl• www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl• www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur• Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023

- De DG&J stelt een Meerjarenbeleidsplan op voor de periode 2024-2027. Het nieuwe Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen.
- Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2027, waarbij de GGD een ondersteunende en adviserende rol vervult. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de programmaonderdelen die worden uitgevoerd door de GGD.
- De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur is een financiële ontwikkeling. Dit zijn veelal geoormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot komen er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg.
- In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig
- Lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden.
- Er wordt landelijk gewerkt aan een wetsvoorstel 'van school naar werk', waarin de doelgroep RMC van 16 tot 23 jaar wordt uitgebreid naar 27. Dit betekent dat ook in de regionale VSV aanpak er aandacht moet zijn voor de overgang naar de arbeidsmarkt. Het rijk stelt hiervoor naar verwachting extra middelen beschikbaar.
- LVS heeft in 2023 een impuls ontvangen vanwege de hoge caseloads van de leerplichtconsulenten. Deze zijn bedoeld om achterstanden weg te werken. Voor 2024 wordt een verlenging van deze middelen gevraagd en tegelijkertijd extra middelen voor een regionale projectleider die de ketensamenwerking moet doorlichten.
- LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelname door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Onder regie van de Servicegemeente Dordrecht wordt een vervolg gegeven aan het traject ICT Verandert. Dit traject brengt kansen, maar ook (financiële) risico's met zich mee. Het privacygevoelige karakter van het takenpakket van de DGJ stelt namelijk hoge eisen aan de informatiebeveiliging. Als daarin niet kan worden voorzien, vraagt dit mogelijk extra inspanningen en kosten.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang, blijkt ook uit de voorlopige cijfers van de SOJ in 2023.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website	https://www.ozhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooral nog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.</p>

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website	https://www.rom-d.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasterdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. <p>We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.</p> <p>Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden terug gekocht. Het is evenwel mogelijk dat Rotterdam aanblijft omdat binnen enkele jaren deze grondexploitatie geheel voltooid is. • De aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden. ROMD Capital moet daarbij mede financieren.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>De risicoclassificatie verlagen wij alvast van hoog naar gemiddeld. Deze kwalificatie is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijkse, negatieve algemene reserve. Het ligt evenwel in de bedoeling om dit negatieve vermogen te gaan vereffenen vanuit Kil III CV.</p>

InnovationQuarter NV

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.

Website	www.innovationquarter.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Ministerie van Economische zaken, Provincie Zuid-Holland, Gemeenten Rotterdam, Den Haag, Leiden, Delft, Westland, Stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID) en diverse universiteiten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. Ons belang is een aandelen kapitaal. In 2016 is de GRD toegetreden als aandeelhouder van het Participatiefonds van InnovationQuarter met een bedrag van € 500.000 (500.000 aandelen met een waarde van € 1,00 = 0,8% van het aandelenkapitaal). Eind 2021 is nog een extra kapitaalstorting gedaan van € 426.846, waarmee de totale balanswaarde op € 926.846 uitkomt. De aandelen in de ROM InnovationQuarter hangen nauw samen met de regionale (beleids)taken op gebied van het Ruimtelijke-Economisch domein en de Groeiagenda 2030. Deze taken zijn al per 1 januari 2021 naar de gemeente Dordrecht overdragen. Met de verandering per 1/1/2022 van de GRD naar een GR Sociaal en Dordrecht een centrumgemeente voor bedrijfsvoering is afgesproken dat de IQ aandelen worden overgedragen aan Dordrecht, waarbij zij het stemrecht invult vanuit de regionale rol op vlak van ruimtelijke-economisch terrein. De grootste aandeelhouders zijn het ministerie van Economische Zaken en de provincie Zuid-Holland. Beide hebben een aandeel van € 25 miljoen, ruim 40%.</p>

Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Actuele opgaven van IQ zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen. • Het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie. • Meer de focus leggen op innoveren en internationaliseren. • Afspraken maken over indexering van bijdragen voor specifieke taken; ook met Dordrecht. • Verbetering van kostenbewustheid/scherper kiezen.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eventuele waardevermeerderingen en -verminderingen maken onderdeel uit van de exploitatielasten die Dordrecht in de toekomst maakt voor het uitvoeren van bijbehorende taken. • De participatiemaatschappij heeft een negatieve reserve en de exploitatieperspectieven 2023 zijn in ieder geval (verder) negatief. Het eigen vermogen-saldo betreft vooral de kapitaalstortingen. Het ontwikkelbedrijf probeert het boekjaar sluitend af te ronden.

Stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV.</p> <p>Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). • VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>Geen bijzonderheden. De financiële gegevens uit eerdere jaren betreffen gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.</p>

Coöperatie ontwikkeling Leerpark U.A.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Website	www.leerpark.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw C.C van Benschop, gevolmachtigd lid en voorzitter Algemeen Leden Vergadering (ALV) • De heer J.H.S. Goossensen, bestuurslid (bestuurslid A) • De heer N.J de Wit, bestuurslid
Deelnemers	De gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College (Stichting Regionaal opleidingscentrum Zuid-Holland Zuid).

Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. is op 26 juni 2003 opgericht en heeft als hoofddoelen: <ol style="list-style-type: none"> Het namens de leden selecteren van een marktpartij en het namens de leden contracteren van die marktpartij, om op het terrein gelegen aan de Maria Montessorilaan en omgeving scholen, woningen, winkels, kantoren, bedrijfsruimten, openbare ruimten en infrastructuur te realiseren. De realisatie van het Leerpark tegen de scherpste prijs en hoogst bereikbare kwaliteit te laten plaatsvinden. In alle fasen van de ontwikkeling van het Leerpark op te treden als aanbestedende dienst krachtens de Europese richtlijnen. De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. bestaat uit de leden - Stichting Regionaal Opleidingscentrum Da Vinci College en de Gemeente Dordrecht, en fungeert als opdrachtgever voor de fysieke realisatie van het Leerpark binnen aangegeven kaders (programma's, randvoorwaarden en budget van de leden).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Beoogd is dat de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark per eind 2023/begin 2024 wordt beëindigd of wordt omgevormd. Er wordt in 2023 onderzocht in welke rechtsvorm de DZHF kan worden geëxploiteerd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> Het budget voor exploitatiebijdragen DZHF vanuit de deelnemers raakt uitgeput. De afgelopen jaren is onder andere door nieuwe financiering, het vergroten van de huurinkomsten gestuurd op het sluitend krijgen van de exploitatie. Desondanks is de verwachting dat ook de komende jaren de begroting zonder partnerbijdrage niet geheel zal sluiten. De jaarrekening 2021 en 2022 moeten nog worden opgesteld en beoogd wordt dat dit eind 2023 gereed is. De hier vermelde bedragen zijn een prognose.

Wat zijn de indicatoren?

Indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Lerend en Ondernemend Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u daarnaast aan onder de bijlage van deze Begroting 2024.

Ook is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2021		Jaarstukken Begroting 2022		G40
	2021	2023	2022	2024	
Relatief verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	16 (2019)	9 (2021)	9 (2021)	15 (2022)	25 (2022)
Voortijdige schoolverlaters - % (onderwijs)	2,3 (2020)	2,7 (2021)	2,7 (2021)	2,7 (schooljaar '20/'21)	2,2 (schooljaar '20/'21)
Netto arbeidsparticipatie - % (sociaal domein)	65,7 (2020)	65,7 (2020)	70,2 (2022)	70,2 (2022)	71,7 (2022)

Werkloze jongeren - % (sociaal domein)	3,0 (2020)	3,0 (2020)	2 (2021)	2,0 (2021)	2,0 (2021)
Absoluut verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	1,4 (2020)	1,2 (2021)	1,2 (2021)	1,2 (2021)	5,8 (2022)
Banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar (economie)	766,7 (2020)	667,0 (2021)	667,0 (2021)	683,6 (2022)	777,1 (2022)

Aanvullende indicatoren

	2021	2022	2023
Het totaal aantal werkzame personen bij bedrijven in Dordrecht, exclusief uitzendkrachten.	58.714	61.973	63.468

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2024
Interne salarislasten	2.518.767
Materiële budgetten	9.128.303
Bijdragen aan GR'en	1.559.473
Subsidies	17.204.446
Kapitaallasten	3.737.485

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten voor met name onderwijs en economie.
- Materiële budgetten: dit zijn budgetten voor economie, (bewegings)onderwijs, leerlingenvervoer en arbeidsmarktbeleid.
- Bijdragen aan GR'en: dit zijn bijdragen aan de DGJ voor het handhaven van de leerplicht.
- Subsidies: dit betreft subsidies voor onder anderen voorschoolse educatie, het Dordts Leerprogramma en de bibliotheek.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten vanuit onderwijshuisvesting en gymlokalen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	34.148	33.348	32.708	30.359
Baten	12.079	12.079	12.009	12.009
Saldo	-22.070	-21.269	-20.699	-18.350
Toevoeging reserves	1.141	316	316	316
Onttrekking reserves	5.307	4.104	3.111	865
Totaal programma	-17.903	-17.481	-17.904	-17.801

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bibliotheek	3.412	0	3.412	3.412	0	3.412	3.412	0	3.412	3.412	0	3.412
Leerplicht en voortijdig schoolverlaten	2.928	1.714	1.214	2.929	1.714	1.215	2.929	1.714	1.215	2.929	1.714	1.215
Bestrijding Onderwijsachterstanden	9.314	6.547	2.767	9.366	6.547	2.818	8.381	6.547	1.834	6.966	6.547	419
Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)	1.229	1.030	199	1.060	1.030	30	1.060	1.030	30	1.060	1.030	30
Onderwijs en Leerlingenvervoer	1.758	0	1.758	1.761	0	1.761	1.761	0	1.761	1.761	0	1.761
Werkgelegenheid	1.563	0	1.563	1.264	0	1.264	1.264	0	1.264	1.014	0	1.014
Ruimtelijke Lobby	1.608	1.342	267	1.614	1.342	272	1.614	1.342	272	1.614	1.342	272
Leerpark	421	0	421	148	0	148	148	0	148	148	0	148
Economie en Ondernemerschap	968	133	835	969	133	836	969	133	836	444	133	311
Markten en kiosken	532	353	179	532	353	179	532	353	179	532	353	179
Bedrijventerreinen	364	0	364	164	0	164	64	0	64	-11	0	-11
Onderwijshuisvesting	10.049	960	9.089	10.128	960	9.168	10.573	890	9.683	10.489	890	9.599
Totaal saldo baten en lasten	34.148	12.079	22.070	33.348	12.079	21.269	32.708	12.009	20.699	30.359	12.009	18.350
Mutaties met de reserves	1.141	-5.307	-4.167	316	-4.104	-3.788	316	-3.111	-2.795	316	-865	-550
Geraamd resultaat	35.289	17.386	17.903	33.663	16.182	17.481	33.024	15.119	17.904	30.675	12.874	17.801

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein, en zijn mogelijk van invloed zijn op het begrotingsprogramma?

- Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) werkt aan een nieuwe Nota Ruimte. Helder is dat de ruimteclaims vanuit alle sectoren in ons land en onze provincie niet passen en dat er keuzes zullen moeten worden gemaakt. Wat kan wel en niet, en waar?
- De woningmarkt is nog steeds gespannen. Ook de verder gestegen rente zorgt ervoor dat woningen lastiger gefinancierd kunnen worden. Dit geldt voor zowel particuliere kopers, ontwikkelaars als beleggers.
- Het Rijk wil meer regie voeren op de versnelling van de woningbouw, maar door de val van het kabinet is er onduidelijkheid over de voortgang hiervan.
- De Omgevingswet treedt zoals nu voorzien per 1 januari 2024 in werking, waardoor de manier waarop we omgaan met de ruimtelijke ordening verandert.
- De stikstof beperkingen voor de bouw blijven actueel en deels onopgelost. Deze beperkingen blijven in 2024 de voortgang van bouwen beïnvloeden.
- Rijkswaterstaat is bezig met een grote vervanging- en renovatieopgaven aan bruggen en tunnels, met een grote verkeersimpact op onze regio.

Wat willen we bereiken?

We bouwen samen aan een sterk, groen en bereikbaar Dordrecht. De doelstelling om voldoende woningen te bouwen voor alle doelgroepen is onveranderd. De bouw van en planvorming voor betaalbare woningen heeft de prioriteit, ondanks de lastige markt met schaarste aan grondstoffen, vakmensen, gestegen rente en financierbaarheid van bouwprojecten die onder druk staat. Hiervoor is een inhaalslag nodig, omdat de huidige plannen veelal uitgaan van duurdere woningen. Concreet willen we 4.000 woningen realiseren, waarvan 30% (1.200 woningen) in het sociale huur segment. Daarbij vindt een toevoeging plaats van 1.500 betaalbare koopwoningen in de planvoorraad. Hierbij realiseren we ons dat de woningbouw een belangrijke pijler is in het versterken van de sociaaleconomische positie van de stad. Tevens wordt de balans tussen alle woonsegmenten ook sterk in de gaten gehouden.

Met de provincie Zuid-Holland zijn we in gesprek om onze lokale en regionale groeiambitie te laten omarmen. De landelijke en provinciale ruimtelijke ontwikkelingen betrekken we de komende periode bij de actualisering van de Omgevingsvisie Dordrecht 1.0 naar de versie 2.0. Om onze ruimtelijke doelen te realiseren voeren we waar nodig lobby uit bij Rijk en provincie.

Daarnaast zijn keuzes nodig om bij de binnenstedelijke verdichting en de klimaatambitie voor 2040 de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en de bereikbaarheid te behouden. Daarom streven we bij stedenbouwkundige ontwikkelingen en het Meerjaren Onderhoudsprogramma voor wegen en riolering naar de toepassing van het ontwerpprincipes STOMP (Stappen – trappen – openbaar vervoer – MaaS – Privéauto).

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het realiseren van 4.000 woningen tot en met 2026.

De ambitie is om tot 2026 in totaal 4.000 woningen te bouwen in alle segmenten. Hiervan zal 30% (1.200 woningen) in het sociale huursegment vallen. Dit betekent dat er gemiddeld 1.000 woningen per jaar opgeleverd moeten worden om deze doelstelling te kunnen halen. Het is een landelijke trend dat de bouw stagneert door diverse economische omstandigheden als stijgende hypotheekrente en de ontwikkeling van bouwkosten. Dit maakt het behalen van deze doelstelling onzeker. We willen daarom verschillende mogelijkheden benutten, zoals de Start Bouw Impuls, en blijven met ontwikkelaars in gesprek.

We maken woningbouw mogelijk door gronduitgifte, gebiedsontwikkeling, omgevingsplannen (vervangt de bestemmingsplannen) en begeleiden van initiatieven.

In de gebieden van de Stadsas Dordt, Stadswerven, Wilgenwende, Amstelwijk en Spuiboulevard, doen we er alles aan om de productie op gang te houden of te krijgen. Per 1 januari 2024 wordt de Omgevingswet van kracht. Dit betekent dat bestemmingsplannen over gaan in Omgevingsplannen. Om de ontwikkeling op het Maasterras mogelijk te maken, wordt eind 2023 het bestemmingsplan vrijgegeven voor inspraak, zodat dit in 2024 ter vaststelling aan de raad kan worden aangeboden. Dit zorgt voor een belangrijke impuls voor de realisatie van het woningbouwprogramma, economisch programma en voorzieningenniveau.

We wijzen locaties aan voor het (terug-)bouwen van sociale huurwoningen.

De doelstelling uit het politiek akkoord gaat uit van 30% (1.200 woningen) in het sociale huursegment tot en met 2026. De woonvisie gaat uit van 2.000 (terug) te bouwen sociale huurwoningen tot 2031. De locaties van deze 2.000 sociale huurwoningen zijn in kaart gebracht (Dordrecht West, Poelwijkstraat/Oudelandstraat, Thureborgh), waarbij het gaat om zowel locaties van de gemeente, Trivire, Woonbron en overige partijen. Hierbij scheidt de gemeente de randvoorwaarden om te kunnen bouwen en staan de corporaties en ontwikkelaars aan de lat deze te realiseren. Om hierop te versnellen wordt er gezocht naar locaties voor 150 extra te programmeren sociale huurwoningen. Ook is het de bedoeling om 100 sociale huurwoningen, die initieel geprogrammeerd waren om te bouwen door derden, nu door corporaties te laten ontwikkelen.

We zorgen voor differentiatie in het woningaanbod in Dordt West.

Ook in 2024 blijft de focus in Dordrecht-West liggen op het differentiëren van het woningaanbod. Het gaat om een kwalitatieve verbetering van de sociale huurvoorraad en een toename van het aanbod in (betaalbare) koopwoningen. Concreet gaat het om projecten in en rondom de Charlotte de Bourbonstraat, het Witte Dorp, Van Kinsbergenstraat, speeltuinvereniging, Vliegenstraat, Van der Goesstraat, Colijnstraat, Karel Doormanweg, Admiraalsplein, volkstuintenlocatie en de Bouwhuyslocatie. Onderzoek loopt naar locaties aan de Zuidendijk (Troelstraweg en Ruys de Beerenbrouckweg) en de Protestantse Zorggroep Crabbehoff (PZC).

Doelstelling 2: Het ontwikkelen van planvorming voor het toevoegen van harde planvoorraad.

Als gemeente kunnen wij ervoor zorgen dat plannen mogelijk worden door kaders te stellen. Kan er gebouwd worden? Dan noemen we dat 'harde planvoorraad'. Om de doelstelling voor deze raadsperiode te halen moeten we ons richten op het vormen van harde planvoorraad.

Tot 2026 zijn er harde bestemmingsplannen voor ruim 4.000 woningen, waarvan een deel reeds in uitvoering is. Voor de periode daarna zijn er harde en zachte plannen voor nog eens 5.000 woningen. Na het onherroepelijk worden van de bestemmingsplannen/Omgevingsplannen voor de Spuiboulevard en met name het Maasterras en de andere onderdelen van de Stadsas Dordt, is er voldoende planvoorraad om 11.000 woningen binnenstedelijk te kunnen bouwen. Echter, vanwege de omvang en complexiteit van de ontwikkeling van de Stadsas Dordt is een extra impuls nodig. Daarom wordt gestudeerd waar in de stad verdichting kansrijk is. Daarbij is randvoorwaardelijk dat verdichting leidt tot een kwaliteitsimpuls voor het gebied. We ronden de verdichtingsstudie af en borgen dat er voldoende planvoorraad aanwezig blijft.

We voegen koopwoningen aan de planvoorraad toe in het betaalbare segment.

In zowel het politiek akkoord als de woonvisie is afgesproken om 1.500 zogenaamde betaalbare koopwoningen te programmeren. Het gaat hierbij om koopwoningen die volgens de definitie van het Rijk minder dan €355.000 kosten. In de huidige programmering zitten vooralsnog, mede door marktomstandigheden, onvoldoende van dit soort woningen. We programmeren daarom deze woningen in de planvoorraad op onder andere de Spuiboulevard, het Maasterras en door middel van verdichting in de gehele stad. Uiteraard wordt naast het toevoegen van deze planvoorraad, dit ook in alle andere segmenten gedaan, want overal is behoefte aan.

We werken concrete planvorming uit voor de ontwikkelingsgebieden van de Stadsas Dordt.

De Stadsas Dordt draagt met de bouw van circa 6.000 woningen en verschillende infrastructurele investeringen voor een belangrijke mate bij aan de bouw- en bereikbaarheidsambities uit het Politiek Akkoord 2022-2026 en de lange termijn agenda 'Agenda Dordrecht 2030'. De Stadsas Dordt is onderverdeeld in verschillende ontwikkelgebieden, die ieder in hun eigen tempo ontwikkeld worden. Voor ontwikkelgebied Maasterras wordt in 2023 gewerkt aan de Omgevingseffectrapportage, het stedenbouwkundig masterplan en de stedenbouwkundige uitwerking voor de eerste fase. Hiertoe zal een omgevingsplan en een grondexploitatie worden opgesteld, welke ter besluitvorming zullen worden voorgelegd. Voor het ontwikkelgebied Knoop Leerpark-Gezondheidspark werken we in 2023 en 2024 een ontwikkelstrategie uit. In het ontwikkelgebied rondom Station Dordrecht starten we in 2023 de eerste deelprojecten en wordt verder verkend welke mogelijkheden dit gebied nog meer heeft voor stedelijke verdichting.

We brengen door middel van een verdichtingsstudie potentiële ontwikkellocaties in kaart.

Door middel van een verdichtingsstudie worden mogelijke ontwikkellocaties in het gebouwde gebied van Dordrecht onderzocht. De eerste resultaten laten zien dat er genoeg kans en ruimte is in Dordrecht om te verdichten en dat daarmee het doel om 11.000 woningen te bouwen gehaald kan worden. Begin 2024 zijn de uitkomsten van dit onderzoek bekend, maar niet alle locaties zullen even gunstig zijn. In 2024 brengen we daarom voor de meest gunstige ontwikkellocaties de kaders in kaart.

Doelstelling 3: Het ontwikkelen van een ruimtelijke ordening die ruimte biedt aan duurzame ontwikkelingen, transformatie en een divers woonaanbod.

Dordrecht bevindt zich midden in een dynamische periode met een grote behoefte aan woningen. Daarbij moet de bereikbaarheid, natuur en klimaat, en economische functies gewaarborgd of verder versterkt worden. We blijven werken aan een aantrekkelijk leefklimaat. De schaarste van ruimte, ook in onze stad, maakt deze complex. Het zal daarom een uitdaging zijn om alle aspecten ruimtelijk een goede plaats te geven en tegelijk aan alle ambities te voldoen. Dit blijkt ook uit de ruimtelijke puzzel die we samen met de provincie aan het maken zijn. Naar alle waarschijnlijkheid zullen er prioriteiten gesteld, en keuzes gemaakt moeten worden.

Aangezien we met de ontwikkeling van de stad binnen de reeds bebouwde contouren wensen te blijven, zal de stad verdicht moeten worden. Zowel de genoemde verdichtingsstudie als de aangescherpte woon- en omgevingsvisie zal worden gebruikt om te bepalen waar deze verdichting het beste kan plaatsvinden. Daarbij zal ook oog moeten zijn voor de noodzakelijke reductie van de stikstofemissies en voor het behoud van de natuurwaarden, binnenstedelijk groen en de Biesbosch via het Schone Lucht Akkoord (SLA). Verder willen we in Dordrecht een aantrekkelijk leefklimaat bieden voor de huidige en nieuwe bewoners. De binnenstad, de Biesbosch en de bereikbaarheid van de stad vervullen daarbij een belangrijke en unieke rol, als mede een goede strategie voor het aantal en het type voorzieningen.

We brengen de Omgevingsvisie 2.0 tot stand.

De doelen in de vast te stellen Omgevingsvisie 2.0 fungeren als randvoorwaarden om te komen tot groei. Nieuwe ontwikkelingen zoals de Regionale EnergieStrategie, aangepast beleid en een politiek akkoord vragen om een aanscherping en waar nodig aanvulling van de Omgevingsvisie. De leefomgeving staat onder druk, er zijn veel ontwikkelingen die een claim leggen op de beschikbare ruimte zoals woningbouw, klimaatadaptatie, energietransitie en de relatie met het buitengebied.

We brengen demografische ontwikkelingen in beeld en het daarbij behorende niveau van voorzieningen via referentienormen. We voegen met 'de Staart' een nieuw gebied toe aan de omgevingsvisie.

We hebben geleerd van de totstandkoming van de eerste versie en passen deze lessen toe bij de actualisering. Ook hebben we inmiddels enige ervaring met de doorwerking van de Omgevingsvisie in de overige beleidsinstrumenten, waardoor beter kan worden ingespeeld op bijvoorbeeld de op te stellen Programma's. De 7 geformuleerde doelen blijven het uitgangspunt.

We maken programma's voor de wijken om kwaliteit te waarborgen.

De omgevingsvisie geeft richting op schaal van de stad en regio. Echter, om de stedelijke ontwikkeling in de verschillende gebieden te kunnen sturen, hebben we een aanvullend instrument nodig welke meer inzicht geeft in de fysieke en sociale situatie van een plek. Vanaf 2023 zijn we daarom begonnen met gebiedsprogramma's waarin het fysieke en sociale situatie van een plek worden samengevat en antwoord wordt gegeven op hoe we de verschillende plekken het best kunnen ontwikkelen. Vooralsnog is het idee om dit voor alle gebieden/wijken in de stad te doen. De verwachting is dat de eerste gebiedsprogramma's in 2024 klaar zullen zijn, mede in het kader van de verdichtingsstudies.

We maken inzichtelijk wat we in Dordrecht doen ter stimulering van de sociale veiligheid en gezondheid in relatie tot ruimtelijke kwaliteit.

De raad heeft een amendement aangenomen bij de vaststelling van de Omgevingsvisie Dordrecht 1.0, gericht op het stimuleren van een veilig woon- en leefklimaat in relatie tot de ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving. We geven middels een raadsinformatiebrief inzicht aan de raad in wat we in Dordrecht allemaal doen in het kader van deze ruimtelijke kwaliteit en sociale veiligheid. Daarnaast onderzoeken we in hoeverre hier hiaten zijn en op welke manier we hier invulling aan gaan geven. Daarnaast zijn we verbonden aan een onderzoek naar gezonde fysieke leefomgevingen uitgevoerd door PosadMaxwan. Sterrenburg zal hierbij als casus dienen.

We starten met de Omgevingswet.

We starten op 1 januari 2024 als gemeente met de Omgevingswet. Dat betekent onder andere dat alle nieuwe plannen in een omgevingsplan zullen worden vastgelegd. Voorheen zou dit in een bestemmingsplan zijn geweest. Daarnaast zullen we gaan werken met een digitaal stelsel, waarin de omgevingsvergunningen kunnen worden ingediend en volgens nieuwe procedures kunnen worden afgegeven. Dit betekent ook dat de dienstverlening wordt aangepast. Tot slot worden de nieuwe bevoegdheden van raad en college vastgesteld.

We leveren een bijdrage aan de oplossing van de stikstofproblematiek Biesbosch.

De consequenties van de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) zijn steeds duidelijker. In juni 2022 heeft het Rijk de startnotitie voor het Nationaal programma landelijk gebied (NLPG) gepubliceerd. Hierin zijn onder andere de nationale stikstofreductie doelen opgenomen. Het NPLG legt de structurerende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen vast. Dit vormt de basis voor de uitwerking van integrale gebiedsprogramma's onder regie van de provincies Rijk en provincies. De provincie Zuid Holland moet het gebiedsproces vormgeven. Hoe en met wie dit gaat gebeuren is nu niet duidelijk, maar het is te verwachten dat gemeenten worden gevraagd deel te nemen. Wel is duidelijk dat hiermee de gebiedsaanpak Biesbosch, waaraan de laatste 2 jaar is gewerkt komt te vervallen. De stikstofaanpak in het stedelijk gebied (mobiliteit, huishoudens, binnenvaart) gaat via de band van het Schone Luchtakkoord lopen (zie begrotingsprogramma Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht).

Het ontwikkelen van een voorzieningenmonitor.

Vanuit de omgevingsvisie en het politiek akkoord is de wens en noodzaak ontstaan om een zogenaamde voorzieningenmonitor te ontwikkelen om onze (maatschappelijke) voorzieningen beter in kaart te brengen. Via deze monitor is het ook de bedoeling om snel en efficiënt in kaart te brengen in welke delen van de stad het voorzieningenniveau nog niet op het gewenste niveau is en wat er nog gerealiseerd moet worden. Op dit moment wordt er gewerkt aan de monitor. Dit zal per wijk worden uitgewerkt.

Doelstelling 4: Het realiseren van de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende stad, waarbij we inzetten op het versterken van het OV-systeem en het gebruik van de fiets.

Om de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende en groeiende stad te realiseren willen we inzetten op het beleidsmatig verankeren van het zogeheten STOMP principe en de conceptuele en verkeerskundige uitvoering ervan. STOMP staat voor: Stappen, Trappen, OV, MaaS en Privéauto - in deze volgorde van afnemende prioriteit. Hiermee geven we de meeste prioriteit aan de vervoerswijze die zowel het minste ruimtebeslag heeft als de grootste groep mensen kan faciliteren. Functiemenging en compactheid resulteren in gebieden waar lopen een aantrekkelijke optie is.

We stellen een mobiliteitsplan 2040 op met daarin het STOMP principe vastgelegd.

De doelen voor de duurzaam bereikbare stad uit de omgevingsvisie werken we uit in een mobiliteitsplan 2040. Hiermee worden de transities, die passen bij een groeiende, klimaatneutrale en groene stad, inzichtelijk en verankert in ons beleid. In het mobiliteitsplan 2040 zullen we de ambities voor lopen, fietsen, deelmobiliteit, OV en autogebruik stadsbreed formuleren en daarna op wijkniveau uitwerken. Uitvoeringsprogramma's tot en met 2026 én de periode van 2027 – 2030 maken hier ook onderdeel van uit. Het mobiliteitsplan heeft sterke raakvlakken met andere programma's, zoals Klimaatneutraal 2040 (zie begrotingsprogramma Groen, Duurzaam en ruimtelijk Dordrecht).

We realiseren nieuwe fietsvoorzieningen en werken aan plannen voor het verbeteren van looproutes.

We werken aan de uitvoering van het nieuwe uitvoeringsprogramma Fiets 2023-2026, waaronder het fietsparkeren in de binnenstad. De fietsenstalling aan de zuidzijde van het centraal station wordt opgeleverd. We maken plannen voor het verbeteren van de looproutes in de wijken en tussen het station en de binnenstad, Energiehuis en binnenstad, Weeskinderendijk en de Spuiboulevard.

We treffen voorbereidingen voor het realiseren van stadsrand-hubs en zetten een pilot op voor (stadrand/ buurt) hubs. Daarnaast stimuleren we het gebruik van gezonde deelmobiliteit.

De locaties Weeskinderendijk en Leerpark worden vanuit de gebiedsontwikkeling verder ontwikkeld tot hublocatie. Daarnaast dienen het Energiehuis en enkele buurthubs als pilotlocaties, om te leren wat er nodig is om mobiliteitshubs integraal onderdeel van het mobiliteitsnetwerk uit te laten maken. Het onderzoek naar de randvoorwaarden voor deze hubs is reeds gestart, 2024 wordt gebruikt om de hubs invulling te geven en te starten met de realisatie van deze hubs. Onderdeel van deze hubs is ook het aanbieden van deelmobiliteit. In 2024 evalueren we het huidige aanbod van deelscooters en deelfietsen en onderzoeken we aanvullende mogelijkheden van deelvervoer, zoals deelbakfietsen en deelauto's.

We zetten in op de doorontwikkeling van waterbushaltes.

We maken plannen voor het aantrekkelijker maken van de waterbushaltes. In het bijzonder de Merwekade halte. In november 2023 zal het bestek voor het groot onderhoud aan deze kades klaar zijn, waarna vanaf 2024 tot 2026 de uitvoering van start gaat. Het is nog onbekend welke waterbushaltes het eerst aan de beurt zijn, het kan dus zijn dat de Merwekade pas in 2026 wordt aangepakt. Op het moment dat het wordt aangepakt zal er onder andere een verduurzaming plaatsvinden, zullen de entrees zichtbaarder worden en de verlichting worden verbeterd.

We gaan het parkeren, vooral in de binnenstad en Schil, anders organiseren.

In 2023 is een business case gestart om het parkeren op straat en in beschikbare parkeergarages stadsbreed door te rekenen. Hierbij is gekeken naar alle gebiedsontwikkelingen en andere ontwikkelingen in de stedelijke leefomgeving die effect hebben op parkeren. Uit de business case komen adviezen over het aantal benodigde parkeerplaatsen, waar ze moeten komen en tegen welke tarieven je daar kan parkeren. De resultaten worden in het mobiliteitsplan verwerkt zodat de raad in 2024 integraal kan beslissen over mobiliteit in de stad.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaak uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooralsnog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.</p>

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)

Website <http://www.kiltunnel.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer M.D. Burggraaf, Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, Lid Algemeen Bestuur.
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>Het Wegschap heeft tot taak het beheren en exploiteren van een niet-openbare toltunnel onder de Dordtse Kil tussen Dordrecht en 's Gravendeel, inclusief de daarbij behorende wegen, gebouwen en het tolplein.</p> <p>Daarbij hoort ook het bevorderen van het gebruik van de tunnel en het heffen van tolgelden tegen zodanige tarieven dat een rendabele exploitatie is gewaarborgd. Hierbij dient de veiligheid, zoals ook voorgeschreven in wet- en regelgeving, van de weggebruiker en de medewerkers altijd te zijn geborgd.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De uitvoering voor het groot onderhoud/renovatie van de tunnel is begin 2023 afgerond. • Met de Belastingdienst is een vaststellingsovereenkomst gesloten dat het Wegschap geen aangifte vennootschapsbelasting hoeft in te dienen. • Onderzocht wordt of de financieringsstrategie (op onderdelen) herziening behoeft.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

In het regeerakkoord van het huidige (demissionaire) kabinet is opgenomen dat Betalen naar Gebruik (BnG) vanaf invoering in 2030 de dan nog bestaande tol-tracés vervangt. In dat kader is ook de Kiltunnel benoemd om vanaf die datum tolvrij te maken. De Kiltunnel is echter geen rijkstunnel. Het Wegschap en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat willen gezamenlijk onderzoeken wat de (on)mogelijkheden en voor- en nadelen zijn van het eventueel tolvrij maken van de tunnel. Het doel van dit onderzoek is om alle benodigde beslisinformatie te verzamelen, zodat het bestuur van de Kiltunnel een gewogen besluit kan nemen over het al dan niet tolvrij maken van de Kiltunnel. Het onderzoek bestaat uit een aantal deelonderzoeken, waarbij in eerste instantie de verkeerseffecten worden onderzocht. Bij de vorming van een nieuw kabinet wordt pas echt duidelijk welk vervolg het BnG traject krijgt.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Website	http://www.merwedelingelijn.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder en lid Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	De gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Gorinchem, Leerdam en Geldermalsen.
Vestigingsplaats	Gorinchem
Openbaar of gemeentelijk belang	Het bevorderen en zorg dragen voor een verdere impuls van de spoorlijn Merwedelingelijn (spoorverbinding tussen Dordrecht en Geldermalsen). Het doel is om een tijdige, doelmatige, duurzame en veilige verbeteringen aan de infrastructuur van en rond de spoorlijn te bewerkstelligen.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Op dit moment houdt de Merwedelingelijn Beheer B.V. zich nog bezig met de ontwikkeling van de halte Gorinchem Noord. De verwachting is dat deze halte in 2026 gerealiseerd is. Wanneer dit het geval is, zijn alle taken van de BV, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gerealiseerd. Ook werkt de gemeente Dordrecht op dit moment, in samenwerking met ProRail en de provincie Zuid-Holland, aan een uitbreiding van de fietsenstalling bij station Stadspolders, om op die wijze een impuls te geven aan de Merwedelingelijn. De uitvoering van dit project stond gepland in de tweede helft van 2021, maar is door bodemvervuiling en intern personeelsverloop vertraagd, er moet nog met de uitvoering gestart worden. De uitvoering staat voornamelijk gepland in het eerste kwartaal van 2024.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Op dit moment worden verschillende scenario's bestudeerd voor de afwikkeling van de bodemvervuiling. De mogelijkheid bestaat dat hier meerkosten uit voortvloeien die niet kunnen worden opgevangen binnen het huidige budget voor de fietsenstalling. Het is op dit moment echter nog te vroeg om concreet voor te sorteren op een bepaalde uitkomst.

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website	https://www.rom-d.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. <p>We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.</p> <p>Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden terug gekocht. Het is evenwel mogelijk dat Rotterdam aanblijft omdat binnen enkele jaren deze grondexploitatie geheel voltooid is. • De aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden. ROMD Capital moet daarbij mede financieren.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>De risicoclassificatie verlagen wij alvast van hoog naar gemiddeld. Deze kwalificatie is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijkse, negatieve algemene reserve. Het ligt evenwel in de bedoeling om dit negatieve vermogen te gaan vereffenen vanuit Kil III CV.</p>

Wat zijn de indicatoren?

Indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u daarnaast aan onder de bijlage van deze Begroting 2024.

Ook is reeds één nieuwe aanvullende indicator opgenomen. Deze aanvullende indicatoren hebben een duidelijke link met de doelstellingen uit de begroting. Eind 2023 starten we met een verdere herijking van de indicatoren, in samenspraak met de raad. De nieuwe aanvullende indicatoren die al in deze begroting zijn opgenomen vormen daarbij de start.

Lees in de [leeswijzer](#) meer informatie over de werking van en het verschil tussen BBV-indicatoren en aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting				G40
	2021	2023	2022	2024	
Nieuwbouw - per 1.000 woningen	6,90 (2020)	9,1 (2021)	2,8 (2022)	2,8 (2022)	9,1 (2021)
Aanvullende indicatoren				2022	2023
Bouwontwikkeling: het aantal toegevoegde nieuwe woningen vanaf 2018 (nieuwbouw én transformaties).				2.832	3.390

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2024
Overhead	1.712.969
Interne salarislasten	6.736.629
Materiële budgetten	51.371.582
Bijdragen aan GR'en	9.859.443
Subsidies	303.098
Kapitaallasten	4.807.031

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden toegerekend aan de grondexploitaties.
- Interne salarislasten: dit zijn de personeelskosten voor, met name, grondbeleid en parkeren.
- Materiële budgetten: dit gaat met name om de budgetten voor diverse gebiedsontwikkelingen. Daarnaast hebben de materiële budgetten ook betrekking op bijvoorbeeld verkeersveiligheid en de Omgevingswet.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdrage aan de Omgevingsdienst voor toezicht op bouwvergunningen.
- Subsidies: dit zijn subsidies voor veervoer en wijkwensen.
- Kapitaallasten: de kapitaallasten hebben voornamelijk betrekking op de erfpachtgronden en de parkeerfaciliteiten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	74.791	38.123	40.103	33.386
Baten	73.366	44.798	43.281	34.496
Saldo	-1.424	6.676	3.178	1.110
Toevoeging reserves	5.898	11.893	7.577	5.417
Onttrekking reserves	5.283	2.869	2.296	2.143
Totaal programma	-2.040	-2.348	-2.103	-2.164

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Verkeersveiligheid	718	438	280	318	30	288	319	30	289	320	30	290
Vergunningen & Handhaving	9.328	5.205	4.123	9.328	5.205	4.123	9.320	5.205	4.115	9.320	5.205	4.115
Ruimtelijke ordening	615	0	615	616	0	616	616	0	616	616	0	616
Funderingen	8	0	8	8	0	8	8	0	8	8	0	8
Monumenten	426	1	425	426	1	425	426	1	425	426	1	425
Planologie	660	207	453	661	207	454	661	207	454	661	207	454
Bouwgronden wonen zonder exploitatie	35.938	37.665	-1.727	9.641	13.613	-3.972	17.291	19.222	-1.931	10.508	10.522	-14
(Erfpacht)gronden	1.959	5.225	-3.267	1.963	5.225	-3.263	1.963	5.225	-3.263	1.963	5.225	-3.262
Grondbeleid en ontwikkeling	544	0	544	547	0	547	547	0	547	547	0	547
Bedrijventerreinen	10.969	11.946	-977	3.861	8.186	-4.325	-1.154	1.061	-2.214	-919	976	-1.895
Hoofdinfrastructuur	6.456	1.455	5.002	3.652	855	2.797	3.478	855	2.624	3.405	855	2.550
Woningbouw	767	268	498	768	268	500	337	268	69	337	268	69
Parkeren	6.404	10.957	-4.553	6.333	11.207	-4.874	6.291	11.207	-4.917	6.195	11.207	-5.012
Totaal saldo baten en lasten	74.791	73.366	1.424	38.123	44.798	-6.676	40.103	43.281	-3.178	33.386	34.496	-1.110
Mutaties met de reserves	5.898	-5.283	615	11.893	-2.869	9.024	7.577	-2.296	5.281	5.417	-2.143	3.274
Geraamd resultaat	80.689	78.649	2.040	50.015	47.667	2.348	47.680	45.577	2.103	38.804	36.640	2.164

Financiën van Dordrecht

Onder de [programma's](#) treft u de zes beleidsbegrotingsprogramma's. Naast deze te realiseren programma's schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor om het programmaplan van de begroting aan te vullen met de verplichte onderdelen:

- een overzicht van de [algemene dekkingsmiddelen](#).
- een overzicht van de kosten van [overhead](#).
- het bedrag voor de heffing voor de [vennootschapsbelasting](#).
- het bedrag voor [onvoorzien](#).

Om te benadrukken dat dit geen programmaonderdelen zijn, is er voor gekozen deze vier samen in een hoofdstuk op te nemen onder de naam Financiën van Dordrecht.

Algemene Dekkingsmiddelen

Ons financieel meerjarenperspectief ziet er op dit moment niet rooskleurig uit. In 2024 kunnen we nog een sluitende begroting presteren. Voor de jaren 2025 vertoont het begrotingsresultaat een tekort, € 3 miljoen in 2025 en in de jaren 2026 en 2027 loopt het tekort fors op naar circa € 30 miljoen. Het oplopende tekort in 2026 en 2027 wordt voor een groot deel veroorzaakt door lagere rijksmiddelen. Vanaf 2026 wordt de Algemene Uitkering niet meer geïndexeerd en staat de gemeentelijke opschalingskorting weer in volle omvang in de rijksbegroting. Het Rijk geeft aan vanaf 2026 te willen gaan werken met een groter lokaal belastinggebied, onder gelijktijdige verlaging van het nationale belastinggebied.

Nu het Rijk, als belangrijkste geldverstrekker, gemeenten steeds meer incidenteel middelen ter beschikking stelt, dwingt dat ons als lokale overheid om ook steeds meer uitgaven incidenteel te dekken. Dat kan gelukkig ook, omdat we als Dordrecht nog steeds een zeer goede reservepositie hebben. Dit neemt niet weg dat we blijven kijken naar de langere termijn. Bijvoorbeeld met de Agenda Dordt 2030, de programma's hierbinnen hebben de potentie om op termijn voor hogere inkomsten dan wel lagere kosten voor de gemeente te zorgen.

Algemene Dekkingsmiddelen

In de zes [begrotingsprogramma's](#) is beschreven wat we concreet willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het mag kosten. Het onderdeel Algemene Dekkingsmiddelen is relatief beleidsarm en wijkt, evenals de overige onderdelen onder de Financiën van Dordrecht, in opzet en inhoud af van die structuur.

Om de begroting structureel en reëel in evenwicht te houden, moet tegenover kosten ook een dekking staan. Voor een groot deel zijn dat de algemene dekkingsmiddelen: inkomsten van de gemeente die vrij besteedbaar zijn.

Financiële uitgangspunten

Om onze financiële huishouding gezond te houden en ook in de toekomst gesteld te staan, hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Het structureel sluitend houden van de begroting is een grote uitdaging. We blijven ons inzetten voor een sluitende meerjarenbegroting, waarbinnen de ambities van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) waargemaakt moeten worden.
- De komende bestuursperiode willen we zorgvuldig omgaan met het belastinggeld van de inwoners. We staan voor een ten opzichte van andere gemeenten bescheiden en in relatie tot onze voorzieningen en financiële uitdagingen, reëel gemeentelijk lastenniveau.
- We willen aan de bestaande norm voor de weerstandsratio van minimaal 1 blijven vasthouden om in staat te zijn risico's op te kunnen vangen.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande en nieuwe externe middelen (fondsen vanuit Europa, het Rijk, provincie en andere partners), waarbij gemeentelijke middelen worden ingezet als cofinanciering, vliegwiel en soms voorfinanciering.

- We werken met gemeenschapsgeld, waarbij we hechten aan een transparante verantwoording. We optimaliseren de P&C-producten via de lijn van de [Nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#). Daarnaast is de Financiële Verordening in 2023 geactualiseerd. In deze verordening zijn de financiële spelregels opgenomen met als doel de financiële sturing en verantwoording beter in te bedden.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Voorheen werd hier ook de verbonden partij Eneco gemeld. De aandelen in Eneco zijn in 2020 verkocht.

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website	https://www.evides.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grote zorg blijft bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf Vitens als voorbeeld voor de sector dient. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet. Desondanks is de financiële positie van Evides tot dusver solide. • Door een interventie vanuit GBE, waaronder Dordrecht, is uiteindelijk een lagere tariefsverhoging voor drinkwater in 2023 doorgevoerd.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen). • Kostenstijgingen in de branche kunnen voor 2024 opnieuw een opwaartse druk op het drinkwatertarief betekenen. • Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt; naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.

Stedin Holding N.V.

Stedin Holding N.V.

Website	https://www.stedingroep.nl/
Vertegenwoordiging Dordrecht	Mevrouw T.F. de Jonge als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) en als lid van de aandeelhouderscommissie (AHC).
Deelnemers	Momenteel zijn 42 gemeenten aandeelhouder van Stedin. De gemeente Dordrecht bezit 9,05% gewone aandelen en daarnaast sinds 2021 10% cumulatief preferente aandelen.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Stedin Groep beheert de aandelen van onder andere (doch in hoofdzaak) de netbeheerder en draagt zorg voor de concernfinanciering. De reden van participatie heeft een historische achtergrond: oprichting van een gemeentelijk energiebedrijf dat later samenging met andere bedrijven. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer is het overheidsbelang in energienetwerken bevestigd. Ons aandeel geeft (beperkte) invloed op o.a. majeure investeringsbeslissingen van de onderneming Stedin.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Op het moment van opstellen van deze begroting is er een principe akkoord over de toetreding door de Staat als aandeelhouder. Als gevolg hiervan zal het gemeentelijk belang met 11,9% verwateren. De besluitvorming erover door aandeelhouders vindt in december 2023 plaats. Ingeval er aanvullend kapitaal wordt gestort zal eveneens verwatering optreden. De Staat wordt dan na Rotterdam en Den Haag derde partij in stembelang, Dordrecht vierde. Vanuit de verzorgingsgebieden Utrecht en Zeeland is nog geen kapitaal gestort. De verdere consequenties worden in het concrete raadsvoorstel beschreven.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none">• Los van kapitaalbehoefte, waarin via deelname als aandeelhouder door de Staat nu voor een groot deel in lijkt te worden voorzien, is en blijft de kans op congestieproblemen aanwezig.• Beschikbaarheid van personeel en materiaal spelen daarbij evengoed een rol.

BNG Bank N.V.

BNG Bank N.V.

Website	https://www.bngbank.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Het Rijk en Nederlandse gemeenten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank nog steeds essentieel voor de publieke taak, maar de gemeente heeft ook alternatieve financieringsmogelijkheden. Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 BNG Bank heeft de ambitie uitgesproken dat zij 10% meer maatschappelijke impact wil maken in 2023 ten opzichte van 2021. Verwezen wordt naar bijgaande informatie , waarbij aangetekend wordt dat dit in samenwerking met haar klanten moet worden gerealiseerd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Geen bijzonderheden behoudens renterisico's. De bank is financieel gezond maar uiterst terughoudend in het leveren van prognoses.

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen: <ul style="list-style-type: none"> Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Geen bijzonderheden. De financiële gegevens uit eerdere jaren betreffen gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Algemene Dekkingsmiddelen	2024
Interne salarislasten	2.758.366
Materiële budgetten	6.912.801
Kapitaallasten	-4.134.873

- Interne salarislasten: dit betreft de personeelskosten van de Gemeentelijke Belastingdienst (GBD) en de publieksaccommodaties.
- Materiële budgetten: dit is met name het materiële budget voor de publieksaccommodaties, maar ook het begrotingssaldo.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de publieksaccommodaties en de rente over de leningen en deelnemingen.
-

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	5.536	789	-21.211	-23.598
Baten	407.084	414.997	397.965	403.470
Saldo	401.548	414.208	419.176	427.067
Toevoeging reserves	2.858	1.592	1.592	1.592
Onttrekking reserves	6.099	5.119	5.059	4.877
Totaal programma	404.788	417.735	422.644	430.353

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Algemene Dekkingsmiddelen	2024			2025			2026			2027		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Algemene uitkering	0	360.344	-360.344	0	370.785	-370.785	0	355.163	-355.163	0	359.766	-359.766
Belastingheffing	3.736	36.030	-32.294	3.755	36.130	-32.375	3.755	36.130	-32.375	3.786	36.722	-32.936
Geldleningen	730	2.107	-1.377	1.194	2.027	-833	1.140	1.912	-772	1.085	1.793	-708
Beleggingen	794	2.953	-2.159	794	1.818	-1.024	794	1.818	-1.024	794	1.818	-1.024
Resultaatsrekening	678	0	678	-2.958	0	-2.958	-27.135	0	-27.135	-29.551	0	-29.551
Vastgoed niet in eigen gebruik	10.993	4.316	6.678	11.485	4.274	7.211	13.658	3.422	10.236	13.521	4.142	9.378
Treasury	-11.394	1.335	-12.729	-13.481	-37	-13.444	-13.423	-480	-12.943	-13.233	-772	-12.461
Totaal saldo baten en lasten	5.536	407.084	-401.548	789	414.997	-414.208	-21.211	397.965	-419.176	-23.598	403.470	-427.067
Mutaties met de reserves	2.858	-6.099	-3.240	1.592	-5.119	-3.527	1.592	-5.059	-3.468	1.592	-4.877	-3.285
Geraamd resultaat	8.395	413.183	-404.788	2.381	420.116	-417.735	-19.619	403.025	-422.644	-22.006	408.347	-430.353

Overhead

Overheadkosten

In het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) is gedefinieerd welke lasten en baten onderdeel uitmaken van de paragraaf overhead. Dit onderdeel beoogt het inzicht in de overhead te verbeteren en de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. De Dordtse overhead heeft voor een gedeelte betrekking op de servicegemeente Dordrecht die de meeste van de PIJOFACH-taken voor de gemeente Dordrecht uitvoert. Daarnaast draagt de gemeente zelf de directe kosten van huisvesting en facilitaire zaken. Tot slot zijn een groot deel van de eigen personeelskosten en de daaraan verbonden algemene kosten overheadkosten. Hiertoe behoren bijvoorbeeld de directie, secretariaat, planning en control en organisatieadvies.

De totale netto overheadkosten in de Begroting 2024 bedragen € 56 miljoen (waarvan € 2,3 miljoen wordt toegerekend aan grondexploitaties en investeringen), waarbij rekening is gehouden met een bijdrage van derden van € 32 miljoen. In onderstaande tabel wordt dit nader gespecificeerd en vergeleken met 2023.

	Bedragen x 1.000	
Overheadkosten per onderdeel	Begroot 2023	Begroot 2024
Servicegemeente Dordrecht (SGD)	€ 17.989	€ 23.364
Personeelskosten overhead	€ 20.687	€ 17.853
Algemene en personeelsgebonden kosten	€ 9.332	€ 11.342
Huisvesting & Facilitaire Zaken	€ 3.059	€ 3.292
Subtotaal overheadkosten	€ 51.067	€ 55.851
Overhead naar grondexploitaties	€ -2.343	€ -2.343
Totaal overheadkosten	€ 48.724	€ 53.508

De totale exploitatiebegroting van de gemeente Dordrecht bedraagt ongeveer € 704 miljoen in 2024. De netto overhead bedraagt circa 7,9% van de totale exploitatiekosten. Als geen rekening wordt gehouden met de bijdrage van derden, dan bedraagt de (bruto) overhead circa 12,5% van de totale exploitatiekosten. De overheadkosten stijgen in 2024 ten opzichte van 2023, dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een stijging van de loonkosten als gevolg van de nieuwe cao die in 2023 is afgesloten.

Toerekening van overhead

De overheadkosten mogen binnen het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) niet verdeeld worden over de taakvelden, met uitzondering van de overhead die toerekenbaar is aan grondexploitaties en investeringen. Aan de grondexploitaties en investeringen wordt € 2,3 miljoen overhead toegerekend en daarmee geactiveerd op de balans.

Dit heeft tot gevolg dat de programma's/investeringen worden gepresenteerd zonder overheadkosten. In diverse gevallen is het toch wenselijk/noodzakelijk om overhead toe te rekenen. Denk hierbij aan het verrekenen van kosten met derden, het verantwoorden van ontvangen subsidies of het bepalen van de kostendekkendheid van leges. Deze toerekening verwerken we niet in de begroting, maar maken we apart inzichtelijk.

In de raad van mei 2023 is de [Financiële verordening Dordrecht](#) vastgesteld. In deze verordening is de toerekening van overhead aan producten, diensten en heffingen aangepast. Voorheen werden de overheadkosten toegerekend op basis van het aantal FTE, in de nieuwe verordening is dit aangepast naar een toerekening op basis van de loonsom van de overige producten, diensten en heffingen. In de Begroting 2024 is deze wijziging verwerkt.

Apparaatskosten

De totale apparaatskosten vallen uiteen in de loonkosten en de [overheadkosten](#). Wanneer je de loonkosten en de overheadkosten direct bij elkaar optelt ontstaan er echter dubbeltellingen, omdat de overheadkosten ook loonkosten bevatten. Door alleen naar de directe loonkosten te kijken wordt deze dubbeltelling voorkomen.

Bedragen x 1.000		
Overzicht Loonkosten (categorie 1.1)	Begroot 2023	Begroot 2024
Loonkosten formatie direct aan programma toe te rekenen	€ 51.295	€ 55.948
Loonkosten formatie overhead	€ 53.912	€ 59.006
Overige loonkosten (bestuur, boventallig, gedetacheerd, ORT, etc.)	€ 3.427	€ 2.837
Totale loonkosten	€ 108.634	€ 117.791

In totaal wordt € 59 miljoen van de loonkosten direct op programma's geboekt. De totale overheadcomponent die kan worden toegerekend aan programma's bedraagt € 59 miljoen. Met andere woorden: de apparaatskosten die worden toegerekend aan programma's bestaan voor circa 50% uit directe loonkosten en voor circa 50% uit overheadkosten.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Financiën van Dordrecht - Overhead zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage van deze Begroting 2024, daarnaast leest u in de leeswijzer meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2021	2023	2022	2024	
Formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	5,63 (2021) ¹	11,09 (2023)	10,46 (2022)	10,82 (2024)	n.b.
Externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	21,11 (2021) ¹	8,19 (2023)	28,72 (2022)	8,08 (2024) ²	n.b.
Overhead - % van de totale lasten (%)	5,02 (2021) ¹	11,10 (2023)	7,23 (2022)	12,51 (2024)	n.b.
Bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	5,01 (2021) ¹	10,76 (2023)	9,94 (2022)	10,75 (2024)	n.b.
Apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	842,07 (2021) ¹	1.123,38 (2023)	1.000,91 (2022)	931,32 (2024)	n.b.

¹ Het verschil 2021 ten opzichte van latere jaren is het resultaat van de invlechting van de GR Drechtsteden.

² Uitgangspunt is een begrote formatie met eigen personeel. Doordat we in de afgelopen jaren vacatures steeds moeilijker kunnen invullen, is het inhuurpercentage steeds hoger.

Aanvullende indicatoren

Er zijn geen aanvullende indicatoren opgenomen op dit onderdeel Overhead.

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Overhead	2024
Overhead	-2.342.969
Interne salarislasten	59.976.438
Materiële budgetten	26.128.993
Bijdragen aan GR'en	877.381
Kapitaallasten	3.412.869

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden doorbelast aan de investeringen en grondexploitaties.
- Interne salarislasten: dit zijn de salarislasten van alle overheadfuncties.
- Materiële budgetten: dit betreft met name de budgetten voor huisvesting, ICT en facilitaire zaken.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan het Regionaal Projecten Portfolio.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de kantoren en inventaris die we als organisatie gebruiken.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	88.053	89.415	86.702	85.203
Baten	34.544	34.395	34.733	34.588
Saldo	-53.508	-55.021	-51.969	-50.616
Toevoeging reserves	1.754	1.039	909	909
Onttrekking reserves	2.046	1.709	1.012	56
Totaal programma	-53.216	-54.351	-51.867	-51.469

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Overhead	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Overhead	35.491	2.304	33.187	36.575	2.191	34.384	34.319	1.994	32.325	33.346	1.994	31.352
Overheaddiensten SGD	52.562	32.241	20.321	52.840	32.203	20.637	52.383	32.738	19.644	51.857	32.593	19.264
Totaal saldo baten en lasten	88.053	34.544	53.508	89.415	34.395	55.021	86.702	34.733	51.969	85.203	34.588	50.616
Mutaties met de reserves	1.754	-2.046	-292	1.039	-1.709	-669	909	-1.012	-103	909	-56	853
Geraamd resultaat	89.807	36.591	53.216	90.455	36.104	54.351	87.611	35.745	51.867	86.113	34.644	51.469

Vennootschapsbelasting

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Vennootschapsbelasting	2024
Materiële budgetten	106.300

Materiële budgetten: er wordt rekening gehouden met een winst van ongeveer € 400.000 waar maximaal 25% belasting over is verschuldigd.

Wanneer sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid en structureel overschotten worden gerealiseerd vallen deze 'winsten' voor overheidsinstellingen met ingang van 2016 onder de vennootschapsbelastingplicht. Voor gemeenten moet dit bekeken worden per afzonderlijke activiteit, in tegenstelling tot bedrijven die voor het geheel van activiteiten worden beoordeeld.

Voor Dordrecht betalen wij vennootschapsbelasting (VPB) over de 'winsten' uit verkoop van restafval (oud ijzer en dergelijke) en uit concessies voor het plaatsen van reclame in de openbare ruimte. Met de overkomst van de Servicegemeente Dordrecht zal mogelijk ook een kleine VPB last meekomen op inzet voor derden vanuit het Ingenieursbureau Drechtsteden (IBD). Het totaal van grondexploitaties, die in principe onder de VPB-plicht vallen, is op dit moment (nog) verliesgevend. Dit kan in de toekomst veranderen bij het openen van winstgevende grondexploitaties of het afsluiten van verliesgevende. Dit kan een aanzienlijke extra (niet begrote) last met zich meebrengen. Verder volgen wij enkele ontwikkelingen aandachtig, zoals de verhuur van het te bouwen Dordthuis, (garage en straat) parkeren en het crematorium. Op dit moment is hier geen sprake van winst en/of zijn vrijstellingen van toepassing. Deze onderdelen leiden op dit moment dus niet tot een werkelijke belastinglast.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	106	106	106	106
Baten	0	0	0	0
Saldo	-106	-106	-106	-106
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-106	-106	-106	-106

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Vennootschapsbelasting	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Vennootschapsbelasting	106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106
Totaal saldo baten en lasten	106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106

Onvoorzien

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2024 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Onvoorzien	2024
Stelposten	400.000

Stelposten: in de begroting is een structureel bedrag opgenomen van € 400.000 voor onvoorziene kosten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	400	400	400	400
Baten	0	0	0	0
Saldo	-400	-400	-400	-400
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-400	-400	-400	-400

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Onvoorzien	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Onvoorzien	400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400
Totaal saldo baten en lasten	400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400

Paragrafen

Lokale heffingen

Het gemeentelijk kader om de lokale heffingen vorm te geven en uit te voeren bestaat uit de [Nota Lokale Heffingen](#), de verschillende planning en control documenten (kadernota, begroting, bestuursrapportages en jaarstukken) en de diverse belasting- of tariefsverordeningen. Daar waar de Nota richtinggevend en meerjarig is van karakter, betreffen de P&C-documenten en de tariefsverordeningen in beginsel een jaarschijf.

Ontwikkelingen en rijksbeleid

Legesverordening 2024

De legesverordening is voor 2024 ingrijpend gewijzigd. Er zijn aanpassingen nodig om gesteld te staan voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging op 1 januari, want zonder aanpassingen kunnen niet op alle onderdelen leges geheven worden. Daarnaast heeft de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) de inwerkingtreding van de Omgevingswet aangegrepen om de structuur van haar modelverordening, die door ons zoveel als mogelijk gevolgd wordt, om te zetten.

Herziening (gemeentelijk) belastinggebied

Mede in verband met het demissionaire kabinet zijn er op het gebied van de herziening van het lokale belastinggebied geen nieuwe ontwikkelingen te noemen en verwijzen we naar de [paragraaf lokale heffingen](#) in de Jaarstukken 2022 voor de laatste stand van zaken.

Instellen Ondernemersfonds

Het college stuurt binnenkort een voorstel naar de raad over het instellen van een in het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 15) opgenomen op te richten ondernemersfonds. Wanneer de raad dit voorstel aanneemt, heeft dit consequenties voor de onroerendezaakbelastingen en de reclamebelasting. Met deze gevolgen is in deze begroting en bij de belastingvoorstellen voor 2024 nog geen rekening gehouden.

Gemeentelijke belastingopbrengsten

In 2024 is 13% van alle begrote inkomsten afkomstig uit lokale heffingen. Hiervan is 38% ongebonden inkomsten, hieraan is geen specifiek bestedingsdoel gekoppeld. Lokale heffingen vormen hiermee een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De verschillen tussen 2024 en 2023 in de tabel geven geen indicatie van de stijging of daling van de tarieven, maar van de totale opbrengst. Hierbij spelen factoren zoals ontwikkelingen in de WOZ-waarde en areaaluitbreiding een rol.

Bedragen x € 1.000

Heffingssoort	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Mutatie 2024 t.o.v. 2023
Algemene dekkingsmiddelen (ongebonden heffingen)				
OZB eigenaren niet-woningen	8.001	8.766	9.695	929
OZB gebruikers niet-woningen	5.492	6.097	6.768	671
OZB eigenaren woningen	13.731	14.503	15.576	1.073
<i>Subtotaal OZB</i>	<i>27.224</i>	<i>29.366</i>	<i>32.039</i>	<i>2.673</i>
Hondenbelasting ¹	345	nvt	nvt	nvt
Precariobelasting ²	395	199	214	15
Logiesbelasting	589	578	1.330	752
Subtotaal ongebonden heffingen	28.553	30.143	33.583	3.440

Gebonden heffingen

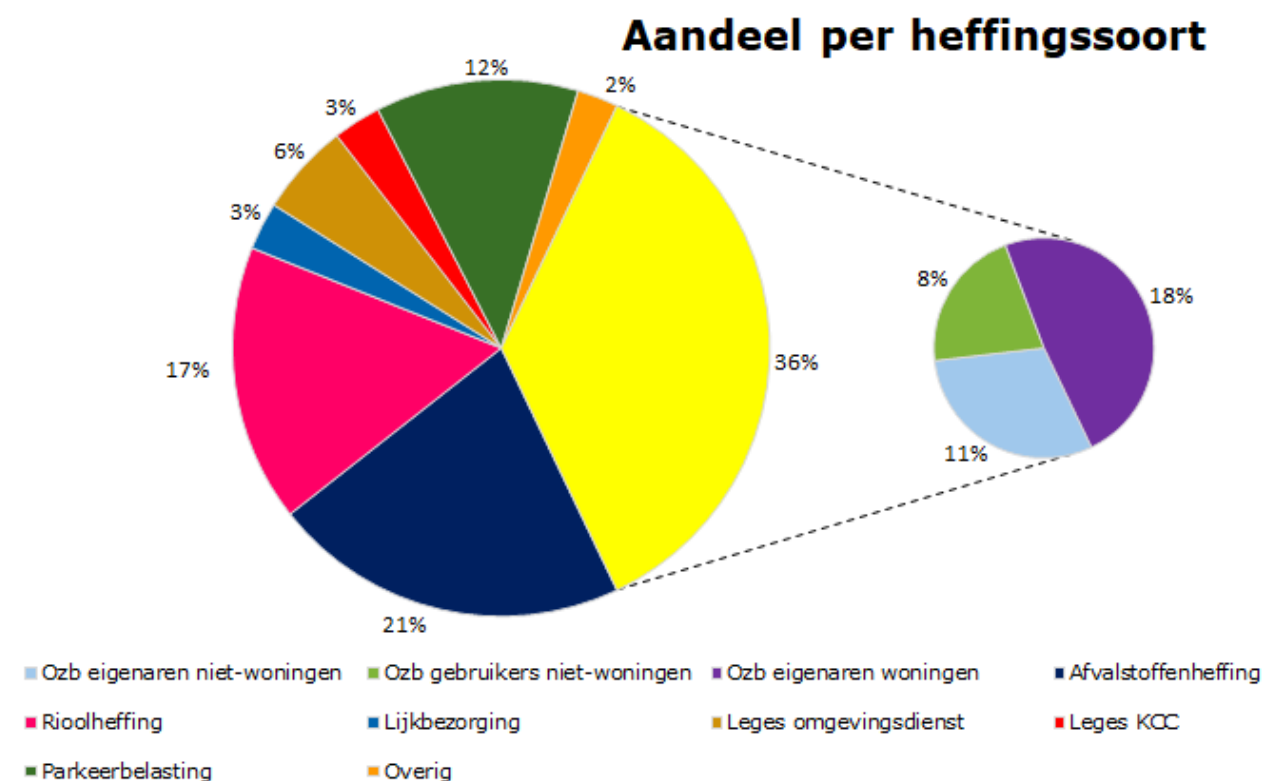
Afvalstoffenheffing	16.522	17.623	19.228	1.605
Rioolheffing/-recht	13.394	14.150	14.934	784
Reinigingsrecht	109	184	161	-23
Lijkbezorgingsrechten	2.272	2.388	2.568	180
Leges omgevingsvergunning	5.178	4.647	4.991	344
Leges KCC	1.701	1.386	2.582	1.196 ³
Leges APV en overige leges	81	184	197	13
Parkeerbelastingen ⁴	10.212	11.497	10.935	-562
Marktgeden	281	293	313	20
Subtotaal gebonden heffingen	49.750	52.352	55.909	3.557
TOTAAL	78.303	82.495	89.492	6.997

¹ Geen heffing hondenbelasting (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026, zie het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24).

² Vanaf 2022 mogen gemeenten wettelijk geen precariobelasting op kabels en leidingen van nutsbedrijven meer heffen.

³ Toename als gevolg van de paspoortenpiek die ontstaat door het verlengen van de geldigheidsduur voor paspoorten en identiteitskaarten van vijf naar tien jaar in 2014.

⁴ Deze categorie bestaat zowel uit de publiekrechtelijke parkeerbelasting als de privaatrechtelijke parkeergelden.

Woonlasten (lokale lasten)

De onroerendezaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing vormen samen de woonlasten. Deze heffingen bepalen het leeuwendeel van de gemeentelijke belastingopbrengsten en daarmee grotendeels de lokale lastendruk.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens weer. In de Begroting 2023 hebben we nog [twee](#) tabellen opgenomen voor eigenaren-bewoners: een tabel zoals we deze voorheen presenteerden met de gemiddelde WOZ-waarde van alle woningen samen (koop en huur) en een nieuwe tabel met de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen. Voorheen was een opstelling met een gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen niet te maken omdat het CBS enkel de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen publiceerde. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde. Wij sluiten ons hierbij aan.

Bij de berekening van de woonlasten voor 2024 zijn de bij de [Kadernota 2024](#) vastgestelde indexeringen gehanteerd, afgezet tegen de geprognosticeerde, gemiddelde WOZ-waarde. De overige cijfers zijn gebaseerd op geactualiseerde cijfers en niet op verouderde, achterhaalde COELO-cijfers.

Uit de tabel volgt dat de totale woonlasten in Dordrecht voor eigenaren-bewoners in 2024 stijgen met 6,4% ten opzichte van 2023. Hierbij moeten we in ogenschouw nemen dat er in 2023 een eenmalige tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud van € 75 is verstrekt ([zie Begroting 2023](#)) waardoor de ontwikkeling van de lastendruk ten opzichte van 2022 aanzienlijk lager was dan de € 868 gepresenteerd in onderstaande tabel, namelijk € 793.

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2021	2022	2023 ²	Indexering	2024
Gemiddelde WOZ-waarde	283.000	308.000	358.000	3,0%	369.000
OZB-eigenaar	288,66	299,99	318,62	7,4%	333,95
Afvalstoffenheffing ¹	301,20	312,60	332,28	7,4%	356,76
Rioolheffing eigenaar	106,92	108,31	115,13	7,4%	123,65
Rioolheffing gebruiker ¹	95,16	96,36	102,36	7,4%	109,92
Ontwikkeling lastendruk	792	817	868 ²		924
Stijging/daling	4,1%	3,2%	6,3% ²		6,4%

De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens die huren, ziet er als volgt uit. Huurders betalen geen OZB en rioolheffing eigenaar. Ook bij de tabel voor huurders dienen we mee te nemen dat er in 2023 een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud van € 75 is verstrekt ([zie Begroting 2023](#)) waardoor de ontwikkeling van de lastendruk ten opzichte van 2022 aanzienlijk lager was dan de € 435 gepresenteerd in onderstaande tabel, namelijk € 360.

Bedragen x € 1

Huurders	2021	2022	2023 ²	Indexering	2024
Afvalstoffenheffing ¹	301,20	312,60	332,28	7,4%	356,76
Rioolheffing gebruiker ¹	95,16	96,36	102,36	7,4%	109,92
Ontwikkeling lastendruk	396	409	435 ²		467
Stijging/daling	4,9%	3,2%	6,3% ²		7,4%

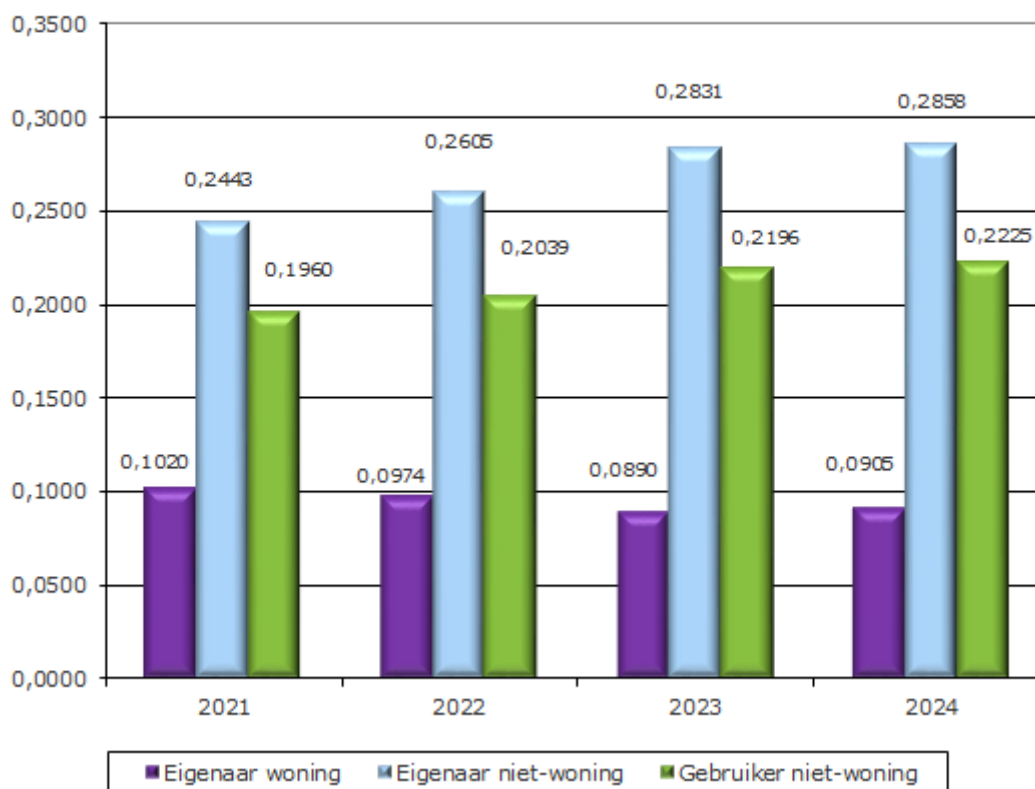
¹ Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven deelbaar te zijn door 12.

² In 2023 is een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud verstrekt waardoor de daadwerkelijke ontwikkeling van de lastendruk lager was dan in de tabellen is opgenomen. Door deze € 75 te betrekken in de opstelling was er sprake van een daling van de woonlasten in 2023 ten opzichte van 2022. Voor eigenaren-bewoners betrof dat -2,9% en voor huurders was dat -12,1%.

OZB

De heffingsgrondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB) is de totale WOZ-waarde van de onroerende zaken, oftewel de WOZ-capaciteit. Deze wordt vastgesteld volgens de regels van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor 2024 gelden de WOZ-waarden met als waardepeildatum 1 januari 2023. De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van de onroerende zaak.

Ontwikkeling OZB-tarieven in %

Tariefsaanpassing 2024

Tot en met 2019 gold als enige restrictie voor de opbrengst OZB de macronorm. Deze is in 2020 vervangen door de benchmark lokale lasten. Voor de resultaten van de benchmark 2023 verwijzen we naar het onderdeel [Benchmark lokale lasten](#) in deze paragraaf.

De OZB kent drie tarieven, namelijk die voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. De tarieven worden berekend door de begrote opbrengsten van de onderscheidenlijke tariefgroepen te delen door de geschatte belastingcapaciteit (totale WOZ-waarden) van die groepen. Hieruit volgen percentages. Het percentage, vermenigvuldigd met de WOZ-waarde, geeft aan welk bedrag aan OZB verschuldigd is.

De geschatte belastingcapaciteit wordt als volgt bepaald. Basis is de jaarlijkse CBS-beschikking over de belastingcapaciteit, die ook gebruikt wordt voor de bepaling van de Algemene Uitkering.

Deze beschikking heeft als peildatum 1 januari 2023. Daarnaast is conform Kadernota 2024 geïndexeerd met 7,4%. Verder geldt voor het bepalen van de belastingcapaciteit gebruik niet-woningen dat rekening wordt gehouden met leegstand. Het is overigens voor gemeenten ondoenlijk om elk jaar alle onroerende zaken één voor één af te gaan om ze ter plaatse te waarderen. Gemeenten werken daarom met geautomatiseerde taxatiemodellen, waarin alle kenmerken van een onroerend zaak zijn opgenomen.

Areaaluitbreiding leidt tot nieuwe kosten voor beheer van en onderhoud aan de openbare ruimte aldaar. Deze kosten worden jaarlijks meegenomen in de afwegingen voor de gewenste totale opbrengst OZB woningen en niet-woningen. In juli heeft GBD deze areaalberekening geactualiseerd. In totaal is nu voor circa 8 ton aan areaal aanvullend begroot, naast de in de Kadernota voorgestelde indexering. Hoewel sommige gemeente daartoe wél besloten hebben is geen hogere gewenste opbrengst geraamd om ook de kosten van bezwaren, vooral veroorzaakt door no cure no pay bedrijven, te dekken; daarbij tevens meewegend dat er een [wetsvoorstel](#) in de maak is om de proceskostenvergoedingen voor dergelijke bedrijven aan te gaan passen; waardoor het verdienmodel wijzigt.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is met 7,4% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie conform de [Kadernota 2024](#).

Rioolheffing

De rioolheffing is met 7,4% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie, conform de [Kadernota 2024](#).

Vergelijking woonlasten 2023

Om tegemoet te komen aan de behoefte aan informatie over woonlasten presenteert het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) jaarlijks de [Atlas van de lokale lasten](#) (zie voor de volledigheid ook de [errata](#)). De atlas geeft inzicht in de gemeentelijke tarieven, belastingopbrengsten, de belastingdruk en de woonlasten per gemeente. Het betreft hier de woonlasten voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een woning met een gemiddelde WOZ-waarde.

Vergelijking met grote gemeenten

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) brengt, naast de Atlas van de lokale lasten, ook jaarlijks een overzicht uit met [Kerngegevens van de grote gemeenten](#). Tot de grote gemeenten worden gemeenten met ten minste 91.000 inwoners en de provinciehoofdsteden gerekend. Er zijn 39 gemeente onderzocht omdat er op het moment dat het rapport werd geschreven nog geen OZB-tarieven bekend waren van de gemeente Arnhem en Amstelveen. Deze gemeenten zijn daarom buiten het onderzoek gehouden. In het onderzochte gebied woont 41% van de Nederlandse bevolking.

In dit onderzoek worden de woonlasten vergeleken voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een koopwoning met een gemiddelde WOZ-waarde. Omdat voorheen alleen de gemiddelde WOZ-waarde van alle woningen bekend was, dus koop- en huurwoningen samen hanteerde het COELO deze waarde tot en met 2021. Sinds 2022 publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de woningwaarden ook uitgesplitst naar huur- en koopsector. Omdat de OZB alleen wordt betaald door huishoudens met een koopwoning wordt nu uitgegaan van de gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning.

Dordrecht neemt in 2023 met € 809 een vijfde plaats in, waarbij we drie plekken stijgen ten opzichte van 2022. In 34 van de onderzochte gemeenten zijn de lokale woonlasten dus hoger dan in Dordrecht. Tilburg is evenals in 2021 en 2022 het goedkoopst en neemt met € 704 de eerste plaats in. Leiden is wederom de duurste van de onderzochte gemeenten en staat met € 1.217 op

de laatste plaats. De gemiddelde stijging van de woonlasten 2023 bedraagt 4,8% (€ 43,14) voor heel Nederland en 6% (€ 52,11) voor de grote gemeenten. Voor Dordrecht dalen de woonlasten met 1% (€ 8,07). De daling wordt veroorzaakt door de € 75 tegemoetkoming in het levensonderhoud die in dit onderzoek wordt meegenomen.

Voor wat betreft huurders neemt Dordrecht in 2023 met € 360 een 11e plaats in. Dit betekent dat in 28 van de grote gemeenten de lokale woonlasten voor huurders hoger zijn. Nijmegen neemt met € 35, net als in 2021 en 2022 de eerste plaats in. Leiden is evenals in 2022 de duurste van de grote gemeenten en neemt met € 637 de laatste plaats in. De gemiddelde stijging van de woonlasten 2023 voor huurders bedraagt 3,2% (€ 13,61) voor heel Nederland en 3,2% (€ 12,96) voor de grote gemeenten. Voor Dordrecht is er sprake van een daling van 12,1% (€ 49,32) die ook bij de groep huurders veroorzaakt wordt door de € 75 tegemoetkoming in het levensonderhoud die in 2023 verstrekt is.

Vergelijking referentiegemeenten en Drechtsteden

Deze vergelijking is gebaseerd op de actuele gegevens van de Digitale Atlas van de lokale lasten 2023 op www.coelo.nl en geeft de woonlasten 2023 van een meerpersoonshuishouden weer op basis van de gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning.

Bedragen x € 1

Gemeente	Gem. WOZ-waarde	Tarief OZB	OZB eigenaar	Riool eig./gebr.	Afval stoffen	Tegemoetkoming	Totaal	Rangnr. meerp. huish. ¹
Drechtsteden								
Dordrecht	368.000	0,0890	328	217	332	-75	802	35
Sliedrecht	364.000	0,0712	260	277	351		888	112
Hardinxveld-Giessendam	389.000	0,1048	407	204	332		943	174
Hendrik-Ido-Ambacht	442.000	0,0918	406	202	404	-63	949	180
Zwijndrecht	375.000	0,0862	323	322	347	-35	957	191
Alblasserdam	387.000	0,1004	388	159	418		965	201
Papendrecht	385.000	0,1158	446	165	432		1.043	281
Referentiegemeenten								
Alkmaar	413.000	0,0588	242	165	342		749	12
Dordrecht	368.000	0,0890	328	217	332		802	35
Breda	486.000	0,0579	281	190	362		833	58
Haarlem	597.000	0,0707	422	156	426		1004	253
Delft	457.000	0,0949	343	248	401		1.083	307
Leiden	519.000	0,1066	554	223	449		1.226	339
Landelijk gemiddelde	474.000	0,0890	402	213	329		944	

¹ Voor de indicatie in de laatste kolom geldt: hoe lager het nummer, hoe lager de woonlasten.

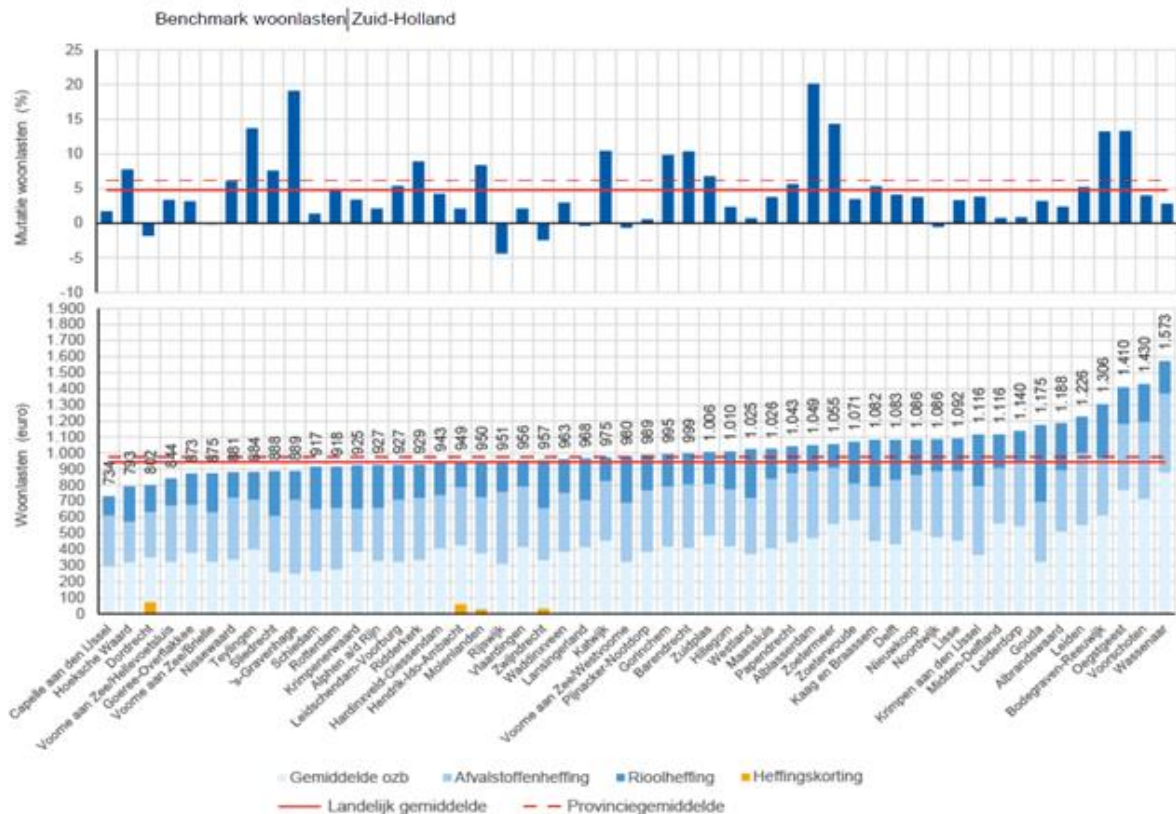
² Dordrecht kent een tegemoetkoming in de kosten voor levensonderhoud van € 75. Deze is in mindering gebracht op het totaal.

Benchmark lokale lasten

Benchmark 2023

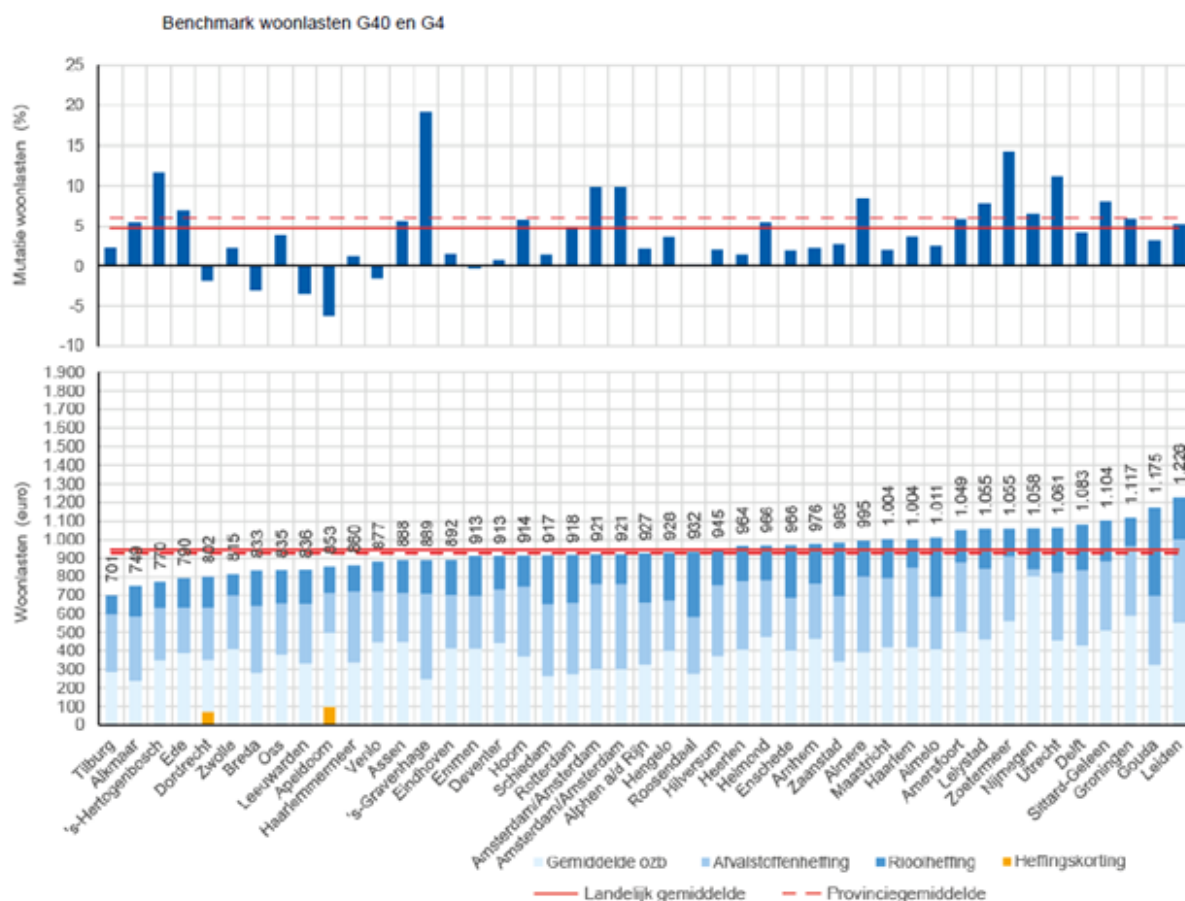
In deze benchmark voor 2023, samengesteld door het COELO en opgenomen in de [Atlas van de lokale lasten 2023](#) vanaf pagina 215, wordt een vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de gemeentelijke tariefontwikkeling per provincie gegeven, net als de landelijke en provinciale

gemiddelden. Middels de (grafische) vergelijking voor Zuid-Holland op pagina 224 worden de onderlinge verschillen tussen gemeenten inzichtelijk gemaakt. Het overzicht vergelijkt binnen de provincie het cumulatief bedrag van de drie heffingen (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) per gemeente, minus de tegemoetkoming in de woonlasten (heffingskorting), voor 2023 en de tariefswijzigingen per gemeente ten opzichte van 2022.

De figuren bieden de mogelijkheid om de gemeenten op verschillende punten te vergelijken. De positie op de x-as (hoe ver naar rechts staat de gemeente?) geeft informatie over de hoogte van de gemeentelijke woonlasten in vergelijking met die van de andere gemeenten in de provincie. De horizontale rode lijnen laten zien in hoeverre de gemeentelijke woonlasten en de mutatie afwijken van het gemiddelde in Nederland (doorgetrokken rode lijn) en de provincie (gestippelde rode lijn). Het gemiddelde voor Nederland bedraagt € 944 en voor Zuid-Holland is dit € 976. Het stijgingspercentage ten opzichte van 2022 bedraagt landelijk 4,8% en voor Zuid-Holland ruim 5%. Verder kan de hoogte van de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing worden vergeleken. Enkele gemeenten hanteren een korting op de totale aanslag (heffingskorting). De hoogte van de heffingskorting wordt weergegeven met een oranje balkje. Het bedrag van de heffingskorting is verrekend met de gemiddeld betaalde OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing in de gemeente door het gekorte bedrag te delen door drie en dit in mindering te brengen op de drie betaalde bedragen.

Naast de vergelijking per provincie wordt ook een overzicht op G40-niveau gepresenteerd.

Achtergrond benchmark

Om onevenredige stijging van de collectieve lastendruk te voorkomen heeft het Rijk vanaf 2007 tot en met 2019 een beperking gehanteerd op de stijging van de OZB-opbrengst van alle gemeenten samen in de vorm van een macronorm. In 2014 is geconcludeerd dat de macronorm geen effectief beheersingsinstrument is gebleken omdat de norm niet heeft bijgedragen aan de gematigde lastenontwikkeling, omdat de besluitvorming over tarieven in gemeenten in de eerste plaats geënt is op lokale afwegingen. Sindsdien is de vergelijking van de lokale lasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) tussen gemeenten, volgens het Rijk, beter mogelijk geworden. Onder meer door de publicatie van de jaarlijkse Atlas van de lokale lasten door het COELO en de wettelijke verplichting om in de gemeentelijke begroting de ontwikkelingen toe te lichten.

Met ingang van 2020 is de macronorm OZB dan ook vervangen door een jaarlijkse benchmark, waarin naast de OZB ook de riool- en afvalstoffenheffing worden vergeleken voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning. In de beantwoording van kamervragen door voormalig minister Ollongren over de stijging van de gemeentelijke belastingen in 2021 is aangegeven dat evaluatie van de benchmark gepland staat voor 2025. Er wordt dan ook gekeken naar de relatie tussen de afschaffing van de macronorm en de ontwikkeling van de lokale woonlasten.

Belastingcapaciteit

Onderstaande tabel betreft één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en lasten van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze wordt berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde, uitgedrukt in een percentage. De kolom 2024 betreft een doorkijk op basis van de indexeringen conform de Kadernota 2024.

Door de nieuwe berekeningsmethode van het COELO, gebaseerd op het per 2022 publiceren van de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen door het CBS waar deze eerst enkel als gezamenlijk gemeld werden, zijn oudere opstellingen (in eerdere P&C-producten) van de belastingcapaciteit waarin het jaar 2021 wordt weergegeven niet langer onderling vergelijkbaar. Zie voor meer uitleg hierover de [belastingcapaciteit](#) in de Begroting 2023.

	Bedragen x € 1		
	2022	2023	2024
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	299	318	334
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	205	217	234
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	313	332	357
D Eventuele heffingskorting	0	-75	0
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	817	792	925
F Woonlasten landelijke gemidd. voor gezin laatst bekende begrotingsjaar (dus 2021, 2022 en 2023)	877	904	944
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	93%	88%	98%

Kwijtschelden van gemeentelijke belastingen

	Bedragen x € 1.000		
Heffingssoort	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
OZB	2	32	32
Afvalstoffenheffing	1.407	1.734	1.752
Rioolheffing	446	514	514
Totaal	1.855	2.280	2.298

Als een belastingplichtige door financiële omstandigheden niet in staat is een belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Het Rijk bepaalt de regels voor toekenning. Onze gemeente hanteert de zogeheten 100%-norm. Dat betekent dat inwoners met een inkomen op bijstandsniveau in beginsel voor kwijtschelding in aanmerking komen. Tevens vindt ook een vermogenstoets plaats. Onlangs is de wettelijke vermogensnorm verhoogd, waarbij ook geldt dat de gemeente de ruimste norm toepast.

Een groot deel van de kwijtscheldingen wordt geautomatiseerd getoetst met als doel de administratieve lasten voor de burger te verminderen. Gemeenten mogen zelf bepalen voor welke belastingen kwijtschelding wordt verleend. In Dordrecht kan kwijtschelding worden verleend voor: onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolheffing gebruikers/eigendom en leges voorrangverklaring.

Overige lokale heffingen

Jaarlijks worden de tarieven voor de diverse heffingen door de raad bij de kadernota vastgesteld voor het komende begrotingsjaar en verwerkt in de heffingsverordeningen.

Heffing	Indexatie
Hondenbelasting	geen belastingheffing (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026
Leges KCC	7,4%
Leges omgevingsvergunning	7,4%
Leges APV en overige	7,4%
Lijkbezorgingsrechten	gemiddeld 7,4%
Marktgeld	7,4%
Reinigingsrecht	7,4%
Parkeerbelastingen	8,0%
Precariobelasting	7,4%

Hondenbelasting

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24) is vastgelegd dat het tarief van de hondenbelasting voor deze bestuursperiode terug naar nul wordt gebracht. Dat betekent dat hondenbezitters de komende jaren geen aanslag voor de hondenbelasting ontvangen. Hierdoor vervallen ook de jaarlijkse inkomsten van de hondenbelasting. Dit is meegenomen in het totale meerjarige, financiële perspectief bij de Begroting 2023.

Berekening kostendekkendheid van een heffing

In deze paragraaf maken we de berekening van de kostendekkendheid van heffingen inzichtelijk, die wettelijk maximaal 100% mogen zijn. Voor de parkeerbelasting geldt dit niet, deze mag meer dan 100% kostendekkend zijn. In het onderstaande overzicht is per heffing de kostendekkendheid bepaald.

Overheadtoerekening

In mei 2023 heeft de raad de [Financiële verordening Dordrecht](#) vastgesteld. In deze verordening is de toerekening van overhead aan producten, diensten en heffingen aangepast. Voorheen werden de overheadkosten toegerekend op basis van het aantal FTE, in de nieuwe verordening is dit aangepast naar een toerekening op basis van de loonsom van de overige producten, diensten en heffingen. De toegerekende overheadkosten hebben per product, dienst of heffing nagenoeg dezelfde omvang als de loonkosten die aan het product, dienst of heffing worden besteed.

De omvang van de [overhead](#) wordt toegelicht in het onderdeel [Financiën van Dordrecht](#).

	Afvalstoffenheffing	Reinigingsrecht	Rioolheffing	Legesverordening (hoofdstuk 1)	Legesverordening (hoofdstuk 2)	Legesverordening (hoofdstuk 3)	Lijkbezorgingsrecht en	Marktgeld	Parkeerbelasting
Kosten taakveld	17.721	164	13.498	7.159	4.110	892	2.517	531	2.960
Inkomsten taakveld (niet zijnde de heffing)	-1.152	-4	-1.008	-3.334	0	0	-67	-39	-35
<i>Directe kosten taakveld</i>	<i>16.569</i>	<i>160</i>	<i>12.490</i>	<i>3.825</i>	<i>4.110</i>	<i>892</i>	<i>2.450</i>	<i>492</i>	<i>2.925</i>
Overhead	411	2	1.525	5.309	172	0	1.347	392	1.555
Btw	3.314	0	1.412	120	825	187	3	26	394
<i>Indirecte kosten taakveld</i>	<i>3.725</i>	<i>2</i>	<i>2.937</i>	<i>5.429</i>	<i>997</i>	<i>187</i>	<i>1.350</i>	<i>418</i>	<i>1.949</i>
Totale kosten taakveld	20.294	162	15.427	9.254	5.107	1.079	3.800	910	4.874
Opbrengst heffingen	19.228	161	15.427	2.700	4.991	152	2.568	314	5.915
Dekkingspercentage (B2024)	95%	99%	100%	29%	98%	14%	68%	35%	121%
Dekkingspercentage (B2023)	97%	100%	100%	17%	94%	14%	61%	45%	127%
Verschiil B2024 vs B2023	-2%	-1%	0%	12%	4%	0%	7%	-10%	-6%
Dekkingspercentage (JRK2022)	102%	63%	105%	19%	100%	9%	63%	35%	168%
Dekkingspercentage (JRK2021)	86%	75%	91%	-	-	-	64%	40%	28%

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Een gezonde financiële positie van de gemeente is een absolute voorwaarde voor haar slagkracht. Dat vergt niet alleen een sluitende exploitatie en realisatie daarvan in het uitvoeringsjaar, maar óók voldoende weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

In deze paragraaf geven wij informatie over het risicomanagement in Dordrecht. Daarmee geven we inzicht in de omvang van het risicoprofiel en de grootste risico's met de daarbij behorende beheersmaatregelen. De paragraaf laat zien hoe het gemeentelijk risicoprofiel, het weerstandsvermogen en de daarbij behorende ratio zich in 2024 ontwikkelen.

Algemeen

We willen investeren in de stad. Daaraan zijn risico's verbonden. De Agenda Dordt 2030 is daar een actueel voorbeeld van. We moeten er dus rekening mee houden dat risico's impact kunnen hebben op de realisatie van onze doelen. Daarom gaan we zorgvuldig om met risico's, willen we bewuste afwegingen maken bij het aangaan van risico's en passende beheersmaatregelen nemen. Indien risico's zich toch manifesteren willen wij ervoor zorgen dat we dit kunnen dragen.

Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen. Het geeft een beeld van de robuustheid van onze financiële situatie. Een gezond weerstandsvermogen stelt ons in staat om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit ons tot bezuinigen dwingt ten koste van het uitvoeren van bestaande taken.

Door het periodiek uitvoeren van risicoanalyses worden risico's en beheersmaatregelen niet op een willekeurige, maar op een gestructureerde wijze geïnventariseerd. Hierdoor ontstaat een completer

en betrouwbaar beeld van de risico's. De kans dat risico's over het hoofd worden gezien wordt hiermee gereduceerd. Wij zijn van mening dat we op het terrein van risicomanagement:

- een uitgewerkt risicomanagementbeleid hebben dat bestaat uit afspraken over sturing en verantwoording betreffende de belangrijkste risico's,
- en daardoor een relatief compleet risicoprofiel kennen waarin de belangrijkste risico's zijn opgenomen, en waarmee de benodigde omvang van het weerstandsvermogen op een betrouwbare en robuuste wijze wordt bepaald.

Beleid voor risicomanagement

De gemeente Dordrecht heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De [Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen](#) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De Nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden.

De in de Nota opgenomen doelstellingen voor risicomanagement zijn:

1. inzicht krijgen in de strategische risico's die de gemeente Dordrecht loopt en daarmee het risicobewustzijn te stimuleren.
2. vermindering van het negatieve effect van risico's op het bestaande beleid en de kwaliteit van de bestaande voorzieningen.
3. optimaliseren van interne beheersing als onderdeel van integraal management.
4. onderbouwing berekening weerstandsvermogen gerelateerd aan de met de raad afgesproken norm van ten minste 1,0.

In de Nota zijn de uitgangspunten voor risicomanagement en risicobeheersing, alsmede de diverse gemeentelijke, interne rollen en de afbakening en definiëring van de diverse risicobegrippen opgenomen. Momenteel is er een nieuwe nota in de maak die in 2024 aangeboden zal worden. Met deze nieuwe nota actualiseren we de huidige beleidskaders en passen we deze aan naar de standaarden van het moderne risicomanagement en risicogestuurd werken.

Risico's

Op basis van een periodieke risico-inventarisatie krijgen we inzicht in de aard en omvang van het risicoprofiel. Wij definiëren een risico als: een onzekere (interne of externe) gebeurtenis die het realiseren van onze doelen kan beïnvloeden. Dit betreft naast de financiële risico's ook de niet-financiële risico's. Risico's met financiële effecten worden meegenomen bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit en bepalen daarbij mede de omvang van de ratio van het weerstandsvermogen.

Ter voorbereiding op de Begroting 2024 actualiseren we het laatst vastgestelde risicoprofiel, te weten dat van de [Jaarstukken 2022](#) dat in april 2023 is opgesteld. Hiertoe doorlopen we het huidige risicoprofiel, worden de risico's voorzien van een eigenaar, worden de beheersmaatregelen doorgenomen en vindt bespreking ervan plaats tussen de beleidsteams en Planning en Control. Bewustwording van risico's is een belangrijke stap in het beheersen van risico's. Daarom is het van belang regelmatig stil te staan bij de risico's die het bereiken van de doelstellingen in de weg staan en het gesprek hierover te organiseren.

De risico's zijn geïnventariseerd met de volgende uitgangspunten:

- risico's met een structureel gevolg worden opgenomen met een impact van maximaal 3 keer het jaarlijkse gevolg. Wij gaan ervan uit dat er in een termijn van circa 3 jaar een structurele oplossing in de begroting is gevonden voor structurele risico's.
- de gemeente Dordrecht maakt onderscheid in risico's voor de Stad en risico's bij het Grondbedrijf (grondexploitatieprojecten). Alhoewel voor beide entiteiten een eigen risicoprofiel en weerstandsratio kan worden bepaald, gaat het uiteindelijk om de gezamenlijke weerstandsratio voor de gemeente als geheel.

- ook de risico's van de (grote) projecten zijn in de Naris-database opgenomen, voor zover deze niet al intern binnen het project beheerst worden

In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste risico's van de gemeente Dordrecht (exclusief Grondbedrijf) ten tijde van het opstellen van de Begroting 2024 weergegeven. In het risicoprofiel zijn geen grote veranderingen (nieuwe of vervallen risico's in de toplist) doorgevoerd ten opzichte van de lijst bij de Jaarstukken 2022.

Verder zijn de risicoteksten van alle risico's uit de lijst nagelopen op actualiteit en hierdoor op enkele plekken (in beperkte mate) herzien.

Het hierna volgende overzicht geeft een nadere uitleg van de mogelijke risicogebeurtenissen en de beheersing ervan.

Jeugdhulp

We zien de afgelopen jaren een stijging van de vraag c.q. intensiteit naar en uitgaven aan jeugdhulp. Dit wordt versterkt door:

1. het gewijzigde woonplaatsbeginsel per 2022,
2. frictiekosten van landelijke Jeugdzorgplus-instellingen en
3. de gevolgen van de coronacrisis waardoor jongeren langdurig belast zijn ondanks de door ons ingezette interventies om de sociale cohesie te verhogen.

In onze meerjarenbegroting hebben we een landelijke taakstelling met betrekking tot minderkosten en -opbrengsten voor de landelijke Hervormingsagenda opgenomen. Door het demissionair worden van het kabinet Rutte IV is het nog meer de vraag in hoeverre het Rijk de gemeenten compenseert nu de maatregelen uit de Landelijke Hervormingsagenda substantieel vertragen. Idem dito als de gemeentelijke maatregelen minder opleveren dan landelijk verwacht. Daarnaast is nog onduidelijk in hoeverre het Rijk de gemeenten volledig compenseert voor de gestegen inflatie.

Beheersing

Begin 2022 is een nieuwe [verordening jeugdhulp](#) vastgesteld door de raad met het streven de jeugdhulp scherper af te bakenen. Het lokaal beleidsplan jeugd ([zie RIS-dossier 2296204](#)) geeft, in samenhang met de Dordtse onderwijsvisie (0 - 12 jaar) ([zie RIS-dossier 2499014](#)), het daaruit voortgekomen [Dordts Leerprogramma](#) en het lokaal beleidsplan Wmo ([zie RIS-dossier 2510739](#)), de jeugd(hulp)opgaven aan waarvoor we als gemeente aan de lat staan. We sturen niet alleen op (de toegang tot) jeugdhulp, maar versterken ook het preventieve jeugdveld om duurdere en langere jeugdhulp te verminderen/voorkomen. Het programma '[Glansrijke Toekomst](#) voor de Dordtse jeugd (12-27 jaar)' en de concretisering daarvan moeten daaraan bijdragen. Een onderdeel daarvan is het opstellen van een Dordtse visie voor het Voortgezet Onderwijs (12-18 jaar), in navolging van de eerder genoemde onderwijsvisie (0-12 jaar). Op dit moment werken we ook aan een integraal beleidsplan sociaal domein inclusief een integrale verordening sociaal domein (zie raadsvoorstel met kenmerk [2022-0201962](#)). Oplevering staat gepland voor eind 2023. Voorts willen we door algemeen en beschikkingsvrij aanbod de instroom in duurdere zorg beperken. Hiervoor moeten dan wel middelen voor de investeringen aan de voorkant beschikbaar worden gesteld/vrijgespeeld.

In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland Zuid een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig lokale opgaven om het jeugdhulplandschap nu en in de toekomst financieel houdbaar te houden. Een van de belangrijkste onderleggers van het programma Werk voor de Jeugd is het, door de raad vastgestelde, inkoopkader. Opgaven in het programma zijn o.a. stringenter contractmanagement door de gemeenten en de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ, stevigere lokale sturing op de toegang via de Sociale Wijkteams en huisartsen, en slimmer gebruik maken van data. Inzicht in de ontwikkelingen en de oorzaken van de groei zijn blijvend van belang om aan de juiste knoppen te kunnen draaien om de stijging van de vraag te kunnen afvlakken en de jeugdhulp te transformeren.

Uitvoerings- en proceskosten GBD

De afgelopen jaren is een sterke groei waarneembaar van het aantal WOZ bezwaarschriften. Enerzijds komt dit door de waardestijging op de woningmarkt en anderzijds is duidelijk dat steeds meer bezwaarschriften door no cure no pay- dienstverleners worden ingediend, waarbij gemeenten proceskostenvergoeding moeten betalen aan deze bureaus indien het bezwaar gegrond wordt verklaard. Deze kosten komen bovenop de extra benodigde inzet van personeel om alle bezwaren tijdig behandeld te krijgen.

Beheersing

De VNG werkt met het ministerie van Financiën aan de verdere uitwerking van de nieuwe regels die in de loop van 2024 moeten worden ingevoerd. De staatssecretaris van Financiën heeft aangegeven dat het informeel contact met de gemeenten een belangrijke functie gaat krijgen in het bezwaarproces. Daarnaast wordt onderzocht om het verdienmodel van de no cure no pay bureaus aan banden te leggen. Wij zijn daarmee afhankelijk van de maatregelen die op rijksniveau genomen gaan worden. Het is, mede gelet op het feit dat het kabinet momenteel demissionair is, de vraag of en wanneer er landelijke maatregelen komen en wat het effect gaat zijn op het aantal te behandelen WOZ bezwaren (en beroepen) in de nabije toekomst. Daarom wordt voorgesteld om het incidentele extra bedrag voor de behandeling van de WOZ bezwaren en aanverwante proceskostenvergoedingen ook voor 2024 op te nemen.

Ontwikkeling aanvragen in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

Door diverse ontwikkelingen stijgt het aantal toegekende aanvragen in het kader van de WMO. Zo zien we - sinds het door het Rijk afgedwongen maximeren van de eigen bijdrage en het afschaffen van de vermogenstoets (abonnementstarief) - een forse stijging. Andere belangrijke ontwikkelingen zijn de dubbele vergrijzing gecombineerd met de 'langer thuis' insteek en de extramuralisering alsook cao-stijgingen van 15% voor 2024 bij de zorgaanbieders. Voorgaande zal leiden tot een aanzienlijke kostenstijging, waarbij een deel hiervan, naar verwachting gecompenseerd wordt door een stijgende Algemene Uitkering.

Beheersing

Personeelstekorten bij zorgaanbieders zetten op dit moment een rem op de hogere afname van maatwerkvoorzieningen. We zien dit vooral bij Huishoudelijke Ondersteuning en het Collectief vervoer. De SDD zoekt samen met zorgaanbieders naar mogelijke oplossingen, zoals het werven van studenten en het verspreiden van piekmomenten.

Het vorige kabinet Rutte III had een wetsvoorstel resultaatgericht indiceren in de maak. Het wetsvoorstel is voor de Drechtsteden cruciaal, omdat zowel het contract voor huishoudelijke ondersteuning als individuele begeleiding gebaseerd zijn op de resultaatgerichte systematiek.

Tot slot kunnen ook lokale keuzes de instroom beperken. Samenhangend met de Integrale visie op het sociaal domein wordt de verordening WMO-maatwerkvoorzieningen herijkt in het derde kwartaal van 2023. De integrale visie, die eind 2023 gereed is, zal dienen als een afwegingskader voor de inhoudelijke keuzes binnen het krappere wordende budget.

Planschade

Het risico van schade als gevolg van planologische maatregelen die tot een waardevermindering van onroerend goed of tot gederfde inkomsten leiden die terug te voeren zijn op de betreffende planologische maatregelen.

Beheersing

Zoveel mogelijk bij planologische ontwikkelingen rekening houden met planschade en het planschaderisico waar mogelijk afwentelen op de veroorzaker. Als planschade niet te vermijden is wordt een extern deskundige ingeschakeld en wordt namens de gemeente verweer gevoerd, waarbij met name gelet wordt op voorzienbaarheid en risico-aanvaarding aan de zijde van de planschadeverzoeker.

Investerings onderwijshuisvesting

De huidige en afgelopen inflatiepercentages zijn aanzienlijk hoger dan waarmee eerder is gerekend. Dat betekent dat toekomstige (bouw)kosten mogelijk hoger zullen uitvallen dan begroot en hoger zijn dan de investeringskredieten die zijn goedgekeurd door de raad.

Beheersing

Om dit risico te beperken zetten we in op een inkoopstrategie die zo goed mogelijk rekening houdt met de gestegen kosten, variëren we waar dat mogelijk is het tempo van voorbereiding en uitvoering en overwegen we alternatieve bouwmethoden.

Cybercriminaliteit

Gemeenten zijn een doelwit voor cybercriminelen die financieel gewin willen behalen via diefstal van geld of vertrouwelijke informatie, of die willen 'verstoren.' Ook kan belangrijke IT uitvallen. Cyber is een breed risico waarmee veel overheidsinstanties te maken hebben vanwege hun afhankelijkheid van informatietechnologie, connectiviteit en geautomatiseerde processen. Ook wettelijke regulering neemt toe, net als (contractuele) eisen op het gebied van beveiliging, weerbaarheid en (cyber)aansprakelijkheidsverzekeringen. De potentiële cyberincidenten waar wij als gemeente mee te maken kunnen krijgen zijn onder andere:

- Activiteiten van hackers.
- Verstoring van belangrijke IT, waardoor processen en bedrijfsvoering onderbroken zullen worden.
- Opzettelijke handelingen van malafide medewerkers om informatie of geldmiddelen te bemachtigen.
- Ransomware-aanvallen.
- Cyberaanval bij, via of door leveranciers, externen of aanvullende dienstverleners.
- Statelijke actoren die spioneren of willen verstoren.

Beheersing

In technische zin beschermen wij onze belangen onder meer door de inzet van firewalls en systemen die onrechtmatige pogingen om in onze netwerken te komen, detecteren. Onze digitale werkplekken hebben aanvullende beveiligingsmaatregelen gekregen en worden door een zeer gespecialiseerd security team continu bewaakt. Gebruikers verkrijgen alleen onder bepaalde voorwaarden toegang en zij gebruiken een zogenaamde twee-factor methode om in te loggen. Onze backup- en restore procedures zijn aangescherpt, alsmede de wijze waarop we kwetsbaarheden van onze infrastructuur in kaart brengen en oplossen.

Onze organisatie is en blijft gebaat bij een effectief bewustzijn-programma dat gericht is op de verschillende doelgroepen binnen Drechtsteden. Inmiddels wordt invulling gegeven aan de verplichte cursus voor nieuwe medewerkers. Dit jaar wordt een leer-systeem beschikbaar gesteld waarmee onze medewerkers altijd alert kunnen blijven op de nieuwste, steeds geavanceerdere manieren waarmee onze belangen worden aangevallen.

We leren van incidenten van andere organisaties en versterken onze positie op basis van vermijdbare risico's. Tenslotte versterken we onze weerbaarheid door ons voor te bereiden op een eventueel security incident.

Dienst Gezondheid & Jeugd

De GR DG&J brengt periodiek de risico's voor haar 'dochter' dienst Gezondheid & Jeugd (exclusief jeugdhulp) in beeld. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het uitblijven van subsidies c.q. bijdragen van derden, het (tijdelijk) extra inlenen van capaciteit, cao-ontwikkelingen en overige prijsbijstellingen, (na-ijlende) effecten van COVID-19 op bedrijfsvoering en het schadeloos stellen bij claims. De GR DG&J beschikt over een beperkt weerstandsvermogen om tegenvallers op te vangen. De gemeenten staan aan de lat om eventuele tekorten af te dekken met een extra inwonersbijdrage als het weerstandsvermogen aldaar ontoereikend is. Onduidelijk is nog in hoeverre het Rijk de gemeente verder compenseert voor de gestegen prijzen/lonen.

Beheersing

- De GR DG&J heeft in de afgelopen jaren verbeteringsmaatregelen qua bedrijfsvoering getroffen en heeft de financiële functie herijkt.
- De GR DG&J kent een grote verscheidenheid aan producten. Om de kwaliteit hiervan te borgen worden de nodige inspanningen geleverd, mede in het kader van de HKZ-certificatie (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector). Hierdoor worden risico's op fouten (zoals miscommunicatie en foutieve registraties) en hieruit mogelijk voortkomende schadeclaims verminderd.
- Daarnaast adviseert een team van regionale ambtenaren de wethouders van de deelnemende gemeenten eenduidig. Hierdoor kan meer invulling aan de eigenaars- en opdrachtgeversrol van deze gemeenten richting GR DG&J worden gegeven.

ICT-Beweegt

In februari 2021 zijn voor het programma ICT-Beweegt middelen beschikbaar gesteld door de Drechtraad. Het programma betreft een omvangrijke modernisering van het fundament van onze Informatiehuishouding. De transitie gaat gepaard met onzekerheden over de doorlooptijd en haalbaarheid van de einddatum. De verwachting is dat het hele jaar 2023 nodig is om een kwalitatief goede en gedegen transitie uit te kunnen voeren. Wij hebben een claim opgenomen in de meerjarenbegroting 2023-2026 voor de doorloop van dit programma naar 2023. Maar daarmee zijn de risico's van verdere uitloop nog niet van tafel. Wij blijven rekening houden met een langere doorlooptijd en dus extra kosten in 2024. Dit heeft zijn weerslag op de kosten en daarmee het budget welke door de Drechtraad in februari 2021 beschikbaar is gesteld.

Beheersing

In deze complexe en omvangrijke transitie wordt strak gestuurd en gemonitord op de voortgang van het programma, de projectgelden, (meerjarig) kaderstellend (extra) budget, teneinde de risico's te beperken.

Risicomanagement in de planning en control cyclus

Onze gemeente kent een grote diversiteit aan beleidsterreinen: de decentralisaties in het sociaal domein, vastgoed, grondexploitaties, sport, veiligheid. Op al deze gebieden lopen we verschillende soorten risico's: financieel, juridisch, veiligheid, bestuurlijk, imago, maatschappelijk en integriteit. Daarom is het belangrijk dat we vooraf nadenken over de mogelijke gevolgen van beleid en dat we afwegen welke risico's we kunnen en willen nemen en welke maatregelen we nemen om de risico's te monitoren en te beheersen. Het moet vanzelfsprekend worden dat we regelmatig het gesprek voeren over ontwikkelingen, risico's en kansen, de risico's daarna concretiseren en nadenken over hoe we ermee omgaan. Risicobeheersing is geen doel op zich maar draagt bij aan het bereiken van onze doelstellingen.

Gedurende het uitvoeringsjaar zijn ten behoeve van de communicatie over risico's zowel managementrapportages (intern) als een bestuursrapportage (extern) opgesteld om onzekerheden op beleid en financiën bij te sturen en waar nodig ook bijstellingen te doen. Bij de afsluiting van het jaar leggen we in de jaarstukken verantwoording af over onder andere ontwikkelingen en maatregelen van risicomanagement en de gevolgen ervan voor het weerstandsvermogen. Indien er tussentijds verstoringen zijn die van grote invloed zijn op de uitvoering van de gemeentelijke maatschappelijke opdracht, dan is er een actieve meldingsplicht van het college aan de raad. Zo is risicomanagement verankerd in ons proces van bestuurlijke beleidsvorming en verantwoording.

Weerstandsvermogen

De mate waarin de gemeente in staat is om de ingeschatte risico's financieel op te vangen, wordt zichtbaar gemaakt via het weerstandsvermogen. Uitgangspunt daarbij is risicobeheersing en risicosturing.

Risicobeheersing is het geheel aan maatregelen dat bewust genomen wordt door het college om gesignaleerde risico's te vermijden, over te dragen, te verminderen of te accepteren. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de genomen

beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade kunnen beperken.

We realiseren ons daarbij dat risicomanagement en -beheersing niet louter in modellen te vangen is. Meer en meer gaat het om de juiste manier van omgaan met risico's, op basis van de subjectiviteit en kwalificatie van het risico. Dat betekent bijvoorbeeld bewust kiezen om een risico uit te sluiten. Of kiezen om de kans van optreden te verkleinen. Of om met name te kijken naar de echt serieuze risico's. Of om het risico gewoon te accepteren. Of om een risico bewust op te zoeken om een doel te kunnen realiseren en zo waarde te genereren. Al deze opties geven aan dat omgaan met risico's meer is dan alleen risicobeheersing. Ook het organiseren van wendbaarheid en veerkracht zijn onderdeel geworden van de manier van benaderen van risico's.

Risicosturing gaat verder dan risicobeheersing. Met risicosturing bedoelen we niet dat ons handelen gestuurd moet worden door de mogelijke risico's. Dit laatste roept het beeld op van een doorgeschoten risicomijdende organisatie, wat wij als ambitieuze stad niet kunnen en willen zijn. Met risicosturing bedoelen we dus niet gestuurd worden *door* alle *mogelijke* risico's, maar juist sturing *op* de *relevante* risico's, vanuit de doelen die we willen bereiken. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de daarbij genomen beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade, alsmede het effect op doelen kan beperken.

Het weerstandsvermogen is één van de bepalende indicatoren voor de gemeentelijke financiële positie. Concreet in formulevorm: het weerstandsvermogen bestaat uit de verhouding tussen de weerstandscapaciteit, dit zijn de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken, en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, leggen we de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's (de benodigde weerstandscapaciteit) enerzijds en de beschikbare weerstandscapaciteit anderzijds.

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van het geconsolideerde risicoprofiel van de gemeente Dordrecht kan worden bepaald hoeveel geld benodigd is om alle risico's te kunnen dekken. De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van een risicosimulatie uit Naris. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uit gaat dat nooit alle risico's zich tegelijk én in hun maximale omvang voordoen. Door deze benadering kan op een verantwoorde manier minder vermogen aan worden gehouden.

In totaal zijn er voor de gemeente bij deze begroting 95 risico's in beeld gebracht en van een risico inschatting voorzien. Wanneer al die risico's zich tegelijk in hun maximale omvang zouden voordoen, is hiermee een bedrag gemoeid dat vele malen boven de benodigde weerstandscapaciteit uitkomt (absoluut maximum). Echter, rekening houdend met de inschatting van kans op voorkomen en verwacht geldelijk gevolg, kan op basis van simulatie in Naris bepaald worden dat het totale risicobedrag niet boven de € 29,1 miljoen uitstijgt.

Verwachte beschikbare weerstandsvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden.

Primair dienen de algemene reserves als buffer voor financiële tegenvallers. Dordrecht kent twee algemene reserves, namelijk de Algemene Reserve (verwachte stand bij Begroting 2024 van € 12,8 miljoen) en de Reserve Grondbedrijf (verwachte stand bij Begroting 2024 van € 18,3 miljoen). Naast deze twee vermogensbestanddelen kent Dordrecht weerstandscapaciteit toe aan de Post onvoorzien voor een periode van één jaar (€ 0,4 miljoen). Binnen de Algemene reserve is, naast al

eerder genomen raadsbesluiten voor 2024 tot en met 2027, het verwachte jaarrekeningresultaat uit de Tweede Bestuursrapportage 2023 voor een bedrag van € 0,5 miljoen in de berekening van het weerstandsvermogen meegenomen.

De ratio van het weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen. In onderstaande tabel presenteren we de diverse onderdelen.

Specificatie van het verwachte weerstandsvermogen per 1-1-2024 (Begroting 2024)			Bedragen x € miljoen
	Beschikbare weerstandscapaciteit	Risico's Dordrecht	Ratio van het weerstandsvermogen
Algemene reserve Stad(incl. verwacht resultaat 2023)	12,8	29,1	
Reserve Grondbedrijf	18,3		
Post onvoorzien	0,4		
	31,5	29,1	1,1

De risicosimulatie laat zien dat wij ten minste voor € 29,1 miljoen aan buffer dienen aan te houden binnen de algemene reserves teneinde de huidige risico's (peildatum 1 september 2023) te kunnen afdekken.

Ontwikkeling weerstandsvermogen

De weerstandsratio komt bij de Begroting 2024 uit op een stand van 1,1. Dat is iets boven de met de raad afgesproken normratio. Deze stand is nagenoeg gelijk aan de laatste standen bij de Jaarstukken 2022 (1,2) en de Kadernota 2024 (1,1).

Het totale risicobedrag (€ 29,1 miljoen) is iets lager dan bij de Jaarstukken 2022 en de Kadernota 2024 (€ 30,9 miljoen). Dit wordt verklaard door diverse wijzigingen in risicoprofielen van grondexploitaties die - per saldo - het risicoprofiel met € 1,8 miljoen verlagen.

De grote risico's van het Grondbedrijf worden gevormd door de algemene risico's als gevolg van schommelingen in de economische groeiverwachting en risico's als gevolg van de kans op lagere grondopbrengsten en renteverliezen door vertraging. De omvang van deze algemene risico's is juist gestegen ten opzichte van het laatste meetmoment bij de Jaarstukken 2022 en de Kadernota 2024. In de [paragraaf Grondbeleid](#) wordt separaat uitleg gegeven over het risicoprofiel en de Reserve Grondbedrijf.

De verwachting is daarnaast dat binnen afzienbare tijd mogelijk nieuwe verlieslatende grondexploitaties geopend gaan worden. De ontwikkeling Spuiboulevard is daar de grootste van. Afhankelijk van de woningbouwprogrammering kan het tekort op deze ontwikkeling oplopen tot € 15 miljoen. Zolang hierover geen besluit is genomen, blijft het bedrag onderdeel van het weerstandsvermogen en wijzigt de weerstandsratio niet. Zodra hierover echter een positief besluit valt en de onttrekking een feit wordt, valt de weerstandsratio terug onder een waarde van 1,0. Afspraak met de raad is dat er dan bij het eerstvolgende P&C-document inzicht wordt geboden in de wijze waarop de ratio weer richting de 1,0 wordt gebracht.

De berekeningen van de ratio kennen steeds een belangrijke nuancering: de rapportage omtrent het weerstandsvermogen is altijd een momentopname. Zo spelen er diverse ontwikkelingen die binnen een tijdsbestek van enkele jaren zowel een positieve als negatieve invloed kunnen hebben op de vermogenspositie en hiermee de ratio van het weerstandsvermogen. Te denken valt hierbij aan te nemen besluiten en verwachtingen omtrent:

- de blijvende financiële druk op de toekomstige exploitatiejaren,
- het definitieve jaarrekeningresultaat 2023,
- de winstpotentie op diverse grondexploitaties vanuit het Grondbedrijf de komende jaren,

- het structureel sluitend krijgen en houden van de meerjarenbegroting 2024-2027.

Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen met een groot maatschappelijk nut die de gemeente nodig heeft voor de uitvoering van haar taken. Deze goederen hebben doorgaans een hoge vervangingswaarde en gaan meerdere jaren mee. Het is daarom van belang dat de gemeente zorgvuldig beheer en onderhoud uitvoert en hierover verantwoording aflegt in begroting en jaarrekening. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid en de financiële consequenties met betrekking tot de grotere kapitaalgoederen die in [artikel 12](#) van het BBV genoemd worden. Dit zijn vastgoed, wegen, groen en water, havens en riolering.

Kaders en beleid

Bij het onderhoud van kapitaalgoederen heeft de gemeente te maken met zowel wettelijke als gemeentelijke kaders. Wettelijke kaders zijn bijvoorbeeld de Gemeentewet (GW), het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) en de Waterwet. Het gemeentelijk beleid met betrekking tot het onderhoud van kapitaalgoederen van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in verschillende beleidsnotities die door de raad zijn vastgesteld. Het onderhoud en beheer is vastgelegd in meerjarenonderhouds- en beheerplannen. Al deze kaders worden in de '[Nota onderhoud kapitaalgoederen](#)' vermeld. Het uitvoeren van het beleid moet leiden tot een bestendige situatie waarin kapitaalgoederen worden onderhouden conform de vastgestelde functionaliteits- en kwaliteitsniveaus.

Gemeentelijk vastgoed

Kerncijfers

Het areaal, zijnde de vastgoedportefeuille (inclusief de panden die op de lijst staan af te stoten, de zogenoemde dispositiepanden) bestaat uit 441 objecten, variërend van huisvesting voor de ambtelijke organisatie tot ateliers, musea en woonwagenlocaties.

Objecten in beheer	Aantal
Ambtelijke huisvesting	10
Atelier	8
Buurt- of wijkgebouw	16
Gymzaal	27
Kantoor	9
Multifunctioneel complex (o.a. Sportboulevard)	27
Museum	12
Onderwijsgebouw	52
Parkeren	9
Standplaats	123
Woonwagen	30
Theater	1
Winkel	5
Woning	50
Onverhuurbaar pand	13
Industrieel pand	9
Overig	40
Totaal	441

Kwaliteitsniveau

Voor het onderhoud van het vastgoed uit de kernportefeuille (dus behoudens de dispositiepanden) wordt gewerkt met conditie afhankelijk onderhoud conform de NEN2767-norm. De NEN2767 vereenvoudigt het objectief vastleggen van de technische kwaliteit van bouw- en installatieonderdelen van gebouwen. Het biedt ook de mogelijkheid om risico's van gebreken te registreren. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt, is vastgesteld op een 'redelijk conditieniveau' (= conditieniveau 3). Dit onderhoudsniveau is sober en draagt bij aan een doelmatig beheer van gemeentelijk vastgoed. Voor de instandhouding van (rijks)monumenten wordt naast de NEN2767 ook de erfgoedverordening voor behoud van cultureel erfgoed toegepast. Voor het te verkopen en te slopen vastgoed (dispositie portefeuille) vindt het onderhoud plaats afhankelijk van de beoogde toekomst van het pand (sloop dan wel verkoop op termijn). De huidige functie blijft daarbij gewaarborgd.

Actualiteit beheerplannen

In 2021 is het Meerjaren Perspectief Vastgoed Dordrecht (MPV) vastgesteld. In het MPV wordt verantwoording afgelegd over het gevoerde vastgoedbeleid in de afgelopen twee jaar en wordt vooruit gekeken en worden beleidskeuzes en speerpunten uitgewerkt. In 2022 is opdracht gegeven om voor circa 100 panden de MJOP's te actualiseren.

Duurzaamheid

Dordrecht heeft de ambitie om in 2040 een klimaatneutrale stad zijn. Een speerpunt is het verduurzamen van het gemeentelijk gebouwenbestand. De raad heeft hiervoor budget beschikbaar gesteld in de vorm van een revolverend fonds. Voor de eerste fase van de verduurzaming zijn circa 20 gebouwen geselecteerd. In 2024 wordt een aantal gebouwen uit deze eerste fase worden aangepakt. Voor accommodaties die in de verkoop staan, of waarvan de toekomst onzeker is, zijn we terughoudend in het investeren op duurzaamheid, tenzij wet- en regelgeving dit van ons verlangt.

Financiën

Bedragen x € 1.000

Onderhoudslasten gemeentelijk vastgoed	Begroet 2024
Groot onderhoud/planmatig/contract	3.863
Correctief onderhoud	1.538

Wat gaan we doen in 2024?

1. Uitvoeren planmatig-/contractonderhoud.
2. Uitvoeren contractonderhoud.
3. Uitvoeren correctief onderhoud.
4. Uitvoeren groot onderhoud monumentale panden (conform subsidieregeling instandhouding monumenten).
5. Verduurzamen maatschappelijk vastgoed.

Wegen

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit asfaltwegen, betonwegen, wegen met elementenverharding en halfverharde wegen. Het areaal is (qua m²'s) altijd in beweging. Als gevolg van stadsuitbreiding en inbreiding komt er verharding bij, maar tegelijkertijd proberen we het aandeel verharding te verlagen bij de grootonderhoud projecten.

Dit alles maakt de kerncijfers als volgt:

Verhardingstype	Oppervlak in m²
Elementen	3.257.000
Asfalt	2.128.000
Halfverhard	61.500
Cementbeton	5.500
Onverhard	0
Totaal	5.452.000

Kwaliteitsniveau

De resultaten van de laatste uitgevoerde inspecties zijn in onderstaande tabel opgenomen. In deze tabel wordt de zichtbare beeldkwaliteit beoordeeld en vergeleken met de maximaal toelaatbare percentages van het CROW. Omdat de inspectie in 2021 aan het eind van het jaar is uitgevoerd, was in 2022/2023 geen inspectie noodzakelijk. Wel zijn de inspectieresultaten geanalyseerd en vertaald naar maatregelen. De planning is om in het voorjaar van 2024 nieuwe wegbeheerinspecties uit te voeren.

	Voldoende	Matig	Richtlijn overschreden
Resultaat 2016	86%	2%	12%
Resultaat 2017		- niet gemeten -	
Resultaat 2018	84%	3%	13%
Resultaat 2019		- niet gemeten -	
Resultaat 2020		- niet gemeten -	
Resultaat 2021	83%	2%	15%
Resultaat 2022	83%	2%	15%
Kwaliteit in balans bij	81-88%	7-11%	5-8%

Actualiteit beheerplannen

De in 2021 door de raad vastgestelde Wegennota 2021-2025 is nog steeds actueel. Het betreft de vijfjaarlijkse programmering van het wegenonderhoud, waarbij naast een uitleg over de beheersystematiek ook is aangegeven hoe de financiële situatie is en wat de belangrijkste trends en ontwikkelingen zijn.

De belangrijkste ontwikkeling is het oplopen van de prijzen sinds 2021. De indexering wegen wordt bijgehouden door het CBS in de GWW index. Deze index stijgt sneller dan de budgetten. Dit houdt in dat de komende jaren de financiële risico's zullen toenemen.

We actualiseren de meerjarenonderhoudsplanning (MOP) doorlopend. Afwegingen en afstemming over de projecten uit de MOP vindt plaats in de 'Programmeertafel'. Dit gebeurt op basis van alle bekende gegevens van de belanghebbende partijen in de stad. De projectenplanning wordt steeds dynamischer, mede omdat de omstandigheden in de stad snel wijzigen. Dit is onder andere het gevolg van het programma 'Bouwende stad' en de energietransitie, zoals de aanleg van het warmtenet na nieuwbouw of na gerenoveerde bouw. Wanneer teveel werkzaamheden tegelijkertijd in een bepaald gebied plaatsvinden komt de bereikbaarheid van zo'n gebied in de knel. Om die reden worden in sommige gevallen maatregelen naar achter of naar voren verplaatst in de tijd. Daarnaast worden zogenaamde meekoppelkansen benut zodat de straat slechts één keer open hoeft. Hiermee wordt maatschappelijke overlast beperkt en kunnen kosten worden bespaard.

Financiën

Bedragen x € 1.000

Onderhoudslasten wegen	Begroot 2024
Groot onderhoud/planmatig	13.906
Regulier onderhoud	3.602

Wat gaan we doen in 2024?

1. Uitvoeren van regulier onderhoud van wegen.
2. Uitvoeren van grote projecten van de meerjarenonderhoudsplanning (MOP), nader te bepalen, maar bij voorkeur projecten die aansluiten op de rioolvervanging uit 2023.
3. Starten met voorbereiding van grote projecten die gepland zijn in jaarschijf 2025 en 2026 van de MOP.
4. Voorbereiden van de Wegennota 2026-2031.

Groen en water

Kerncijfers

Het groenareaal is zeer divers: bomen, bossen, hagen, gras, water en meer. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer.

Om de stad groener te maken streven we ernaar om voor elke nieuw geboren Dordtenaar een nieuwe boom te planten. Omdat de overgang naar het nieuwe beheersysteem door technische problemen is vertraagd, kunnen we nog geen volledig gebruik maken van de recentste bomendata, waardoor het voor ons niet mogelijk is de exacte aantallen te genereren. De 'geboortebomen' zitten nog niet in onderstaande cijfers. De verwachting is dat eind 2023 de overgang naar het nieuwe systeem gerealiseerd is.

Soort	2020	2021	2022
Aantal bomen	ca. 49.000	ca. 49.000	ca. 49.700 stuks
Oppervlak bossen en struwelen	859.000	860.000	988.000 m ²
Oppervlak heesters en bodembedekkers	433.000	433.000	424.000 m ²
Oppervlak sierbeplanting	23.900	24.000	43.500 m ²
Lengte hagen	46.400	46.000	58.500 m
Oppervlak intensief gras	1.140.000	1.100.000	1.979.000 m ²
Oppervlak extensief gras	2.763.000	2.750.000	2.800.000 m ²
Oppervlak water	1.507.000	1.500.000	1.650.000 m ²

Kwaliteitsniveau

Het openbaar groen (inclusief bomen) bepaalt in grote mate de uitstraling van de openbare ruimte en draagt bij aan een positieve beleving van de stad. Groen in de stad is een voorwaarde om de stedelijke ambities met betrekking tot biodiversiteit, het temperen van hittestress en klimaatadaptatie in te vullen. Vanwege de gewenste uitstraling in het centrum van de stad is het van groot belang dat het onderhoudsniveau van het groen in het centrum van hoog niveau is. Gedurende het hele jaar monitoren we visueel de staat van onderhoud van het gehele groenareaal. Deze schouw wordt 'op beeld' gedaan. In nagenoeg alle gevallen voldoet het groenonderhoud aan onze eisen (hoogste A-niveau voor het centrum, de winkelcentra en wijk 'De Hoven' en B-niveau voor de rest van de stad).

Naast de bovenstaande 'traditionele' kijk op het groenonderhoud in de stad, wordt steeds vaker erkent dat het stedelijk groen ook een randvoorwaarde is voor het verhogen van de biodiversiteit. Het werken aan biodiversiteit vraagt een andere blik en gaat soms zelf in tegen de systematiek

zoals die hierboven beschreven is. Dat vraagt van ons flexibiliteit en meer maatwerk.

Actualiteit beheerplannen

Groot en projectmatig onderhoud wordt jaarlijks vastgesteld via de meerjarenonderhoudsplanning (MOP's) en de 'Programmeertafel'. Dit gebeurt jaarlijks met overige (integrale) projecten in de openbare ruimte, waarvan 'wegen' en 'riolering' de belangrijkste disciplines zijn. Hierbij streven we naar het zo klimaatbestendig en biodivers inrichten en onderhouden van het openbaar groen met als doel een klimaatbestendige, groenblauwe, leefbare en waterveilige stad.

Maatschappelijk verantwoord werken

De uitbesteding van de nieuwe contracten van het regulier onderhoud van de wijken Dubbeldam, Staart/Reeland en Bedrijventerrein West aan DW-Groen is begin 2023 afgerond. De uitvoering van deze bestekken startte op 1-1-2023 en heeft een looptijd van 4 jaar. DW-Groen is een sociaal bedrijf dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt inzet. Dit geldt ook voor de bestekken van het groenareaal van het voormalige Parkschap (Biesbosch en Nieuwe Dordtse Biesbosch). In 2022 is het zogenaamde natuureffectbestek met de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch ook gegund. Dit bestek heeft betrekking op het op ecologische principes beheren en onderhouden van een deel van het groenareaal. In 2023 is het maai-beheerplan voor de gehele stad opgesteld en dit plan wordt (binnen de huidige financiële kaders) inmiddels vertaald naar de uitvoering.

Groenblauwe programma's

In 2023 wordt het stedelijk 'groenblauwprogramma', waarin klimaatadaptatie, hittestress, biodiversiteit en ecologie belangrijke thema's zijn, ter vaststelling aangeboden aan het college. Het programma wordt daarmee 'Omgevingswetproof'. Tevens zal de raad in 2023 het nieuwe bomenbeleid (bomen(onderhouds)programma) vaststellen. Het bomenprogramma zal op hoofdlijnen uit twee delen bestaan, namelijk het 'onderhoudsdeel' oftewel een bestendiging van het huidige beheer en onderhoud van bomen (zodat we dat nu ook in beleid vastleggen) en het 'ambitiedeel' waarin we de ambities vanuit de omgevingsvisie en de wensen vanuit de stad vormgeven. In 2023 werken we de beheerplannen van het groen van het voormalige Parkschap verder uit in de gemeentelijke uitvoeringsplannen.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten groen	Begroet 2024
Groot onderhoud/planmatig	2.152
Regulier onderhoud	5.684

Wat gaan we doen in 2024?

1. Aanbesteden van groenonderhoud van verschillende wijken.
2. Uitvoeren van regulier groen- en ecologisch onderhoud in gehele stad.
3. Continueren van project 'geboortebomen'.
4. Afronden van beheerplan en uitvoeren van de bospercelen van de Merwelanden en de Oost- en Zuidhaven.
5. Uitvoeren groenrenovaties en projecten volgens meerjarenonderhoudsprogramma/programmeertafel.
6. Baggeren (locatie te bepalen in samenspraak met het Waterschap).
7. Onderhouden (het zgn. maaien van vegetatie in het water) van het binnenstedelijk oppervlaktewater.

Havens

Kerncijfers

Het areaal bestaat onder andere uit waterbodems, kademuren en diverse constructies. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer.

Havenvoorzieningen

Waterbodems (onderhoudsbaggeren)	ca.	1,2	km ²
Kademuren	ca.	7,3	km
Oeverconstructies (steenglooing en bestorting)	ca.	30	km
Steigers	ca.	350	m
Vloecipalen	ca.	800	st.
Scheepvaartverkeerstekens	ca.	50	st.
Watertrappen (staal)	ca.	300	st.
Walbolders	ca.	150	st.

Kwaliteitsniveau

Het onderhoud van de havenvoorzieningen wordt conform het meerjarig onderhoudsplan uitgevoerd. Dit onderhoud betreft activiteiten die noodzakelijk zijn om de infrastructuur dagelijks te laten functioneren waaronder het toonbaar, veilig en bereikbaar houden van de havens, oevers en afmeervoorzieningen. Onderhoudsmaatregelen worden uitgevoerd wanneer niet wordt voldaan aan één of meerdere van bovengenoemde eisen.

De omvang van het havenareaal, waterbodems, oeverconstructies, kademuren, steigers was in het verleden niet zeer dynamisch. De verwachting is dat de komende jaren binnen het ontwikkelingsproject 'Stadswerven' steeds meer deelprojecten gereed zijn en in beheer komen. Tevens is het areaal van voorheen het Parkschap Biesbosch in beheer bij de gemeente gekomen.

De onderhoudstoestand van het huidig areaal kan als volgt worden weergegeven:

Staat van onderhoud van het areaal	Op orde
Kademuren	89%
Steenglooingen	95%
Steenbestortingen	90%
Scheepvaartverkeerstekens	95%
Afmeervoorzieningen	90%
Waterbodems	75%

Kademuren

Bij kademuren worden volgens een inspectieplan jaarlijks metingen en technische inspecties uitgevoerd. Deze hebben als doel de toestand van de fundering en de kademuur te registreren en de noodzaak voor groot onderhoud en vervanging te bepalen. In 2022 is gestart met het plaatsen van sensoren op een viertal kademuren op verschillende locaties. Deze proef loopt door tot 2023 en heeft tot doel om informatie te verzamelen hoe een kademuur beweegt onder diverse weersomstandigheden. Afgelopen periode zijn er vochtproblemen geweest met de sensoren en hebben we nog niet de informatie kunnen uitlezen. We verwachten in de loop van 2024 een proefstuk te kunnen evalueren. Verder vinden in 2023-2024 de renovatie van de kademuur aan de aardappelmarkt plaats en de kadevernieuwing aan de Dokweg als onderdeel van het project Dordtse Mijl.

Waterbodems

Uit de in 2022 uitgevoerde onderhoudspeilingen blijkt dat de verondieping (het dichtslibben of minder diep worden) van jachthavens en enkele binnenhavens verder toeneemt. De komende jaren worden door middel van risicogestuurd baggeren werkzaamheden uitgevoerd waarbij alleen de locaties gebaggerd worden die risico's opleveren voor de bereikbaarheid. Inmiddels is er een

meerjarig baggercontract aanbesteed en kan erop afroep gebaggerd worden, hierdoor zijn we flexibeler om de werkzaamheden uit te voeren. Deze hebben in 2023 plaats gevonden in de westergoot, monding Eerste Jachthaven, Eerste Merwehaven. Voor 2024 staan de Zuidhaven en Kop van het Land en het Vlijhavengebied in de planning.

Actualiteit beheerplannen

In 2021 is de beleidsvisie 'Dordtse Binnenhavens' vastgesteld. In de uitvoering hiervan werken we aan de zichtbaarheid, beleefbaarheid, maritiem toerisme, bereikbaarheid, toegankelijkheid en verbindingen over het water, veilig gebruik van het water, duurzaam vervoer en versterking van de economische positie van de binnenhavens. In 2022 is een integraal steiger- en halteerplan voor de binnenhavens opgesteld waarbij de eerste fase al is uitgevoerd (Pottenkade en Appelsteiger. In 2023 volgt het resterende deel (fase 2) Leuvehaven, Wijnhaven en Riedijkshaven. Dordrecht heeft de ambitie om de kwaliteiten van het water in de stad nog sterker te laten bijdragen aan de aantrekkelijkheid van onze stad, door de verbinding met en het gebruik van het water te verbeteren. Daarbij kijken we ook naar vergroening op en langs het water.

Financiën

Bedragen x € 1.000	
Onderhoudslasten havens	Begroet 2024
Groot onderhoud/planmatig	1.790
Regulier onderhoud	580

Wat gaan we doen in 2024?

1. Uitvoeren van baggerwerkzaamheden Zuidhaven (ca. 2.000 m³) en Haven Kop van het Land (ca. 1.500 m³).
2. Onderhouden en schilderen vloiepalen (ca. 150 st).
3. Repareren en vervangen van vloiepalen Voorstraathaven, Wijnhaven en Merwekade (aantal nader te bepalen).
4. Uitvoeren van onderhoudspeilingen binnenhavens en jachthavens.
5. Vervangen van 16 stuks stalen watertrappen in de Buitenkalkhaven en Bomhaven.
6. Aanbrengen van 3 steiger- en halteerplaatsen nabij Biesboschcentrum, Wijnhaven en Riedijkshaven.
7. Uitvoeren van groot onderhoud waterbuspontons Hooikade en Merwekade.
8. Renoveren van kademuur Aardappelmarkt (ca. 60 m).
9. Vervangen van kade Dokweg, als onderdeel van project Dordtse Mijl (ca. 145m).

Riolering

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit riolen, persleidingen, duikers, pompinstallaties en drukrioleringsinstallaties. Onderstaande tabel geeft hiervan de lengtes en aantallen weer.

Soort riolering	
Riolen	632,4 km
Persleidingen	50,7 km
Duikers (verbindingen tussen vijvers)	18,6 km
Pompinstallaties	142 st.
Drukrioleringsinstallaties	264 st.

Kwaliteitsniveau

Reiniging

Bij zware regen lost riolering deels op open water. Het vuil uit het stelsel kan dan in het

oppervlaktewater komen. Het is dus van belang de vervuiling beperkt te houden. Daartoe reinigen we riolering periodiek onder hoge druk. Riolering die sneller vervuilt reinigen we vaker. Zo beperken we vervuiling van het oppervlaktewater en voorkomen we verstopping van de riolering.

Inspectie/storingen

Riolen inspecteren we periodiek, maar wel met verschillende frequenties. Riolen met een belangrijke functie, die al wat ouder zijn of zich bevinden op een bijzondere locatie, inspecteren we vaker. Hoe meer risico, des te vaker inspectie. De hoeveelheid geïnspecteerde riolen is geen doel op zich. De inspectiestrategie is gericht op het voorkomen van onaanvaardbare milieu en veiligheidsrisico's. Storingen aan pompen beoordelen we aan de hand van de locatie en functie in het rioolstelsel. De wijze van storingsafhandeling (per direct of inplannen) is afhankelijk van de zwaarte van de genoemde risico's.

Groot onderhoud

De installaties worden onderhouden volgens de 'assetmanagement-principes'. Dit houdt in dat we streven naar optimale beschikbaarheid en prestaties van onze installaties waarbij we risico's op overlast voor inwoners en omgeving op efficiënte wijze proberen te minimaliseren.

Riolen vervangen we op basis van kwaliteit en niet op basis van leeftijd. Een oud riool hoeft niet slecht te zijn en een nieuw riool niet goed. We proberen de werkzaamheden zoveel mogelijk te koppelen aan andere noodzakelijke maatregelen in de openbare ruimte. Het riool van binnenuit repareren (relining) is soms een optie. Het kan goedkoper zijn dan vervanging en het kan maatschappelijke overlast voorkomen.

Klimaatadaptatie

Wateroverlast door extreme neerslag ligt tegenwoordig bij alle gemeenten op de loer. Soms kan het risico worden beperkt door ondergrondse maatregelen. Veel vaker is een andere inrichting van de bovengrondse openbare ruimte benodigd om de situatie te verbeteren. In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is aandacht voor klimaatmaatregelen om wateroverlast te beperken.

Actualiteit beheerplannen

Gemeenten hebben op grond van de Wet milieubeheer een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater en op grond van de Waterwet een zorgplicht voor hemelwater en een zorgplicht voor grondwater. De wet 'Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken' schrijft gemeenten voor te beschikken over een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). In dit [GRP 2021-2025](#) is de beleidsmatige, financiële en technische basis voor het onderhoud van het rioolstelsel vastgelegd. We actualiseren de meerjarenonderhoudsplanning riolering jaarlijks. De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2024 in werking.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten riolering	Begroet 2024
Groot onderhoud/planmatig	3.648
Regulier onderhoud	2.988

Wat gaan we doen in 2024?

1. Reinigen en inspecteren van riolering (25km).
2. Relinen van riolering Blaauwweg (302m), Bloemenbuurt (836m), Frans Lebretlaan (248m), Rozenhof (155m), Brouwersdijk (232m), Weedeweg (143m) en Van Baerlestraat (286m).
3. Vervangen van riolering Kromhout (471m), Haringvlietstraat (1.345m), Vogelbuurt (1.380m), Sandenburg (1.004m) en Berhardstraat (2.445m).
4. Onderhouden van aansluitingen in het buitengebied 'Bovenhoek' (aantal nader te bepalen).
5. Preventief onderhouden van 70 pompinstallaties en 85 drukrioleringsinstallaties.

6. Vervangen en renoveren (indien noodzakelijk) van pompen en/of bijbehorende appendages en leidingwerk.
7. Renoveren (volledig: bouwkundig, mechanisch en elektrisch) van het hoofdrioolgemaal.
8. Renoveren van rioolgemaal 'Stadspolders'.

Financiering

In deze paragraaf komen onderwerpen aan de orde die behoren tot het geldstromenbeleid van de gemeente. Afhankelijk van de rentestand en -verwachting en de hoogte en verwachte duur van een liquiditeitstekort of –overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet.

Gelet op de liquiditeitspositie van Dordrecht is het niet nodig om in 2024 nieuwe leningen aan te trekken; anders dan wat al eerder is besloten ten aanzien van projectfinanciering voor het Dordthuis (voorheen Huis van Stad en Regio), zijn daarvoor wél nieuwe leningen met gunstige renteaftspraken afgesloten. De rente is nadien gestegen. Desondanks kan, afhankelijk van afwegingen op een bepaald moment, ervoor worden gekozen om toch specifieke leningen aan te gaan, bijvoorbeeld voor doorverstreking aan derden.

Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat zoveel mogelijk met kort vermogen wordt gewerkt. In de [Wet financiering decentrale overheden](#) (Wet fido) zijn drie wettelijke normen opgenomen waaraan de gemeente bij het aantrekken en uitzetten van middelen moet voldoen: [Schatkistbankieren](#), de [kasgeldlimiet](#) en de [renterisiconorm](#). Deze normen worden in deze paragraaf beschouwd. Daarnaast wordt specifiek aandacht geschonken aan het [kredietrisicobeheer](#). Ook beschouwt deze paragraaf de [interne rente](#). In de interne renteomslag hangt alles met elkaar samen. Zo heeft een wijziging in de grondexploitaties bijvoorbeeld mogelijk effect op het riooltarief.

Beleidskaders

Het op 9 december 2014 door de raad vastgestelde [Financieringsstatuut](#) vormt op het moment van opstellen van deze begroting het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Een herzien statuut zal in het najaar van 2023 worden voorgelegd.

Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen, de controlfunctie is belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus bij treasury gericht op feitelijke in- en uitgaande kasstromen, terwijl de controlfunctie veelal redeneert in termen van baten en lasten (plannen, budgetteren en de bedrijfseconomische analyse van bedrijfsprocessen). In deze paragraaf staan voornamelijk de kas- en financieringsstromen, de risico's en (compact) interne rente centraal. Voor dit laatste is er inmiddels zoveel gereguleerd via het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dat is afgezien van een nieuwe rentebeleidsnota.

Voor leningen en garanties geldt de op 21 december 2021 door de raad vastgestelde [beleidsnota](#).

Rente

Binnen het onderdeel rente gaan we in op de ontwikkelingen ten aanzien van rente op schulden en uitzettingen en de [rentepercentages](#) waarmee binnen de begroting wordt gerekend. Daarnaast is het verplichte [renteoverzicht](#) opgenomen.

Ontwikkelingen

De tarieven op de geldmarkt (kortlopende leningen) laten de afgelopen maanden van 2023 een sterk oplopende trend zien. Dit houdt nauw verband met de beleidsrente van de Europese Centrale Bank (ECB), omdat die meerdere keren is verhoogd. Dit doet de ECB om de inflatie te beteugelen en terug te brengen naar 2%. De verwachting is dat de stijging van de kortlopende rente zal afvlakken en dat de ECB de beleidsrente nog maar beperkt gaat verhogen.

De 10-jaarsrente is medio september 2023 gestegen naar een niveau van 3,01%. Banken berekenen bij het verstrekken van langjarige financiering liquiditeitsopslagen bovenop de IRS-niveaus. Voor bijvoorbeeld een 10-jaars lening bedraagt deze opslag medio september 2023 circa 0,14% (14 basispunten).

Als gevolg van de verkoop van de aandelen Eneco in maart 2020 is er nog steeds een fors liquiditeitsoverschot. De noodzaak tot het aantrekken van geldmiddelen op de geld (kort) - of kapitaalmarkt (lang) is daardoor niet aanwezig. Vanwege de grootte van het project en het beslag dat dit zou leggen op de liquide middelen terwijl er op dat moment nog onder gunstige rentecondities kon worden gefinancierd is er voor Dordthuis (voorheen Huis van Stad en Regio) wel een financieringsarrangement op basis van projectfinanciering opgesteld. Om de omslagrente zo lang mogelijk stabiel te houden en geen rente-effecten te krijgen is het denkbaar dat voor leningen aan derden specifieke financiering wordt aangetrokken. Over het saldo schatkistbankieren wordt weer rente vergoed. Die effecten zijn naar beste inschatting in de begroting verwerkt.

Rentepercentages

In de begroting wordt met verschillende (rente)percentages gewerkt. Deze percentages zijn berekend op basis van de voorschriften uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV). De percentages hangen samen met het [renteoverzicht](#).

De gemeente hanteert de omslagrentemethodiek. Dat wil zeggen dat de gemeentelijke financieringskosten via het taakveld treasury worden toegerekend aan de overige gemeentelijke taakvelden op basis van de boekwaarde van de investeringen op de balans, via een overal zelfde rentepercentage. De omslagrente blijft ongewijzigd op 2%. De omslagrente wordt toegerekend aan de verschillende begrotingsproducten en wordt ook verwerkt in de bijbehorende tarieven (bijvoorbeeld parkeren en rioolheffing).

Het toerekenen van rentekosten over het eigen vermogen bij grondexploitaties is niet toegestaan. Op grondexploitaties moet de werkelijke, externe, rente naar rato van EV/VV worden toegerekend. Omdat het schuldniveau de komende jaren stijgt door nieuwe leningen voor het Dordthuis (voorheen Huis van Stad en Regio), stijgen de rentekosten. Echter omdat deze financiering in een relatief gunstige periode is afgesloten, is de rentekostenstijging beperkt ten opzichte van de situatie dat vlak voor of tijdens de bouw met vreemd vermogen gefinancierd zou worden.

Renteoverzicht

Onderstaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

	Bedragen x € 1.000			
Overzicht rente Begroting 2024	2024	2025	2026	2027
a1. De externe rentelasten over de lange financiering	6.521	7.122	7.039	6.955
a2. De externe rentelasten over de korte financiering	-	-	-	-
b1. De externe rentebaten	-3.218	-2.124	-1.811	-1.576
Totaal door te rekenen externe rente	3.303	4.998	5.228	5.379
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-1.065	-936	-611	-518
c2. Resultaat projectfinanciering	-179	-859	-868	-875
Saldo door te rekenen externe rente in renteomslag	2.059	3.203	3.749	3.986
d1. (Bespaarde) rente over eigen vermogen	-	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (gewaard. op contante waarde)	-	-	-	-
De aan taakvelden (programma's incl. overzicht Overhead) toe te rekenen rente	2.059	3.203	3.749	3.986
e1. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (obv afgerond percentage)	-14.894	-16.647	-16.692	-16.447
e2. Stelpost i.v.m. vertraging uitvoering investeringen vorig dienstjaar	106			
Renteresultaat op het taakveld treasury cf. BBV	-12.730	-13.444	-12.943	-12.461
f1. Toegerekende rente aan financiële vaste activa (binnen het taakveld treasury)	794	794	794	794
f2. Dividenden en winstuitkeringen op taakveld treasury (buiten renteomslag)	-3.176	-2.023	-1.999	-1.972
f3. (Bespaarde) rente over eigen vermogen (d1. extracomptabel)	-	-	-	-
f4. Correctie i.v.m. afwijking & grondexploitaties (c2. extracomptabel)				
	-15.112	-14.673	-14.148	-13.639
Saldo taakveld 0.5 treasury	-30.224	-29.346	-28.295	-27.278

Toelichting:

a.

Dit zijn de werkelijke rentekosten van de huidige leningenportefeuille.

b1.

Dit onderdeel betreft de rentebaten. Hieronder valt de rente die ontvangen wordt over uit- en doorgeleende gelden, waaronder Trivire, Yulius en leningen in het kader van het stimuleringsfonds volkshuisvesting en monumentenherstel. De rentebaten nemen af door aflossingen. Daarnaast wordt verwacht dat er door overtollige liquiditeiten ook rentebaten ontstaan. Hiervoor is de - prudente- aannahme gedaan dat het rentetarief op die tegoeden daalt (2024: 2,5%; 2025: 2%; 2026: 1,5%; 2027: 1%).

c1

De rente die aan de bruto boekwaarde van de grondexploitaties wordt toegerekend is voor 2024 0,79%. Alle grondexploitaties zijn bijgesteld op dit percentage. Op realisatiebasis kan dit percentage afwijken. Dit moet bij de boeking in de jaarrekening exact worden bepaald.

c3.

De leningen die destijds aangetrokken waren voor Trivire en Yulius en zijn doorverstrekt

(projectfinanciering), zijn voor zowel de rentelasten als de rentebaten apart toegerekend aan het bijbehorende taakveld (woningbouw en zorg). Omdat de rente op de aangetrokken leningen is verlaagd (via de herstructurering op BNG leningen in 2020), is er een positief saldo. De gemeente heeft de rente op aangetrokken leningen al via het agio betaald, maar de corporaties betalen deze rente pas later (jaarlijks) aan de gemeente.

d.

Betreft de bespaarde rente op het eigen vermogen. Deze is maximaal begroot op het gemiddelde rentepercentage op vreemd vermogen maal de omvang van het eigen vermogen per 1 januari van het betreffende jaar. Voor 2023 is dit 2% over € 634 miljoen.

e1.

Het totaal van toe te rekenen rente wordt gedeeld door de waarde van alle activa dat integraal gefinancierd is. Dit percentage wordt vervolgens afgerond op een veelvoud van 0,5%. Het afgeronde percentage wordt toegerekend aan alle taakvelden op basis van de waarde van de bijbehorende activa. Het verschil (door de afronding van het percentage), wordt zichtbaar als renteresultaat op het taakveld treasury.

e2.

De werkelijk toe te rekenen omvang is afhankelijk van gerealiseerde investeringen per 1-1 van het boekjaar. In de basis wordt ervan uitgegaan dat alle begrote investeringen van het lopende jaar ervoor worden gerealiseerd. De praktijk leert dat daar enige vertraging in zit. Het gevolg is een lagere boekwaarde per 1-1 en minder toe te rekenen rente. Om die reden wordt een stelpost aangehouden om tegenvallers in de jaarrekening te voorkomen.

f1./f2.

Binnen het taakveld treasury is een aantal lasten en baten opgenomen die buiten de renteberekening vallen. Om aansluiting te krijgen op het taakveld zijn deze onder de renteberekening toegevoegd. De lasten betreffen de omslagrente die toegerekend wordt aan de deelnemingen Stedin en Evides. De baten bestaan met name uit dividenduitkeringen van die partijen en een winstuitkering op een aflopende langdurige belegging.

f3.

Het is verplicht om de bespaarde rente die onder d1. is opgenomen op deze wijze te presenteren. Maar deze wordt niet daadwerkelijk in de begroting verwerkt. Om aansluiting te maken op het taakveld treasury in de Begroting wordt deze daarom onder f3. weer geëlimineerd.

Schuldontwikkeling

Voor een (langdurig) financieringstekort dient de gemeente geld te lenen. Voordat we dat doen benutten we eerst de wettelijk toegestane ruimte binnen de [kasgeldlimiet](#). Zie voor verdere toelichting hierover het onderdeel [risicobeheersing](#). Het verloop van de leningenportefeuille is in onderstaande tabel weergegeven.

Leningmutaties	Bedragen x € 1.000			
	2024	2025	2026	2027
Schulden lang 1-1	213.271	265.009	249.978	245.366
Aflossingen	42.262	26.031	4.612	4.642
Nieuwe leningen	94.000	11.000	-	-
Schulden lang 31-12	265.009	249.978	245.366	240.725
Schulden kort (kasgeldleningen)	-	-	-	-

Een deel van de nieuwe leningen in 2024 (65 miljoen) en 2025 (11 miljoen) zijn al aangetrokken met een uitgestelde storting. Deze leningen zijn aangetrokken voor de financiering van Dordthuis (voorheen Huis van Stad en Regio). Verder zijn er leningen in 2024 voorzien ten behoeve van doorverstrekking aan maatschappelijke instellingen.

De grote aflossingen in 2024 respectievelijk 2025 houden verband met een aflossing ineens van een lening van € 35 miljoen respectievelijk € 20 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De werkelijke leenbehoefte en de rentekosten wijken in de praktijk echter altijd af van de ramingen. Zo is het werkelijke investeringstempo, met name bij de grondexploitaties, maar ook bij de investeringen die in het [autorisatieoverzicht investeringen](#) zijn opgenomen, van belang en hebben nieuwe beleidskeuzes en bijvoorbeeld wijzigingen in het gemeentefonds en de werkelijke opbrengst grondverkoop effect op de leenbehoefte.

Vanwege de in 2020 ontvangen opbrengst van de verkoop van de Eneco-aandelen, waardoor tijdelijke overliquiditeit ontstaat, worden in beginsel in 2024 geen langlopende leningen aangetrokken tenzij dit betrekking heeft op een doorverstrekking om rente-effecten te voorkomen. Aanvankelijk was de gedachte om vanuit eigen middelen te verstrekken, maar inmiddels zijn er ook weer rentebaten op schatkistbankieren. Dit wordt dus per casus bekeken. Daarnaast kan het een overweging zijn bij een zeer materiële investering specifieke financiering aan te trekken; afhankelijk van de rentestand en renterisico.

Uitzettingen

Onder uitzettingen worden verstrekte, langlopende geldleningen en beleggingen verstaan. Hieronder volgt het verloop ervan in de komende jaren. Bij de beschouwing van het [kredietrisico](#), leveren wij een specificatie naar risicocategorie. Hierbij geldt dat bij annuïteitenleningen het beeld in de toekomst nog kan veranderen als gevolg van renteherziening.

Uitzettingen	Bedragen x € 1.000			
Omschrijving	2024	2025	2026	2027
<u>Verstrekte geldleningen</u>				
Stand per 1 januari	86.789	73.587	70.100	66.642
Nieuwe leningen	29.000			
Aflossingen	-42.201	-3.487	-3.458	-3.486
Stand per 31 december	73.587	70.100	66.642	63.156

Nota Bene

Standen in meerjarenbegroting zijn exclusief mutaties via SVN/NRF. De uitstaande leningen bij SVN en NRF worden aldaar geadministreerd.

Risicobeheersing

Om de risico's van treasury te beperken en te beheersen zijn er diverse normen gesteld waarbinnen een gemeente haar treasury beleid moet uitvoeren. Dit betreft de [kasgeldlimiet](#), de [renterisiconorm](#), het [kredietrisico](#) en het [garantierisico](#).

De kasgeldlimiet

De gemeente mag haar activiteiten niet onbeperkt met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) financieren. Met de kasgeldlimiet is in de [Wet fido](#) een norm gesteld voor het maximum bedrag.

Bedragen x € 1.000

Berekening kasgeldlimiet	2024	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal	704.195	673.127	648.536	632.888	631.373
Wettelijk percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet	59.857	57.216	55.126	53.796	53.667

De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. De gemeente Dordrecht zal in 2024, gelet op de overliquiditeit, binnen de totale kasgeldlimietruimte opereren.

De renterisiconorm

De gemeente loopt renterisico op het moment dat nieuwe leningen moeten worden aangetrokken (herfinanciering) of als een renteherziening van toepassing is. Om het renterisico te beheersen is in de [Wet fido](#) de renterisiconorm geformuleerd. Het doel van deze norm is het voorkomen van een overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één bepaald jaar, ter bescherming van de gemeentelijke financiële positie. Het renterisico is een optelsom van leningen met renteherziening en aflossingen.

Bedragen x € 1.000

Renterisico's	2024	2025	2026	2027
Renteherzieningen	-	-	-	-
Aflossingen	42.262	26.031	4.612	4.642
Renterisico	42.262	26.031	4.612	4.642

Berekening renterisiconorm	2024	2025	2026	2027
Begrotingstotaal	704.195	673.127	648.536	632.888
Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	140.839	134.625	129.707	126.578

Toetsing renterisico aan norm	2024	2025	2026	2027
Renterisico	42.262	26.031	4.612	4.642
Renterisiconorm	140.839	134.625	129.707	126.578
Ruimte binnen de norm	98.577	108.594	125.095	121.936

Toelichting: conform de [uitvoeringsregeling](#) van de Wet fido wordt het renterisico voor de komende vier jaar bepaald, waarbij de renterisiconorm alleen betrekking heeft op het totaal van de begroting van het komende jaar. Conclusie is dat de gemeente de renterisiconorm in 2024 en verder niet overschrijdt.

We merken tot slot bij deze beschouwing op dat bij de bepaling van het [weerstandsvermogen](#) geen rekening wordt gehouden met het risico van snelle forse rentestijgingen. Dit is ook niet nodig, omdat de gemeente voorlopig geen nieuwe langlopende leningen hoeft aan te trekken.

Kredietrisico

Het kredietrisico richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's gelden bij uitzettingen (verstrekke leningen en beleggingen) en verleende garanties. Deze zijn hieronder in categorieën onderverdeeld en worden vervolgens achter de specificaties toegelicht. Er is thans geen reden om voor het kredietrisico specifieke risicovoorzieningen aan te houden.

Bedragen x € 1.000

Risicogroep:	Verwachte boekwaarde per		% per
	1-1-2023	31-12-2023	eind 2023
Woningcorporaties	4.299	3.988	4,7%
Overige instellingen volgens Treasurystatuut/gmeentelijk beleid	92.980	80.960	95,3%
Totaal	97.279	84.948	100,0%

De specificatie van de overige instellingen is als volgt, waarbij aangetekend dat de mutaties bij SVN sterk afhankelijk zijn van de vraag naar specifieke leningproducten en aflossingen daarop. Voor Arcade (po-scholen) worden nieuwe leningen voorzien ten behoeve van nieuwbouw en renovatie.

Bedragen x € 1.000

Lenende partij	1-1-2024	31-12-2024
Yulius	1.587	1.322
Stichting Vorrinklaan	152	140
Stichting Breedband	30	28
Arcade Dordrecht	14.289	42.773
Leerpark BV	20.863	19.991
Racing Club Dordrecht	300	280
V.V. "Dubbeldam"	1.550	1.516
CKV Oranje Wit	4.030	3.869
Uitzetting overtollige middelen lang	40.000	-
Leningen SVN	8.786	9.798
Leningen NRF	1.394	1.244
Totaal	92.980	80.960

Er is 40 miljoen uitgeleend aan een andere gemeente uit hoofde van treasury en dit bedrag wordt in de loop van 2024 terugbetaald.

De leenschuld aan Arcade (= doordecentralisatie huisvesting primair onderwijs) per 31 december is gebaseerd op de lopende financiering. In 2024 en verder zal Arcade echter nieuwe leningen aangaan, waarvan het exacte bedrag pas in de loop van dat betreffende jaar bekend is.

Yulius is een partner in de zorgketen (onder andere Jeugdzorg/Wmo). Bij verkoop van de locatie Gezondheidspark zal de verkoopopbrengst worden gebruikt voor versnelde aflossing, conform gemaakte afspraken, waardoor dan de cijfers in dit overzicht wijzigen.

Het grootste risico zit op terugbetalingen van SVN-leningen voor starters/funderingsherstel en Asbestverwijdering; echter deze zijn op individueel niveau.

In deze paragraaf is, vooruitlopend op de raadsbesluitvorming in najaar 2023, de financiering van zowel v.v. Dubbeldam als Oranje Wit verwerkt; mede gelet op de omvang van de bedragen. De hiervoor aan te trekken financiering is tevens verwerkt.

Garantierisico

We kennen als gemeente directe borgstellingen en achtervang. Bij directe borgstellingen staat de gemeente voor geldgevers borg voor de betaling van rente en aflossing op langlopende

geldleningen voor een derde partij. Deze leningen zijn veelal aangetrokken voor activiteiten in het verlengde van de gemeentelijke, publieke taak. Bij gemeenschappelijke regelingen is het risico beperkt. Ingeval van een financieel probleem zal onder andere naar taakstellingen en deelnemersbijdragen gekeken moeten worden.

Bij HVC is er momenteel geen groot garantierisico. De bedrijfsresultaten en –prognoses zijn verbeterd. Als dit verandert zal eerst onder andere naar tarieven gekeken moeten worden. De meeste risico's zitten nog steeds in de sportsector vanwege dalende inkomsten (minder leden/corona-effecten), onvoldoende sparen voor de toekomst en soms ook: continuïteit in besturen. Om deze reden heeft de gemeente het garantiebeleid in 2016 ook iets verscherpt en wordt waar mogelijk in het vervolg de samenwerking gezocht met het Waarborgfonds voor de sport.

De achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) houdt in dat de gemeente, soms samen met het Rijk, een rol speelt in de zekerheidsstructuur van een waarborgfonds, bijvoorbeeld de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Door deze structuur kunnen instellingen die bij een waarborgfonds zijn aangesloten tegen de laagste rente lenen. Bij de achtervangconstructie WSW staat het WSW bij aanspraken van banken primair zelf garant. Als het WSW zelf onvoldoende geld heeft, dragen de corporaties collectief bij. Vervolgens kan overgegaan worden tot verkoop/executie van vastgoed. WSW streeft er bij haar toezichtbeleid naar om het betaalarisico voor gemeenten maximaal 1% te laten zijn. De gemeente beschouwt het achtervang-garantierisico WSW als uiterst gering.

Bij gebrek aan actuele informatie is de stand ultimo 2024 van HVC ongewijzigd. In werkelijkheid zal dit anders zijn. Bij HVC verwacht aandeelhouder Gevudo in elk geval een daling als gevolg van algehele aflossingen. Hier staat tegenover dat HVC transitieambities (warmtenetten) heeft die met gegarandeerde schulddaling op gespannen voet kunnen staan. HVC wil hierover opnieuw in overleg.

Bij het WSW-saldo wordt aangenomen dat dit constant blijft. Een daling van het WSW-saldo wordt vanwege de ambities op het gebied van woningbouw niet verwacht.

De verwachting van de ontwikkeling van de borgstellingen van Dordrecht gedurende 2024 is als volgt:

Bedragen x € 1.000			
Vorm	Bedrag per 1-1-2024	Bedrag per 31-12-2024	% per eind 2024
<u>Directe borgstellingen</u>			
HVC Alkmaar (getrapt via GR Gevudo)	26.600	26.600	4,1%
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	7.255	7.090	1,1%
Sportverenigingen en stichtingen	4.507	4.146	0,6%
	38.362	37.837	5,9%
<u>Achtervang</u>			
WSW (woningcorporaties)	603.485	603.485	94,1%
TOTAAL	641.847	641.322	100,0%

Schatkistbankieren

Bij het verplicht [schatkistbankieren](#) mag de gemeente een bedrag van 2,0% van het begrotingstotaal buiten de Schatkist (bij het Ministerie van Financiën) houden, het zogenoemde drempelbedrag. Het drempelbedrag mag als gemiddeld creditbedrag per kwartaal niet overschreden worden. Wanneer de gemeente het drempelbedrag overschrijdt dient het meerdere afgestort te worden in 's Rijks Schatkist.

Drempelbedrag Schatkistbankieren 2024

Begrotingstotaal	704.195
Wettelijk bedrag bij begrotingstotaal vanaf € 500 miljoen	10.000
Wettelijk percentage boven € 500 miljoen: 0,2%	408
Drempelbedrag	10.408

Medio september 2023 ontvangt de gemeente ongeveer 3,7% rente op tegoeden die bij de Schatkist worden aangehouden. De actuele vergoedingen zijn [hier](#) vermeld.

Bedrijfsvoering

Een goede bedrijfsvoering draagt bij aan het werk dat de organisatie, het bestuur en de raad doen voor Dordrecht en de regio. Het gaat daarbij niet alleen om het mogelijk maken, maar ook hoe je met bedrijfsvoering het werk makkelijker, efficiënter en leuker maakt. Dit doen we door goed werkgeverschap, een helpende bedrijfsvoering, nieuwe ICT toepassingen en een fijne plek om samen te werken.

De samenvoeging met de servicegemeente vraagt de komende jaren inzet op de inhoudelijke doorontwikkeling en het worden van één organisatie. Hierdoor organiseren we de bedrijfsvoering nog dichter op ons werk in de stad. Verschillende organisaties en daarmee verschillende organisatieculturen zijn samengekomen. De volgende stap is de vertaling van wie/wat Dordrecht wil zijn als organisatie (centrumgemeente) in 2025 en wat dit betekent voor de besturing en inrichting van de organisatie.

In deze paragraaf leest u welke ambities we hebben en langs welke lijnen we deze gaan realiseren. We gaan eerst in op onze organisatieontwikkeling en gaan daarna in op ICT, Data en informatiemanagement en huisvesting.

Organisatieontwikkeling en HR

Onze koers

We werken aan het versterken en ontwikkelen van de organisatie langs vier ontwikkellijnen:

1. We zetten de opgaven in stad en regio centraal.
2. We nemen het voortouw in opgaven en dienstverlening in de regio.
3. We bieden volop ruimte voor professionals.
4. We werken vanuit een verbonden en samenhangende organisatie.

In het eerste spoor focussen we op het vormgeven van professioneel opdrachtgever en opdrachtnemerschap. Het tweede spoor omvat het programma Dordt als topwerkgever. Het derde spoor betreft onze rol in de regio: hoe richten we onze dienstverlening in om het verschil te maken in de regio? Vanuit het vierde spoor werken we aan het programma besturing en inrichting Dordt 2025. Dit betreft een omvangrijk organisatieontwikkeltraject gericht op het uitwerken van een nieuwe hoofdstructuur, de doorontwikkeling van bedrijfsvoering en de identiteit en cultuur binnen de nieuwe organisatie.

Voortouw in opgaven en dienstverlening

Sinds 1 januari 2022 is Dordrecht verantwoordelijk voor de dienstverlening op het gebied van bedrijfsvoering binnen de gehele regio Drechtsteden. Deze verantwoordelijkheid heeft tot doel dat beter wordt aangesloten bij de maatschappelijke doelstellingen van de gemeenten en de verbonden partijen en dat op het gebied van de bedrijfsvoering slagvaardiger en innovatiever gehandeld wordt. Voor onze dienstverlening betekent dit concreet het invullen van een regiorol voor alle service-verlenende, regionaal opererende onderdelen. De ambitie is om de regio te versterken door als centrumgemeente het voortouw te nemen in regionale opgaven en vraagstukken.

In 2022/2023 is daartoe een meerjarig-ontwikkelprogramma ontworpen met drie ambities:

1. Het leveren van een hoogwaardige dienstverlening.
2. Een sterke relatie met onze partners, waarbij we het verlengstuk zijn van onze partnerorganisaties.
3. Inzet op vernieuwing en innovatie door te experimenteren, te leren en dit waar nodig toe te passen in onze producten, diensten, werkwijzen en in gebruik van nieuwe technologieën.

Naast het programma staan twee inhoudelijke opgaven centraal in de dienstverlening, ICT Beweegt en de aanpak van de arbeidsmarkt.

ICT Beweegt

Het gebruik van informatietechnologie wordt steeds omvangrijker. Het helpt ons om oplossingen te vinden voor problemen die we in de samenleving tegenkomen en zorgt vaak voor vernieuwing en innovatie. Tegelijkertijd zorgt dit ook voor de technische ondersteuning en bescherming van onze bedrijfsprocessen.

De toenemende dreiging zorgt ervoor dat we steeds hogere eisen stellen aan de veiligheid van onze informatie. Continuïteit van systemen, goed functioneel beheer, veilige opslag, ontsluiting en uitwisseling van informatie: het wordt steeds belangrijker, complexer en we moeten zorgen dat dit altijd op orde is. Het meerjarig transitieprogramma ICT Beweegt voorziet hierin. We dragen bij aan de bestuurlijke doelstellingen die zijn geformuleerd op het gebied van informatie & automatisering:

1. Vergroten van de snelheid en wendbaarheid.
2. Verbeteren van de kwaliteit.
3. Verhogen van de efficiëntie.
4. Verhogen van de kostenflexibiliteit.
5. Benutten van de toegevoegde waarde.
6. Verhogen van de gebruikersvriendelijkheid.

Dordrecht is regievoerder voor de ICT-dienstverlening binnen de regio. In 2023 zijn grote stappen gezet in het migreren van data en applicaties naar onze externe partners en in het uitfaseren van het eigen rekencentrum. We werken inmiddels in de Digitale Werkruimte, zodat we overal, altijd en plaats onafhankelijk kunnen (samen)werken. In 2024 borduren we hier op voort en geven we verder vorm aan de opbouw en ontwikkeling van onze regio-organisatie.

Arbeidsmarkt

Met de huidige dynamiek, krapte en vergrijzing op de arbeidsmarkt in het Nederland is een blijvende focus op het arbeidsmarktvaagstuk van groot belang. Dit geldt zowel voor de instroom van nieuwe medewerkers maar ook voor het binden en boeien van onze huidige medewerkers. Met daarbij oog voor alle doelgroepen om zoveel mogelijk divers en/of onbenut talent aan het werk te krijgen en te houden.

In 2023 is gestart met een nieuwe strategische benadering van het arbeidsmarktvaagstuk en het formuleren van een aanpak daarop. In 2024 en de jaren daaropvolgend wordt deze aanpak voor stad en de regio vormgegeven met de focus op:

- Herinrichting huidige werving- en selectiesysteem tot een strategische recruitmentfunctie;
- Toevoeging van campus recruitment en recruitment events;
- Ontwikkeling regionale traineeprogramma's gericht op specialistische/schaarse functies om o.a. zo te investeren in (behoud) jong talent;
- Samenwerking met het onderwijsveld om daarin stage-, en startersmogelijkheden van een loopbaan bij de lokale overheden binnen stad en regio te promoten;
- Arbeidsmarktcommunicatie gericht op (de belangrijkste) doelgroepen en vervolg merkontwikkeling van Smart Delta Drechtsteden als werkgeversmerk voor de samenwerkende lokale overheden binnen de regio vanaf 2023.

Daarnaast zien we leren en ontwikkelen als een essentieel onderdeel van binden en boeien van medewerkers. Het afgelopen jaar is daarom de basis gelegd voor een nieuw leerplatform waar we toegankelijke leer- en ontwikkelmogelijkheden aanbieden. Hierbij sluiten we aan bij wat nodig is binnen ICT Beweegt en het tijd en plaats onafhankelijk werken. In 2024 geven we verder invulling aan deze ontwikkeling.

Dordt als Topwerkgever

Met het programma Dordt als Topwerkgever werken we aan het aantrekkelijk zijn voor de mensen op de arbeidsmarkt en het zijn van een goede werkgever voor onze medewerkers. Hierin sluiten we aan bij de dienstverleningsambitie in de aanpak voor de arbeidsmarkt en leren en ontwikkelen. Het programma richt zich op 3 pijlers: (1) goed geregeld: personele zaken goed op orde (2) ruim baan voor jou: alles om jou te laten groeien en bloeien en (3) inspirerend leiderschap: richtinggevend en vanuit vertrouwen. Speerpunten voor 2024 zijn het faciliteren van doorgroei in functies, werkzaamheden en verantwoordelijkheden (met behulp van het nieuwe leerplatform, het bevorderen van sociale veiligheid en diversiteit en inclusie.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid is een belangrijk aspect van goed werkgeverschap. Bij ons moet iedereen zichzelf kunnen zijn en zich veilig kunnen voelen om tegenspraak te geven. We zetten in op de volgende vier aspecten:

1. Het actualiseren van (regionaal)beleid rondom integriteit.
2. Het professionaliseren van meldingsprocedures en processen.
3. Het verhelderen van het handelingskader van leidinggevenden.
4. Het door ontwikkelen van de monitoring rond dit thema.

Diversiteit en inclusie

Een divers en inclusief personeelsbestand heeft grote meerwaarde voor de gemeente. In het uitvoeringsprogramma hebben we aandacht voor de volgende vier aspecten:

1. We richten ons in onze werving en selectie op meer diversiteit in de teams.
2. We investeren in een inclusieve werkcultuur en toegankelijke werkomgeving.
3. Leiderschap in een diverse en inclusie organisatie.
4. Diverse en inclusieve communicatie.

Organisatie in control

Het afgelopen jaar is zoals gebruikelijk veelvuldig contact geweest met onze accountant over de Jaarrekening 2022. Uit de accountantsverklaring komt naar voren dat de Jaarrekening een getrouw beeld geeft van onze baten, lasten en onze financiële positie, maar dat er wel zorgen zijn over de interne beheersing van de organisatie. Dit heeft geleid tot een controle verklaring met beperking tot de rechtmatigheid. Vooruitlopend op deze verklaring zijn we in 2023 al gestart met het in kaart brengen van onze organisatie en processen. In 2024 werken we dit verder uit zodat we als organisatie weer in control komen.

Huisvesting

Bestaande huisvesting

Binnen de gemeente Dordrecht hebben we meerdere locaties waar medewerkers op kantoor kunnen werken. De grootste werklocaties zijn onze kantoren op de Noordendijk en het Stadskantoor. Het afgelopen jaar is onder onze medewerkers gevraagd wat ze nodig hebben qua faciliteiten en voorzieningen passend bij het hybride werken. In 2024 werken wij dit verder uit en passen we waar mogelijk toe in onze bestaande panden. Daarbij hanteren we overal dezelfde basisfaciliteiten gebaseerd op de bouwstenen en functionaliteiten in het Dordthuis (Huis van Stad en Regio).

Voor locaties die we op korte termijn afstoten, zoals het Stadskantoor doen wij buiten het noodzakelijk onderhoud geen grote aanpassingen meer. Kleine aanpassingen die het tijd- en plaats onafhankelijk werken ondersteunen overwegen we alleen als dit later ook past bij het Dordthuis of

een andere locatie.

Dordthuis

Samen met de Bibliotheek AanZet, Dordrecht Marketing & Partners en de Sociale Dienst werken we aan de ontwikkeling van het Dordthuis. Dit wordt een uitnodigend, transparant en duurzaam gebouw aan de Spuiboulevard. De bouw van deze nieuwe werklocatie is in de tweede helft van 2023 gestart. Naast het Dordthuis bevat het project een parkeergarage, een grote fietsenstalling en additionele kantoren die ook gebruikt gaan worden door onderdelen van de (service)gemeente Dordrecht.

Het afgelopen jaar is samen met de gebruikers van zowel de publieke zones als de kantooromgevingen een inrichtingsontwerp vastgesteld. Dit heeft geleid tot een inrichting die ruimte biedt voor ontmoeting en samenwerking, maar ook tot informatie en inspiratie. Daarnaast is bij het inrichten van het interieur gebruik gemaakt van de uitgangspunten die bijdragen aan een gezonde leefomgeving en het welzijn van onze gebruikers en bezoekers. Dit zijn uitgangspunten zoals goede luchtkwaliteit, actieve werkplekken maar ook voldoende gemeenschappelijke ruimtes en de mate waarin het gebouw toegankelijk is. In 2024 gebruiken we het definitieve ontwerp en de uitgangspunten als basis voor de diverse aanbestedingen die we in de markt gaan zetten.

Data en informatiemanagement

De opgaven waaraan we werken veranderen en het aantal netwerken in de stad neemt toe. Om daarop te anticiperen en onze ambities te kunnen realiseren is de inzet van data en slimme ICT-oplossingen onvermijdelijk. Met de juiste informatie werken wij efficiënter en effectiever. Daarnaast is het mogelijk sneller te reageren op interne en externe signalen en te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. De inzet van data en ICT vindt plaats op alle werkterreinen van de gemeente. In 2024 betekent dit in het bijzonder dat we aan de slag gaan met de volgende vijf onderwerpen:

1. Een datagedreven en digitale organisatie, stad en regio.
2. Het stimuleren van verantwoord en veilig gebruik van ICT en data.
3. Integraal werken.
4. [Wet Open Overheid](#) (WOO).
5. Papieren archief op orde.

Naar een datagedreven en digitale organisatie, stad en regio

De laatste jaren zien we een toename in de behoefte om veiliger en verantwoord gebruik te maken van goede data en slimme technologie om onze maatschappelijke doelstellingen te bereiken. Onder de noemer Smart Society wilden we deze beweging maximaal gaan ondersteunen. Dit vroeg vanwege de omvang en complexiteit een programmatische aanpak. Bij de verdere uitwerking is geconstateerd dat veel kansen en initiatieven zich niet beperken tot het label Smart Society. Intern zien we ook mogelijkheden om slimmer, meer datagedreven en digitaal te werken. Hierin zien we een wisselwerking. Naarmate we intern meer op deze manier gaan werken, de vaardigheden en het bewustzijn toenemen is het ook mogelijk naar buiten toe beter (samen) te werken. Deze verbreding van focus is dan ook de reden dat we verder gaan onder de programma naam: 'Naar een datagedreven en digitale organisatie, stad en regio'. We werken in het programma langs drie sporen.

1. Meewerken aan de realisatie van de opgaven

De focus ligt hier in het leveren van dataproducten, diensten en/of digitale voorzieningen. Uiteindelijk beogen we direct of indirect bij te dragen aan het realiseren van maatschappelijke baten. Voor 2024 gaat het bijvoorbeeld om Dordt-West (integrale monitor), Armoede en bestaanszekerheid (inzicht in niet-gebruik van regelingen in samenwerking met CBS), Stadsas Dordt (3D en digital twinning) en Duurzaamheid en Mobiliteit (aansluiting landelijk traject DMI voor samenwerking in digitaal ecosysteem rondom duurzame stedelijke vernieuwing).

2. Digitaal en datafundament

Dit spoor richt zich op het invullen van de benodigde randvoorwaarden op het gebied van data en

digitalisering (data governance, mens & organisatie en technisch fundament). Om de kansen te kunnen verzilveren die het inzetten van data en technologie biedt, moeten de randvoorwaarden zoals privacy en veiligheid op orde zijn. In dit spoor gaat het in 2024 bijvoorbeeld om het moderniseren van ons dataplatform en het implementeren van een oplossing voor digital twinning.

3. Ontwikkeling vaardigheden

Om de kansen beter te benutten focust het derde spoor zich op de bewustwording en vaardigheden op het gebied van data en digitaal werken (digitale en datageletterdheid). In 2024 doen we dit door middel van trainingen, e-learnings en inspiratiesessies. Hier voorzien we in door middel van ons leerplatform en met behulp van externe begeleiding.

Naast dit programma zetten we ook binnen onze interne bedrijfsprocessen steeds meer in op data. Een mooi voorbeeld is het dashboard voor het thema 'Schone stad' waar we op basis van diverse cijfers en analyses sturing geven aan dit vraagstuk. De komende tijd wordt de samenwerking met HVC verder verkend zodat ook zicht is op de inspanningen en de resultaten uit de uitvoering. Deze informatie en de beleidsinhoudelijke kennis wordt meegenomen in nieuwe uitgangspunten en de operationele aansturing.

Stimuleren verantwoord en veilig gebruik van ICT en Data

Om de bewustwording van onze medewerkers te vergroten is recent een programma voor onze medewerkers gelanceerd. Daarnaast is er steeds meer aandacht voor de toegang tot panden en de beveiliging daarvan door zogenaamde slimme devices zoals camera's. Om een mogelijk ICT incident te voorkomen zijn het afgelopen jaar de bedrijfskritische processen in kaart gebracht. In 2024 helpen we de betreffende teams om hun proces weerbaar in te richten, onder andere door het houden van crisisoefeningen en het opstellen van draaiboeken die in geval van nood gebruikt kunnen worden.

Integraal werken

Wijk- en buurtgericht werken met een integrale aanpak vanuit verschillende disciplines is een tendens die de afgelopen jaren binnen de gemeente steeds prominenter aanwezig is. Daarnaast zorgt de nieuwe [wet WAMS](#) (Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein) ook voor een wettelijke grondslag om over domeinen heen informatie uit te wisselen en samen te werken. We werken in 2024 aan een zo integraal mogelijk hulpmiddel, zodat collega's vanuit verschillende expertisevelden ondersteund worden in samenwerking, regievoering en in de integrale aanpak. Deze ontwikkeling is randvoorwaardelijk voor medewerkers om de wijk- en buurtgerichte aanpak optimaal vorm te geven.

Wet Open Overheid (WOO)

Omdat onze informatiehuishouding niet volledig op orde is, belemmert dit de implementatie van de [Wet Open Overheid](#) (WOO). Daarom is een meerjarenaanpak uitgewerkt om gelijktijdig met het realiseren van de generieke, technisch benodigde voorzieningen voor de WOO, ook de informatiehuishouding binnen onze gemeente op orde te brengen. In deze aanpak zorgen we niet alleen voor het op orde brengen van de bestaande informatievoorziening, maar zorgen we er ook voor dat we deze nieuwe werkwijze borgen. Gevolg van het digitale werken is dat de verantwoordelijkheid voor traditionele archieftaken, zoals het ordenen, opslaan en vindbaar maken van informatie, steeds meer richting de werkvloer is verschoven, waardoor heldere kaders en een communicatie- en bewustwordingstraject onmisbaar zijn. In 2024 werken we de benodigde beleidskaders uit, zorgen we voor adoptie en zullen we de eerste stappen zetten om onze bestaande informatievoorziening op orde brengen.

Papieren archief op orde

Na invoering van het Klant-, Zaak- en Archiefsysteem (KZA) is een volgende stap het op orde brengen van het papieren archief. In de archiefruimten van het Stadskantoor wordt een deel van het papieren archief van de gemeente bewaard. In het nieuwe Stadskantoor, het Dordthuis, is geen archiefruimte voorzien. De archieven die nu nog in de ruimten van het Stadskantoor staan, zullen

we in 2024 vervroegd schonen en overbrengen naar het depot van het Regionaal Archief Dordrecht. Voor de meer recente bouwdoSSIers wordt een passende oplossing gezocht.

Wet open overheid

Op 1 mei 2022 is de [Wet open overheid](#) (WOO) in werking getreden. De WOO komt in de plaats van de Wet openbaarheid van bestuur. De WOO kent een aantal verschillen ten opzichte van de Wet openbaarheid van bestuur maar de twee belangrijkste verschillen zijn:

1. De wet stelt het aanstellen van een WOO-contactfunctionaris verplicht (artikel 4.7 WOO).
2. De wet verplicht alle bestuursorganen om een aantal categorieën van documenten actief openbaar te maken (artikel 3.3 WOO).

Ad 1.

Op 11 oktober 2022 respectievelijk op 8 november 2022 hebben college, burgemeester en de raad van Dordrecht een tijdelijke contactfunctionaris voor de WOO benoemd. Deze benoeming was een tijdelijke oplossing in afwachting van de aanstelling van een vaste contactfunctionaris. Die vaste contactfunctionaris is inmiddels met ingang van 1 september 2023 benoemd.

Ad 2.

Een belangrijk doel van de WOO is om de transparantie van de overheid te vergroten. Het middel dat daarvoor onder meer wordt ingezet is het actief openbaar maken van een aantal categorieën van documenten. Afhankelijk van de manier van tellen gaat het om 11 tot 15 categorieën voor een gemeente. Het artikel in de wet (artikel 3.3) dat de verplichte actieve openbaarmaking regelt is nog niet in werking getreden. Dat betekent dat de actieve openbaarmaking nu nog niet verplicht is.

In september 2021 is gestart met de implementatie van de WOO. Er is toen een projectleider benoemd en er is een regionale inventarisatie uitgevoerd naar de voor de openbaar te maken documenten gebruikte systemen en naar de werkprocessen. Die inventarisatie is afgerond.

In december 2022 is in Dordrecht op verzoek van de raad begonnen met het actief openbaar maken van alle WOO-verzoeken, besluiten en verstrekte documenten op de website.

Omdat onze informatiehuishouding niet volledig op orde is, belemmert dit de implementatie van de WOO. Daarom is een meerjarenaanpak uitgewerkt om gelijktijdig de generieke technische benodigde voorzieningen voor de WOO te realiseren alsmede de informatiehuishouding binnen onze gemeente op orde te brengen. In deze aanpak zorgen we niet alleen voor het op orde brengen van de bestaande informatievoorziening, maar zorgen we er ook voor dat we de nieuwe werkwijze borgen. Gevolg van het digitale werken is dat de verantwoordelijkheid voor traditionele archieftaken, het ordenen, opslaan en vindbaar maken van informatie steeds meer richting de werkvloer zijn verschoven. Waardoor heldere kaders en een communicatie- en bewustwordingstraject hierover onmisbaar zijn.

Actief openbaar gemaakte informatie

De raad heeft aan het college verzocht om, vooruitlopend op de wettelijke verplichting daartoe, alle WOO-verzoeken die sinds 1 mei 2022 zijn ingediend, actief openbaar te maken. Het college heeft aan dat verzoek gevolg gegeven. Op de website van de gemeente is een [WOO-pagina](#) ingericht waarop informatie wordt gegeven over de wijze waarop een WOO-verzoek kan worden ingediend, algemene informatie over de WOO en er staat een link naar een overzicht van alle openbaar gemaakte WOO-verzoeken.

Verbonden partijen

We werken als gemeente samen met anderen (gemeenten, provincie of andere instanties) om onze doelen zo effectief en efficiënt mogelijk te realiseren. Soms laten we ook onze taken uitvoeren door anderen. Als de gekozen vorm van samenwerking leidt tot een organisatie met een aparte rechtspersoon en we daarin zowel een bestuurlijk én een financieel belang hebben noemen we die

organisatie een verbonden partij. Vaak denken we bij verbonden partijen alleen aan de zwaarste vorm van samenwerking: Gemeenschappelijke regelingen. Maar er zijn ook andere vormen van samenwerking zoals stichtingen of deelnemingen. Want als de gemeente aandelen heeft in een vennootschap en sprake is van een bestuurlijke vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders dan heet dat ook een verbonden partij.

Als sprake is van alleen een bestuurlijk of financieel belang, dan is de organisatie wel een (maatschappelijke) samenwerkingspartner, maar noemen we het geen verbonden partij. Bijvoorbeeld als sprake is van een subsidierelatie (financieel belang) of een bestuurlijk samenwerkingsverband zoals bij de Zuidvleugel (bestuurlijk belang). Het kan ook zijn dat wij als gemeente Dordrecht taken voor een ander uitvoeren. Dan zijn we voor hen een verbonden partij.

Rond bepaalde taken is de samenwerkingsvorm en het schaalniveau door de rijksoverheid bepaald zoals bij de GR Veiligheidsregio en GGD, die zijn op Zuid-Holland Zuid schaal georganiseerd. Dat betekent dat ze werken voor de 10 gemeenten in die regio. Bij andere taken kiezen we zelf voor de vorm en schaal van samenwerking. Zo is de GR sociaal georganiseerd op Drechtstedenschaal. Daarbij kan sprake zijn van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen, maar er kan ook sprake zijn van gevarieerde (maatwerk-)pakketten aan taken dat voor afzonderlijke deelnemers wordt geleverd.

Wij als gemeente hebben twee rollen bij een verbonden partij: eigenaar en opdrachtgever.

- Als (mede)eigenaar beslissen we over de oprichting, het takenpakket en de bevoegdheden van de verbonden partij. In die rol nemen we deel aan het bestuur van de verbonden partij of zijn we de aandeelhouder die mee stemt over de koersbepaling. In de rol van eigenaar richten we ons op de levensvatbaarheid, continuïteit en het beheersen van het 'ondernemersrisico' van de organisatie.
- Als opdrachtgever geven we aan hoe we de taken uitgevoerd willen zien tegen welke prijs, snelheid en omvang.

Tussen beide rollen kan een spanningsveld bestaan. Kijken we met een eigenaar-bril dan kan het aantrekkelijk zijn dat een verbonden partij een standaard takkenpakket levert. Maar als opdrachtgever hebben we belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de dienstverlening of zoveel mogelijk maatwerk. Soms komen de rollen samen, bijvoorbeeld in de rol van aandeelhouder. Het sturen op verbonden partijen vraagt dus om balanceren tussen de eigenaar en opdrachtgeverrol. Ook is het belangrijk om de vinger aan de pols te houden of de taakuitvoering door de verbonden partij nog aansluit bij de redenen van oprichting en huidige wensen van de gemeente.

Het doel van de samenwerking via verbonden partijen is dat we samen met deze organisaties zo maximaal mogelijk bij dragen aan de lokale, bestuurlijke ambities met minimale risico's. Meer informatie over verbonden partijen treft u in de [Nota Verbonden Partijen](#). Deze nota biedt een kader voor deelname aan en het sturen op de verbonden partijen van de gemeente. Het staat op de rol deze nota te actualiseren op basis van de geactualiseerde Wet op Gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

Vanwege het bestuurlijke en financiële belang is sturing op en monitoring van verbonden partijen gewenst. In het algemeen geldt daarbij: hoe groter het bestuurlijke (beleidsmatige) en financiële belang is, hoe wenselijker het is te zorgen voor meer inzicht in en effectieve sturing op en risicobeheersing bij onze verbonden partijen. We sturen op verbonden partijen door invloed uit te oefenen op de strategie en investeringen van de verbonden partij:

- beleidsmatig: de uit te voeren activiteiten ten gunste van ons gebied.
- qua maatschappelijk verantwoord ondernemen: social return, duurzaamheid en diversiteit benoemingen en beloningen bestuurders en commissarissen (Wet Normering Topinkomens).
- financieel: risicobeheersing, niveau van eigen vermogen organisatie en aandeelwaarde. Soms zijn we wettelijk verplicht om tekorten aan te vullen als de resultaten tegenvallen.

Vanwege het bestuurlijke en financiële belang is sturing op en monitoring van verbonden partijen gewenst. In het algemeen geldt daarbij: hoe groter het bestuurlijke (beleidsmatige) en financiële belang is, hoe wenselijker het is te zorgen voor meer inzicht in en effectieve sturing op en risicobeheersing bij onze verbonden partijen. Meer over de gehanteerde risicoprofielen bij het overzicht op verbonden partijen.

Overzicht verbonden partijen

Dordrecht participeert in 2024 in 15 verbonden partijen (14 als de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark (COL) wordt geliquideerd per 31 december 2023). De verbonden partijen van Dordrecht zijn publiekrechtelijke samenwerkingsorganisaties (gemeenschappelijke regelingen) en privaatrechtelijke samenwerkingsorganisaties (NV's, B.V.'s, stichting of coöperatie).

Onderstaand de soorten verbonden partijen en in welke begrotingsprogramma's hun rol tot uitdrukking komt. Ook ziet u welk risicoprofiel (hoog = rood, middel = geel of laag = groen) wij aan de verbonden partij hebben toegekend.

Naam verbonden partij	Soort	Risico classificatie	Verbonden aan programma
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)	GR		3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	GR		6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	B.V.		3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht Financiën van Dordrecht
Merwedelingelijn Beheer B.V.	B.V.		6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	N.V.		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	B.V.		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Stedin Holding N.V.	N.V.		Financiën van Dordrecht
BNG Bank N.V.	N.V.		Financiën van Dordrecht
Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden	Stichting		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht Financiën van Dordrecht

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Coöperatie

5. Lerend & Ondernemend Dordrecht

Coöperatie

3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht

Het risicoprofiel is een mix van het bestuurlijk (inhoudelijk) en financieel belang van de gemeente in de verbonden partij en hoeveel risico we lopen. We hanteren het volgende risicoprofiel:

		Bestuurlijk risico →		
		Laag	Gemiddeld	Hoog
Financieel risico ↓	Laag	1 <i>laag</i>	1 <i>laag / gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld</i>
	Gemiddeld	1 <i>laag / gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld / hoog</i>
	Hoog	2 <i>gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld / hoog</i>	3 <i>hoog</i>

Een rood risico betekent niet per se dat het slecht gaat met de verbonden partij. Het kan ook betekenen dat het beleidsmatige of financiële belang zo groot is, dat afwijkingen vaak direct effect hebben op de realisatie van onze doelen of onze financiële bijdrage. Kortom, hoe hoger het risico, hoe meer aandacht qua sturing en monitoring we hebben voor een verbonden partij. Zo zorgen we dat de verbonden partij de overeengekomen opdracht realiseert binnen de daarover afgesproken beleidsinhoudelijke en financiële kaders. Bij een groene risicoclassificatie is meer sprake van een beheersmatige sturing op afstand. Uiteraard hebben verbonden partijen zelf ook een eigen verantwoordelijkheid. Ze moeten rechtmatig opereren, adequaat reageren op nieuwe ontwikkelingen en transparant zijn in de informatievoorziening. Ze dienen kansen en bedreigingen tijdig te signaleren en hier middels risicomanagement op te sturen.

Beleidsinformatie verbonden partijen

Actuele ontwikkelingen verbonden partijen

Op de volgende pagina's/onderstaande tegels ziet u per verbonden partij de algemene basisgegevens en leest u wat de belangrijkste (mutaties in de) actuele ontwikkelingen en risico's bij die verbonden partij zijn. Ook is weergegeven waar de verbonden partij is gevestigd, wie de gemeente vertegenwoordigt en welke andere deelnemers er zijn in de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	<p>Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022, daarom ontbreken financiële gegevens van voor 2022. • Het aantal inwoners met een indicatie voor maatschappelijke ondersteuning neemt toe. Ook zijn op een aantal voorzieningen wachttijden ontstaan. Dit hangt onder andere samen met te kort aan personeel en grondstoffen en producten. Er is samen met de gemeenten een start gemaakt met de herijking van de Wmo maatwerkvoorzieningen. Ook wordt momenteel een bestuurlijke opdracht geformuleerd waarin de focus komt te liggen op het beschikbaar houden van zorg en ondersteuning vanuit de Wmo voor hen die het het hardst nodig hebben (met inachtneming van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals arbeidsmarkt, vergrijzing etc.) • Mede als gevolg van de sterke inflatie zijn in verschillende beroepssectoren de cao's aanzienlijk gestegen. Dit heeft een nadrukkelijke weerslag op de kosten voor voorzieningen zoals collectief Wmo-vervoer en ondersteuning. • Ten aanzien van bestaanszekerheid is het beleid in cocreatie met gemeenten herijkt. • Mede als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt is de instroom in de bijstand sterk terug gelopen. Inwoners met een hoger arbeidspotentieel stromen hierdoor nauwelijks meer in. Voor de resterende inwoners in de bijstand geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter wordt en de problematiek complexer. Als gevolg van deze verzwaring in problematiek is de dienstverlening aangepast.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid. • De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Ook hebben zorgaanbieders te maken met een krapte aan personeel en ervaren aanbieders voor ondersteunende producten leveringsproblemen door een gebrek aan grondstoffen en materialen. • De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom. • Ontwikkeling kosten Wmo. Bij de vaststelling van de primaire Begroting 2023 is besloten om een pas op de plaats te maken en de begroting vooralsnog gelijk te houden aan het niveau van 2022. Daarbij is rekening gehouden met ruimte in de begroting omdat niet alle indicaties verzilverd kunnen worden als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt. Op sommige voorzieningen verwachtten we een plus en andere een min, per saldo leken de verschillen in financiële zin elkaar uit te middelen. Wat we op dat moment niet voorzagen was dat de prijzen voor de lonen, materialen en grondstoffen enorm hard zouden stijgen. Deze ontwikkeling zien we terug in de prijsindexaties 2023 voor de Wmo voorzieningen, die uitzonderlijk hoog zijn ten opzichte van voorgaande jaren. • Het risico bestaat dat de energielasten huisvesting het beschikbare budget significant overschrijden.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website	<ul style="list-style-type: none">• www.dienstgezondheidjeugd.nl• www.jeugdzhz.nl• www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl• www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur• Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none">• De DG&J stelt een Meerjarenbeleidsplan op voor de periode 2024-2027. Het nieuwe Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen.• Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2027, waarbij de GGD een ondersteunende en adviserende rol vervult. Vervolgens worden afspraken gemaakt over de programmaonderdelen die worden uitgevoerd door de GGD.• De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur is een financiële ontwikkeling. Dit zijn veelal geoormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot komen er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg.• In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig• Lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden.• Er wordt landelijk gewerkt aan een wetsvoorstel 'van school naar werk', waarin de doelgroep RMC van 16 tot 23 jaar wordt uitgebreid naar 27. Dit betekent dat ook in de regionale VSV aanpak er aandacht moet zijn voor de overgang naar de arbeidsmarkt. Het rijk stelt hiervoor naar verwachting extra middelen beschikbaar.• LVS heeft in 2023 een impuls ontvangen vanwege de hoge caseloads van de leerplichtconsulenten. Deze zijn bedoeld om achterstanden weg te werken. Voor 2024 wordt een verlenging van deze middelen gevraagd en tegelijkertijd extra middelen voor een regionale projectleider die de ketensamenwerking moet doorlichten.• LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelname door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Onder regie van de Servicegemeente Dordrecht wordt een vervolg gegeven aan het traject ICT Verandert. Dit traject brengt kansen, maar ook (financiële) risico's met zich mee. Het privacygevoelige karakter van het takenpakket van de DGJ stelt namelijk hoge eisen aan de informatiebeveiliging. Als daarin niet kan worden voorzien, vraagt dit mogelijk extra inspanningen en kosten.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang, blijkt ook uit de voorlopige cijfers van de SOJ in 2023.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2024 en ook de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel. Dordrecht koos bij de invoering van de Omgevingswet voor de strategie van 'snelle volger' waarbij we goed hebben voorgesorteerd op de wet.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) moet vanaf 2024 onderscheid worden gemaakt in een bouwtechnisch en een ruimtelijk deel bij de activiteit bouwen. Hierdoor vallen taken weg, waarvoor nieuwe taken in de plaats komen, zoals het afhandelen van meldingen, het toetsen van borgingsplannen en het dossierbeheer. Vooralsnog gaan we er van uit dat dit kan worden opgevangen door besparing op vervallen taken en een toename van opbrengsten uit leges.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening.• Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).• Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).• Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none">• Voor de versterking van de (toekomstige) crisisbeheersing, de informatiepositie en het inrichten van het knooppunt coördinatie rijk-regio (KCR2) zijn door het Rijk structureel extra middelen (BDuR gelden) toegekend aan de VRZHZ. De besteding van de structurele extra financiële middelen wordt uitgewerkt op basis van bestuurlijke afstemming in het kader van de invulling van het programma versterking crisisbeheersing en brandweezorg. Het Rijk, veiligheidsregio's en andere partners stellen hiertoe gezamenlijke(landelijke) doelstellingen op. Binnen deze kaders richt de VRZHZ zich op het verder professionaliseren van crisisbeheersing.• Er wordt een nieuw modern regionaal crisis centrum (RCC) op locatie Leerpark ingericht.• Tot 2030 worden een groot aantal bruggen, tunnels, wegen en sluizen gerenoveerd, vervangen of aangelegd. De VRZHZ volgt en adviseert over deze grote infrastructurele werkzaamheden in onze regio gericht op bereikbaarheid, tunnelveiligheid en incident management. In 2024 gaat het in het bijzonder om de renovatie van de brug over de Noord (2024), de Papendrechtsebrug (2024) en de voorbereidingen voor de tunnel over de Noord (2025) en de Drechtunnel (2025).• Samen met onze partners werkt de VRZHZ aan een succesvolle implementatie van de Omgevingswet. Na inwerkingtreding wordt verder gewerkt aan een solide basis voor de uitvoering van ons werk. Concreet evalueert de VRZHZ de nieuwe samenwerkingsafspraken, actualiseert in samenhang met de Omgevingswet het beleid en werkt verder aan de verbetering van de producten, processen, documenten, voorschriftenbibliotheek en de inrichting van geautomatiseerde systemen. Er wordt een nieuw dekkingsplan geïmplementeerd dat is gebaseerd op gebiedsgerichte brandweezorg.• De gevolgen van de deeltijdrichtlijn worden vertaald en verwerkt naar de eigen brandweerorganisatie. De paraatheid en de brandweezorg als geheel blijft op het bestuurlijk vastgestelde niveau in het dekkingsplan voortbestaan.• De business case om te komen tot een Risk Factory in Zuid-Holland Zuid wordt in 2023 door de VRZHZ nader uitgewerkt. Afhankelijk van de uitkomsten en besluitvorming gaat de VRZHZ in 2024 met de partners aan de slag met de realisatie van de Risk Factory Zuid-Holland Zuid.• De VRZHZ vertaalt de door het bestuur vastgestelde huisvestingstrategie in de praktijk en houdt zicht op het meerjarenperspectief aangaande operationele en niet-operationele huisvesting, inclusief duurzaamheidsaspecten.• In aanloop naar een nieuw beleidsplan VRZHZ wordt het regionaal risicoprofiel VRZHZ in 2024 herzien.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2023

- Het financieel perspectief van de VRZHZ vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Bij het onderwerp strategische huisvesting - waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken- komen ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Gemeenschappelijke regeling Gevudo

Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)

Website <https://www.hvcgroep.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Gevudo: de heer P.J. Heijkoop, vicevoorzitter Algemeen Bestuur• Gevudo: mevrouw T.F. de Jonge, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur• HVC: mogelijk de heer P.J. Heijkoop, vertegenwoordiger namens Gevudo
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden en Zwijndrecht zijn deelnemer. Binnen deze regeling heeft Dordrecht momenteel op basis van inwonertallen een belang.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Via Gevudo participeert Dordrecht in de NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). Gezien het belang presenteren we hier ook informatie van HVC. Het doel van Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo): het behartigen van aandeelhoudersbelangen van de deelnemers in de NV HVC en het daarbij uitoefenen van stemrecht in de aandeelhoudersvergaderingen van NV HVC. Het hoofddoel van HVC is: ten algemene nutte werkzaam zijn op het gebied van het afvalbeheer en de daarmee verbonden opwekking van elektriciteit, benutting van overige vrijgekomen warmte en opwerking van reststoffen tot nuttige toepasbare restproducten; deels met inschakeling van derden.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Het dagelijks bestuur heeft de uitkomsten van het (governance) adviesrapport 2022 van Proof met HVC besproken. Vervolgacties met HVC zijn nog niet gepland, maar in elk geval wil Gevudo een meer beleidsinhoudelijke eigen rol overwegen; die dan ook in een nieuwe regeling verankerd moet worden. Het dagelijks bestuur krijgt in 2023 een iets andere invulling vanwege het vertrek van wethouder Quik. Deze functie wordt vermoedelijk in het vierde kwartaal 2023 ingevuld vanuit de Waardlanden-gemeenten.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Hoewel de gemeente formeel garantierisico's loopt bij HVC, houden we op grond van de risicoparagraaf van de Gevudo begroting 2024 waarin de risico's van HVC zijn beschouwd, de risicomonitor op groen.

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)

Website <http://www.kiltunnel.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer M.D. Burggraaf, Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, Lid Algemeen Bestuur.
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard.

Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het Wegschap heeft tot taak het beheren en exploiteren van een niet-openbare toltunnel onder de Dordtse Kil tussen Dordrecht en 's Gravendeel, inclusief de daarbij behorende wegen, gebouwen en het tolplein. Daarbij hoort ook het bevorderen van het gebruik van de tunnel en het heffen van tolgelden tegen zodanige tarieven dat een rendabele exploitatie is gewaarborgd. Hierbij dient de veiligheid, zoals ook voorgeschreven in wet- en regelgeving, van de weggebruiker en de medewerkers altijd te zijn geborgd.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> • De uitvoering voor het groot onderhoud/renovatie van de tunnel is begin 2023 afgerond. • Met de Belastingdienst is een vaststellingsovereenkomst gesloten dat het Wegschap geen aangifte vennootschapsbelasting hoeft in te dienen. • Onderzocht wordt of de financieringsstrategie (op onderdelen) herziening behoeft.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 In het regeerakkoord van het huidige (demissionaire) kabinet is opgenomen dat Betalen naar Gebruik (BnG) vanaf invoering in 2030 de dan nog bestaande tolt-tracés vervangt. In dat kader is ook de Kiltunnel benoemd om vanaf die datum tolvrij te maken. De Kiltunnel is echter geen rijkstunnel. Het Wegschap en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat willen gezamenlijk onderzoeken wat de (on)mogelijkheden en voor- en nadelen zijn van het eventueel tolvrij maken van de tunnel. Het doel van dit onderzoek is om alle benodigde beslisinformatie te verzamelen, zodat het bestuur van de Kiltunnel een gewogen besluit kan nemen over het al dan niet tolvrij maken van de Kiltunnel. Het onderzoek bestaat uit een aantal deelonderzoeken, waarbij in eerste instantie de verkeerseffecten worden onderzocht. Bij de vorming van een nieuw kabinet wordt pas echt duidelijk welk vervolg het BnG traject krijgt.

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website	https://www.evides.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> • Grote zorg blijft bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf Vitens als voorbeeld voor de sector dient. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet. Desondanks is de financiële positie van Evides tot dusver solide. • Door een interventie vanuit GBE, waaronder Dordrecht, is uiteindelijk een lagere tariefsverhoging voor drinkwater in 2023 doorgevoerd.

Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen). • Kostenstijgingen in de branche kunnen voor 2024 opnieuw een opwaartse druk op het drinkwatertarief betekenen. • Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt; naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.
----------	--

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Website	http://www.merwedelingelijn.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder en lid Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	De gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Gorinchem, Leerdam en Geldermalsen.
Vestigingsplaats	Gorinchem
Openbaar of gemeentelijk belang	Het bevorderen en zorg dragen voor een verdere impuls van de spoorlijn Merwedelingelijn (spoorverbinding tussen Dordrecht en Geldermalsen). Het doel is om een tijdige, doelmatige, duurzame en veilige verbeteringen aan de infrastructuur van en rond de spoorlijn te bewerkstelligen.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Op dit moment houdt de Merwedelingelijn Beheer B.V. zich nog bezig met de ontwikkeling van de halte Gorinchem Noord. De verwachting is dat deze halte in 2026 gerealiseerd is. Wanneer dit het geval is, zijn alle taken van de BV, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gerealiseerd. Ook werkt de gemeente Dordrecht op dit moment, in samenwerking met ProRail en de provincie Zuid-Holland, aan een uitbreiding van de fietsenstalling bij station Stadspolders, om op die wijze een impuls te geven aan de Merwedelingelijn. De uitvoering van dit project stond gepland in de tweede helft van 2021, maar is door bodemvervuiling en intern personeelsverloop vertraagd, er moet nog met de uitvoering gestart worden. De uitvoering staat vooralsnog gepland in het eerste kwartaal van 2024.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>Op dit moment worden verschillende scenario's bestudeerd voor de afwikkeling van de bodemvervuiling. De mogelijkheid bestaat dat hier meerkosten uit voortvloeien die niet kunnen worden opgevangen binnen het huidige budget voor de fietsenstalling. Het is op dit moment echter nog te vroeg om concreet voor te sorteren op een bepaalde uitkomst.</p>

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website	https://www.rom-d.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasterdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. <p>We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.</p> <p>Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden terug gekocht. Het is evenwel mogelijk dat Rotterdam aanblijft omdat binnen enkele jaren deze grondexploitatie geheel voltooid is. • De aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden. ROMD Capital moet daarbij mede financieren.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <p>De risicoclassificatie verlagen wij alvast van hoog naar gemiddeld. Deze kwalificatie is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijkse, negatieve algemene reserve. Het ligt evenwel in de bedoeling om dit negatieve vermogen te gaan vereffenen vanuit Kil III CV.</p>

IQ: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.

Website	www.innovationquarter.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Ministerie van Economische zaken, Provincie Zuid-Holland, Gemeenten Rotterdam, Den Haag, Leiden, Delft, Westland, Stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID) en diverse universiteiten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. Ons belang is een aandelen kapitaal. In 2016 is de GRD toegetreden als aandeelhouder van het Participatiefonds van InnovationQuarter met een bedrag van € 500.000 (500.000 aandelen met een waarde van € 1,00 = 0,8% van het aandelenkapitaal). Eind 2021 is nog een extra kapitaalstorting gedaan van € 426.846, waarmee de totale balanswaarde op € 926.846 uitkomt. De aandelen in de ROM InnovationQuarter hangen nauw samen met de regionale (beleids)taken op gebied van het Ruimtelijke-Economisch domein en de Groeiagenda 2030. Deze taken zijn al per 1 januari 2021 naar de gemeente Dordrecht overdragen. Met de verandering per 1/1/2022 van de GRD naar een GR Sociaal en Dordrecht een centrumgemeente voor bedrijfsvoering is afgesproken dat de IQ aandelen worden overgedragen aan Dordrecht, waarbij zij het stemrecht invult vanuit de regionale rol op vlak van ruimtelijke-economisch terrein. De grootste aandeelhouders zijn het ministerie van Economische Zaken en de provincie Zuid-Holland. Beide hebben een aandeel van € 25 miljoen, ruim 40%.</p>

Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Actuele opgaven van IQ zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen. • Het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie. • Meer de focus leggen op innoveren en internationaliseren. • Afspraken maken over indexering van bijdragen voor specifieke taken; ook met Dordrecht. • Verbetering van kostenbewustheid/scherper kiezen.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eventuele waardevermeerderingen en -verminderingen maken onderdeel uit van de exploitatielasten die Dordrecht in de toekomst maakt voor het uitvoeren van bijbehorende taken. • De participatiemaatschappij heeft een negatieve reserve en de exploitatieperspectieven 2023 zijn in ieder geval (verder) negatief. Het eigen vermogen-saldo betreft vooral de kapitaalstortingen. Het ontwikkelbedrijf probeert het boekjaar sluitend af te ronden.

Stedin Holding NV Stedin Holding N.V.

Website	https://www.stedingroep.nl/
Vertegenwoordiging Dordrecht	Mevrouw T.F. de Jonge als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) en als lid van de aandeelhouderscommissie (AHC).
Deelnemers	Momenteel zijn 42 gemeenten aandeelhouder van Stedin. De gemeente Dordrecht bezit 9,05% gewone aandelen en daarnaast sinds 2021 10% cumulatief preferente aandelen.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Stedin Groep beheert de aandelen van onder andere (doch in hoofdzaak) de netbeheerder en draagt zorg voor de concernfinanciering. De reden van participatie heeft een historische achtergrond: oprichting van een gemeentelijk energiebedrijf dat later samenging met andere bedrijven. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer is het overheidsbelang in energienetwerken bevestigd. Ons aandeel geeft (beperkte) invloed op o.a. majeure investeringsbeslissingen van de onderneming Stedin.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023</p> <p>Op het moment van opstellen van deze begroting is er een principe akkoord over de toetreding door de Staat als aandeelhouder. Als gevolg hiervan zal het gemeentelijk belang met 11,9% verwateren. De besluitvorming erover door aandeelhouders vindt in december 2023 plaats. Ingeval er aanvullend kapitaal wordt gestort zal eveneens verwatering optreden. De Staat wordt dan na Rotterdam en Den Haag derde partij in stembelang, Dordrecht vierde. Vanuit de verzorgingsgebieden Utrecht en Zeeland is nog geen kapitaal gestort. De verdere consequenties worden in het concrete raadsvoorstel beschreven.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Los van kapitaalbehoefte, waarin via deelname als aandeelhouder door de Staat nu voor een groot deel in lijkt te worden voorzien, is en blijft de kans op congestieproblemen aanwezig. • Beschikbaarheid van personeel en materiaal spelen daarbij evengoed een rol.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) N.V. BNG Bank N.V.

Website	https://www.bngbank.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Het Rijk en Nederlandse gemeenten.
Vestigingsplaats	Den Haag

Openbaar of gemeentelijk belang	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank nog steeds essentieel voor de publieke taak, maar de gemeente heeft ook alternatieve financieringsmogelijkheden. Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 BNG Bank heeft de ambitie uitgesproken dat zij 10% meer maatschappelijke impact wil maken in 2023 ten opzichte van 2021. Verwezen wordt naar bijgaande informatie , waarbij aangetekend wordt dat dit in samenwerking met haar klanten moet worden gerealiseerd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Geen bijzonderheden behoudens renterisico's. De bank is financieel gezond maar uiterst terughoudend in het leveren van prognoses.

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen: <ul style="list-style-type: none"> • Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). • VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 Geen bijzonderheden. De financiële gegevens uit eerdere jaren betreffen gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Website	www.leerpark.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw C.C van Benschop, gevolmachtigd lid en voorzitter Algemeen Leden Vergadering (ALV) • De heer J.H.S. Goossensen, bestuurslid (bestuurslid A) • De heer N.J de Wit, bestuurslid
Deelnemers	De gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College (Stichting Regionaal opleidingscentrum Zuid-Holland Zuid).

Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. is op 26 juni 2003 opgericht en heeft als hoofddoelen: 4. Het namens de leden selecteren van een marktpartij en het namens de leden contracteren van die marktpartij, om op het terrein gelegen aan de Maria Montessorilaan en omgeving scholen, woningen, winkels, kantoren, bedrijfsruimten, openbare ruimten en infrastructuur te realiseren. 5. De realisatie van het Leerpark tegen de scherpste prijs en hoogst bereikbare kwaliteit te laten plaatsvinden. 6. In alle fasen van de ontwikkeling van het Leerpark op te treden als aanbestedende dienst krachtens de Europese richtlijnen. De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. bestaat uit de leden - Stichting Regionaal Opleidingscentrum Da Vinci College en de Gemeente Dordrecht, en fungeert als opdrachtgever voor de fysieke realisatie van het Leerpark binnen aangegeven kaders (programma's, randvoorwaarden en budget van de leden).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 Beoogd is dat de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark per eind 2023/begin 2024 wordt beëindigd of wordt omgevormd. Er wordt in 2023 onderzocht in welke rechtsvorm de DZHF kan worden geëxploiteerd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> Het budget voor exploitatiebijdragen DZHF vanuit de deelnemers raakt uitgeput. De afgelopen jaren is onder andere door nieuwe financiering, het vergroten van de huurinkomsten gestuurd op het sluitend krijgen van de exploitatie. Desondanks is de verwachting dat ook de komende jaren de begroting zonder partnerbijdrage niet geheel zal sluiten. De jaarrekening 2021 en 2022 moeten nog worden opgesteld en beoogd wordt dat dit eind 2023 gereed is. De hier vermelde bedragen zijn een prognose.

Energie Coöperatie Dordrecht

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Website	https://www.wijkendordrecht.nl/energie-dordrecht
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> Mevrouw T.F. de Jonge bestuurslid (Algemene leden vergadering) De heer J.M. Leemans, ambtelijk lid
Deelnemers	NV Huisvuilcentrale Noord-Holland en de gemeente Dordrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Doel van de coöperatie is het versnellen van de uitvoering van het gemeentelijk energiebeleid, het tot stand brengen van leerwerkverbindingen op het gebied van duurzame energie en het tot stand brengen van een revolverend fonds voor het doen van duurzame investeringen.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> De activiteiten van de ECD in 2023 zijn het beheer van de in bedrijf zijnde productie-installaties en het in opdracht van de gemeente vormgeven van het zonne-offensief. In de jaren 2022-2030 gaat de ECD zich toeleggen op het versnellen van de energietransitie door vorm te geven aan het door de gemeente gewenste zonneoffensief. Hiervoor is een projectleider zonne-energie in dienst genomen.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2023 <ul style="list-style-type: none"> Op dit moment zijn geen specifieke risico's anders dan die bij de exploitatie van zonnecentrales voorkomen. Risico's van uitval en diefstal van panelen zijn gedekt met een verzekering. Activiteiten in 2023 zijn het in opdracht van de gemeente Dordrecht vormgeven van het zonne-offensief, de exploitatie van een tweetal zonneweides en het updaten van de bedrijfsstrategie. Verder zal de ECD geen voorstel doen voor zon in het uitwerkingsgebied A16 west van de Regionale Energiestrategie.

Financiële informatie verbonden partijen

Onderstaand treft u een totaal overzicht van de financiële gegevens van onze verbonden partijen.

Daar waar besluitvorming in het publieke domein plaatsvindt, geven we inzicht in omvang van de Begroting 2024 van de betreffende verbonden partij. Bij een gemeenschappelijke regeling (GR)

melden we de omvang van de totale bijdragen van alle vaste deelnemers (meestal gemeenten). Voor zover dit van toepassing is melden we welk belang in zowel euro's als procentueel, de gemeente Dordrecht heeft in een verbonden partij. Bij een GR gaat dat om de vaste gemeentelijke bijdrage (bijvoorbeeld inwonersbijdrage) in de Begroting 2024 van de verbonden partij, bij deelnemingen (zoals BV's en NV's) gaat het bijvoorbeeld om het dividend op basis van het percentage aandelen. Bovendien geven we een prognose van het verwachte resultaat 2024 van de verbonden partij en het resultaat 2022 (inclusief ontwikkeling van het eigen en vreemd vermogen van 2021 naar 2022).

Verbonden partij	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat en prognose		Omvang begroting 2024		Aandeel Dordt in Verbonden partij		
Naam	2021	2022	2021	2022	2022	2024	Totale begroting	Totale Bijdragestaat	2024 in euro	2024 in %	
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	nvt	€ 521.000	nvt	€ 27.018.000	1.861.000	323.489.000	323.489.000	304.555.000	163.095.000	53,55%	
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	€ 2.297.000	€ 1.932.000	€ 57.796.000	€ 32.751.000	28.000	DGJ -/- € en SOJ € 4.135.000	€ 0	€ 180.060.000	€ 169.404.000	€ 51.733.000	31%
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	€ 3.055.628	€ 2.316.568	€ 11.954.139	€ 5.973.099	€ 117.040	0	€ 30.408.497	€ 28.125.596	€ 10.024.533	35,6%	
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZH)	€ 3.308.885	€ 3.430.748	€ 80.116.182	€ 98.273.520	-/- € 1.484.000	€ 0	€ 52.304.000	€ 43.131.470	€ 13.453.896	31,0%	
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)	Gevudo: € 30.000, HVC: € 168.741.000	Gevudo: € 30.000 HVC € 198.697.000	Gevudo: nihil, HVC: €845.514.000	Gevudo: € 0, HVCC € 878.504.000	pm	prognose Gevudo:0 HVC: niet bekend	pm	pm	pm	wordt verrekend door GR met provisie	29,31% (van een naar circa 14,5% verwaterd belang in HVC)
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	€ 11.130.000	€ 15.766.000	€ 32.618.000	€ 49.404.000	€ 4.636.000	€ 1.747.000	€ 8.148.000	€ 50.000	€ 21.000	42%	
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	€ 558.000.000	€ 589.000.000	€ 754.000.000	€ 793.000.000	€ 46.100.000	pas bekend na vaststelling ondernemingsplan in het vierde kwartaal 2023	nvt	nvt	pm	7%	
Merwedelingelijn Beheer B.V.	€ 250.000	Nnb	€ 39.000	Nnb	Nnb	Nnb	nvt	nvt	nvt	2,91%	
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm	pm	pm	nvt	pm	69% (Capital 29,73% en Kil III 7,4%)	
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	€ 46 miljoen	€ 95 miljoen	€ 14,4 miljoen	€ 21,2 miljoen	pm	geen prognose bekend	geen gegevens	nvt	€ 926.846	ca 1,5%	
Stedin Holding N.V.	€ 3,2 mrd	€ 3,3 mrd	€ 4,9 mrd	€ 5,2 mrd	pm	nog niet bestuurlijk vastgesteld	nog niet bestuurlijk vastgesteld	nvt	n.v.t.	9,05% (wordt bij toetreding Staat lager)	
BNG Bank N.V.	€ 5,1 mrd	€ 4,6 mrd	144 mrd	107,4 mrd	€ 300.000	nbn	pm	nvt	nvt	0,419%	
Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden	€ 4.262.000	pm	€ 2.231.000	pm	pm	pm	pm	nvt	nvt	14% certificaten	
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	€ 0 (na kapitaalstorting leden)	€ 0 (na kapitaalstorting leden)	€ 8.041.000	€ 7.635.000	pm/prognose	-/- € 160.000	pm	€ 421.000	nvt	€ 40.250 Coöperatie, DZHF € 43.300	60% Coöperatie, 50% DZHF
Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)	€ 1.424.510	€ 2.017.062	€ 36.274	€ 113.495	INVULLEN	nog niet bepaald	nader te bepalen in werkplan	nvt	nvt	50%	

Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid geeft op hoofdlijnen inzicht in de ontwikkelingen bij het Grondbedrijf. De basis voor deze begroting zijn de jaarschijven 2024 tot en met 2028 en het resultaat van de grondexploitaties bij de Jaarrekening 2022.

Managementsamenvatting

Voor de Begroting 2024 verwachten we wederom een minder stabiele positie van het Grondbedrijf dan in eerdere jaren. Dit is vooral het gevolg geweest van kostenstijgingen, druk op de grondopbrengsten en veranderingen in de planning van de projecten. Ook zijn de risico's nog altijd hoog. Op basis van de Jaarrekening 2022 is het de verwachting dat de reserve Grondbedrijf per 1-1-2024 toegenomen zal zijn tot een bedrag tussen de € 11,7 miljoen en € 18,3 miljoen (rekening houdend met de storting van € 15 miljoen vanuit het jaarrekening resultaat). Ten opzichte van de Jaarrekening 2021 zijn de risico's van het grondbedrijf circa € 18,5 miljoen toegenomen tot € 20,9 miljoen bij een zekerheidspercentage van 75%. De omvang van de reserve is momenteel onvoldoende groot om de risico's binnen het grondbedrijf op te vangen.

Het totaal van exploitatieresultaten en risico's laat een negatieve vermogenspositie per 1-1-2023 zien van € 12,5 miljoen. Als rekening gehouden wordt met de storting vanuit het jaarrekening resultaat is dat € 2,5 miljoen positief. Een jaar eerder (1-1-2022) bedroeg de vermogenspositie nog € 25 miljoen positief. De verslechtering is voor een groot deel het gevolg van de huidige macro-economische omstandigheden en de verwachtingen naar de toekomst toe. Zo zijn binnen de grondexploitaties en de haalbaarheidsberekeningen de kosten in 2022 hoger uitgevallen door onverwacht hoge prijsstijgingen en zijn verwachtingen ten aanzien van toekomstige kostenstijging en opbrengstenstijging negatief bijgesteld. Daarnaast is sprake geweest van projectspecifieke tegenvallers. Hierover is gerapporteerd in de Prognose grondbedrijf 2023.

Grondbeleid in de gemeente Dordrecht

Het grondbeleid van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in de [Nota grondbeleid 2018](#) en is bedoeld om uitvoering te geven aan de ruimtelijke kaders die gesteld zijn binnen de [Structuurvisie 2020](#). In de Nota zijn de wijzigingen van het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) uit 2016 verwerkt en gelijktijdig zijn door het college een aantal richtlijnen voor gronduitgifte vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is dat dit in concurrentie plaatsvindt. Het huidige grondbeleid laat zich het best kenmerken als situationeel grondbeleid. Per locatie wordt beschouwd welke ontwikkelstrategie het beste past bij de doelstellingen en ambities van de gemeente Dordrecht.

Ondanks deze terughoudendheid vinden we het van belang om bij gebiedsontwikkeling een sterke regierol te vervullen. In een vroeg stadium formuleert de gemeente programmatische en kwalitatieve uitgangspunten. Bij voorkeur worden hier met ontwikkelaars anterieure afspraken over gemaakt, evenals over het kostenverhaal. Mocht dit niet lukken dan zullen met een exploitatieplan kostenverhaal en eventuele kwaliteitseisen worden afgedwongen.

Visie grondbeleid in relatie tot de realisatie van doelstellingen begrotingsprogramma's

Het ruimtelijk beleid wordt vertaald in het [programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht](#). Verantwoording en inzicht in de financiële consequenties van het gevoerde grondbeleid vindt plaats in de Prognose Grondbedrijf. Met financieel economische haalbaarheid (en financiële kaderstelling) als uitgangspunt, bestaat een wisselwerking tussen het grondbeleid en het ruimtelijke beleid.

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) is de ambitie opgenomen om in de eerste vier jaar 4.000 woningen te realiseren, verdeeld over alle segmenten. Hiervan moet 30% in het sociale huursegment gerealiseerd worden en minimaal 1.500 betaalbare koopwoningen worden aan de harde planvoorraad toegevoegd.

De projecten Stadswerven, Leerpark-Gezondheidspark en Amstelwijck zijn noodzakelijk om een substantieel deel van de gestelde ambities in te vullen. Voor deze projecten bestaan lopende grondexploitaties. Daarnaast bezit de gemeente Dordrecht een aantal strategische locaties die ontwikkeld kunnen worden door gronden uit te geven, zoals Maasterras en Spuiboulevard. Ook particuliere initiatieven op locaties zonder gemeentelijk grondbezit zullen leiden tot het realiseren van een groot aantal woningen. Deze lijn van ontwikkelingen is voor de financiële positie van het Grondbedrijf niet van belang.

Via deze begroting vindt er geen autorisatie plaats van grondexploitaties. Deze begroting is uitsluitend gebaseerd op eerder genomen raadsbesluiten.

Prognose verwachte resultaten totale grondexploitatie

Om inzicht te krijgen in de toekomstige positie van het Grondbedrijf, staat hieronder weergegeven wat de verwachting is van het verloop van de boekwaarde voor het gehele jaar 2023. De verwachte kosten en opbrengsten voor 2023 en verder zijn bijgesteld. Deze cijfers zijn conform de actualisatie van de projecten op basis van de Jaarrekening 2022.

Op basis van de laatste inzichten in de projecten, is de begroting op prijspeildatum 1 januari 2023 geactualiseerd. De raming van de kosten en opbrengsten voor 2024 en verder en de risicoanalyse worden opnieuw kritisch bekeken bij de Prognose 2024. Wijzigingen voor de begroting die hier uit voortvloeien, worden dan ter besluitvorming aangeboden.

In onderstaande overzichten worden voor de bouwgronden in exploitatie de verwachte resultaten en het verloop van de boekwaarde weergegeven op basis van de huidige begroting.

Bedragen x € 1.000.000

Boekwaarde Bouwgrond in exploitatie (BIE) aan het begin van het begrotingsjaar 2023:	146,8
De geraamde investeringen in het begrotingsjaar 2023:	51,4
De geraamde opbrengsten in het begrotingsjaar 2023:	53,8
Verwachte boekwaarde in BIE aan het einde van het begrotingsjaar 2023:	144,5
De geraamde nog te maken kosten (vanaf 1-1-2024):	95,7
De geraamde opbrengsten (vanaf 1-1-2024):	213,0

De totale projectportefeuille van de grondexploitaties laat een negatief resultaat zien. Dit is een som van positieve en negatieve exploitaties. Op grond van het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) zijn gemeenten verplicht negatieve grondexploitaties af te dekken met een verliesvoorziening. De verliesvoorzieningen zijn onttrokken aan de algemene reserve van het Grondbedrijf. De tabel laat zien dat de huidige portefeuille voor een deel bestaat uit positieve exploitaties. De ontwikkeling van de reserve Grondbedrijf, de risico's en een toelichting op de totale financiële positie komt terug bij het onderdeel [toelichting op de financiële positie en risico's](#).

Verlies en winstneming

Met betrekking tot de projecten met een nadelig exploitatieresultaat zijn verliesvoorzieningen gevormd. Het afsluiten van deze projecten betekent een definitieve verliesneming ten laste van de algemene reserve Grondbedrijf. De verliesneming is gelijk aan de al getroffen verliesvoorziening.

De verliesvoorzieningen voor nadelige projecten worden gebaseerd op resultaten van de grondexploitaties op de eindwaarde van het project.

De verwachting is dat in 2023 en 2024 een aantal projecten wordt afgesloten met een positief resultaat (Baanhoekweg, Drechtwerk B&S, Grote Hondring, Kilkade 7, Oud Krispijn Zuid,

Overkampzone en Speeltuinalocatie Wielwijk). Het definitieve resultaat van deze projecten wordt gemuteerd in de algemene reserve van het Grondbedrijf.

Binnen de bestaande portefeuille van grondexploitaties wordt in 2023 tussen € 8,6 miljoen aan winstneming verwacht. In 2024 wordt € 3,0 miljoen aan winstneming verwacht. Naast de eerdergenoemde projecten met een positief resultaat die in 2023 en 2024 worden afgesloten wordt in dezelfde periode tussentijds ook winstneming verwacht voor de projecten Amstelwijck Wonen, Dordtse Kil IV deel 2 en Vlijweide.

Toelichting op de financiële positie en de risico's

In deze paragraaf geven we een toelichting op de financiële positie van het Grondbedrijf aan de hand van de risico's in relatie tot de reserves. Dit geeft inzicht in het weerstandsvermogen, de financiële positie van het Grondbedrijf op de korte termijn (< 3 jaar) en de lange termijn (> 3 jaar).

Risico's

Binnen de risico's wordt conform de [Nota grondbeleid 2018](#) en de [Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen](#) onderscheid gemaakt tussen de positieve en negatieve risico's binnen projecten en positieve en negatieve effecten ten opzichte van de reserve, de algemene risico's.

De positieve risico's zijn de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitaties. De projectspecifieke risico's hebben betrekking op de grondexploitaties. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden, gaan we in deze paragraaf niet inhoudelijk in op de risico's. Met betrekking tot de risico's moet worden gedacht aan onzekerheden over kosten en opbrengsten, saneringsrisico's, kans op archeologische vondsten enzovoort.

De algemene risico's zijn onder meer van toepassing op algemene uitgangspunten zoals deze worden gehanteerd bij de actualisatie van de grondexploitaties. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op bandbreedte op de parameters als kosten- en opbrengstenstijging die een beeld geven van de economische groeiverwachting. Daarnaast zijn er nog enkele andere algemene risico's die projectoverstijgend zijn.

Lange termijn (> 3 jaar)

Het totaal aan risico's binnen de grondexploitaties is hoger dan waar het grondbedrijf het benodigd weerstandsvermogen op baseert. Risico's waarvan het de verwachting is dat deze niet binnen de eerste drie jaar zullen optreden worden daarin niet meegenomen. Hiermee wordt voorkomen dat de weerstandscapaciteit onnodig hoog moet worden gehouden voor risico's die zich mogelijk pas in de verre toekomst voordoen.

Financiële positie Grondbedrijf

Het verwachte resultaat van het Grondbedrijf op de lange termijn bedraagt € 12,5 miljoen negatief, uitgaande van de resultaten van de grondexploitaties bij de Jaarrekening 2022. In dit resultaat is rekening gehouden met de getroffen voorzieningen en de verwachte resultaten van de projecten, de stand van de algemene reserve van het Grondbedrijf en de risico's. De toekomstige inkomsten zijn daarmee lager dan de risico's. Het saldo van de vermogenspositie is ten opzichte van de Prognose 2021 afgenomen met € 37,5 miljoen. Dit is vooral het gevolg van de verslechtering van de resultaten van de grondexploitaties en toegenomen risico's.

Korte termijn (< 3 jaar)

De risico's die zich binnen drie jaar kunnen voordoen, bepalen de benodigde weerstandscapaciteit. Dit wordt aangeduid als de norm voor het weerstandsvermogen. De norm voor het Grondbedrijf is bij de Jaarstukken 2022 per 31-12-2022 vastgesteld op € 20,9 miljoen (het gewogen totaal van de risico's binnen een periode van drie jaar die betrekking hebben op het grondbedrijf met een betrouwbaarheid van 75%, analoog aan de overige risico's van de gemeente).

In het onderdeel [verloop algemene reserve grondbedrijf](#) staat een toelichting op het verloop van de algemene reserve Grondbedrijf. In 2023 en 2024 verwachten we een beperkte toename van de reserve grondbedrijf. Ten behoeve van de WDO zijn nog onttrekkingen gepland en ten behoeve van de toekomstige parkeergarage op het gezondheidspark zal in totaal € 5,6 miljoen aan de reserve onttrokken worden in de periode 2023 tot en met 2027.

Boekwaarde ten opzichte van totale baten gemeente.

Bedragen x € 1.000			
Grondexploitatie	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
A Raming van het totaal van de activa van de bouwgronden in exploitatie (art. 38, sub b BBV)	€ 69.250	€ 72.310	€ 60.087
B Raming van het totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves (art. 17, sub c BBV)	€ 666.413	€ 629.528	€ 664.435
Grondexploitatie = A/B	10%	11%	9%

Het verhoudingsgetal tussen boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie (BIE's) en de totale baten van de gemeente geeft een indicatie van het risico dat de gemeente loopt met haar grondexploitaties. Deze risico's zijn betrokken bij de bepaling van de omvang van het weerstandsvermogen en worden gemonitord middels het risicomanagement systeem. De waarde die wij aan het kengetal toe moeten kennen, zal met het verloop van jaren duidelijker worden.

Economie

Naast de projectrisico's, zijn de algemene risico's opgenomen in het weerstandsvermogen. Deze zijn voor een groot deel het gevolg van de economische groeiverwachting en de omvang van de totale omzet van de portefeuille. De ontwikkeling van de economie is vertaald in parameters voor inkomsten- en kostenstijging voor de komende jaren. Bij de Prognose 2024 wordt dit opnieuw bezien. Een bijstelling van de hoogte van de parameters heeft invloed op het saldo van de projecten. Voor de projecten met een verliesvoorziening leidt dit direct tot een mutatie van de algemene reserve Grondbedrijf. De raad zal tussentijds geïnformeerd worden over de ontwikkelingen die van invloed zijn op de hoogte van de parameters en de invloed die deze parameters mogelijk zullen hebben.

Toelichting totaal financiële positie

Op basis van de huidige exploitaties is het Grondbedrijf niet in staat om alle risico's met inkomsten uit deze exploitaties op te vangen. Ook voor de korte en middellange termijn is dit de verwachting.

Verloop algemene reserve Grondbedrijf

De algemene reserve Grondbedrijf is het resultaat van de winst- en verliesnemingen in de grondexploitaties en vaste en incidentele afdrachten aan de algemene middelen. De resultaten van de erfpacht-, huur- en pachtexploitatie en kosten van grondbeleid maken per 1 januari 2018 onderdeel uit van de exploitatiebegroting van de stad.

Verwachting 2023, 2024 en verder

De algemene reserve Grondbedrijf wordt naar verwachting over het jaar 2023 en 2024 aangevuld met winst uit een aantal (af te sluiten) exploitaties. Per 1-1-2023 bedraagt het saldo van de reserve € 2,3 miljoen (na storting uit het rekeningresultaat 2022 € 17,3 miljoen) en het is de verwachting dat de reserve per 1-1-2024 zal zijn toegenomen tot een bedrag tussen de € 11,7 en € 18,3 miljoen.

Tot en met 2022 is er € 20 miljoen onttrokken aan de ARG en gestort in de reserve SI-WDO. Conform eerdere besluitvorming zal in 2023 nog één maal € 2 miljoen onttrokken worden en gestort worden in genoemde bestemmingsreserve.

Als gevolg van gewijzigde regels omtrent winstneming in het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), is het verloop van de reserve grilliger geworden. Vertraging of versnelling in uitgifte leidt daardoor direct tot onverwachte mutaties in de algemene reserve. In de toekomst moet daarom rekening worden gehouden met schommelingen.

Financiële begroting

Financiële begroting

In de financiële begroting wordt ingegaan op de exploitatie en de balans. Dit met als doel het inzicht in de gemeentelijke financiën te vergroten. Wat betreft de exploitatie wordt daartoe een samenhangend inzicht geboden in de ontwikkeling van de exploitatie vanaf de [Kadernota 2024](#) naar de [Begroting 2024](#).

Kadernota

De [Kadernota 2024](#) is het startpunt voor de Begroting 2024. De [Kadernota 2024](#) is vastgesteld op 4 juli 2023 met het volgende eindsaldo:

	Bedragen x € 1.000			
	2024	2025	2026	2027
Eindsaldo Begroting 2023	8.761	10.036	-12.957	-24.200
Besluiten na vaststellen Begroting 2023	-70	-70	-70	-70
Startpositie meerjarenraming 2024-2027	8.691	9.966	-13.027	-24.270
Autonome ontwikkelingen	4.815	840	340	-10
Indexeren	-5.705	-6.821	-6.726	-6.375
Knelpunten	-14.556	-15.640	-15.540	-15.320
Dekkingsmaatregelen	6.901	6.990	6.930	15.900
Eindsaldo Kadernota 2024	146	-4.665	-28.023	-30.075

Begroting

Na vaststelling van de [Kadernota 2024](#) hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan. Hierdoor wijzigt het saldo van de begroting. Onderstaande tabel laat het effect van deze wijzigingen zien, uitgesplitst in [autonome ontwikkelingen](#), [indexeringen](#) en [mutaties](#).

	Bedragen x € 1.000			
	2024	2025	2026	2027
Eindsaldo Kadernota 2024	146	-4.665	-28.023	-30.075
1. Autonome ontwikkelingen	2.009	2.227	2.276	1.375
2. Indexeren	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
3. Mutaties	23	980	112	649
Begrotingssaldo na bestemming	678	-2.958	-27.135	-29.551

Autonome ontwikkelingen

De mutaties zijn onderstaand weergegeven en toegelicht.

Bedragen x € 1.000

1. Autonome ontwikkelingen	2024	2025	2026	2027
1. Meicirculaire 2023 (zie specificatie in bijlagen raadsvoorstel)	2.009	2.392	2.441	1.540
2. Septembercirculaire 2023	pm	pm	pm	pm
3. Structurele effecten Jaarrekening 2022	0	0	0	0
4. RV Stedin	pm	pm	pm	pm
5. RV Ophogen kapitaallasten Drechtster	0	-165	-165	-165
Totaal	2.009	2.227	2.276	1.375

1. Meicirculaire 2023

Het raadsvoorstel Meicirculaire 2023 wordt op basis van de nieuwe Financiële Verordening 2023 als apart voorstel tegelijk met de Begroting 2024 door de raad behandeld. De mutaties als gevolg van de Meicirculaire 2023 bestaan uit accres- en taakmutaties. Het accres is ter compensatie van prijs- en volumemutaties. De taakmutaties zijn gekoppeld aan beleidsmaatregelen en/of wetwijzigingen.

2. Septembercirculaire 2023

De Septembercirculaire 2023 komt op na Prinsjesdag. De verwachting is dat de circulaire beleidsarm is. De financiële doorwerking van deze circulaire is in oktober bekend. De hieruit voortvloeiende begrotingsmutaties worden na besluitvorming via het raadsvoorstel Septembercirculaire 2023 verwerkt in de Begroting 2024. Die besluitvorming vindt na de begrotingsbesluitvorming plaats.

3. Structurele effecten Jaarrekening 2022

De jaarrekeningcijfers 2022 zijn in september definitief vastgesteld door de raad. Er zijn geen nieuwe structurele mutaties (die na de besluitvorming Kadernota 2024 zijn opgekomen) die nog een effect hebben op het begrotingsresultaat.

4. RV Stedin

Al een aantal jaren vragen netbedrijven aan het Rijk, provincies en gemeenten om extra kapitaalstortingen. Het kabinet is voornemens om voor € 500 miljoen deel te nemen in Stedin. Dit aantreden als aandeelhouder is in de afrondende fase en betekent voor Dordrecht structureel extra dividendopbrengsten. Het college- en raadsvoorstel Stedin volgt na de besluitvorming over Begroting 2024.

5. RV ophogen kapitaallasten Drechtster College

Dit betreft een raadsbesluit. Het Drechtster College aan de Karel Doormanweg zal in de zomer van 2025 in gebruik worden genomen. Hiertoe zijn kredieten beschikbaar gesteld, zodat het aanbestedingstraject kan worden doorlopen en in het voorjaar van 2024 gestart kan worden met de bouw van Het Drechtster College.

Indexeringen

De mutaties zijn onderstaand weergegeven en toegelicht.

Bedragen x € 1.000

2. Indexeren - uitgaven	2024	2025	2026	2027
1. Prijsgevoelige budgetten	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Totaal	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500

1. Prijsgevoelige budgetten

De inflatieverwachtingen van alle prijsgevoelige budgetten verhogen we met € 1,5 miljoen. Dit komt bovenop de bij de Kadernota 2024 beschikbaar gestelde € 0,8 miljoen voor prijsgevoelige materiële budgetten. Dit extra bedrag is bedoeld om de prijsindexering van diverse prijsgevoelige budgetten te kunnen dekken. Bij de Kadernota 2024 was hiervoor geen ruimte beschikbaar. Daarnaast is in de Begroting 2024 voor de cao-loonstijging in totaal 5,2% geïndexeerd (waarvan 3,2% bij de Kadernota 2024 en daarbovenop 2% via het raadsvoorstel Meicirculaire 2023). Wellicht is dit te laag ingeschat omdat we bijvoorbeeld afspraken maken met organisaties die vallen onder cao's met een hoger stijgingspercentage dan 5,2% en organisaties die een gebroken boekjaar hebben (zoals Theater Kunstmin) en die voor 2024 al lopende afspraken hebben met opdrachtnemers.

Mutaties

De mutaties zijn onderstaand weergegeven en toegelicht.

	Bedragen x € 1.000			
3. Mutaties	2024	2025	2026	2027
1. Verbonden partijen	-35	-53	-77	-104
2. VGB actuele verkoopprognose en verrekeningen	-290	502	-24	696
3. 1e Burap 2023 nog structureel te verwerken: PG Veemarkt	99	99	99	99
4. 1e Burap 2023 nog structureel te verwerken: bewonersparticipatie	-150	-150	-150	-150
5. Kapitaallasten	225	432	225	147
6. Gesloten financieringen	246	223	215	208
7. Accountantskosten	-100	-100	-100	-100
8. OZB opbrengsten	322	322	322	322
9. Dordthuis aanloopverliezen verhuurexploitatie	0	0	-270	-230
10. Overige mutaties	-294	-295	-128	-239
Totaal	23	980	112	649

1. Verbonden partijen

Het betreft een actualisatie van de bij de Kadernota 2024 opgenomen bedragen voor verbonden partijen. Hiermee sluit onze begroting weer aan op de actuele begrotingen van de verbonden partijen.

2. VGB actuele verkoopprognose en verrekeningen

Het gemeentelijk vastgoedbedrijf (VGB) doet het beheer en onderhoud van gemeentelijk vastgoed. Het betreft hier een actualisatie van de planning en verkoopprognose voor diverse panden en de bijbehorende te verrekenen kosten zoals huur en verzekeringen.

3. Eerste Bestuursrapportage 2023 Parkeergarage Veemarkt

De eerdere mutatie met betrekking tot de sluiting en sloop van Parkeergarage Veemarkt was bij de Eerste Bestuursrapportage 2023 incidenteel en toen nog niet structureel verwerkt. Deze mutatie sluit aan bij de betreffende besluitvorming. Het gaat hier per saldo om hogere baten (een tegenboeking van de opgevoerde kosten).

4. Eerste Bestuursrapportage 2023 Bewonersparticipatie

De eerdere mutatie met betrekking tot Bewonersparticipatie was bij de Eerste Bestuursrapportage 2023 incidenteel en toen nog niet structureel verwerkt. Deze mutatie sluit aan bij de betreffende besluitvorming. Het gaat hier om hogere lasten.

5. Kapitaallasten

De mutaties hebben betrekking op de actualisatie van de kapitaallasten. In die actualisatie is onder

andere de laatste doorrekening van de kapitaallasten van het Dordthuis opgenomen. Het gaat hier per saldo om hogere baten.

6. De gesloten financieringen

Dit betreffen de gewijzigde kapitaallasten en personeelslasten op de gesloten financieringen. Het gaat hier om hogere baten.

7. Accountantskosten

De accountantskosten zijn naar verwachting hoger dan geraamd. Deze hogere kosten hebben te maken met de hogere nieuwe aanbesteding en de extra controletaken (meer SiSa-regelingen en meerwerk).

8. OZB-opbrengsten

De eerder in de Kadernota 2024 begrote OZB-opbrengsten zijn door de GBD geactualiseerd (waaronder het areaal) en in overeenstemming met die actualisatie verwerkt in de Begroting 2024.

9. Dordthuis aanloopverliezen verhuurexploitatie

Het uitgangspunt is een kostendekkende verhuur over de volledige exploitatieperiode van 40 jaar. Dit betekent dat we de eerste tien jaren een verlies hebben dat daarna omslaat in een voordeel. Deze aanloopverliezen verhuurexploitatie zijn herberekend en worden daarom alsnog in het meerjarenbeeld meegenomen.

10. Overige ontwikkelingen

Het betreft hier diverse kleine mutaties of technische correcties in aansluiting op de raadsbesluitvorming.

Toelichting financiële begroting

In deze toelichting wordt meer informatie gegeven over de Begroting 2024. We geven een cijfermatige vergelijking van de [Begroting 2024](#) met de [Begroting 2023](#) en de werkelijke baten en lasten uit de [Jaarrekening 2022](#). Het gedeelte van de begroting dat [incidenteel](#) is, wordt afzonderlijk toegelicht. Ook de [boekwaarde van de activa](#) en de [reserves en voorzieningen](#) worden gepresenteerd.

Overzicht lasten en baten programma's

Onderstaande tabel geeft de (gesaldeerde) baten en lasten per programma weer.

Programma	Rek 2022	Begr 2023	Begroting 2024			2025	Bedragen x € 1.000	
	Saldo's	Saldo's	Lasten	Baten	Saldo	2026	2027	
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	-11.634	-18.429	31.072	11.756	-19.316	-31.416	-39.994	-48.013
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	-30.144	-40.222	46.596	4.221	-42.375	-41.052	-40.549	-40.483
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	-28.418	-31.833	83.258	48.699	-34.559	-34.693	-36.228	-33.996
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	-236.293	-232.473	323.762	75.983	-247.779	-246.521	-242.412	-238.905
Lerend en Ondernemend Dordrecht	-21.721	-22.906	34.148	12.079	-22.069	-21.269	-20.699	-18.350
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	-9.117	4.582	74.791	73.366	-1.425	6.675	3.178	1.110
Algemene Dekkingsmiddelen	383.317	372.697	4.858	407.084	402.226	411.250	392.041	397.517
Overhead	-53.297	-48.703	88.053	34.544	-53.509	-55.020	-51.969	-50.615
Vennootschapsbelasting	-75	-106	106	0	-106	-106	-106	-106
Onvoorzien	0	-2	400	0	-400	-400	-400	-400
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	-7.382	-17.399	687.044	667.732	-19.312	-12.552	-37.138	-32.241
Mutatie reserves	45.580	17.394	16.473	36.463	19.990	9.596	10.005	2.693
Geraamd resultaat	38.198	0	703.517	704.195	678	-2.958	-27.135	-29.551

In onderstaande tabel zijn de lasten, baten en reservemutaties per programma gespecificeerd.

Bedragen x € 1.000

Programma	Jaarrekening 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	23.024	11.390	-11.634	28.339	9.910	-18.429	31.072	11.756	-19.316
Mutaties reserves	0	3.369	3.369	2.000	6.885	4.885	0	0	0
Geraamd resultaat	23.024	14.759	-8.265	30.339	16.795	-13.544	31.072	11.756	-19.316
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	66.358	36.214	-30.144	43.693	3.471	-40.222	46.596	4.221	-42.375
Mutaties reserves	2.478	7.868	5.390	5.915	8.423	2.508	415	3.049	2.634
Geraamd resultaat	68.836	44.082	-24.754	49.608	11.894	-37.714	47.011	7.270	-39.741
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	74.291	45.873	-28.418	72.516	40.683	-31.833	83.258	48.699	-34.559
Mutaties reserves	12.653	17.520	4.867	17.933	21.137	3.204	4.255	7.999	3.744
Geraamd resultaat	86.944	63.393	-23.551	90.449	61.820	-28.629	87.513	56.698	-30.815
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	304.214	67.921	-236.293	300.739	68.266	-232.473	323.762	75.983	-247.779
Mutaties reserves	2.977	6.594	3.617	17.098	23.544	6.446	152	6.679	6.527
Geraamd resultaat	307.191	74.515	-232.676	317.837	91.810	-226.027	323.914	82.662	-241.252
Lerend en Ondernemend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	38.952	17.231	-21.721	36.697	13.791	-22.906	34.148	12.079	-22.069
Mutaties reserves	1.115	6.642	5.527	8.816	16.161	7.345	1.141	5.307	4.166
Geraamd resultaat	40.067	23.873	-16.194	45.513	29.952	-15.561	35.289	17.386	-17.903
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	63.455	54.338	-9.117	75.248	79.830	4.582	74.791	73.366	-1.425
Mutaties reserves	32.527	41.026	8.499	19.542	9.589	-9.953	5.898	5.283	-615
Geraamd resultaat	95.982	95.364	-618	94.790	89.419	-5.371	80.689	78.649	-2.040
Algemene Dekkingsmiddelen									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	10.032	393.349	383.317	8.656	381.353	372.697	4.858	407.084	402.226
Mutaties reserves	1.104	14.194	13.090	4.371	7.539	3.168	2.858	6.099	3.241
Geraamd resultaat	11.136	407.543	396.407	13.027	388.892	375.865	7.716	413.183	405.467
Overhead									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	89.941	36.644	-53.297	80.927	32.224	-48.703	88.053	34.544	-53.509
Mutaties reserves	2.053	3.275	1.222	827	620	-207	1.754	2.046	292
Geraamd resultaat	91.994	39.919	-52.075	81.754	32.844	-48.910	89.807	36.590	-53.217
Vennootschapsbelasting									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	75	0	-75	106	0	-106	106	0	-106
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	75	0	-75	106	0	-106	106	0	-106
Onvoorzien									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	0	0	0	2	0	-2	400	0	-400
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	0	0	0	2	0	-2	400	0	-400
Totaal Programma's									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	670.342	662.960	-7.382	646.923	629.528	-17.395	687.044	667.732	-19.310
Mutatie reserves	54.907	100.488	45.581	76.502	93.898	17.398	16.473	36.462	19.989
Geraamd resultaat	725.249	763.448	38.198	723.429	723.427	0	703.517	704.194	678

Incidentele baten en lasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) schrijft voor (art. 19 en 28) dat gemeenten zowel bij begroting als bij jaarrekening een overzicht van incidentele baten en lasten presenteren. Met behulp van dit overzicht kan worden bepaald in hoeverre de totale baten en lasten in evenwicht zijn, maar ook in hoeverre de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Het overzicht is, voor zowel raad als voor provincie, een essentieel onderdeel bij de bepaling van het structureel evenwicht van de exploitatie. Er is sprake van structureel evenwicht en structurele exploitatieruimte als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. Hoe hoger het percentage van de structurele exploitatieruimte is, hoe gezonder de exploitatie van de gemeente is.

Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand overzicht laat per programma de incidentele baten en lasten zien. We hanteren hierbij een materialiteitsgrens van € 100.000 per post. De uitwerking is in lijn met de [Financieel Toezichtkader \(GTK\) gemeenten](#) en de [Notitie structurele en incidentele baten en lasten](#) (2018) van de Commissie BBV.

Overzicht incidentele baten en lasten											Bedragen x € 1.000		
Programma	2024			2025			2026			2027			
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	250	0	-250	250	0	-250	225	0	-225	225	0	-225	
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	1.584	0	-1.584	800	0	-800	550	0	-550	450	0	-450	
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	1.925	0	-1.925	1.850	0	-1.850	1.625	0	-1.625	0	0	0	
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	3.152	110	-3.042	2.431	0	-2.431	2.036	0	-2.036	0	0	0	
Lerend en Ondernemend Dordrecht	3.356	0	-3.356	3.135	0	-3.135	2.151	0	-2.151	79	0	-79	
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	50.365	49.960	-405	13.692	21.551	7.859	16.201	20.033	3.832	9.260	11.248	1.988	
Financiën van Dordrecht	4.132	776	-3.356	2.575	735	-1.840	1.049	777	-272	79	57	-22	
Totaal	64.764	50.846	-13.918	24.733	22.286	-2.447	23.837	20.810	-3.027	10.093	11.305	1.212	

In onderstaande opsomming worden alle incidentele posten van 2024 toegelicht.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Ontwikkelen en inrichten van innovatieve participatie-infrastructuur (lasten € 250.000)

De middelen voor dit project (2024-2027) zijn bedoeld voor innovatie en het eenduidig ontwikkelen en inrichten van participatief werken en tenslotte ook de verankering hiervan. Na verankering van de nieuwe participatie-infrastructuur is het mogelijk om bij beleid en projecten de ontwikkelde werkwijze, kennis en instrumenten te benutten om participatie in de praktijk op een goede, inhoudelijke en professionele manier vorm te geven.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Taskforce 'Kromhout' (lasten € 434.000)

Voor het geprioriteerde aandachtsgebied Kromhout en omgeving is in 2023/2024 tijdelijk een taskforce opgezet om de fysieke en sociale leefbaarheid en veiligheid op orde te brengen. Het gebied wordt in genoemde periode gemonitord met metingen van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD). In samenwerking met de bewoners wordt geïnvesteerd in de aanpak en gedragsverandering van de notoire overlastgevers. Ook wordt een buurtvoorziening opgezet en een samenscholingsverbod ingesteld.

Culturele projecten (lasten € 415.000)

Uit de cultuurnota 'De kracht van cultuur, voor en door iedere Dordtenaar', is voor de jaren 2023 en 2024 budget beschikbaar gesteld voor culturele initiatieven. Het betreft een culturele impuls door de projecten 'Broedplaats', 'Culturele ateliers', 'Pictura' en 'Hollands Diep'.

Onderzoek Biesboschcentrum (lasten 365.000)

Budget voor onderzoek en het in kaart brengen van nieuwe mogelijkheden en aanvullende activiteiten die het betreffende natuur- en recreatiegebied nodig heeft om aan de toekomstige behoeften te voldoen. Het onderzoek wordt in 2024 opgestart en is naar verwachting in 2025 afgerond.

Ontwikkeling stadsstrand (lasten € 270.000)

In 2024 zal een onderzoek naar een mogelijke ontwikkeling van een stadsstrand plaatsvinden.

Renovatie regentenkamer (lasten € 100.000)

De openbaar toegankelijke regentenkamer in het 'Arend Maartenshof' is een voor Nederland unieke ruimte. In samenwerking met de woningbouwvereniging 'Woonbron' zal deze in 2024 worden gerenoveerd.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Opgave prestatielijnen klimaat (lasten € 975.000)

Er is tot 2026 incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de opgave 'groenblauw'. Het budget is bedoeld voor innovatie en stimuleringsmaatregelen op gebied van klimaatadaptatie.

Opgave energietransitie (lasten € 675.000)

Er is tot 2026 incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de opgave energietransitie. Dit budget is bedoeld voor o.a. de uitrol van het warmtenet, duurzame opwekking en het stimuleren van energiebesparing.

Vormgeving inrichting energiehandhaving (lasten € 175.000)

Voor de jaren 2024 en 2025 is incidenteel budget beschikbaar om binnen het programma 'energietransitie' in nauwe samenwerking met de OZHZ de inrichting van energietoezicht vorm te geven.

Vergroening schoolpleinen (lasten € 100.000)

Dordrecht heeft de ambitie dat in 2030 minimaal 80% van de Dordtse basisscholen een groenblauw schoolplein heeft. De basisscholen zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het schoolplein. Voor 2024 is € 100.000 subsidie beschikbaar en voor 2025 nog € 50.000 om de eenmalige ontwerpkosten een groen schoolplein te realiseren.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Armoederegelingen en verruiming minimabeleid (lasten € 938.000)

Het kabinet laat het op dit moment afweten om inwoners aan de financiële onderkant van de

samenleving te voorzien in voldoende bestaansmiddelen. Uitkeringen en minimumloon zijn niet meer voldoende om in eerste levensbehoeften te voorzien. Alleen de Rijksoverheid heeft het mandaat en de instrumenten om dit structureel te repareren. Vanuit incidentele middelen kiezen we ervoor om tijdelijk de bestaande minima- en armoederegelingen wat te verruimen, totdat het Rijk haar wettelijke taak weer oppakt.

Sportvisie (lasten € 750.000, baten € 110.000)

In het kader van de sportvisie 2030 wordt een eenmalige kwaliteitsslag gemaakt op de sportparken (ontwikkelbudget). Het gaat om aanpassingen in de (configuratie van) sportvelden, zodat de sportparken voor de toekomst voldoen aan de behoefte. Het betreft een eenmalige investering. De middelen zijn beschikbaar in de periode 2023-2026. Ook wordt extra ondersteuning aan sportverenigingen geboden, vanwege de vele uitdagingen die sportverenigingen hebben. Het gaat hierbij onder andere om ledenbehoud en het goed besturen van de club.

Gratis sporten voor basisschoolleerlingen (lasten € 445.000)

Gedurende de collegeperiode 2023-2026 zijn tijdelijk en eenmalig middelen beschikbaar gesteld om basisschoolleerlingen te stimuleren georganiseerd te sporten. Deze eenmalige extra stimulans wordt uitgevoerd door een sportbudget per leerling beschikbaar te stellen, door op maat begeleiding van een aantal leerlingen bij het sporten en het ondersteunen van sportaanbieders in het bieden van andere lidmaatschapsvormen.

Programma 'Glansrijke toekomst' (lasten € 375.000)

Voor de jaren 2024 en 2025 is incidenteel budget beschikbaar voor het programma 'Glansrijke toekomst'. Het betreft een samenwerkingsverband tussen gemeente, onderwijsinstellingen (vmbo, mbo, ad- associate degree en hbo-opleidingen) en een aantal 'vernieuwende' ondernemers (met name technische bedrijven). Binnen het programma maken leerlingen vroeg kennis met de nieuwste technieken en ontdekken waar hun vaardigheden liggen. Deelprojecten binnen het programma zijn 'BAAS Over Je Eigen Toekomst', het 'gameproject Omega Cup' en het 'Leerwerkloket'.

Openbaar vervoer voor financieel kwetsbare inwoners (lasten € 206.000)

In de periode 2023 t/m 2026 biedt de gemeente Dordrecht aan inwoners met een inkomen tot 140% van het wettelijk sociaal minimum gratis openbaar vervoer in daluren voor AOW'ers en 40% korting voor openbaar vervoer in daluren voor volwassen niet-AOW'ers aan.

Inrichting 'No-label plekken' (lasten € 200.000)

Een no label-plek is een laagdrempelige, beschikingsvrije algemene voorziening gericht op zeer kwetsbare inwoners die, onder huidige wettelijke kaders, tussen de wal en het schip raken. De gemeente wil met de 'no label-plekken' op een vernieuwende manier mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt activeren en hun kansen op een betaalde baan vergroten met als bijkomend voordeel dat ook de levendigheid in de wijk vergroot wordt.

Vervoer schoolzwemmen (lasten € 125.000)

In de gemeente Dordrecht wordt het badwater voor schoolzwemmen gesubsidieerd. Niet meer dan dat. Om de achterstand qua zwemvaardigheden bij jeugd weg te werken wordt gedurende de collegeperiode 2023-2026 eenmalig ook het vervoer na schooltijd naar de zwemlessen in de Sportboulevard bekostigd.

Impuls statushouders (lasten € 113.000)

Statushouders die tot 1-1-2022 instromen in Dordrecht vallen niet onder de nieuwe inburgeringswet die op 1 januari 2022 van start is gegaan (en vallen dus niet onder de nieuwe financiering). Zij doorlopen echter een inburgeringstraject van maximaal drie jaar, waarin begeleidingskosten gemaakt worden (dus instromers in 2021 zitten nog tot 2024 in traject). Tot 1-1-2022 werden deze kosten gedekt uit rijksmiddelen voor inburgering voor deze groep. Deze financiering vanuit het Rijk is per 1-1-2022 gestopt. Om deze aflopende kosten te dekken is in

2023 € 200.000 en in 2024 € 100.000 beschikbaar gesteld vanuit gemeentelijke middelen.

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Dordts leerprogramma (lasten € 2.355.000)

Met het Dordts leerprogramma (DLP) wordt in de periode 2023-2026 subsidie verstrekt voor activiteiten met een eenmalig of projectmatig karakter om buiten schooltijd de ontwikkelachterstand bij leerlingen (van 0-12 jaar) in 11 specifieke onderwijsinstellingen in Dordrecht weg te werken.

Smart Society (lasten € 400.000)

Deze collegeperiode vindt onderzoek plaats hoe digitalisering en data gestuurd werken, kansen bieden bij de aanpak van maatschappelijke opgaven. Dit gebeurt samen met partners door middel van pilots en innovatieve experimenten. Het onderzoekstraject (2023-2026) zal afgesloten worden met een plan van aanpak en eventueel een meerjarig investeringsplan.

Campusontwikkeling leerpark (lasten € 351.000)

Om een campus op het leerpark te realiseren is een projectsubsidie beschikbaar voor de Dordrecht Academy (hoger onderwijs).

Opgave Human capital (lasten € 250.000)

Voor de jaren 2024-2026 is incidenteel budget beschikbaar voor de opgave 'Human capital & arbeidsmarkt' als extra impuls bij het bereiken van onbenut arbeidspotentieel met een uitvoeringsprogramma en een bijdrage aan de stichting Maatschappelijk Betrokken Ondernemen Dordrecht (MBO).

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Grondexploitaties (lasten € 35.830.000, baten €50.795.000)

Op basis van het verloop van grondexploitaties worden in de jaren 2024 tot en met 2027 geraamd winstneming bij het afsluiten van een grondexploitatie gestort in de algemene reserve grondbedrijf. Conform de handreiking van de provincies is hier per definitie sprake van incidentele posten.

Grondexploitaties - mutatie balanspost voorraden (lasten € 10.185.000, baten +/- € 1.435.000)

De mutatie met de balanspost voorraden wordt conform de regelgeving afzonderlijk opgenomen.

Fietsenstalling parkzijde station Dordrecht (€ lasten 2.705.000, baten € 600.000)

De incidentele lasten betreffen een bijdrage aan ProRail voor het bouwen van een vernieuwde fietsenstalling aan de parkzijde van station Dordrecht. Deze fietsenstalling wordt gerealiseerd door ProRail en blijft ook hun eigendom, maar de gemeente en de provincie Zuid-Holland dragen eenmalig bij aan de realisatie van deze stalling. De incidentele baten voor deze bouw, een subsidie vanuit de provincie Zuid-Holland betreft cofinanciering.

Mobiliteitsplan (lasten € 450.000)

Binnen mobiliteitsplan wordt in 2024 en 2025 budget beschikbaar gesteld voor een gedragscampagne en een pilot deelmobiliteit (de zgn. 'Hubs').

Revitalisering Dordtse Kil en Amstelwijck West (lasten € 375.000)

Voor de jaren 2023 en 2024 is incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de revitalisering van de industrieterreinen 'Dordtse Kil' en 'Amstelwijck West'. Het betreft hier dekking voor de inzet van extra capaciteit om in twee jaar een kwaliteitsimpuls aan het gebied en de randvoorwaarden voor de revitalisering van geprioriteerde locaties succesvol vorm te geven.

Implementatiekosten Omgevingswet (lasten € 615.000)

Het betreft de kosten ter voorbereiding en implementatie die nodig zijn voor de invoering van de nieuwe Omgevingswet.

Businesscase 'Toekomstgerichte invulling binnenstad' (lasten € 205.000)

In de jaren 2024-2026 is budget beschikbaar voor een maatschappelijke businesscase over de transitie naar meer wonen in de binnenstad. De werkgroep 'Toekomstgerichte invulling binnenstad Dordrecht' gaat, onder regie van het Binnenstadbedrijf Dordrecht, in gesprek met vertegenwoordigers van ondernemers, eigenaren en gemeente. Het gaat over veranderend consumentengedrag en de toekomstige ontwikkelingen aan de aanbodzijde van winkelketens, kantoorgebruikers en commercieel vastgoed. Uiteindelijk levert de werkgroep belangrijke input voor een binnenstad visie en een nieuwe kaart voor de binnenstad.

Financiën van Dordrecht

Verkoop en beheer vastgoed en dispositiepanden (lasten € 1.072.000, baten € 776.000)

Bezit is maar één keer te verkopen, dus is er altijd sprake van incidentele baten. In lijn met de incidentele verkoop- en tijdelijke verhuuropbrengsten worden ook de tijdelijke beheerlasten van deze panden tot aan de verkoop als incidenteel aangemerkt.

Verhuizing naar het Dordthuis (lasten € 865.000)

Voor de verhuizing van het oude Stadskantoor naar het 'Dordthuis' (voorheen 'Huis van Stad en Regio', die naar verwachting medio 2025 plaatsvindt, worden eenmalige verhuiskosten gemaakt.

Transitie trajecten ICT en organisatie (lasten € 2.070.000)

Voor de uitvoering van nieuwe taken en de positionering van de gemeente als servicegemeente Drechtsteden loopt tot en met 2026 een transitietraject waarbij diverse nieuwe integrale systemen en data gedreven programmamanagement worden (door)ontwikkeld en geïmplementeerd om van Dordrecht een moderne verbonden organisatie te maken die het voortouw neemt in de regio.

Onderzoek aanpak 'Energiehuis' (lasten € 125.000)

Het 'Energiehuis' is een industrieel erfgoed uit begin 1900 dat in 2014 is getransformeerd van een elektriciteitscentrale naar een theater en muziekcentrum. Het monumentale pand heeft te maken met technische problemen aan de 'schil'. De gevels en daken vertonen lekkages en voldoen op dit moment niet aan de geldende normen. Voordat de daadwerkelijke renovatie aan dit unieke pand kan plaatsvinden, moeten eerst de herstelmogelijkheden onderzocht worden, waarbij ook de eventuele verduurzamingsmaatregelen en de uitwerking van een studie voor de entree zullen worden beoordeeld.

Structurele exploitatieruimte

Voor een gezonde begroting is het van belang dat voor elke jaarschijf van de (meerjaren)begroting afzonderlijk sprake is van een structureel sluitend saldo. Hiervoor wordt eerst het structurele begrotingssaldo berekend door de totale exploitatie te corrigeren met de incidentele baten en lasten. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de onttrekkingen en toevoegingen aan reserves. In beginsel zijn alle reservemutaties incidenteel, omdat een reserve immers op termijn uitgeput is. Een uitzondering wordt gemaakt voor onttrekkingen aan de reserve Afschrijving. Deze reserve is bedoeld om de kapitaallasten van investeringen die uit reserves zijn afgedekt structureel af te dekken. De opgenomen bedragen zijn het saldo van de jaarlijkse onttrekkingen minus de toevoeging van rente. Begrote toevoegingen, anders dan rente, zijn hierin niet meegenomen. Dit zijn namelijk incidentele stortingen vanuit andere reserves.

Onderstaande tabel begint met het totaalsaldo van alle reservemutaties. Dit saldo sluit 'een-op-een' aan met de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de '[Staat van reserves](#)'. Dit saldo bevat ook de reservemutaties die de onder voorgaande tabel genoemde twee posten van de grondexploitaties neutraliseren.

In principe zijn alle reservemutaties incidenteel. Alleen de onttrekkingen uit de reserve afschrijving worden als structureel aangemerkt, omdat deze dienen als dekking voor de kapitaallasten van investeringen.

	Bedragen x € 1.000			
Reserve-mutaties	2024	2025	2026	2027
Saldo van alle reserve-mutaties	19.989	9.595	10.004	2.692
AF: Structurele mutaties reserve Afschrijving	7.790	8.231	8.084	7.916
Totaal saldo incidentele reservemutaties	12.199	1.364	1.920	-5.224

Vervolgens wordt de structurele exploitatieruimte bepaald. Dit kengetal is één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De structurele exploitatieruimte wordt uitgedrukt in een percentage en geeft aan of de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiermee wordt beoordeeld welke structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit percentage negatief is, betekent dit dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

	Bedragen x € 1.000			
Structurele exploitatieruimte	2024	2025	2026	2027
Saldo van totale baten en lasten	-19.307	-12.549	-37.138	-32.242
Saldo van totale toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	19.989	9.595	10.004	2.692
Begrotingssaldo na bestemming	678	-2.958	-27.135	-29.551
AF: incidentele reservemutaties	12.199	1.364	1.920	-5.224
AF: incidentele baten en lasten	-13.918	-2.447	-3.027	1.212
Structureel begrotingssaldo	2.397	-1.875	-26.028	-25.539
Totale baten	667.738	645.259	624.706	618.529
Structurele exploitatieruimte	0,4%	-0,3%	-4,2%	-4,1%

-/- = nadelig saldo

De tabel toont voor 2024 een structurele exploitatieruimte van 0,4%. We zien verder dat de structurele lasten voor met name de jaren 2026 en 2027 nog onvoldoende gedekt zijn door structurele baten. Als de structurele exploitatieruimte voor enig begrotingsjaar negatief is, betekent dit dat gemeente en/of het Rijk bijsturingsmaatregelen moeten uitwerken om de exploitatieruimte te verhogen. We hebben dus ons eigen aandeel het oplossen van de tekorten en moeten budget vrij gaan maken om toekomstige (vervangings)investeringen te kunnen bekostigen. Om dit mogelijk te maken, is een ombuigingstraject in voorbereiding op weg naar de Kadernota 2025. Zo willen we tot een meer gezonde huishouding komen. De inzet bij Kadernota 2024 was om een sluitende begroting voor 2024 te hebben, en voor 2025 een saldo dat dicht tegen neutraal zit. Zo creëren we ruimte voor een zorgvuldig ombuigingsproces gericht op een structurele oplossing voor de langere termijn. Dat is met deze begroting gelukt. Het ombuigingstraject doen we samen met de raad en langs verschillende lijnen. Waaronder begrotingsanalyse, beleidsmatige keuzes, nieuwe inkomsten of verhogen van inkomsten en financiële techniek. Het is een forse opgave, maar we starten op tijd.

Ontwikkeling financiële positie

De ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente is af te lezen aan de [geprognosticeerde balans](#), het meerjarige [EMU-saldo](#) en de [financiële kengetallen](#). Hieruit is af te leiden dat de financiële positie van de gemeente gezond is. De focus lag en ligt daardoor vooral op het op orde brengen van het begrotingssaldo vanaf 2026 en latere jaren. Daarnaast wordt het eigen vermogen de komende jaren ingezet om investeringen vanuit de Agenda Dordt 2030 te doen. Deze investeringen zorgen er meerjarig voor dat de reservepositie zal afnemen.

Geprognosticeerde balans per 31 december

Onderstaande tabel sluit aan op de [balans uit de Jaarrekening 2022](#) en geeft voor het lopende boekjaar 2023, het begrotingsjaar 2024 en de drie opvolgende jaren een geprognosticeerde begin- en eindbalans. De prognose van de balans heeft niet dezelfde mate van detail als de jaarrekening, maar geeft meer inzicht in de ontwikkeling van het balanstotaal, de vermogenspositie, investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

Bedragen x €1000

Bedragen x €1000

ACTIVA PER 31/12	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	PASSIVA PER 31/12	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
VASTE ACTIVA							VASTE PASSIVA						
Immateriële en materiële vaste activa	589.990	607.392	671.517	768.021	801.785	793.415	Eigen vermogen						
- Afschrijvingen	-18.474	-20.191	-20.888	-21.876	-24.685	-25.022	- Algemene reserve	21.839	11.578	8.953	7.368	6.513	6.303
- Investerings/desinvesterings/bijdr. derden	35.876	84.316	117.393	55.639	16.315	17.217	- Algemene reserve grondbedrijf	2.279	21.632	24.812	33.725	38.322	40.760
							- Bestemmingsreserves	634.964	619.902	599.292	582.303	568.491	563.505
Financiële vaste activa; deelnemingen	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	- Resultaat (reserve exploitatieresultaten)	38.198	0	678	-2.958	-27.135	-29.551
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	46.215	95.498	82.296	78.809	75.351	71.865	Voorzieningen	36.878	31.680	30.722	31.492	28.989	31.159
							- Toevoegingen aan voorzieningen	4.817	3.844	5.197	4.599	5.859	5.046
							- Onttrekkingen aan voorzieningen	-10.016	-4.802	-4.427	-7.101	-3.689	-7.360
							Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	194.555	185.927	213.271	265.009	249.978	245.366
							- Aflossingen langlopende leningen	-14.628	-6.985	-42.262	-26.031	-4.612	-4.642
							- Opgenomen/nog te ontvangen langlopende leningen	6.000	34.330	94.000	11.000	0	0
VLOTTENDE ACTIVA							VLOTTENDE PASSIVA						
- Bouwgronden in exploitatie	69.250	72.310	60.087	27.964	22.161	20.964	Kortlopende schulden (kasgeld limiet)	0	0	0	0	0	0
- Voorraden en voorgenomen verkopen dispositiepanden	8.459	2.500	250	250	250	250	Overige kortlopende schulden	19.535	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
- Vorderingen	71.961	40.008	43.102	43.078	39.500	39.770	Overige vlottende passiva (sluitpost)	83.328	94.352	137.645	166.605	182.085	181.998
- Liquide middelen	130.268	70.500	75.000	75.000	75.000	75.000							
- Overige vlottende activa (sluitpost)	43.580	28.500	28.500	28.500	28.500	28.500							
TOTAAL ACTIVA	1.017.749	1.021.457	1.097.881	1.096.011	1.074.802	1.062.585	TOTAAL PASSIVA	1.017.749	1.021.457	1.097.881	1.096.011	1.074.802	1.062.585

EMU-saldo

Het EMU-saldo is een indicator van de gezondheid van de overheidsfinanciën. Aan de omvang van het EMU-saldo zijn Europese normen gesteld (maximaal -3%). Gemeenten dragen bij aan de beheersing van dit saldo. Gemeenten geven hiervoor in de begroting meerjarig inzicht in het EMU-saldo. Hierdoor ontstaat ook voor de raad inzicht in de bijdrage die de gemeente levert aan het begrotingssaldo van het land. Sturing op het EMU-saldo is voor gemeenten minder relevant. In de (meerjaren)begroting en jaarrekening sturen gemeenten namelijk op basis van het baten- en lastenstelsel.

Bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo		Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	38.198	0	678	-2.958	-27.135	-29.551
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	18.474	20.191	20.888	21.876	24.685	25.022
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	4.817	3.844	5.197	4.599	5.859	5.046
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	35.876	84.316	117.393	55.639	16.315	17.217
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0	0	0
6	Desinvestering in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	17.325	20.370	35.830	24.207	19.518	7.741
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	18.568	21.039	50.695	65.308	29.983	11.442
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	10.016	4.802	4.427	7.101	3.689	7.360
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via het exploitatiesaldo (post 1) lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaande posten	0	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		16.841	-64.413	-80.192	1.877	-6.131	-20.360

Toelichting op het EMU-saldo

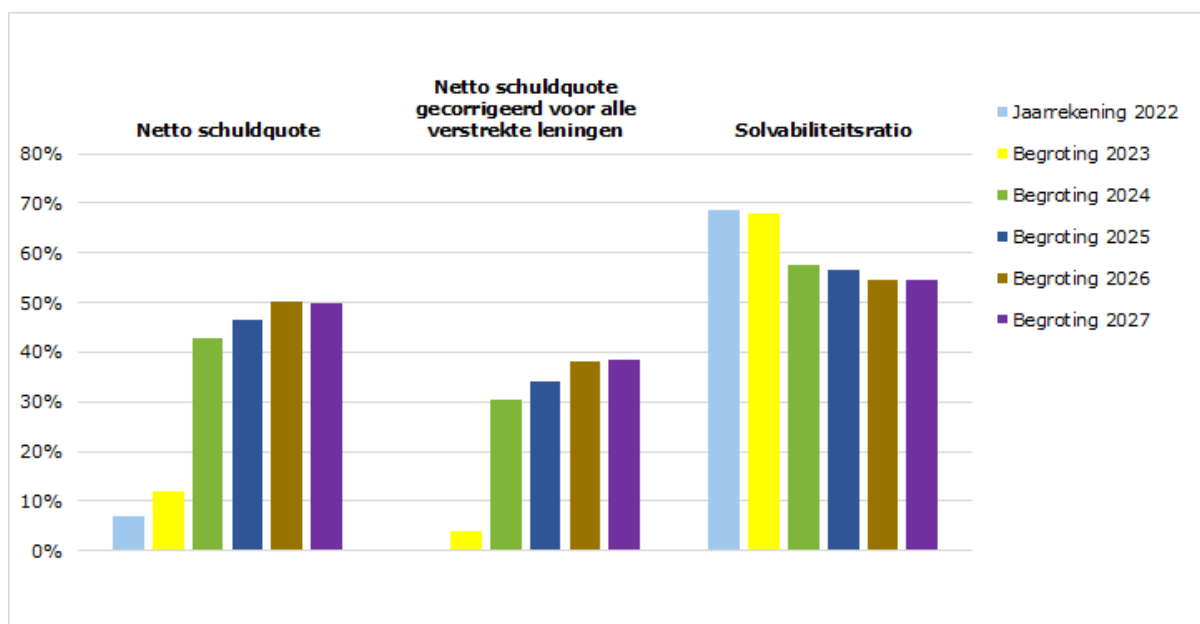
Elke gemeente heeft een individuele EMU-referentiewaarde. Deze waarde is afgeleid van het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen. Deze individuele referentiewaarde speelt pas een rol als het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen wordt overschreden. Het Rijk kan dan aan gemeenten vragen de begroting (en dan vooral het investeringsvolume) in dat jaar bij te stellen. Een eventuele EMU-instructie van het Rijk kan dus effect hebben op de investeringsplanning en financieringsplanning van de gemeente.

Financiële kengetallen

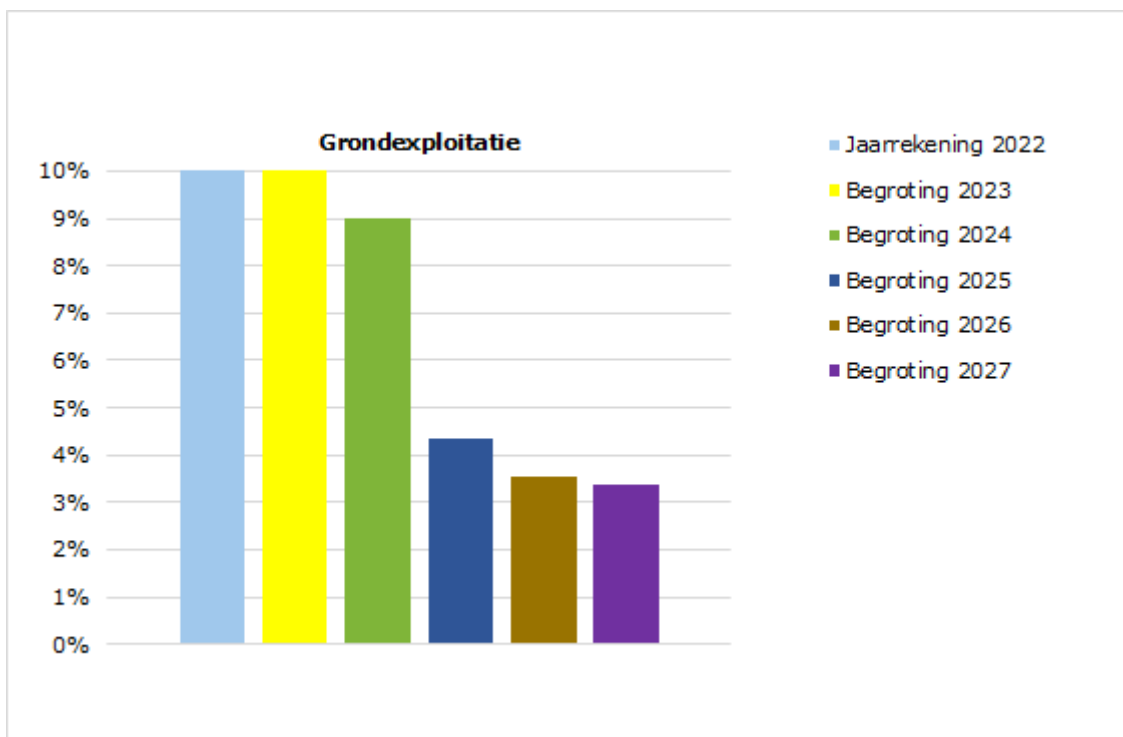
Onderstaande tabel laat het verloop van zes financiële kengetallen zien.

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	7%	12%	43%	46%	50%	50%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	0%	4%	31%	34%	38%	38%
Solvabiliteitsratio	69%	68%	58%	57%	55%	55%
Grondexploitatie	10%	12%	9%	4%	4%	3%
Structurele exploitatieruimte	-0,7%	1,2%	0,4%	-0,3%	-4,2%	-4,1%
Belastingcapaciteit	94%	88%	98%	98%	98%	98%

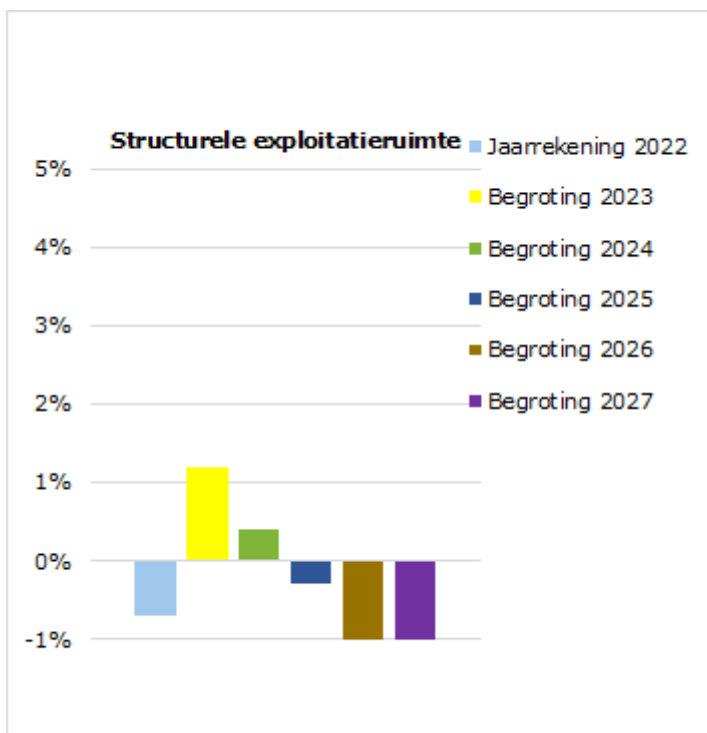
De netto schuldquote (netto schuld/totaal van baten) geeft een beeld van de mate waarin rente en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge quote geeft risico's dat verplichtingen vanuit schulden die zijn aangegaan onbetaalbaar worden. De afgelopen jaren had Dordrecht een erg gezonde schuldquote, ook omdat we leningen met ontvangen Eneco-gelden hebben afgelost. Landelijk is een schuldquote van maximaal 130% toelaatbaar, waarbij bij een netto schuldquote van 100% het stoplicht bij wijze van spreken al op oranje springt. In de komende jaren zal de schuldquote toenemen, maar blijft deze ruim onder de maximaal toelaatbare schuldquote.

De solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal) is de laatste jaren verbeterd door de aflossing van leningen wegens de ontvangen Eneco-gelden. Hierbij geldt dat het eigen vermogen de komende jaren zal worden ingezet voor investeringen in de Agenda Dordt 2030, hierdoor neemt de solvabiliteit af.

De omvang van de grondexploitatie is beperkt. Dit kengetal geeft de aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de totale baten. Die grondwaarde is van belang omdat die terug verdiend moet worden bij verkoop. De financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht vraagt continue aandacht, zie daarvoor [paragraaf Grondbeleid](#).

De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van voor voorgaande jaar afgenomen. Een punt van aandacht blijft dat tegenvallers in de exploitatie direct voorzien moeten worden van een structurele verhoging van de baten. In 2026 is de prognose voor de structurele exploitatieruimte zodanig

afgenomen dat we in de aanloop naar de Kadernota 2025 starten met het bedenken van de nodige oplossingsrichtingen.

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze vergelijking geeft een belastingcapaciteit van 98% in 2024. Dat wil zeggen dat de lokale lasten in Dordrecht onder het landelijke gemiddelde liggen. Indien noodzakelijk kan deze onbenutte belastingcapaciteit worden ingezet door de lokale lasten te verhogen. Zie de [paragraaf lokale heffingen](#) voor een uitgebreidere toelichting.

Ontwikkelingen activa en kapitaallasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) onderscheidt investeringen naar economisch en maatschappelijk nut. Deze investeringen worden geactiveerd en afgeschreven op basis van de verwachte levensduur:

- Investerings met een economisch nut zijn activa die verhandelbaar zijn in het economisch verkeer (onder andere gebouwen, grond, voertuigen), of activa waar inkomsten tegenover staan (zoals huuropbrengsten, rioolheffing, leges en dergelijke).
- Investerings met maatschappelijk nut zijn meestal investeringen in de openbare ruimte die niet verhandelbaar zijn, maar waarop langdurig onderhoud moet worden gepleegd (onder andere wegen, bruggen, rotondes, waterpartijen, pleinen, parken, openbaar groen en dergelijke).

Algemene waarderingsgrondslagen

De gemeente Dordrecht hanteert voor het activeren van investeringen met economisch nut een ondergrens van € 25.000 en voor maatschappelijk nut een ondergrens van € 100.000.

- Subsidies en bijdragen van derden, welke gerelateerd zijn aan de investering, worden direct in mindering gebracht op de investering.
- Reserves welke worden ingezet ter dekking van investeringen mogen volgens BBV niet direct op deze investering in mindering worden gebracht, maar worden toegevoegd aan de Reserve Afschrijving. Ter dekking van de kapitaallasten wordt vervolgens jaarlijks een onttrekking aan de Reserve Afschrijving gedaan.

De boekwaarde van investeringen met economisch nut stijgt vooralsnog en kent na 2025 een dalend verloop. De boekwaarde van investeringen met maatschappelijk nut zal de komende tientallen jaren gemiddeld gezien licht blijven stijgen. Dit heeft vooral te maken met de ambities die we hebben als stad en de investeringen in de openbare ruimte die hiermee samenhangt. Deze investeringen zijn momenteel hoger dan de jaarlijkse afschrijving.

Investerings met economisch nut en maatschappelijk nut

De volgende tabel geeft inzicht in het (verwachte) verloop van de boekwaarden van de verschillende categorieën activa per jaareinde.

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	532	477	433	412	390	367
Onderzoekskosten i.c.m. STRAV	2.143	2.686	3.297	3.304	3.311	3.318
Totaal Immateriële Vaste Activa	2.674	3.163	3.730	3.715	3.700	3.685
GWW-Werken; Economisch nut met heffing	79.559	81.810	80.132	79.568	77.477	75.674
Machines apparaten installatie; Ec.nut met heffing	9	6	3	0	0	0
Overige materiële activa; Ec. nut met heffing	374	299	224	155	105	53
Erfpachtgronden	46.563	46.563	46.563	46.563	46.563	46.563
Gronden en terreinen	28.783	31.273	46.453	54.043	54.043	54.043
Woonruimten	2.819	2.720	2.617	2.511	2.401	2.287
Bedrijfsgebouwen	248.543	279.418	321.643	338.148	329.583	320.981
GWW-Werken; Economisch nut zonder heffing	25.673	25.756	26.527	25.968	25.101	24.642
Vervoersmiddelen; Ec. nut zonder heffing	862	1.102	1.216	1.261	1.307	1.213
Machines apparaten installatie; Ec. nut zonder heffing	20.462	21.992	26.352	27.471	24.357	22.412
Overige materiële activa; Ec. nut zonder heffing	10.840	9.425	8.503	7.293	6.427	5.711
vertragingen/verschuivingen investeringen		-8.885	4.443	2.500	1.943	0
Totaal Mat. Vaste Activa met economisch nut	464.486	491.478	564.675	585.480	569.307	553.578
GWW-Werken; Maatschappelijk nut	127.757	173.160	195.430	201.671	204.704	211.367
Machines apparaten installatie; Maatschap. nut	9.161	10.876	10.855	10.755	11.168	10.574
Overige materiële activa; Maatschappelijk nut	635	850	749	646	584	520
vertragingen/verschuivingen investeringen		-8.885	4.443	2.500	1.943	0
Totaal Mat. Vaste Activa met maatschappelijk nut	137.553	176.001	211.477	215.573	218.398	222.460
Strategische verwervingen; grond incl.sloop opstal	11.321	24.974	24.974	24.974	24.974	24.974
Totaal Mat. Vaste Activa Gronden	11.321	24.974	24.974	24.974	24.974	24.974
Financiële vaste activa; deelnemingen	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	46.215	95.498	82.296	78.809	75.351	71.865
Totaal Financiële Vaste Activa	86.840	136.122	122.921	119.434	115.976	112.490
TOTAAL VASTE ACTIVA	702.875	831.738	927.777	949.176	932.355	917.186
Onderhanden werken; grondexploitaties (BIE)	146.593	133.903	116.719	75.069	63.130	61.397
(Verlies)voorziening; grondexploitaties (BIE)	-77.343	-61.593	-56.632	-47.105	-40.968	-40.433
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	69.250	72.310	60.087	27.964	22.161	20.964
TOTAAL VASTE EN VLOTTENDE ACTIVA	772.125	904.049	987.864	977.140	954.516	938.150

Ontwikkelingen kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. In de Begroting 2024 is conform het hiertoe genomen besluit in de [Kadernota 2022](#) voor activa gerekend met een [omslagrente van 2,0%](#). Aan grondexploitaties wordt 0,78% rente toegerekend.

De afschrijvingslasten zijn gebaseerd op het beleid zoals beschreven in artikel 23 en bijbehorende bijlage van de [Financiële verordening gemeente Dordrecht](#). Op investeringen wordt hoofdzakelijk annuïtair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur. De afschrijving van een investering start met ingang van het eerstvolgende boekjaar na oplevering.

Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Rente bouwgronden in exploitatie (BIE)	540	1.065	936	611	518
Rente immateriële en materiële vaste activa 2%	11.800	14.894	16.647	16.692	16.447
Afschrijving immateriële en materiële vaste activa	20.191	20.888	21.876	24.685	25.022
Totaal Kapitaallasten	32.531	36.848	39.458	41.988	41.987

Een deel van de afschrijvingslasten wordt gedekt vanuit de reserve afschrijving. Dit is met name het geval bij de strategische investeringsprojecten, niet bij reguliere vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte. Onderstaande tabel geeft inzicht in het verloop van deze reserve.

Verloop Reserve Afschrijving

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo 1/1	211.993	237.796	233.514	225.284	217.199
Storting	32.557	3.508	0	0	0
Onttrekking	6.754	7.790	8.231	8.084	7.916
Saldo 31-12	237.796	233.514	225.284	217.199	209.283

Overzicht investeringen

In de bijlagen is het [overzicht investeringen](#) opgenomen. Dit overzicht sluit aan op de investeringen conform de geprognosticeerde balans.

Ontwikkeling reserves en voorzieningen

Een onderdeel van de toelichting op de financiële begroting betreft het in beeld brengen van de ontwikkelingen van [reserves](#) en [voorzieningen](#).

Ontwikkeling reservepositie

Onderstaande tabel geeft het verloop van de reserves in de periode 2023 tot en met 2028 weer. Startpunt is de stand per 1 januari 2023 zoals ook weergegeven in de [Jaarrekening 2022](#), aangevuld met de begrote stortingen en onttrekkingen volgens de [Begroting 2023](#). De stand per 1 januari 2024 wijzigt nog, omdat het boekjaar 2023 nog niet is afgerond. Aan het eind van het boekjaar, bij het opmaken van de Jaarrekening 2023, zijn de werkelijke reservemutaties bekend.

	Algemene reserve	Reserve grondbedrijf	Overige Bestem. Res.	Bestem. Res. Strat. Invest.	Beklemde Reserves	Algeheel Totaal
Stand per 1-1-2023	21.839	2.279	377.949	34.328	222.687	659.082
Toevoeging 2023	37.918	24.770	59.875	2.700	32.557	157.821
Onttrekking 2023	48.179	5.417	78.360	20.981	10.853	163.790
Stand per 1-1-2024	11.578	21.632	359.464	16.047	244.391	653.113
Toevoeging 2024	0	3.862	8.875	845	3.508	17.090
Onttrekking 2024	2.625	682	20.607	4.616	8.615	37.145
Stand per 1-1-2025	8.953	24.812	347.732	12.276	239.284	633.058
Toevoeging 2025	0	10.173	9.165	130	0	19.468
Onttrekking 2025	1.585	1.260	17.545	509	8.231	29.129
Stand per 1-1-2026	7.368	33.725	339.353	11.897	231.053	623.397
Toevoeging 2026	0	5.366	9.165	0	0	14.531
Onttrekking 2026	855	769	14.816	78	8.084	24.601
Stand per 1-1-2027	6.513	38.322	333.702	11.820	222.969	613.327
Toevoeging 2027	0	3.207	9.165	0	0	12.372
Onttrekking 2027	210	769	6.158	78	7.916	15.130
Stand per 1-1-2028	6.303	40.760	336.710	11.742	215.053	610.569
Toevoeging 2028	0	3.207	9.165	0	0	12.372
Onttrekking 2028	210	769	6.158	78	8.090	15.304
Stand per 1-1-2029	6.093	43.198	339.717	11.665	206.963	607.637

Toelichting ontwikkeling reservepositie

Algemeen

Het totaal van de reserves is per 1 januari 2023 € 659 miljoen en daalt de komende jaren. Meerjarig zal de reservestand verder afnemen door investeringen voor de Agenda Dordt 2030 en de bestedingen op grond van het Politiek Akkoord 2022-2026. Deze investeringen en bestedingen zijn nog niet volledig in bovenstaande begrote standen verwerkt. Daarnaast daalt de reserve afschrijving door het dekken van kapitaallasten van investeringen die in het verleden met incidentele middelen zijn gefinancierd.

Per categorie zijn de toe- en afnamen op hoofdlijnen toegelicht. Een specificatie per reserve is terug te vinden in de bijlage [Staat van reserves](#).

Algemene Reserve

De Algemene Reserve vormt samen met de Reserve Grondbedrijf en de post Onvoorzien het weerstandsvermogen van de stad. Dit vermogen dekt bestaande risico's af. De begrote mutaties voor 2024 en de twee begrotingsjaren daarna zijn het gevolg van besluiten uit de Kadernota 2024. Het betreffen hier onder andere uitgaven voor de invoering van de [Omgevingswet](#), uitvoeringslasten voor organisatieontwikkeling en gereserveerde budgetten voor onderzoekskosten voor het Biesboschcentrum en het Energiehuis.

In de meerjarige stand van de algemene reserve zijn de begrotingssaldi niet meegenomen. Uiteindelijk worden rekeningresultaten van de komende jaren ook met de algemene reserve verrekend.

Algemene reserve grondbedrijf

Het saldo van de reserve grondbedrijf stijgt door [winstnemingen in grondexploitaties](#). Het is de verwachting dat, de komende jaren, de financiële risico's die samenhangen met de grondbedrijfsactiviteiten een drukkend effect zullen hebben op de algemene reserve grondbedrijf.

Overige bestemmingsreserves

De toevoegingen in 2024 hangen vooral samen met de reguliere toevoegingen aan de reserves Parkeren, Afval en de onderhoudsreserve Vastgoed. De onttrekkingen aan de reserves vanaf 2024 komen vooral door investeringen in de [Agenda Dordt 2030](#) en bestedingen op grond van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (tot en met 2026). Hierbij geldt dat een deel van de uitgaven voor Agenda Dordt 2030 en het Politiek Akkoord 2022-2026 nog niet in de meerjarige stand van de reserves zijn verwerkt. Hierdoor gaan de bestemmingsreserves meerjarig nog dalen.

Bestemmingsreserve Strategische Investeringsreserves

De strategische investeringsreserves dalen, met name in 2024. Dit komt door investeringen in Dordt West, de Spoorzone/Spuiboulevard, het Zuidelijk Stationsgebied, de sportparken en Campusontwikkeling Leerpark.

Beklemdes reserves

Drie reserves zijn als beklemdes reserve aangemerkt: de reserve Onderwijshuisvesting, SI-Onderwijshuisvesting en de reserve Afschrijving. Deze reserves zijn afgezonderd op basis van de boekhoudvoorschriften (reserve Afschrijving) of omdat er een claim op de betreffende reserve (reserves Onderwijshuisvesting) ligt. De toename in 2024 komt door voeding van de reserve afschrijving voor investeringen in Dordt West, de Dordwijkzone, de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en een nieuwe school. Meerjarig nemen de reserves af door de bouw van deze school, de Drechtster (Onderwijshuisvesting), en door onttrekkingen aan de reserve Afschrijving ter dekking van kapitaallasten.

Ontwikkelingen voorzieningen

Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van de voorzieningen vanaf 2024 zien:

Bedragen x € 1.000

	Voorzieningen ivm bijdragen van derden	Onderhoudsvoorzieningen	Overige voorzieningen	Algeheel totaal
Stand per 1-1-2023	8.890	4.501	18.289	31.680
Toevoeging 2023	2.692	1.152	0	3.844
Onttrekking 2023	2.852	970	980	4.802
Stand per 1-1-2024	8.731	4.682	17.309	30.722
Toevoeging 2024	3.987	1.210	0	5.197
Onttrekking 2024	2.426	911	1.090	4.427
Stand per 1-1-2025	10.292	4.981	16.219	31.492
Toevoeging 2025	3.409	1.190	0	4.599
Onttrekking 2025	4.907	1.229	965	7.101
Stand per 1-1-2026	8.794	4.942	15.254	28.990
Toevoeging 2026	4.668	1.190	0	5.858
Onttrekking 2026	1.821	903	965	3.689
Stand per 1-1-2027	11.641	5.229	14.289	31.159
Toevoeging 2027	3.856	1.190	0	5.046
Onttrekking 2027	5.041	1.354	965	7.360
Stand per 1-1-2028	10.456	5.065	13.324	28.845
Toevoeging 2028	3.856	1.190	0	5.046
Onttrekking 2028	3.244	1.332	965	5.541
Stand per 1-1-2029	11.068	4.923	12.359	28.350

Toelichting ontwikkeling voorzieningen

Voorzieningen in verband met bijdragen van derden

Dit zijn voorzieningen die samenhangen met inkomsten die voor een specifiek doel zijn ontvangen van derden. Dit betreft de voorzieningen afkoopsommen Essenhof, de voorziening erfstellingen legaten en schenkingen en de voorzieningen voor riolering. De stand van deze voorzieningen loopt

op door toevoegingen aan laatstgenoemde voorzieningen.

Onderhoudsvoorzieningen

Er zijn onderhoudsvoorzieningen voor: sportvelden, de sportboulevard, de gebouwen en de ecolodge in de Hollandse Biesbosch, NMC Weizigt, vaartuigen van het Biesboschcentrum. De onderhoudsvoorzieningen voor havens en baggeren zijn bij het opstellen van de Jaarrekening 2022 omgevormd tot de bestemmingsreserve onderhoud havens en baggeren, omdat deze in de praktijk niet meer voldeden aan de nieuwste BBV-regelgeving.

Voor de per 1 januari 2021 overgenomen activa van de voormalige GR Parkschap Nationaal Park De Biesbosch, te weten de elektrische vloot van het Biesboschcentrum en het vastgoed in de Hollandse Biesbosch, zijn meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) opgesteld. Deze zijn als bijlagen toegevoegd. Het hierin opgevoerde eigenarenonderhoud past binnen de budgetten van deze begroting. Verduurzaming van het vastgoed in de Hollandse Biesbosch maakt geen onderdeel uit van het MJOP en wordt meegenomen in de volgende fasen van de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed.

Voor de voorzieningen inzake de Sportboulevard en de sportvelden zijn de geactualiseerde MJOP's nog niet verwerkt in de begroting. De actualisatie van deze onderhoudsplannen vragen nog verdere vertaling en zullen separaat aan de raad ter vaststelling worden voorgelegd. Voor de sportvelden geldt dat andere kwaliteitscriteria en regelgeving aan de orde zijn, waarvan het toepassen consequenties heeft. Dit gaat onder andere om maatregelen op de sportvelden zelf zoals verharding en de afweging om bestrijdingsmiddelen vrij te gaan werken, waarbij beregeningsinstallaties nodig zijn. De financiële consequenties en eventuele keuzemogelijkheden worden separaat aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

Overige voorzieningen

Onder deze categorie vallen drie voorzieningen: de voorziening voor de wethouderspensioenen, de voorziening voor afgesloten bouwgrondprojecten en de voorziening FLO. Meerjarig neemt vooral de voorziening FLO af in verband met kosten die zijn verbonden aan functioneel leeftijdsontslag voor brandweerpersoneel.

Projecten

We gaan achtereenvolgens beknopt in op:

- de [actieve projecten](#) per programma.
- [relevante ontwikkelingen](#) binnen de projectenportefeuille.

Overzicht projecten

Een project is een eenmalige en eindige taak of activiteit met een concreet gedefinieerd eindresultaat, waarvan de uitvoering zich, in de meeste gevallen, over meerdere jaren uitstrekt. De reserveringen zijn bij voorgaande kadernota's, bij het vaststellen van de prognose grondbedrijf of bij MJOP's genomen besluiten gedaan. Kredieten zijn formeel door de raad geautoriseerde en beschikbaar gestelde budgetten (vanuit de reserveringen) ten behoeve van de voorbereiding en/of uitvoering van een formeel voorgenomen project. In de tabel 'overzicht actieve projecten' zijn zowel de grote projecten als de overige projecten opgenomen. De bedragen genoemd bij de grondexploitaties zijn feitelijk allemaal reserveringen die voornamelijk door toekomstige grondopbrengsten worden gedekt. Bij de overige projecten vormt het reserveringsbedrag het totaal aan verwachte uitgaven dat nodig is om het project te realiseren. De dekking hiervan vindt plaats door gemeentelijke middelen en bijdragen van derden zoals subsidies.

In de tabel zijn de reserveringen, kredieten en uitgaven per project weergegeven. Hiermee wordt zichtbaar welk gedeelte van het krediet is uitgegeven en welk gedeelte nog beschikbaar (en eventueel heroverweegbaar) is. Om de tabel niet onnodig complex te maken is er voor gekozen om de bedragen niet uit te splitsen in de verschillende dekkingsbronnen.

Overzicht actieve projecten:

Agenda Dordt 2030

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Onttrekkingen
Spoorzone ¹	€ 140.000.000	€ 6.122.500	€ 1.597.000
Dordwijkzone	€ 51.000.000	€ 5.983.038	€ 4.618.449
Ruimte voor banen	€ 20.500.000	€ 1.445.860	€ 396.509
Dordtse Leerprogramma	€ 27.400.000	€ 9.305.459	€ 929.693
Toekomst Dordtse jongeren	€ 10.475.000	€ 0	€ 0
Zonne energie	€ 5.000.000	€ 200.000	€ 82.645
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	€ 9.000.000	€ 0	€ 0
Binnenstadontwikkeling	€ 40.000.000	€ 250.000	€ 141.744
Co-financiering BZK midd Spuiboulevard	€ 3.400.000	€ 0	€ 0
Co-financiering Regiodeal	€ 3.000.000	€ 103.000	€ 71.000
Geluidsscherm Amstelwijck-GezondheidsPark	€ 17.000.000	€ 12.322.675	€ 7.658.121
Dordtse Mijl	€ 6.200.000	€ 6.200.000	€ 377.900
Parkeervoorziening Spuiboulevard	€ 640.000	€ 640.000	€ 250.000
	€ 335.615.000	€ 31.478.072	€ 11.596.959

¹ Binnen de Spoorzone zijn overige dekkingsbronnen uit andere reserves en subsidies. Deze zijn niet meegenomen in dit overzicht.

² Huidige storting in reserve bedraagt € 18,5 miljoen, in 2023 wordt nog € 2 miljoen gestort uit reserve SI-WDO conform raadsbesluit [2022-0169003](#).

Overige projecten

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Gerealiseerd
Dordthuis	nvt	€ 25.559.000	€ 12.543.500
Spuiboulevard & VSP	nvt	€ 9.400.000	€ 7.243.124
Dordtse Mijl	€ 9.600.000	€ 9.600.000	€ 4.816.261
Dordt West	€ 27.888.447	€ 25.746.000	€ 14.271.177
	€ 41.608.586	€ 49.988.992	€ 29.525.496

Lopende grondexploitaties²

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Gerealiseerd
Admiraalsplein	-	-	-
Amstelwijck Businesspark	-	-	-
Amstelwijck Wonen	-	-	-
Blekersdijk	-	-	-
BVP Baanhoekweg	-	-	-
BVP Mijlweg	-	-	-
Dordtse Kil IV	-	-	-
Drechtwerk B&S	-	-	-
Einsteinstraat 61	-	-	-

Gezondheidspark Middenzone	-	-	-
Gezondheidspark Overkampzone	-	-	-
Grote Hondring	-	-	-
Kilkade 7	-	-	-
Leerpark	-	-	-
Nijverheidsstraat	-	-	-
OMC terrein	-	-	-
Oranjepark	-	-	-
Oud Krispijn Zuid	-	-	-
Patersweg	-	-	-
Prof Langeveldlaan	-	-	-
Speeltuinlocatie Wielwijk	-	-	-
Spuiboulevard 4-88	-	-	-
Stadswerven	-	-	-
Steegoversloot	-	-	-
Troelstraweg	-	-	-
Vlijweide	-	-	-
Wielwijk	-	-	-
	-	-	-

³ Voor deze bedragen bij genoemde projecten verwijzen wij naar de geheime bijlagen bij de prognose 2023 van het grondbedrijf.

Relevante ontwikkelingen in projecten

In de [Begroting 2022](#) is op wens van de raad voor het eerst een Dashboard Agenda Dordrecht 2030 opgenomen. Dat geeft de raad twee keer per jaar een instrument om rondom die Agenda Dordt 2030 de grote hoofddoelstellingen te zien de voortgang daarop. De grote projecten geven uitvoering aan de doelstellingen die benoemd zijn in de agenda Dordrecht 2030 en in het Politiek Akkoord.

Bij aanvang van een project wordt met een raadsvoorstel aan de raad gevraagd om de kaders vast te stellen. Over de voortgang wordt gerapporteerd middels raadinformatiebriefven. Indien de scope wijzigt, er meer financiële middelen nodig zijn of er een andere reden is die het nodig maakt om de kaders te wijzigen, volgt een separaat raadsvoorstel waarin de raad wordt gevraagd deze kaders opnieuw vast te stellen. Daarnaast wordt de raad over de grondexploitaties geïnformeerd bij de jaarlijkse prognose van het grondbedrijf. De komende jaren zal intensief gewerkt worden aan het programma Stadsas (voorheen Spoorzone) om ambities onder andere op het gebied van woningbouw en werkgelegenheid waar te maken. College en raad hebben zich in de vorige raadsperiode al uitgesproken voor de groeiambitie. College en raad streven er naar om 10.000 woningen toe te voegen aan de bestaande woningvoorraad gedurende een periode van 15 tot 20 jaar. Deze woningen zullen binnenstedelijk - en met name in de Stadsas - gerealiseerd worden. Deze groeiambitie heeft tot doel de sociaaleconomische positie van de stad te versterken en te voldoen aan de toenemende vraag naar woningen. Voor de Stadsas wordt daarom twee keer per jaar, los van de cyclische P&C producten, een voortgangsrapportage opgeleverd. U heeft inmiddels met de eerste [voortgangsrapportage in juni 2023](#) kennis kunnen maken.

Naast het bouwen van woningen wordt ingezet op 4.000 nieuwe banen. Die banenontwikkeling moet vooral terugkomen in de Westelijke Dordtse Oever/Dordtse Kil IV, Amstelwijk, de

Campusontwikkeling Leerpark en de Binnenstad. De werklocaties sluiten aan bij de positieve groeiverwachtingen in de maakindustrie, logistiek, dienstverlening, zorg en de leisure/toerisme. Daarnaast wordt de komende jaren ook ruim aandacht besteed aan de gebieden rond de Tweede en Derde Merwedehavens. [Hierover bent u ook al geïnformeerd](#) eind 2022 en heeft u een eerste budget daartoe verstrekt. In het kader van bovenstaande rondom de bedrijventerreinen, zal opnieuw om besluitvorming worden gevraagd eind 2023 en/of begin 2024.

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) wordt aan het bovenstaande een vervolg gegeven met nieuwe accenten. Zo zijn er vijf focuspunten benoemd:

1. Realisatie van meer betaalbare woningen in Dordrecht.
2. Forse ambities voor een duurzame en groene stad.
3. We gaan ons nog meer inzetten voor bestaanszekerheid en gelijke kansen.
4. We zetten ook deze periode in op groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt.
5. We zetten ons daarom in voor een veilige, leefbare en levendige stad.

Deze vijf focuspunten vormen de basis voor deze bestuursperiode waarbij we werken aan een sterke toekomst voor onze stad. Vanuit die basis geven we concreet en gericht, maar met nieuwe, ambitieuze accenten, invulling aan de Agenda 2030 die de raad in 2021 heeft vastgesteld. Onze opgaven, programma's en projecten zullen hierop gericht zijn en invulling aan geven.

Bijlagen

Beleidsindicatoren

Met de basisset beleidsindicatoren van de VNG ziet iedere gemeente in Nederland hoe ze ervoor staan. De set omvat 34 indicatoren, verdeeld over zeven taakvelden. Met de tabel laten we zien hoe Dordrecht er najaar 2023 voorstaat ten opzichte van de G40. In de toelichting geven we aan wat er met de indicatoren wordt bedoeld en plaatsen we enkele kanttekeningen.

indicator – eenheid	jaar	Dordrecht B2024	Dordrecht JS2022	Dordrecht B2023	Dordrecht JS2021	jaar	G40
bestuur en ondersteuning							
formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2024	10,82	10,46	11,09	5,63 ¹	2024	n.b.
bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2024	10,75	9,94	10,76	5,01 ¹	2024	n.b.
apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	2024	931,32	1.000,91	1.123,38	842,07 ¹	2024	n.b.
externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2024	8,08²	28,72	8,19	21,11 ¹	2024	n.b.
overhead - % van de totale lasten (%)	2024	12,51	7,23	11,10	5,02 ¹	2024	n.b.
veiligheid							
verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	2022	9	6	6	10	2022	9
jongeren met delict voor rechter - % van 12-21 jaar	2021	1,0	2,0	2,0	2,0	2021	1,0
winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	2022	3,7	3,7	2,6	2,7	2022	3,3
geweldsmisdrijven - per 1.000 inwoners	2022	5,8	5,8	5,6	6	2022	5,4
diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	2022	0,8	0,8	0,8	1,3	2021	1,5
vernietiging en beschadiging - per 1.000 inwoners	2022	5,6	5,6	5,1	7,2	2022	7,2

economie

functiemenging - %	2022	52,0	52,0	52,0	51,9	2022	55,1
banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar	2022	683,6	667,0	667,0	766,7	2022	777,1
vestigingen - per 1.000 inwoners 15-74 jaar	2022	123,1³	123,1 ³	115,7	123,9	2022	124,1 ³

onderwijs

absoluut verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2022	1,2	1,2	1,2	1,4	2022	5,8
relatief verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2022	15	9	9	16	2022	25
voortijdige schoolverlaters - %	schooljaar '20/'21	2,7	2,7	2,7	2,3	2021	2,2

sport, cultuur, recreatie

niet-sporters - %	2020	52,6	52,6	52,6	52,6	2020	48,8
-------------------	------	-------------	------	------	------	------	------

sociaal domein

kinderen in uitkeringsgezin - %	2021	8,0	8	8,0	8,0	2021	7,0
netto arbeidsparticipatie - %	2022	70,2	70,2	65,7	65,7	2022	71,7
werkloze jongeren - %	2021	2,0	2	3,0	3,0	2021	2,0
personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	2021	520,7	520,7	520,7	445,8	2021	500,0
lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	2022	153	153	152,0	238,1	2e helft 2022	121
jongeren met jeugdhulp - %	2022	12,8	12,8	15,3	12,3	1e helft 2022	11,3
jongeren met jeugdbescherming - %	2022	6,4	6,4	1,5	1,4	1e helft 2022	7,9
jongeren met jeugdreclassering - %	2022	1,3	1,4	0,5	0,4	2022	1,7
cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	2022	790	790	850	780	1e helft 2021	699

volksgezondheid en milieu

huishoudelijk restafval - kg per inwoner	2021	190	190	228	214	2020	171
hernieuwbare elektriciteit - %	2021	18,8	20,4	20,3	19,4	2018	10,7

volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	2022	248	248	227	227	2022	261
nieuwbouw - per 1.000 woningen	2022	2,8	2,8	9,1	6,90	2022	9,1
demografische druk (groen en grijs) - %	2022	68,6	68,6	68,3	68,3	2022	65,0
woonlasten éénpersoonshuishouden - €	2022	803	803	734	734	2022	839
woonlasten meerpersoonshuishouden - €	2022	818	818	734	734	2022	916

¹ Het verschil 2021 ten opzichte van latere jaren is het resultaat van de invlechting van de GR Drechtsteden.

² Uitgangspunt is een begrote formatie met eigen personeel. Doordat we in de afgelopen jaren vacatures steeds moeilijker kunnen invullen, is het inhuurpercentage steeds hoger.

³ Leeftijdsgroep niet exact bekend.

De tabel bevat de Dordtse score op 34 indicatoren uit de basisset van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De basisset is eind 2015 tot stand gekomen en in het voorjaar van 2016 voor het eerst door KING gevuld. Sindsdien zijn vijf indicatoren komen te vervallen: hardekern jongeren, verkeersongevallen met een motorvoertuig, overige vervoersongevallen met een gewonde fietser, bruto gemeentelijk product, achterstandsleerlingen. Vooral omdat de gegevens niet meer worden bijgehouden of de indicator teveel is gewijzigd. Voor het thema verkeer & vervoer zijn nu in het geheel geen indicatoren meer voorhanden.

In onderstaande tabel geven we per indicator de definitie en plaatsen we enkele kanttekeningen bij de interpretatie van de cijfers.

indicator	definitie	toelichting
veiligheid		
verwijzingen Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Jongeren komen bij Halt terecht omdat ze een grens hebben overschreden. Ze hebben bijvoorbeeld een afvalbak vernield, gespijbeld of een winkeldiefstal gepleegd	Aantal verwijzingen kan ook weerspiegelen hoe actief er op wordt ingezet
jongeren met delict voor rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen	
winkeldiefstal	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	
gewelddsmisdrijven	Het aantal gewelddsmisdrijven, per 1.000 inwoners (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Voorbeelden van gewelddsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.)	
diefstal uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners	
vernieling en beschadiging	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners	
economie		
functiemenging	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen	Streven kan zijn om werken en wonen zoveel mogelijk in balans te hebben en dus zo dicht mogelijk bij de 50% uit te komen
banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Gaat om personen die minimaal 1 uur per week betaalde activiteiten verrichten op of vanuit een vestiging: meewerkende eigenaar (directie, bedrijfshoofd), meewerkend gezinslid, zelfstandige beroepsbeoefenaar en/of werknemer (inclusief uitzendkrachten)	Op basis van een enquête, dus uitkomst omgeven door nauwkeurigheidsmarges
vestigingen	Elke afzonderlijk gelegen ruimte, terrein of complex van ruimten of terreinen, benut door een bedrijf voor uitoefening van de activiteiten. Ieder bedrijf bestaat uit tenminste één vestiging. Meerdere locaties van een bedrijf binnen één postcodegebied worden als één	

	vestiging beschouwd	
onderwijs		
absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school	
relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (te laat, luxe verzuim, te laat terug van vakantie of signaalverzuim)	
voortijdige schoolverlaters	Het aandeel leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dus zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.	
sport, cultuur, recreatie		
niet-sporters	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	Enquêtegegevens, dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
 sociaal domein		
kinderen in uitkeringsgezin	Kinderen tot 18 jaar die leven in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	
netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking (15-74 jaar) ten opzichte van de bevolking	Op basis van de CBS enquête 'Beroepsbevolking', dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar)	
personen met bijstandsuitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering op grond van de Participatiewet (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners)	
lopende re-integratievoorzieningen	Voorzieningen die door een gemeente worden ingezet nadat de gemeente heeft vastgesteld dat een cliënt een belemmering heeft die directe arbeidsinschakeling bemoeilijkt (er is een afstand tot de arbeidsmarkt). De voorziening is erop gericht de afstand tot de arbeidsmarkt van een cliënt te verkleinen, waarbij het doel op de lange termijn altijd arbeidsinschakeling is (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	Het zou beter zijn om deze indicator te corrigeren voor de omvang van de doelgroep. Streven is immers: zorgen dat iedereen die een voorziening nodig heeft, deze ook krijgt
jongeren met jeugdhulp	Hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders	Voor deze drie indicatoren kan ook gelden: hoe hoger, hoe beter. Dat kan als je redeneert vanuit de gedachte: iedere jongere met behoefte aan hulp of bescherming ook daadwerkelijk helpen
jongeren met jeugdbescherming	Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'	
jongeren met jeugdreclassering	Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar.	

cliënten met een maatwerkarrangement	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	Idealiter geeft deze indicator weer of de cliënten die een arrangement nodig hebben, deze ook krijgen.
--------------------------------------	--	--

volksgezondheid en milieu

huishoudelijk restafval	Door of in opdracht van de gemeente bij huishoudens ingezameld afval (inclusief door scholen, verenigingen en liefdadigheidsorganisaties ingezameld textiel, oud papier en karton). Omdat het afval van kleine winkels en dergelijk vaak tegelijk met het afval van huishoudens wordt ingezameld, zal een (klein) deel niet afkomstig zijn van huishoudens	Op basis van een schriftelijke vragenlijst onder alle Nederlandse gemeenten. Ruim 90 procent retourneert een bruikbare vragenlijst
hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa. Het gaat hier om het gebruik	Vanwege de grote verschillen in scores zetten we vraagtekens bij de juistheid ervan

volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

WOZ-waarde woningen	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (koop en huur)
nieuwbouw	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen
demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (niet werkende bevolking/werkende bevolking)
woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)
woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)

Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting

Ter verbetering van het inzicht van de raad in de opbouw en mutaties van begrotingen is eerder de toezegging gedaan een aansluitingstabel op te nemen in de begroting en jaarstukken. In de tabel is opgenomen hoe de vastgestelde meerjarenbegroting van een jaar geleden (in casu de [Begroting 2023-2027](#)) is gewijzigd om te komen tot de nieuwe voorgestelde meerjarenbegroting (Begroting 2024-2028).

Een deel van de wijzigingen zijn reeds door de raad geautoriseerd, omdat na vaststelling van de vorige begroting een aantal begrotingswijzigingen is vastgesteld met een meerjarig karakter. Daarnaast is in deze nieuwe begroting een aantal voorstellen en mutaties verwerkt. In onderstaande tabel vindt u de uitwerking hiervan in concrete bedragen per programma.

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht													
Begroting 2023-2026		30.368	11.277	19.091	27.550	11.337	16.213	26.341	11.726	14.615	26.341	11.726	14.615
223100	1e bestuursrapportage 2023	-1.482	147	-1.629	-1.472	147	-1.619	-1.476	147	-1.623	-1.488	147	-1.635
223700	P-begroting herschikking	1.620	-45	1.665	1.620	-45	1.665	1.620	-45	1.665	1.620	-45	1.665
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: knelpunten kadernota										131	131	-
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: stelposten algemene uitkering										-2.423		-2.423
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: diversen										7		7
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: indexering	1.778	231	1.548	1.928	233	1.695	1.858	246	1.611	1.693	250	1.444
	Kadernota 2024: knelpunten - verbonden partijen (GR Sociaal - RVHZHZ)	154	-	154	154	-	154	154	-	154	34	-	34
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatie	250	-	250	250	-	250	225	-	225	225	-	225
	Kadernota 2024: dekkingsmaatregelen	-1.111	-	-1.111	-1.111	-	-1.111	-1.111	-	-1.111	-1.111	-	-1.111
	Begroting 2024: meicirculaire 2023	5.385	-	5.385	16.564	-	16.564	24.323	-	24.323	34.232	-	34.232
	Begroting 2024: stelpost indexering prijsgevoelige budgetten - voeding	1.500	-	1.500	1.500	-	1.500	1.500	-	1.500	1.500	-	1.500
	Begroting 2024: stelpost indexering prijsgevoelige budgetten - aanwending (sportboulevard-gymzalen)	-65	-	-65	-65	-	-65	-47	-	-47	-47	-	-47
	Begroting 2024: kapitaallasten, inculsief onderuitputting in 2024	-482	-	-482	18	-	18	18	-	18	0	-	0
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	1.055	147	908	707	147	560	526	147	379	433	147	286
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	-7.898	-	-7.898	-4.408	-	-4.408	-1.716	-	-1.716	-779	-	-779
Begroting 2024-2027		31.072	11.756	19.316	43.235	11.819	31.416	52.215	12.221	39.994	60.369	12.356	48.013

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht													
Begroting 2023-2026		42.707	5.510	37.197	42.073	4.945	37.128	41.722	4.542	37.180	41.722	4.542	37.180
223100	1e bestuursrapportage 2023	684	617	67	660	617	43	660	617	43	580	537	43
223016	AD 2030 Binnenstadsontwikkeling	40	40	-			-			-			-
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed	-24		-24	-24		-24	-24		-24	-24		-24
223018	Besteding coronamiddelen cultuur	300	300	-									
223700	P-begroting herschikking	348		348	348		348	348		348	348		348
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										-57	24	-81
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: vervallen inkomsten PA 2023-2026											-125	125
	Diversen	6		6	6		6	6		6			-
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: indexering	986	27	959	1.046	27	1.019	1.046	27	1.019	1.042	27	1.015
	Kadernota 2024: knelpunten - verbonden partijen (Binnenstadsbedrijf)	125	-	125	125	-	125	125	-	125	125	-	125
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatie	110	-	110	110	-	110	110	-	110	110	-	110
	Kadernota 2024: knelpunten - Biesboschcentrum	365	215	150	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kadernota 2024: knelpunten - Accommodaties (renovatie Regentenkamer)	100	100	-	200	200	-	100	100	-	-	-	-
	Kadernota 2024: beleidswensen - Cultuur	200	-	200	300	-	300	300	-	300	300	-	300
	Kadernota 2024: beleidswensen - Evenementen	550	-	550	550	-	550	550	-	550	550	-	550
	Kadernota 2024: beleidswensen - Doorontwikkeling Biesboschcentrum	150	-	150	150	-	150	-	-	-	-	-	-
	Kadernota 2024: beleidswensen - Wantij-West gebiedsontwikkeling	270	270	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kadernota 2024: beleidswensen - Wantij-West uitvoering 1ste fase	-	-	-	150	-	150	150	-	150	150	-	150
	Begroting 2024: verbonden partijen (VRZHZ)	-52	-	-52	-52	-	-52	-52	-	-52	-52	-	-52
	Begroting 2024: VGB actuele verkoopprognose en verrekeningen	-	-2	2	-	-2	2	-	-2	2	-	-2	2
	Begroting 2024: kapitaallasten	38	52	-14	70	53	17	68	55	14	59	56	3
	Begroting 2024: overige mutaties	52	-36	88	51	-37	89	51	-36	87	51	-38	89
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	51	172	-121	21	172	-151	21	172	-151	31	172	-141
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	5	5	-	5	5	-	5	5	-	5	5	-
Begroting 2024-2027		47.011	7.270	39.741	45.788	5.980	39.808	45.185	5.479	39.706	44.939	5.198	39.741

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht													
Begroting 2023-2026		75.047	45.255	29.792	73.755	44.317	29.438	74.969	44.224	30.745	74.969	44.224	30.745
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed	-32		-32	-32		-32	-32		-32	-32		-32
223016	AD 2030 Binnenstadsontwikkeling	255	255	-	180	180	-	165	165	-			
223021	Bestedingsplan GroenBlauw 2023-2026	975	975	-	950	950	-	950	950	-			
223023	Doorstartnotitie Energietransitie Dordrecht	675	675	-	675	675	-	675	675	-			
223099	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	-647	-629	-18	-18		-18	-18		-18			-
223100	1e bestuursrapportage 2023	608	674	-66	608	674	-66	608	674	-66	102	168	-66
223700	P-begroting herschikking	1.119		1.119	1.119		1.119	1.119		1.119	1.119		1.119
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										435		435
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: indexering riolen										-821		-821
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: PA 2023-2026										-12	-500	488
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: diversen											175	-175
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: autonome ontwikkelingen - areaal	420	-	420	560	-	560	560	-	560	560	-	560
	Kadernota 2024: indexering	3.463	2.552	910	3.611	2.576	1.035	3.603	2.568	1.035	3.613	2.576	1.037
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatie	175	175	-	175	175	-	-	-	-	-	-	-
	Begroting 2024: Meicirculaire 2023	84		84	86		86	81		81	78		78
	Begroting 2024: VGB actuele verkoopprognose en verrekeringen	-	-4	4	-	-4	4	-	-4	4	-	-4	4
	Begroting 2024: 1e Burap 2023 nog structureel te verwerken: bewonersparticipatie	150		150	150		150	150		150	150		150
	Begroting 2024: kapitaallasten	810	733	77	484	25	459	1.136	34	1.102	1.212	33	1.179
	Begroting 2024: gesloten financieringen	-344		-344	-344		-344	-344		-344	-344		-344
	Begroting 2024: Overige mutaties	135	122	14	135	132	3	135	142	-7	136	143	-7
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	-1.318		-1.318	-1.412		-1.412	-1.412		-1.412	-1.431		-1.431
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	5.939	5.916	24	4.051	4.028	24	1.806	1.782	24	1.152	1.129	24
Begroting 2024-2027		87.513	56.698	30.815	84.732	53.727	31.005	84.150	51.210	32.940	80.884	47.943	32.941

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht													
Begroting 2023-2026		297.585	71.772	225.813	295.343	72.196	223.147	295.217	71.681	223.536	295.217	71.681	223.536
223006	Verruiming kwijtscheldingsbeleid	70		70	70		70	70		70	70		70
223011	Politiek akkoord 2022-2026 OV voor minima	207	207	-	207	207	-	207	207	-			
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed		151	-151		151	-151		151	-151		151	-151
223022	Wijziging sportvisie 2030	1.535	1.535	-	120	120	-	120	120	-			
223025	Glansrijke Toekomst AD2030	375	375	-	375	375	-						
223099	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	-73		-73	-73		-73	-73		-73			
223100	1e bestuursrapportage 2023	1.710	2.346	-636	1.710	2.165	-455	1.252	1.707	-455	-455		-455
223700	P-begroting herschikking	336		336	336		336	336		336	336		336
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										44		44
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: PA 2023-2026										-2.784	-2.784	-0
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: kerntaken SWT										-423		-423
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: beschermd Wonen										785		785
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: Provinciale afspraak jeugdzorg										800		800
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: inzet POK-middelen minimabeleid										-202		-202
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: diversen										-49	29	-78
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: autonome ontwikkelingen - jeugdhulp	200	-	200	1.349	-	1.349	-	-	-	-	-	-
	Kadernota 2024: autonome ontwikkelingen - beschermd wonen	-300	-	-300	-100	-	-100	-100	-	-100	-100	-	-100
	Kadernota 2024: indexering	2.226	497	1.728	2.311	497	1.814	2.285	497	1.788	2.108	497	1.611
	Kadernota 2024: knelpunten - verbonden partijen (GR DG&J en GR Sociaal en VHZHZ)	15.900	5.610	10.290	15.920	5.610	10.310	15.930	5.610	10.320	16.060	5.610	10.450
	Kadernota 2024: knelpunten - Accommodaties (bijdrage Stichting kv Oranje Wit Hal)	110		110	110		110	110		110	110		110
	Kadernota 2024: knelpunten - Accommodaties (onderhoud (buiten)sportaccommodaties)	160		160	200		200	240		240	290		290
	Begroting 2024: Meicirculaire 2023	1.029		1.029	1.360		1.360	-836		-836	-1.797		-1.797
	Begroting 2024: stelpost indexering prijsgevoelige budgetten - aanwending (sportboulevard)	-120	-351	231	-120	-351	231	-120	-351	231	-120	-351	231
	Begroting 2024: VGB actuele verkoopprognose en verrekeringen	-	-5	5	-	-5	5	-	-5	5	-	-5	5
	Begroting 2024: kapitaallasten	-15	12	-27	195	55	140	128	56	71	168	58	111
	Begroting 2024: overige mutaties	-7	1	-8	-7		-7	-8		-9		1	-1
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	800		800	771		771	771		771	703		703
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	2.187	513	1.674	2.273	513	1.761	2.254	488	1.767	1.843	3	1.840
Begroting 2024-2027		323.914	82.662	241.252	322.351	81.532	240.819	317.784	80.161	237.623	312.605	74.888	237.717

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Lerend en Ondernemend Dordrecht													
Begroting 2023-2026		34.272	16.507	17.765	32.965	15.502	17.463	32.258	14.539	17.719	32.258	14.539	17.719
223003	Ruimte voor banen	375	375	-	175	175	-	75	75	-	-	-	-
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed	-7		-7	-7		-7	-7		-7	-7		-7
223099	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	6		6	6		6	6		6			-
223100	1e bestuursrapportage 2023	464	468	-4	457	468	-11	457	468	-11	457	468	-11
223700	P-begroting herschikking	-785		-785	-785		-785	-785		-785	-785		-785
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										-85	26	-112
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: PA 2023-2026										-525	-525	-
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: Raadsvoorstel Dordt Leerprogramma										-1.415	-1.415	-
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: indexering	617	179	438	648	179	469	667	179	487	663	179	483
	Kadernota 2024: knelpunten - verbonden partijen (GR DG&J)	86	-	86	86	-	86	86	-	86	86	-	86
	Kadernota 2024: beleidswensen - opgave Human capital	250	250	-	250	250	-	250	250	-	-	-	-
	Begroting 2024: Meicirculaire 2023	300	-	300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Begroting 2024: RV Ophogen kapitaallasten Drechtster	-	-	-	165	-	165	165	-	165	165	-	165
	Begroting 2024: stelpost indexering prijsgevoelige budgetten - aanwending (gymzalen)	-166	-	-166	-166	-	-166	-185	-	-185	-185	-	-185
	Begroting 2024: kapitaallasten	9	-	9	18	-	18	185	-	185	187	-	187
	Begroting 2024: Overige mutaties	-407	-429	22	-406	-427	21	-406	-427	21	-406	-434	28
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	238	-	238	222	-	222	222	-	222	232	-	232
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	36	36	-	36	36	-	36	36	-	36	36	-
Begroting 2024-2027		35.289	17.386	17.903	33.664	16.183	17.481	33.024	15.120	17.904	30.675	12.874	17.801

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht													
Begroting 2023-2026		49.921	47.123	2.798	33.586	30.700	2.886	37.964	35.337	2.627	37.964	35.337	2.627
223004	Spuiboulevard 2023	1.011	1.011	-	431	431	-			-			-
223009	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	-1.661	-1.661	-	1.456	1.456	-	1.591	1.591	-			-
223010	1e bestuursrapportage 2023	32	32	-	-116	-116	-	-21	-21	-			-
223012	P-begroting herschikking	290	290	-			-			-			-
223014	Mobiliteitsplan 2023-2026	450	450	-	250	250	-	75	75	-			-
223016	AD2030 Binnenstadsontwikkeling	90	90	-	85	85	-	125	125	-			-
223020	Vd Broek-erf	110	110	-	407	407	-			-			-
223036	Prognose GREX	27.320	27.593	-273	12.997	13.269	-273	7.026	7.299	-273	-188	84	-272
223099	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	2.368	2.368	-			-			-			-
223100	1e bestuursrapportage 2023	38	38	-			-			-			-
223700	P-begroting herschikking	354		354	354		354	354		354	354		354
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										62		62
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: diversen											7	-7
Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: indexering	894	741	153	948	752	197	951	755	196	942	746	196
	Kadernota 2024: knelpunten - omgevingswet	310	210	100	310	210	100	310	210	100	310	210	100
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatie	75	160	-85	75	160	-85	75	160	-85	75	160	-85
	Begroting 2024: VGB actuele verkoopprognose en verrekeningen	-	-4	4	-	-4	4	-	-4	4	-	-4	4
	Begroting 2024: 1e Burap 2023 nog structureel te verwerken: PG Veemarkt	-99	-	-99	-99	-	-99	-99	-	-99	-99	-	-99
	Begroting 2024: kapitaallasten	-18	-4	-13	174	-5	179	181	-5	186	179	-5	183
	Begroting 2024: gesloten financieringen	-	-98	98	-	-122	122	-	-129	129	-	-137	137
	Begroting 2024: herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	-1.000	-	-1.000	-1.037	-	-1.037	-1.037	-	-1.037	-1.037	-	-1.037
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	203	201	2	195	193	1	185	185	-	241	241	-
Begroting 2024-2027		80.689	78.649	2.040	50.016	47.667	2.349	47.680	45.577	2.103	38.803	36.639	2.164

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Algemene Dekkingsmiddelen (inclusief begrotingsresultaat)													
Begroting 2023-2026		4.860	396.975	-392.115	5.135	392.302	-387.167	5.368	369.663	-364.295	5.368	369.663	-364.295
223006	Verruiming kwijscheldingsbeleid	-70		-70	-70		-70	-70		-70	-70		-70
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed	350	235	115	350	235	115	350	185	165	225	10	215
223036	Prognose GREX	273		273	273		273	273		273	272		272
223100	1e bestuursrapportage 2023	1.280	-1.017	2.297	14	-2.124	2.138	14	-2.128	2.142	14	-2.130	2.144
	Diversen	-2		-2	-2		-2	-2		-2	23	-41	65
	Mutatie resultaat Begroting 2023/2024	8.083		8.083	12.994		12.994	14.178		14.178	16.594		16.594
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										-153	-33	-120
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: PA 2023-2026										28	-75	103
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mei en septembercirculaire										-9.347	-12.396	3.049
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: rijksbudget jeugd, provinciale afspraak jeugdhulp										-1.779	-289	-1.489
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: Kadernota 2023										-792		-792
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: indexeren riolering										853		853

Begroting 2024-2027													
	Kadernota 2024: autonome ontwikkelingen - jeugdhulp		1.301	-1.301		1.349	-1.349			-			-
	Kadernota 2024: autonome ontwikkelingen - rentebaten en deelnemingen		3.835	-3.835		1.300	-1.300		800	-800		450	-450
	Kadernota 2024: indexering	252	2.326	-2.074	277	2.326	-2.049	277	2.326	-2.049	280	2.326	-2.046
	Kadernota 2024: dekkingsmiddelen - gemeentefonds		4.240	-4.240		4.240	-4.240		4.180	-4.180		13.150	-13.150
	Kadernota 2024: dekkingsmiddelen - onroerende zaakbelasting		800	-800		800	-800		800	-800		800	-800
	Kadernota 2024: dekkingsmiddelen - logies heffing		750	-750		850	-850		850	-850		850	-850
	Begroting 2024: verbonden partijen		-87	87		-105	105		-129	129		-156	156
	Begroting 2024: VGB actuele verkoopprognose en verrekeningen		-290	290		512	-512		-24	24		696	-696
	Begroting 2024: kapitaallasten	-298		-298	-945		-945	1.238		1.238	1.309		1.309
	Begroting 2024: OZB opbrengsten		322	-322		322	-322		322	-322		322	-322
	Begroting 2024:erschikking P-budgetten - per saldo geen effect	-90		-90	-95		-95	-95		-95	-95		-95
	Begroting 2024: programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves		2.709	-2.709		17.793	-17.793		26.092	-26.092		35.114	-35.114
	Overige mutaties	7		7	17		17	-6	-13	7	-4	-14	10
	Saldo kadernota 2024	-8.425	125	-8.550	-14.555	75	-14.630	-15.000		-15.000	-5.800		-5.800
	Mutatie saldo begroting 2024	1.496	959	537	1.947	241	1.706	992	100	892	619	101	517
Begroting 2024-2028		7.716	413.183	-405.467	5.339	420.116	-414.777	7.516	403.024	-395.508	7.545	408.347	-400.802

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Overhead													
Begroting 2023-2026		82.729	32.338	50.391	82.602	32.254	50.348	82.225	31.898	50.327	82.225	31.898	50.327
223002	HvSR - Inrichting en gebruik	340	340	-	101	101	-			-			-
223015	Verduurzaming maatschappelijk goed	100		100	100		100	50		50			-
223099	Effecten uit de 2 verzamelwijziging 2022	79		79	79		79	79		79			-
223100	1e bestuursrapportage 2023	-29		-29	-29		-29	-29		-29	-29		-29
223700	P-begrotingerschikking	-2.972	64	-3.035	-2.972	64	-3.035	-2.972	64	-3.035	-2.972	64	-3.035
	Gewijzigde jaarschijf 2026-2027: mutaties kapitaallasten										-95		-95
Begroting 2024-2027		4.144	2.101	2.043	4.737	2.096	2.641	4.733	2.096	2.638	4.732	2.096	2.636
	Kadernota 2024: indexering	599		599	529		529	529		529	529		529
	Kadernota 2024: knelpunten - verbonden partijen										230		230
	Kadernota 2024: knelpunten - Dordthuis							270		270			
	Kadernota 2024: knelpunten - Servicegemeente Dordrecht	1.365	285	1.080	1.390	285	1.105	1.120	550	570	1.110	540	570
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatie (toename van (wettelijke) taken en juridische expertise)	515		515	515		515	515		515	515		515
	Kadernota 2024: knelpunten - organisatieontwikkeling	1.595	1.245	350	1.390	1.040	350	1.005	705	300			
	Kadernota 2024: knelpunten - ICT	190	40	150	380	80	300	380	80	300	380	80	300
	Begroting 2024: kapitaallasten	236	213	23	243	219	24	-1.692	387	-2.079	-2.140	-0	-2.140
	Begroting 2024: accountantskosten	100		100	100		100	100		100			100
	Begroting 2024: Dordthuis aanloopverliezen verhuurexploitatie								-270	270		-230	230
	Begroting 2024: overige mutaties	166		166	166		166	-1		-1	101	1	100
	Herschikking P-budgetten - per saldo geen effect	611	-64	675	1.084	-64	1.148	1.260	-64	1.323	1.387	-64	1.450
	Programma overstijgende wijzigingen of dekking uit reserves	39	29	10	39	29	10	39	29	10	39	29	10
Begroting 2024-2027		89.807	36.590	53.217	90.454	36.104	54.350	87.611	35.745	51.866	86.112	34.644	51.468

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
	Vennootschapsbelasting												
	Begroting 2023-2026	106	-	106	106	-	106	106	-	106	106	-	106
	Begroting 2024-2027	106	-	106	106	-	106	106	-	106	106	-	106

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
	Onvoorzien												
	Begroting 2023-2026	400	-	400	400	-	400	400	-	400	400	-	400
	Begroting 2024-2027	400	-	400	400	-	400	400	-	400	400	-	400

Onderverdeling begroting in taakvelden

Begroting onderverdeeld naar taakvelden		2024			2025		Bedragen x € 1.000	
		2026	2027					
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.1	Bestuur	-6.223	-1.543	4.680	4.729	4.729	4.712	
0.2	Burgerzaken	-7.728	-6.013	1.715	1.668	1.423	1.250	
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-10.993	-4.316	6.678	7.211	10.236	9.378	
0.4	Overhead	-88.053	-34.544	53.508	55.021	51.969	50.616	
0.5	Treasury	10.601	-4.511	-15.111	-14.673	-14.148	-13.639	
0.61	OZB woningen	-297	-16.470	-16.173	-16.171	-16.171	-16.171	
0.62	OZB niet-woningen	-2.055	-17.566	-15.510	-15.499	-15.499	-15.499	
0.63	Parkeerbelasting	-62	-6.791	-6.729	-6.729	-6.729	-6.729	
0.64	Belastingen overig	-1.393	-2.140	-747	-840	-840	-1.402	
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-360.344	-360.344	-370.785	-355.163	-359.766	
0.8	Overige baten en lasten	-16.992	-6.677	10.315	22.430	31.278	39.489	
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-106	0	106	106	106	106	
0.10	Mutaties reserves	-16.473	-36.463	-19.989	-9.595	-10.005	-2.693	
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-678	0	678	-2.958	-27.135	-29.551	
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-13.072	0	13.072	13.072	13.072	13.072	
1.2	Openbare orde en veiligheid	-8.331	-926	7.405	6.882	6.882	6.744	
2.1	Verkeer en vervoer	-28.808	-4.314	24.494	23.171	23.549	24.506	
2.2	Parkeren	-5.694	-4.166	1.528	1.207	1.164	1.068	
2.3	Recreatieve havens	-510	-260	250	250	250	250	
2.4	Economische havens en waterwegen	-1.916	-419	1.497	1.536	1.574	1.566	
2.5	Openbaar vervoer	-759	-130	628	622	612	612	
3.1	Economische ontwikkeling	-3.845	-1.342	2.503	2.209	1.934	1.284	
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-11.870	-11.946	-76	-3.621	-1.610	-1.366	
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-1.093	-340	753	754	754	629	
3.4	Economische promotie	-3.080	-198	2.882	2.842	2.842	2.842	
4.1	Openbaar basisonderwijs	-414	0	414	439	439	289	
4.2	Onderwijshuisvesting	-7.743	-1.625	6.118	6.214	6.432	6.351	
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-20.123	-9.456	10.667	10.278	9.596	8.180	
5.1	Sportbeleid en activering	-3.271	-690	2.582	2.593	2.593	2.028	
5.2	Sportaccommodaties	-13.756	-5.674	8.082	7.241	7.482	7.612	
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-9.195	-80	9.115	8.765	8.765	8.765	
5.4	Musea	-10.463	-2.527	7.937	7.952	7.612	7.675	
5.5	Cultureel erfgoed	-788	-1	787	788	788	788	

5.6	Media	-3.683	0	3.683	3.683	3.683	3.683
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-16.367	-1.517	14.850	14.550	14.353	13.687
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-19.945	-673	19.272	19.438	18.937	17.868
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-14.808	0	14.808	15.213	15.216	13.966
6.3	Inkomensregelingen	-90.032	-62.849	27.183	27.184	27.185	26.092
6.4	WSW en beschut werk	-22.326	0	22.326	22.018	22.018	22.018
6.5	Arbeidsparticipatie	-17.795	-1.201	16.594	16.492	16.392	16.400
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-7.266	-38	7.228	7.228	7.234	7.240
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	-11.397	0	11.397	12.155	10.682	10.690
6.71B	Begeleiding (WMO)	-15.528	0	15.528	15.528	15.528	15.528
6.71C	Dagbesteding (WMO)	-3.735	0	3.735	3.735	3.735	3.735
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-1.658	0	1.658	1.665	1.660	1.457
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-1.065	0	1.065	-926	-2.993	-3.093
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	-9.889	0	9.889	9.889	9.889	9.889
6.72B	Jeugdhulp behandeling	-1.256	0	1.256	1.256	1.256	1.256
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	-3.976	0	3.976	3.976	3.976	3.976
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	-71	0	71	71	71	71
6.73A	Pleegzorg	-3.490	0	3.490	3.490	3.490	3.490
6.73B	Gezinsgericht	-1.644	0	1.644	1.644	1.644	1.644
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	-6.554	0	6.554	6.554	6.554	6.554
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-7.963	0	7.963	7.963	7.963	7.963
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-4.423	0	4.423	4.423	4.423	4.423
6.74C	Gesloten plaatsing	-535	0	535	535	535	535
6.81A	Beschermde wonen (WMO)	0	-600	-600	-600	-600	-600
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-49.262	0	49.262	50.030	50.182	50.967
6.82A	Jeugdbescherming	-2.619	0	2.619	2.619	2.619	2.619
6.82B	Jeugdreclassering	-229	0	229	229	229	229
7.1	Volksgezondheid	-6.751	-957	5.794	5.795	5.795	5.795
7.2	Riolering	-13.351	-16.436	-3.085	-4.100	-2.740	-3.691
7.3	Afval	-17.784	-20.545	-2.761	-2.758	-3.159	-3.160
7.4	Milieubeheer	-7.843	-5.271	2.571	2.579	2.579	1.904
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-2.825	-2.777	48	22	11	5
8.1	Ruimte en leefomgeving	-4.495	-1.217	3.278	3.216	3.166	2.216
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-37.394	-42.001	-4.607	-6.849	-4.808	-2.892
8.3	Wonen en bouwen	-11.051	-6.642	4.409	4.941	4.508	4.533
Geraamd totaal saldo baten en lasten		-704.195	-704.195	0	0	0	0

Onderverdeling van programma's in taakvelden Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		2024			2025	Bedragen x € 1.000 2026 2027	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.1	Bestuur	6.223	1.543	4.680	4.729	4.729	4.712
0.2	Burgerzaken	7.728	6.013	1.715	1.668	1.423	1.250
0.8	Overige baten en lasten	13.918	3.796	10.122	22.207	31.055	39.266
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.534	0	1.534	1.537	1.537	1.537
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.420	383	1.037	1.046	1.046	1.046
8.3	Wonen en bouwen	250	22	228	228	203	203
Geraamd totaal saldo baten en lasten		31.072	11.756	19.316	31.416	39.994	48.013

Geraamd resultaat	31.072	11.756	19.316	31.416	39.994	48.013
--------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2024			2025	Bedragen x € 1.000 2026 2027	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	13.072	0	13.072	13.072	13.072	13.072
1.2	Openbare orde en veiligheid	5.779	187	5.591	5.069	5.069	4.930
2.1	Verkeer en vervoer	30	0	30	30	30	30
2.3	Recreatieve havens	9	0	9	9	9	9
3.4	Economische promotie	3.080	198	2.882	2.842	2.842	2.842
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	9.195	80	9.115	8.765	8.765	8.765
5.4	Musea	10.420	2.527	7.893	7.908	7.568	7.632
5.5	Cultureel erfgoed	405	0	405	407	407	407
5.6	Media	271	0	271	271	271	271
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.336	1.229	3.107	2.680	2.517	2.525
Geraamd totaal saldo baten en lasten		46.596	4.221	42.375	41.053	40.550	40.483
0.10	Mutaties reserves	415	3.049	-2.634	-1.244	-843	-742
Geraamd resultaat		47.011	7.270	39.741	39.809	39.707	39.741

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2024			2025	Bedragen x € 1.000 2026 2027	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.8	Overige baten en lasten	2.674	2.881	-207	-177	-177	-177
2.1	Verkeer en vervoer	22.313	2.552	19.761	20.639	21.189	22.218
2.3	Recreatieve havens	502	260	241	241	241	241

2.4	Economische havens en waterwegen	1.916	419	1.497	1.536	1.574	1.566
2.5	Openbaar vervoer	45	0	45	35	25	25
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.582	165	1.417	1.430	1.433	1.432
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	11.895	27	11.868	11.996	11.962	11.288
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	351	0	351	478	552	554
6.3	Inkomensregelingen	123	0	123	123	123	123
7.2	Riolering	13.351	16.436	-3.085	-4.100	-2.740	-3.691
7.3	Afval	17.784	20.545	-2.761	-2.758	-3.159	-3.160
7.4	Milieubeheer	7.843	5.271	2.571	2.579	2.579	1.904
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.433	0	1.433	1.359	1.309	359
8.3	Wonen en bouwen	1.447	143	1.304	1.312	1.316	1.313
Geraamd totaal saldo baten en lasten		83.258	48.699	34.559	34.693	36.228	33.996
0.10	Mutaties reserves	4.255	7.999	-3.745	-3.688	-3.288	-1.055
Geraamd resultaat		87.513	56.698	30.814	31.005	32.940	32.941

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2024			2025		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.012	607	405	405	405	405	
3.1	Economische ontwikkeling	275	0	275	275	0	0	
4.1	Openbaar basisonderwijs	414	0	414	439	439	289	
5.1	Sportbeleid en activering	3.271	690	2.582	2.593	2.593	2.028	
5.2	Sportaccommodaties	13.756	5.629	8.126	7.285	7.525	7.653	
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	18.061	673	17.388	17.424	16.849	15.778	
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	14.808	0	14.808	15.213	15.216	13.966	
6.3	Inkomensregelingen	89.909	62.849	27.060	27.060	27.062	25.969	
6.4	WSW en beschut werk	22.324	0	22.324	22.017	22.017	22.017	
6.5	Arbeidsparticipatie	17.795	1.201	16.594	16.492	16.392	16.400	
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	7.264	0	7.264	7.264	7.264	7.264	
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	11.397	0	11.397	12.155	10.682	10.690	
6.71B	Begeleiding (WMO)	15.528	0	15.528	15.528	15.528	15.528	
6.71C	Dagbesteding (WMO)	3.735	0	3.735	3.735	3.735	3.735	
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	1.658	0	1.658	1.665	1.660	1.457	
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	1.065	0	1.065	-926	-2.993	-3.093	
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	9.889	0	9.889	9.889	9.889	9.889	
6.72B	Jeugdhulp behandeling	1.256	0	1.256	1.256	1.256	1.256	
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	3.976	0	3.976	3.976	3.976	3.976	

6.72DJeugdhulp zonder verblijf overig	71	0	71	71	71	71
6.73APleegzorg	3.490	0	3.490	3.490	3.490	3.490
6.73BGezinsgericht	1.644	0	1.644	1.644	1.644	1.644
6.73CJeugdhulp met verblijf overig	6.554	0	6.554	6.554	6.554	6.554
6.74AJeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	7.963	0	7.963	7.963	7.963	7.963
6.74BJeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	4.423	0	4.423	4.423	4.423	4.423
6.74CGesloten plaatsing	535	0	535	535	535	535
6.81ABeschermd wonen (WMO)	0	600	-600	-600	-600	-600
6.81BMaatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	49.262	0	49.262	50.030	50.182	50.967
6.82AJeugdbescherming	2.619	0	2.619	2.619	2.619	2.619
6.82BJeugdreclassering	229	0	229	229	229	229
7.1 Volksgezondheid	6.751	957	5.794	5.795	5.795	5.795
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	2.825	2.777	48	22	11	5
Geraamd totaal saldo baten en lasten	323.762	75.983	247.779	246.521	242.412	238.906
0.10 Mutaties reserves	152	6.679	-6.528	-5.703	-4.790	-1.188
Geraamd resultaat	323.914	82.662	241.251	240.818	237.623	237.717

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Lerend en Ondernemend Dordrecht		2024			2025		Bedragen x € 1.000		
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	2026	2027
0.64	Belastingen overig	10	145	-135	-135	-135	-135	-135	-135
3.1	Economische ontwikkeling	3.570	1.342	2.228	1.934	1.934	1.934	1.284	1.284
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	362	0	362	162	62	62	-13	-13
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.093	340	753	754	754	754	629	629
4.2	Onderwijshuisvesting	7.159	960	6.199	6.293	6.508	6.508	6.424	6.424
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	18.541	9.291	9.250	8.848	8.163	8.163	6.748	6.748
5.6	Media	3.412	0	3.412	3.412	3.412	3.412	3.412	3.412
6.4	WSW en beschut werk	2	0	2	2	2	2	2	2
Geraamd totaal saldo baten en lasten		34.148	12.079	22.070	21.269	20.699	20.699	18.350	18.350
0.10	Mutaties reserves	1.141	5.307	-4.167	-3.788	-2.795	-2.795	-550	-550
Geraamd resultaat		35.289	17.386	17.903	17.481	17.904	17.904	17.801	17.801

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2024			2025		Bedragen x € 1.000		
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	2026	2027
0.63	Parkeerbelasting	62	6.791	-6.729	-6.729	-6.729	-6.729	-6.729	-6.729
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.540	132	1.408	1.408	1.408	1.408	1.408	1.408

2.1	Verkeer en vervoer	6.465	1.762	4.703	2.502	2.330	2.257
2.2	Parkeren	5.694	4.166	1.528	1.207	1.164	1.068
2.5	Openbaar vervoer	714	130	583	588	588	588
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	11.508	11.946	-437	-3.783	-1.672	-1.353
5.4	Musea	44	0	44	44	44	44
5.5	Cultureel erfgoed	383	1	382	382	382	382
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	136	262	-126	-126	-126	-126
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.642	834	807	810	810	811
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	37.394	42.001	-4.607	-6.849	-4.808	-2.892
8.3	Wonen en bouwen	9.210	5.341	3.869	3.871	3.431	3.431
Geraamd totaal saldo baten en lasten		74.791	73.366	1.424	-6.676	-3.178	-1.110
0.10	Mutaties reserves	5.898	5.283	615	9.024	5.281	3.274
Geraamd resultaat		80.689	78.649	2.040	2.348	2.103	2.164

Algemene Dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen		2024			2025			Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	2026	2027
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	678	0	678	-2.958	-27.135	-29.551		
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	10.993	4.316	6.678	7.211	10.236	9.378		
0.5	Treasury	-10.601	4.511	-15.111	-14.673	-14.148	-13.639		
0.61	OZB woningen	297	16.470	-16.173	-16.171	-16.171	-16.171		
0.62	OZB niet-woningen	2.055	17.566	-15.510	-15.499	-15.499	-15.499		
0.64	Belastingen overig	1.383	1.994	-611	-705	-705	-1.267		
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	360.344	-360.344	-370.785	-355.163	-359.766		
4.2	Onderwijshuisvesting	585	665	-81	-78	-76	-73		
5.2	Sportaccommodaties	0	44	-44	-43	-42	-41		
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2	38	-36	-36	-30	-24		
8.3	Wonen en bouwen	144	1.136	-992	-470	-443	-416		
Geraamd totaal saldo baten en lasten		5.536	407.084	-401.548	-414.208	-419.176	-427.067		
0.10	Mutaties reserves	2.858	6.099	-3.240	-3.527	-3.468	-3.285		
Geraamd resultaat		8.395	413.183	-404.788	-417.735	-422.644	-430.353		

Overhead

Overhead		2024			2025			Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	2026	2027
0.4	Overhead	88.053	34.544	53.508	55.021	51.969	50.616		
Geraamd totaal saldo baten en lasten		88.053	34.544	53.508	55.021	51.969	50.616		

0.10 Mutaties reserves	1.754	2.046	-292	-669	-103	853
Geraamd resultaat	89.807	36.591	53.216	54.351	51.867	51.469

Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting		2024			2025	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	106	0	106	106	106	106
Geraamd totaal saldo baten en lasten		106	0	106	106	106	106
Geraamd resultaat		106	0	106	106	106	106

Onvoorzien

Onvoorzien		2024			2025	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.8	Overige baten en lasten	400	0	400	400	400	400
Geraamd totaal saldo baten en lasten		400	0	400	400	400	400
Geraamd resultaat		400	0	400	400	400	400

Investeringskredieten

In onderstaande tabel wordt per begrotingsprogramma het in totaal begrote investeringsbedrag per jaarschijf gepresenteerd, inclusief de daaruit voortvloeiende kapitaallasten. Deze kapitaallasten geven een beeld van hingen op de begroting. Bij het bepalen van de benodigde investeringskredieten wordt een inschatting gemaakt van het prijspeil in het betreffende jaar. Vervolgens worden de kredieten niet meer geïndexeerd. In de volgende tabellen worden de programmatotalen uitgesplitst in de verschillende producten en wordt op die wijze meer inzicht geboden.

Bedragen x € 1.000	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
	2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Programma's							
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht							
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	837	260	319	282	212	267	331
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	25.307	14.954	11.037	14.713	6.278	7.232	7.834
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2.458	872	909	2.178	384	659	745
Lerend en Ondernemend Dordrecht	6.910	4.800	25		454	689	692
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	4.150		140		674	677	896
Algemene Dekkingsmiddelen	68.336	29.423		45	2.146	4.711	4.720
Overhead	510	330			401	572	178
TOTALEN	108.508	50.639	12.430	17.217	10.549	14.807	15.396

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
N.v.t.								

Totaal Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Kunst en geschiedenis	U	774	260	265	282	195	250	308
Recreatie	U	63		54		17	17	23
Totaal Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		837	260	319	282	212	267	331

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Wegen	U	13.136	10.148	8.097	12.224	3.338	3.974	4.415
Wegen	I	-106				-167	-168	-169
Groen	U	4.185	146	148	151	371	388	407
Groen	I					-27	-27	-28
Openbare verlichting	U	481	490	499	509	74	97	124
Openbare verlichting	I					-8	-8	-8
Verkeermeubilair en VRI's	U	589	536	1.056	235	123	153	215
Verkeermeubilair en VRI's	I					-14	-15	-16
Constructies	U	596	479	461	470	932	948	959
Constructies	I					-4	-6	-6
Havens	U	2.140	350			814	881	883
Havens	I					-5	-5	-5
Riolering	U	3.403	6.997	2.403	5.934	604	828	956
Riolering	I	-2.231	-4.712	-1.626	-4.846	-306	-449	-536
Natuur- en milieucentrum	U		30		35	24	27	27
Dordt West	U	3.114	490			612	704	706
Totaal Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		25.307	14.954	11.037	14.713	6.278	7.232	7.834

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Sport	U	3.036	595	997	1.431	449	753	843
Sport	I	-579	-103	-173	-248	-101	-156	-172
Plechtigeden / Essenhof	U		380	85	995	36	62	74
Totaal Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2.458	872	909	2.178	384	659	745

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Lerend en Ondernemend Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Onderwijshuisvesting	U	6.910	4.800	25		454	689	692
Totaal Lerend en Ondernemend Dordrecht		6.910	4.800	25		454	689	692

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
--------------------	-----	--------------------	--	--	--	----------------	--	--

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Hoofdinfrastructuur (auto, fiets, water en OV)	U	4.150				558	560	561
Parkeren	U			140		208	210	242
Totaal Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		4.150		140		674	677	896

* Exclusief grondexploitaties

Bedragen x € 1.000		U/I				Investeringsbedrag			Kapitaallasten		
Algemene Dekkingsmiddelen		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Vastgoed voornamelijk Dordthuis	U	68.336	29.423		45	2.146	4.711	4.720			
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen		68.336	29.423		45	2.146	4.711	4.720			

Bedragen x € 1.000		U/I				Investeringsbedrag			Kapitaallasten		
Investeringen Overhead		2024	2025	2026	2027	2025	2026	2027	2025	2026	2027
Overhead	U	510	330			401	572	178			
Totaal Overhead		510	330			401	572	178			

U = uitgaven en I = inkomsten

Staat van reserves

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de reserves. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke reserves verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#), de [bijlage](#) bij het raadsvoorstel Reserveringen Agenda 2030 voor de reserves Agenda 2030, en [bijlage 1](#) van Begroting 2023 voor de reserves Politiek Akkoord 2022-2026.

Staat van voorzieningen

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de voorzieningen. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke voorzieningen verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#).

Bedragen x € 1.000																
Aard	Stand per 1-1-2024	Storting in voorzieningen	Onttrekking uit	Stand per 1-1-2025	Storting in voorzieningen	Onttrekking uit voorzieningen	Stand per 1-1-2026	Storting in voorzieningen	Onttrekking uit voorzieningen	Stand per 1-1-2027	Storting in voorzieningen	Onttrekking uit voorzieningen	Stand per 1-1-2028	Storting in voorzieningen	Onttrekking uit voorzieningen	Stand per 31-12-2028
Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden																
502 Voorziening rioolexploitatie	26	0	0	26	0	0	26	0	0	26	0	0	26	0	0	26
503 Voorziening afkopsommen Essenhof	2.397	205	195	2.408	205	195	2.418	205	195	2.429	205	195	2.439	205	195	2.449
640 Voorziening erfstellingen, legaten en schenkingen	56	0	0	56	0	0	56	0	0	56	0	0	56	0	0	56
641 Rioolheffing spaarvoorziening	6.000	3.781	2.231	7.550	3.203	4.712	6.041	4.463	1.626	8.878	3.650	4.846	7.682	3.650	3.049	8.283
642 Voorziening legaat Huis van Gijn	252	0	0	252	0	0	252	0	0	252	0	0	252	0	0	252
Subtotaal Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden	8.731	3.987	2.426	10.291	3.409	4.907	8.793	4.668	1.821	11.640	3.856	5.041	10.454	3.856	3.244	11.066
Onderhoudsvoorzieningen																
606 Onderhoudsvoorziening Sportboulevard	2.262	848	738	2.371	848	557	2.662	848	557	2.952	848	557	3.243	848	557	3.534
612 Onderhoudsvoorziening Sportvelden	2.227	278	152	2.353	278	567	2.064	278	305	2.036	278	741	1.573	278	741	1.110
664 Onderhoudsfonds gebouwen Biesbosch	117	49	7	159	49	93	116	49	25	140	49	56	133	49	25	157
665 Onderhoudsfonds Ecolodge Biesbosch	22	5	0	27	5	0	32	5	0	38	5	0	43	5	0	48
666 Onderhoudsfonds vaartuigen Biesbosch	54	30	14	71	10	12	69	10	15	64	10	0	74	10	10	75
Subtotaal Onderhoudsvoorzieningen	4.682	1.210	911	4.981	1.190	1.229	4.943	1.190	903	5.230	1.190	1.354	5.067	1.190	1.332	4.925
Overige voorzieningen																
636 Voorziening Wethouderspensionen	5.262	0	0	5.262	0	0	5.262	0	0	5.262	0	0	5.262	0	0	5.262
639 Voorzieningen GREX passiva	695	0	0	695	0	0	695	0	0	695	0	0	695	0	0	695
650 Voorziening FLO Brandweer	9.421	0	1.090	8.331	0	965	7.366	0	965	6.401	0	965	5.436	0	965	4.471
760 Voorziening spaarverlof	99	0	0	99	0	0	99	0	0	99	0	0	99	0	0	99
850 Voorziening SCD transitiekosten bovenformatieven	229	0	0	229	0	0	229	0	0	229	0	0	229	0	0	229
851 Voorziening bovenformatief afdeling FZ SCD	292	0	0	292	0	0	292	0	0	292	0	0	292	0	0	292
853 Voorziening bovenformatief ICT veranderd	1.210	0	0	1.210	0	0	1.210	0	0	1.210	0	0	1.210	0	0	1.210
860 Voorziening spaarverlof SGD 2022-2050	102	0	0	102	0	0	102	0	0	102	0	0	102	0	0	102
Subtotaal Overige voorzieningen	17.309	0	1.090	16.219	0	965	15.254	0	965	14.289	0	965	13.324	0	965	12.359
Totaal	30.722	5.197	4.427	31.492	4.599	7.101	28.989	5.859	3.689	31.159	5.046	7.360	28.845	5.046	5.542	28.349

Begrotingssubsidies

Deze bijlage is een overzicht van subsidies die worden verstrekt op basis van de gemeentelijke begroting. Dit is één van de juridische grondslagen voor het verstrekken van een subsidie. De tabel geeft een overzicht van de instellingen en het (maximale) subsidiebedrag.

Naam	Subsidiebedrag 2024
AWN	€ 22.043
ContourdeTwern	€ 96.362
Da Vinci College	€ 194.959
Pictura	€ 98.283
POBD	€ 220.027
Stichting Bach Festival Dordrecht	€ 80.339
Stichting Bibelot	€ 794.862
Stichting Big Rivers	€ 94.851
Stichting Centr. Oranjedag Comite	€ 46.179
Stichting Concert DJS	€ 17.584
Stichting Cultuureducatie	€ 2.358.127
Stichting De Stad	€ 10.080
Stichting Dordrecht Marketing (Kerstmarkt)	€ 209.015
Stichting Dordrecht/Zuid-Holland-Emalaheni	€ 21.365
Stichting Dordrecht-Bamenda	€ 22.359
Stichting Dordt in Stoom	€ 68.166
Stichting Kunstmin	€ 3.008.308
Stichting Museum 40 - 45	€ 33.432
Stichting Muziektheater Hollands Diep	€ 88.761
Stichting Nationaal Onderwijsmuseum	€ 370.811
Stichting Openbare Bibliotheek AanZet	€ 2.866.933
Stichting Platform Duurzaamheid Dordrecht	€ 4.244
Stichting RTV Dordrecht	€ 270.630
Stichting Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Dordrecht	€ 91.135
Stichting Stedenband Dordrecht-Varna	€ 21.760
Stichting Torenmuziek	€ 19.319
Stichting TrösT Drechtsteden	€ 18.568
Stichting Volkssterrenwacht Mercurius	€ 106.844
Stichting Wantijbad Dordrecht	€ 111.947
Stichting Wantijpop	€ 62.403
Stichting Zwembad De Dubbel	€ 36.737
Eindtotaal	€ 11.466.431